

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om vattentjänster

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om vattentjänster ändras.

Genom propositionen genomförs föresatsen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering att fungerande vattentjänster ska tryggas och vattenresurserna hållas i nationella händer. Propositionen utgör ett led i den nationella reformen av vattentjänster och hänför sig dessutom till riksdagens beslut som grundar sig på medborgarinitiativet Vattnet är vårt.

Enligt propositionen tas det i lagen in en bestämmelse enligt vilken kommunen inte får sälja sitt ägande vad gäller vattentjänster, och ett vattentjänstverk som ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över får inte sälja sin vattentjänstegendom. Dessutom föreslås det bestämmelser enligt vilka kommunen ska ha förköpsrätt vid köp som gäller sådana vattentjänstverk som för närvarande är privatägda och deras vattentjänstegendom. I fortsättningen får endast kommunägda vattentjänstverk eller kundägda vattentjänstandelslag inrättas.

Genom de övriga föreslagna ändringarna främjas regionalt samarbete och en strukturomvandling inom vattentjänsterna, utvecklas planeringssystemet inom vattentjänsterna, preciseras kommunens skyldighet att ordna vattentjänster, förtydligas fastställandet av vattentjänstverkens verksamhetsområden och fastigheternas skyldighet att ansluta sig till verkets ledningsnät, effektiviseras skötseln av verkens ekonomi, förbättras kostnadstäckningen och transparensen i fråga om avgifterna för vattentjänster samt effektiviseras tillsynen enligt lagen. Dessutom föreslås det för det nationella genomförandet av direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse att det till lagen om vattentjänster fogas en bestämmelse enligt vilken alla tätorter för vilka direktivet så kräver ska omfattas av spillvattennätet inom ett vattentjänstverks verksamhetsområde. Även lagens funktion i allmänhet förbättras genom att enskilda bestämmelser i lagen förtydligas och preciseras.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	5
2 Nuläge och bedömning av nuläget	6
2.1 Lagstiftningen i Finland.....	6
2.1.1 Lagen om vattentjänster.....	6
2.1.2 Hälsoskyddslagen	7
2.1.3 Räddningslagen.....	7
2.1.4 Miljöskyddslagen.....	7
2.1.5 Vattenlagen	8
2.1.6 Konsumentskydds- och konkurrenslagstiftningen.....	8
2.1.7 Annan lagstiftning i anknytning till vattentjänster	8
2.2 Myndighets- och domstolspraxis	9
2.2.1 Förvaltningsdomstolarna	9
2.2.2 Allmänna domstolar.....	9
2.2.3 Konsumenttvistenämnden.....	9
2.3 Nationella strategier	10
2.3.1 Strategin för vattenhushållning 2030	10
2.3.2 Programmet och genomförandeplanen för den nationella vattentjänstreformen.....	10
2.3.3 Statsrådets principbeslut om en förbättring av informationssäkerheten och dataskyddet inom kritiska samhällssektorer	10
2.3.4 Säkerhetsstrategin för samhället	11
2.3.5 Statsrådets beslut om målen med försörjningsberedskapen	11
2.4 Lagstiftningen i Europeiska unionen	11
2.4.1 Ramdirektivet för vatten	11
2.4.2 Dricksvattendirektivet.....	11
2.4.3 Direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse	12
2.4.4 Direktivet om kritiska entiteters motståndskraft.....	12
2.4.5 Cybersäkerhetsdirektivet	13
2.5 Internationell investeringsrätt	13
2.6 Grundläggande och mänskliga rättigheter när det gäller vattentjänster	13
2.7 Bedömning av nuläget	14
2.7.1 Nuläget inom vattentjänsterna	14
2.7.2 Förändringar i omvärlden	17
2.7.3 Geopolitisk instabilitet, störningssituationer och cybersäkerhet	17
2.7.4 Definitionen av vattentjänstverk.....	17
2.7.5 Planeringssystemet inom vattentjänsterna.....	18
2.7.6 Vattentjänstverkens verksamhetsområden och anslutningsskyldighet.....	19
2.7.7 Tillsynen över lagen om vattentjänster.....	20
2.7.8 Avgifter för vattentjänster.....	20
3 Målsättning	22
4 Förslagen och deras konsekvenser	23

4.1 De viktigaste förslagen	23
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	24
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	24
4.2.1.1 Konsekvenser för hushållen	24
4.2.1.2 Konsekvenser för vattentjänstverken	27
4.2.1.3 Konsekvenser för den kommunala ekonomin	30
4.2.1.4 Konsekvenser för de offentliga finanserna och samhällsekonomin	37
4.2.2 Miljökonsekvenser	37
4.2.3 Andra konsekvenser för människor och samhälle	38
4.2.3.1 Grundläggande och mänskliga rättigheter	38
4.2.3.2 Myndigheter	39
4.2.3.3 Demokrati- och rättsstatsutveckling	40
4.2.3.4 Säkerhet	40
4.2.3.5 Landsbygden	41
5 Alternativa handlingsvägar	42
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	42
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	44
5.2.1 Sverige	44
5.2.1.1 Frågan om privatisering av vattentjänsterna	45
5.2.1.2 Allmänna vatten- och avloppsanläggningar som ägs av kommunen	45
5.2.1.3 Begreppet bestämmande inflytande i finsk lagstiftning	46
5.2.1.4 Utläggning på entreprenad	47
5.2.1.5 Lagändringen 2023 om kommunens skyldighet att ordna vattentjänster	47
5.2.2 Norge	48
5.2.2.1 Allmänt om lagstiftningen om vattentjänster	48
5.2.2.2 Lagen om bekämpning av föroreningar	48
5.2.2.3 Plan- och bygglagen	48
5.2.2.4 Lagen om kommunala vatten- och avloppssystem	49
5.2.3 Danmark	50
5.2.4 Estland	52
6 Remissvar	53
6.1 Sammandrag av remissvaren	53
6.1.1 Remissinstanserna	53
6.1.2 Remissvaren paragraf för paragraf	55
6.1.3 Andra viktiga synpunkter i remissvaren	59
6.2 Hur remissvaren har beaktats	60
6.2.1 Ändringar i paragraferna	60
6.2.2 Ändringar i motiveringen	63
6.2.3 De viktigaste synpunkter som inte beaktats	64
6.3 Behandlingen i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning	65
6.4 Utlåtande från rådet för bedömning av lagstiftningen	65
6.4.1 Sammanfattning av utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen	65
6.4.2 Beaktande av utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen	66
7 Specialmotivering	66
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	111

9 Ikraftträdande	112
10 Verkställighet och uppföljning	113
11 Förhållande till andra propositioner	113
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	114
12.1 Allmänt	114
12.2 Offentlighet	114
12.3 Egendomsskyddet	115
12.4 Näringsfrihet	117
12.5 Jämlikhet	118
12.6 Skydd för privatlivet och personuppgifter	119
12.7 Kommunal självstyrelse	121
12.8 Överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter	124
12.8.1 Offentliga förvaltningsuppgifter som sköts av vattentjänstverken	124
12.8.2 Överföring av offentliga förvaltningsuppgifter på vattentjänstverk	127
12.8.3 Tillämpning av de allmänna lagarna samt tjänsteansvar	128
12.9 Krav som följer av 80 § i grundlagen	129
LAGFÖRSLAG	131
Lag om ändring av lagen om vattentjänster	131
BILAGA	146
PARALLELLTEXT	146
Lag om ändring av lagen om vattentjänster	146
FÖRORDNINGSUTKAST	174
Statsrådets förordning om vattentjänster	174
BILAGOR	178
FÖRORDNINGSUTKASTETS BILAGA 1	178
FÖRORDNINGSUTKASTETS BILAGA 2	179
FÖRORDNINGSUTKASTETS BILAGA 3	180
ANDRA BILAGOR	182
BILAGA	182
TABELL 2	182

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Genom propositionen genomförs föresatsen (6.6) i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering att fungerande vattentjänster ska tryggas och vattenresurserna hållas i nationella händer. Propositionen grundar sig dessutom på programmet för en nationell reform av vattentjänsterna och på riksdagens beslut i fråga om medborgarinitiativet Vattnet är vårt (RSk 26/2021 rd – MI 2/2020 rd).

Programmet för en nationell reform av vattentjänsterna har utarbetats åren 2020–2021 under ledning av jord- och skogsbruksministeriet i brett samarbete med aktörer inom vattentjänstområdet. Programmet målar upp en gemensam vision om ansvarsfulla vattentjänster 2030. Enligt programmet tryggar ett ansvarsfullt vattentjänstområde högklassiga och säkra vattentjänster och är en klimatneutral föregångare inom cirkulär ekonomi. I samband med att programmet utarbetats och i de utredningar som gjorts under projektet har man identifierat omfattande reformbehov i vattentjänstlagstiftningen. I programmet identifierades nio helheter för granskning av lagstiftningen. Utifrån dessa inledde jord- och skogsbruksministeriet en reform av lagen om vattentjänster (119/2001), som trädde i kraft 2001.

Propositionen har sin grund också i medborgarinitiativet Vattnet är vårt, MI 2/2020 rd. I initiativet föreslogs att det ska inledas beredning av lagstiftning som förhindrar att offentligt ägda vattentjänstfunktioner säljs till kommersiella privata aktörer samt att ägandet fortsatt bör hållas kvar hos den offentliga sektorn. I sitt beslut RSk 26/2021 rd (nedan Vattnet är vårt-beslutet) förutsätter riksdagen utifrån medborgarinitiativet att statsrådet så snabbt som möjligt vidtar åtgärder för att bereda lagstiftning som säkerställer att de offentligt ägda vattentjänstfunktioner som omfattas av kommunens organiseringsskyldighet förblir i kommunernas ägo och bestämmanderätt.

I samband med beslutet godkände riksdagen ett uttalande enligt vilket regeringen vid beredningen av den reglering som avses i medborgarinitiativet som en del av reformen av vattentjänstlagstiftningen ingående utreder olika regleringsalternativ och fäster särskild uppmärksamhet vid regleringens förhållande till den kommunala självstyrelsen och de krav som följer av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

1.2 Beredning

Reformen av lagen om vattentjänster inleddes 2021 med en förberedande fas, där man i detalj gick igenom de behov av revidering av lagstiftningen som genomförandet av den nationella vattentjänstreformen förutsätter samt andra behov av revidering av lagstiftningen samt bedömde möjligheterna att åtgärda behoven och på vilket sätt de kan åtgärdas. Resultaten och rekommendationerna från den förberedande fasen finns i utredarens rapport. I den förberedande fasen utarbetade visionsgruppen för den nationella vattentjänstreformen också rekommendationer för effektivisering av den ekonomiska tillsynen i lagen om vattentjänster. Jord- och skogsbruksministeriet beställde dessutom av Östra Finlands universitet en separat utredning om rättsliga frågor i anknytning till verkställandet av Vattnet är vårt-beslutet. Det huvudsakliga syftet med utredningen var att bedöma vilka villkor grundlagen och kommunallagen ställer för den lagstiftning som riksdagens beslut förutsätter. I enlighet med riksdagens uttalande ingick i utredningen också en ingående granskning av vattentjänsternas väsentliga kopplingar till grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter.

Alla dokument som gäller den förberedande fasen finns i den offentliga tjänsten på adressen <https://mmm.fi/sv/projekt2?tunnus=MMM033:00/2022>. Berörda aktörers synpunkter har hörts och beaktats under den förberedande fasen genom flera diskussionsmöten samt skriftligen.

Utifrån resultaten från den förberedande fasen tillsatte jord- och skogsbruksministeriet den 17 november 2022 en arbetsgrupp för att bereda reformen av lagen om vattentjänster. Beslutet om tillsättande finns på ovannämnda adress. Arbetsgruppen hade till uppgift att utarbeta ett förslag till översyn av lagen om vattentjänster skrivet i form av en regeringsproposition. Propositionen skulle utarbetas utifrån de rekommendationer från den förberedande fasen som specificerades i tillsättningsbrevet. Arbetsgruppens mandatperiod löpte ut den 30 juni 2024, varefter arbetsgruppens betänkande i form av en regeringsproposition publicerades och sändes på remiss.

Under arbetsgruppens mandatperiod ordnades det den 17 april 2024 en för arbetsgruppens medlemmar avsedd workshop om konsekvensbedömningen av lagstiftningsändringarna, den 14 maj 2024 en workshop enligt inbjudan om bedömningen av propositionens konsekvenser för landsbygden samt den 23 maj 2024 ett för alla öppet diskussionsmöte om reformen av lagen om vattentjänster. Dessutom bereddes lagändringar och konsekvensbedömningar vid flera möten med centrala intressentgrupper. Läget med lagstiftningsreformen och hur den framskrider presenterades också i flera olika sammanhang och utbildningar riktade till bland annat politiska beslutsfattare, representanter för medierna, kommunala myndigheter, aktörer inom vattentjänstsektorn och dem som är intresserade av vattentjänstandelslagens verksamhet.

Det utkast till regeringsproposition som arbetsgruppen utarbetat var på remiss den 1 juli–30 september 2024. Det lämnades över 130 utlåtanden om propositionen. Utifrån remissvaren beställdes en grundlagsenlig tilläggsutredning till stöd för den fortsatta beredningen. I paragrafen som gäller det kommunala ägandet inom vattentjänster (4 c §), som verkställer Vattnet är vårt-beslutet, lades det utifrån remissvaren fram ett förslag till en betydande ändring som gällde behållande av det kommunala ägandet inom vattentjänsterna. Ändringsförslaget var på ny remiss den 9 januari–6 februari 2025. Under den andra remissbehandlingen kom det in över 80 utlåtanden, och för att beakta dem gjordes det preciseringar i utlåtandematerialet. Proposition har också behandlats i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning samt bedömts av rådet för bedömning av lagstiftningen i mars 2025.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagstiftningen i Finland

2.1.1 Lagen om vattentjänster

Lagen om vattentjänster (119/2001) trädde i kraft den 1 mars 2001. Efter ikraftträdandet har det gjorts flera ändringar i lagen. År 2005 fogades till 16 § i lagen 3 och 4 mom. om tillgången till information ur ett vattentjänstverks handlingar och om sökande av ändring genom besvär i ett vattentjänstverks beslut, genom vilket har avgjorts ett ärende som gäller rätt att ta del av en handling. Samtidigt ändrades rubriken för 16 §. Vid ingången av 2010 ändrades de regionala miljöcentralerna till närings-, trafik- och miljöcentraler, varvid också lagen om vattentjänster ändrades i enlighet med detta. De största ändringarna i lagen gjordes 2013 (lag 681/2014), då bestämmelser om ett vattentjänstverks beredskap för störningssituationer fogades till lagen, skyldigheten för fastigheter utanför tätorter att ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät lindrades, kravet på att ett kommunalt vattentjänstverks bokföring ska vara åtskild i kommunens bokföring utsträcktes till att gälla verk som är en del av ett flerbranschföretag, bestämmelser om informationssystemet för vattentjänster fogades till lagen samt bestämmelserna om

avloppshantering av dagvatten och dräneringsvatten överfördes till markanvändnings- och bygglagen (132/1999).

Mindre tekniska ändringar i lagen om vattentjänster har gjorts år 2016 i 32 § i fråga om ändringssökande, år 2018 i 15 b § i samband med genomförandet av Europeiska unionens direktiv om nät- och informationssäkerhet, år 2018 i 35 § i samband med inrättandet av Transport- och kommunikationsverket och år 2019 i 16 och 32 § i anknytning till lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I samband med genomförandet av dricksvattendirektivet gjordes ändringar i lagen om vattentjänster när det gäller riskbedömningen i fråga om råvatten och att ge information, och ändringarna trädde i kraft den 12 januari 2023.

2.1.2 Hälsoskyddslagen

Hälsoskyddslagen (763/1994) innehåller bestämmelser om anläggningar som levererar hushållsvatten, om hushållsvattnets kvalitet och övervakningen av hushållsvatten samt om beredskap för särskilda situationer som hotar hushållsvattnets kvalitet. Syftet med lagen är att upprätthålla och främja befolkningens och individens hälsa samt att förebygga, minska och undanröja sådana i livsmiljön förekommande faktorer som kan orsaka sanitär olägenhet.

År 2016 fogades det till lagen en bestämmelse enligt vilken en anläggning som levererar hushållsvatten svarar för att hushållsvattnet uppfyller kraven i lagen, dvs. är oskadligt för hälsan och användbart för sitt ändamål. Denna bestämmelse, som flyttades till 17 § i lagen i samband med genomförandet av dricksvattendirektivet 2022, gäller också vattentjänstverk som avses i lagen om vattentjänster. Bestämmelsen överlappar således 14 § i lagen om vattentjänster, enligt vilken vattentjänstverket ska se till att det hushållsvatten som verket levererar uppfyller kvalitetskraven i hälsoskyddslagen. År 2022 uppdaterades flera ställen i hälsoskyddslagen så att den motsvarade det ändrade dricksvattendirektivet (EU) 2020/2184. Uppdateringarna gällde bland annat riskbedömning i fråga om byggnaders vatteninstallationer samt material som kommer i kontakt med hushållsvatten.

Social- och hälsovårdsministeriet har 2023 inlett en totalreform av hälsoskyddslagen. Avsikten är att en ny lag är klar 2027.

2.1.3 Räddningslagen

Bestämmelserna om släckvatten i räddningslagen (379/2011) innehåller hänvisningar till lagen om vattentjänster och de vattentjänstverk som avses i lagen. Enligt 30 § 1 mom. i den lag som ändrades 2022 ska räddningsverket göra upp en släckvattenplan i samarbete med de kommuner som hör till välfärdsområdet och de vattentjänstverk enligt lagen om vattentjänster som bedriver verksamhet inom välfärdsområdet och de vattenverk som levererar vatten till dessa. I 3 mom. föreskrivs det att vattentjänstverk och vattenverk som levererar vatten till dem ska leverera släckvatten från vattenledningsnätet för räddningsverkets behov på det sätt som anges i släckvattenplanen. Enligt det momentet överenskomms grunderna för fördelningen av kostnaderna i släckvattenplanen mellan kommunen och det vattentjänstverk som levererar släckvatten.

2.1.4 Miljöskyddslagen

Miljöskyddslagen (527/2014) innehåller bestämmelser bland annat om behandling och avledande av avloppsvatten, system för behandling av hushållsavloppsvatten samt tillståndsplikt för avloppsreningsverk. Miljöskyddslagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den är av central betydelse i synnerhet vid bedömningen av skyldigheten att ansluta

sig till det centraliserade avloppsnätet enligt lagen om vattentjänster och befrielse från anslutningsskyldigheten. Dessutom ska de vattentjänstverk som har ett tillståndspliktigt avloppsreningsverk följa tillståndsvillkoren i miljötillståndet enligt miljöskyddslagen och tillsynsmyndigheten enligt miljöskyddslagen ska övervaka att tillståndsvillkoren iakttas.

Lagen om ändring av miljöskyddslagen (19/2017) ändrade kraven på behandling av avloppsvatten så att behandlingen av avloppsvatten på stränder och grundvattenområden måste effektiviseras först i samband med en sanering som är jämförbar med ombyggnad.

2.1.5 Vattenlagen

I vattenlagen (587/2011) föreskrivs det om vattenhushållningstillstånd som behövs för uttag av vatten. Uttag av vatten för ett vattentjänstverks behov eller för någon annans behov, om denna levererar vatten till ett vattentjänstverk, kräver enligt 3 kap. 3 § i vattenlagen alltid tillstånd. Med stöd av ett tillstånd som beviljats vattentjänstverket kan verket ta vatten för framställning och distribution av hushållsvatten i sitt ledningsnät för ett samhälles behov.

2.1.6 Konsumentskydds- och konkurrenslagstiftningen

Enligt 4 § 3 mom. i lagen om vattentjänster övervakar konsumentombudsmannen att avtalen om vattentjänster är lagenliga med avseende på konsumentskyddet. Övervakningen omfattar utöver bestämmelserna i lagen om vattentjänster också de allmänna bestämmelser i konsumentskyddslagen (38/1978) som gäller all näringsutövning. Ärenden som gäller avgifter för vattentjänster är privaträttsliga tvistemål, som i sista hand avgörs i tingsrätten. Meningsskiljaktigheter om avgifter mellan en anläggning och en konsument är dock också konsumenttvister. På så sätt kan dessa ärenden också föras till konsumenttvistenämnden för avgörande med stöd av lagen om konsumenttvistenämnden (8/2007). Det är fråga om ett alternativt icke bindande tvistlösningsförfarande som också nämns i mallen för allmänna leveransvillkor för vattentjänster.

Vattentjänstverket har en sådan dominerande marknadsställning som avses i 4 § 2 punkten i konkurrenslagen (948/2011) i det område som omfattar dess ledningsnät. I 7 § i den lagen förbjuds missbruk av dominerande marknadsställning, vilket bland annat att påtvinga någon oskäligen försäljningspriser betraktas som. Konkurrens- och konsumentverket övervakar att förbudet iakttas och kan därigenom ingripa i ett vattentjänstverks oskäligen prissättning. Befogenheten begränsas dock till uppenbar oskälighet och omfattar inte någon mer allmän bedömning av avgifterna för vattentjänster och huruvida avgiftsgrunderna uppfylls eller till exempel fastställande av en övre gräns för avgifterna.

2.1.7 Annan lagstiftning i anknytning till vattentjänster

Utöver de ovan beskrivna lagarna finns det bestämmelser i anknytning till vattentjänster också i lagen om områdesanvändning (132/1999). Vid tillämpningen av lagen om vattentjänster ska också kommunallagen (410/2015) och beredskapslagen (1552/2011) beaktas.

Vattentjänstverk i företagsform kan också anses vara sådana i lagen om tillsyn över utlänningars företagsköp (172/2012) avsedda föremål för tillsyn, eftersom de i regel ska anses vara kritiska organisationer med tanke på tryggheten av samhällets vitala funktioner.

2.2 Myndighets- och domstolspraxis

2.2.1 Förvaltningsdomstolarna

Mål som gäller tillämpningen av lagen om vattentjänster har avgjorts vid förvaltningsdomstolarna och högsta förvaltningsdomstolen. Målen har oftast gällt fastställande av ett vattentjänstverks verksamhetsområde och förutsättningarna för inskränkning av det samt skyldigheten att ansluta fastigheter och befrielse från anslutningsskyldigheten. Gällande rättspraxis har beaktats vid beredningen av denna proposition.

Under den tid den gällande lagen om vattentjänster varit i kraft har det uppkommit rättspraxis i högsta förvaltningsdomstolen särskilt i fråga om beslut om verksamhetsområden, kommunens skyldighet att ordna tjänster och befrielse från anslutningsskyldigheten. I besluten om verksamhetsområden har det ofta tagits ställning till de förutsättningar för ett verksamhetsområde som anges i 8 § 2 mom. i lagen om vattentjänster (HFD 2021:154, HFD 2022:28). I avgörandepraxis har det emellertid också tagits ställning till när det ska anses uppkomma skyldighet för kommunen att ordna vattentjänster för ett område eller skyldighet för kommunen att för ett område godkänna ett verksamhetsområde (HFD 1.3.2023 642/2023). Beslutet i fråga gällde bland annat definition av behovet hos en större grupp av invånare, om vilket det inte föreskrivs närmare i lagen om vattentjänster.

I lagen om vattentjänster anges inga särskilda förutsättningar för inskränkning av ett verksamhetsområde, och högsta förvaltningsdomstolen har i sin avgörandepraxis ofta också tagit ställning till när ett verksamhetsområde kan inskränkas (HFD 2017:7, HFD 2022:28, HFD 2021:154). I sina avgöranden om inskränkning av ett verksamhetsområde har högsta förvaltningsdomstolen betonat en viss grad av varaktighet som krävs av beslut om verksamhetsområden och tagit ställning till situationer där verksamhetsområdet kan ändras på grund av förändrade förhållanden.

I högsta förvaltningsdomstolen finns dessutom rättspraxis särskilt när det gäller befrielse från anslutningsskyldigheten enligt 11 § i lagen om vattentjänster (HFD 2020:100). I beslutet i fråga bedömdes förutsättningarna för beviljande av befrielse enligt 11 § 2 mom. i lagen om vattentjänster. Högsta förvaltningsdomstolen har i sin avgörandepraxis i vissa situationer också tagit ställning till avgifter enligt 18 och 19 § i lagen om vattentjänster, när det har varit fråga om taxor som en stad antagit (HFD 2015:34). Dessutom har högsta förvaltningsdomstolen också bedömt omfattningen av tillsynsmyndighetens behörighet i fallet HFD 2017:168, där den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten ansågs vara behörig att bestämma att ett avtal om anslutning ska ingås.

2.2.2 Allmänna domstolar

I 34 § i lagen om vattentjänster föreskrivs det att sådana tvistemål mellan ett vattentjänstverk och en kund som gäller en fastighets vattentjänster behandlas vid tingsrätten. Tvister mellan vattentjänstverken och deras kunder behandlas regelbundet i lägre rättsinstanser. De vanligaste orsakerna till tvister är avloppsskador och skadeståndsärenden som hänför sig till skador som orsakats av avloppsskador, men också till exempel installationsfel och obetalda räkningar.

2.2.3 Konsumenttvistenämnden

Konsumenttvistenämnden har behandlat ärenden mellan konsumentkunder och vattentjänstverk som gällt avgifter för vattentjänster. Nämnden har i sina beslut bland annat bedömt grunderna för höjningar av bruks- och grundavgifter för vattentjänster och deras skälighet (D/157/39/2019)

samt anslutningsavgiftens skälighet (4292/39/2015). Konsumenttvistenämnden har i sina avgöranden om nödvändighetstjänster granskat prishöjningar både i procent och euro och ansett att en skälig prishöjningsnivå är högst ca 15 procent, om inte höjningen i euro blir mycket liten.

2.3 Nationella strategier

2.3.1 Strategin för vattenhushållning 2030

Strategin för vattenhushållning 2030 (Rent vatten, säkerhet och välfärd) utgör utgångspunkten för verksamheten och ekonomin samt resultatstyrningen när det gäller uppgifter i anslutning till vattenhushållningen inom jord- och skogsbruksministeriets ansvarsområde. Strategin innehåller en kort presentation av de viktigaste förändringsfaktorerna i omvärlden samt en vision: rent vatten, säkerhet och välfärd. Strävan är att förverkliga visionen med hjälp av mål, en verksamhetsidé och verksamhetssätt. Strategin innehåller fyra mål: 1. Målen för vattenanvändning, god status och naturens mångfald samordnas i avrinningsområden och olika vattendrag, 2. Samhället anpassar sig till förändrade klimat- och vattenförhållanden, och bekämpningen av klimatförändringen främjas genom olika metoder inom vattenhushållning, 3. Tjänsterna inom vattenhushållning skapar välfärd och mångsidig ekonomisk verksamhet och 4. Finland främjar en hållbar värld med en tryggad vattenförsörjning. Till stöd för vart och ett av målen anges fem mer specifika mål. Strategin för vattenhushållning med sina mål och prioriteringar bidrar till uppnåendet och upprätthållandet av FN:s mål 6 om hållbar utveckling, som handlar om rent vatten och sanitet för alla, i Finland och i vår internationella verksamhet. Strategin medverkar även till uppnåendet av flera av de andra målen om hållbar utveckling.

2.3.2 Programmet och genomförandeplanen för den nationella vattentjänstreformen

Den 20 april 2021 godkände ledningsgruppen för den nationella vattentjänstreformen ett program för en nationell reform av vattentjänsterna. Enligt programmet är visionen för reformen ansvarsfulla vattentjänster 2030 som tryggar högklassiga och säkra vattentjänster samt att vattentjänstområdet förnyas och blir en koldioxidneutral föregångare inom cirkulär ekonomi senast 2030. Programmet består av åtta åtgärdsområden: utveckling av regionalt samarbete och främjande av strukturförändringar i vattentjänster; utveckling av vattentjänstverkens ekonomi, egendomsförvaltning och verksamhetens kvalitet; utveckling av behörighetskrav och karriärvägar inom vattentjänst; införande av kriterier för bra vattentjänst; långsiktig investeringsplan och utveckling av vattentjänst; utveckling av beredskap för digitalisering och kunskapsbaserad ledning i vattentjänstverken; främjande av samarbete mellan regionala kluster inom vattenkunnande och cirkulär ekonomi samt reform av vattentjänstlagstiftningen. För genomförandet av den nationella vattentjänstreformen har det utarbetats en genomförandeplan. I genomförandeplanen preciseras de mål som fastställts i programmet för vattentjänstreformen och planen uppdateras regelbundet.

2.3.3 Statsrådets principbeslut om en förbättring av informationssäkerheten och dataskyddet inom kritiska samhällssektorer

Statsrådet godkände den 10 juni 2021 ett principbeslut (LVM/2021/44) om en förbättring av informationssäkerheten och dataskyddet inom kritiska samhällssektorer. Principbeslutet grundar sig i huvudsak på slutrapporten från en arbetsgrupp som tillsatts av kommunikationsministeriet. Arbetsgruppens förslag till politisk riktlinje för vattentjänster är följande: ”Det bör säkerställas att informationssäkerheten beaktas i vattentjänstverkens beredskapsplaner inför störningssituationer. Anvisningar om informationssäkerhet för vattentjänstverken bör utarbetas, och det bör säkerställas att verken följer dem i sin verksamhet.”

2.3.4 Säkerhetsstrategin för samhället

Säkerhetsstrategin för samhället (Statsrådets publikationer 2025:2) är ett principbeslut av statsrådet som harmoniserar de nationella principerna för beredskapen och styr förvaltningsområdenas beredskap. Verksamhetskedjan för vattentjänster har i Säkerhetsstrategin för samhället fastställts som en för ekonomin, infrastrukturen och försörjningsberedskapen vital funktion, som ska tryggas i alla situationer, såväl under normala förhållanden som i krissituationer. Vitala funktioner har i säkerhetsstrategin för samhället tagits som utgångspunkt för beredskapsarbetet. Tryggandet av vattentjänsterna är en av de strategiska uppgifter som anges i säkerhetsstrategin.

2.3.5 Statsrådets beslut om målen med försörjningsberedskapen

Statsrådets beslut om målen med försörjningsberedskapen (568/2024) identifierar vattenförsörjningen som en sektor av central betydelse för försörjningsberedskapen. Vattentjänster är basservice som när det gäller samhällen, enheterna inom social- och hälsovården, livsmedelsproduktionen, det militära försvaret samt sådan produktion och service som är kritisk med tanke på försörjningsberedskapen ska tryggas i alla säkerhetssituationer.

2.4 Lagstiftningen i Europeiska unionen

2.4.1 Ramdirektivet för vatten

I Europaparlamentets och rådets direktiv om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (2000/60/EG), nedan *ramdirektivet för vatten*, fastställs en ram för Europeiska unionens vattenlagstiftning. I Finland har direktivet genomförts genom lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004) och genom vissa andra lagar. Målet med vattenvården är att trygga och uppnå god status i yt- och grundvattnen. Med tanke på vattentjänsterna är det viktigt att kostnaderna för vattentjänster, inberäknat miljö- och resurskostnader, enligt direktivet ska täckas, med beaktande av principen om att förorenaren betalar. Enligt direktivet ska prispolitiken för vatten ge vattenförbrukarna tillräckliga incitament till effektiv användning av vattenresurserna.

Kraven på kostnadstäckning och prissättningen på vatten är dock inte absoluta, utan artiklarna 9.1 och 9.4 i direktivet medger viss avvikelse och flexibilitet. Enligt artikel 9.1 tredje stycket i direktivet kan medlemsstaterna vid kostnadstäckningen beakta dess sociala, miljömässiga och ekonomiska effekter liksom geografiska och klimatiska förhållanden i den eller de regioner som påverkas. Enligt artikel 9.4 i direktivet kan en medlemsstat, utan att överträda direktivet, besluta att inte tillämpa principerna om vattenprissättningen och om olika användningsverksamheters bidrag till kostnadstäckningen, om detta är i enlighet med fastslagen praxis och inte äventyrar syftena och möjligheten att uppnå målen för direktivet. Med stöd av dessa bestämmelser kan man till exempel motivera stödjandet av vattentjänster.

2.4.2 Dricksvattendirektivet

Ett centralt mål för Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 om kvaliteten på dricksvatten, nedan *dricksvattendirektivet*, är att säkerställa hushållsvattnets (dricksvattnets) hygieniska kvalitet genom kvalitetskrav på hushållsvatten och riskhantering. Vid riskbedömningen och riskhanteringen ska hela vattenproduktions- och vattendistributionssystemet från tillrinningsområdet för råvatten till vattenanvändarens kran beaktas. I Finland genomfördes dricksvattendirektivet genom ändring av hälsoskyddslagen, lagen om vattentjänster, miljöskyddslagen och lagen om marknadskontrollen av vissa

produkter. I det sammanhanget togs det i lagen om vattentjänster (lag 1259/2022) in en skyldighet för vattentjänstverken att se till att resultaten av vattentjänstverkets riskbaserade kontroll av råvatten sänds till datasystemet för miljövårdsinformation, varifrån uppgifterna kan göras tillgängliga för myndigheterna särskilt i syfte att säkerställa att uppgifterna kan sammanställas till dataset för Europeiska kommissionen för uppföljning av genomförandet av dricksvattendirektivet. Det föreskrevs att vattentjänstverken ska ha skyldighet att underrätta myndigheterna om exceptionella förändringar som de upptäckt i de parametrar som kontrolleras i fråga om råvatten samt att utan begäran sända kunderna information om vattenförbrukningen, vattenpriset och vattenkvaliteten. Kunderna ska i sin tur förmedla denna information till slutförbrukarna av hushållsvatten.

2.4.3 Direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse

Europaparlamentets och rådets omarbetade direktiv (EU) 2024/3019 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse antogs den 27 november 2024. Med tanke på bestämmelserna i lagen om vattentjänster är det särskilt centralt att medlemsstaterna enligt det omarbetade direktivet ska samla upp och rena spillvatten från alla tätorter med mer än 1000 personekvivalenter (pe). Således ska alla tätorter med mer än 1 000 pe ha ett spillvattennät och anslutningsskyldighet, med vissa möjligheter till undantag.

Dessutom föreskrivs det i direktivet bland annat om medlemsstaternas skyldighet att upprätta en integrerad förvaltningsplan för avloppsvatten från tätbebyggelse för alla tätorter med mer än 100 000 pe och på basis av en riskbedömning också för tätorter med mer än 10 000 pe, om kraven för sekundär rening av avloppsvatten och om kraven för kvartär rening vid avloppsreningsverk samt om målet om energineutralitet för alla avloppsreningsverk för mer än 10 000 pe.

I 7 § i denna proposition beaktas skyldigheten enligt direktivet att tätorter med 1 000 pe ska omfattas av spillvattennätet genom att det föreskrivs att tätorter enligt direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse alltid ska ingå i ett av kommunen fastställt verksamhetsområde för ett vattentjänstverk i fråga om hanteringen av spillvatten. Det nationella genomförandet av direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse pågår också till övriga delar. Tidsfristen för genomförandet av direktivet går ut den 31 juli 2027.

2.4.4 Direktivet om kritiska entiteters motståndskraft

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2557 om kritiska entiteters motståndskraft, Critical Entities Resilience Directive, nedan *CER-direktivet*, syftar till att stärka samhällsviktiga tjänsters motståndskraft. Direktivet trädde i kraft den 16 januari 2023. Dricksvatten och avloppsvatten är två av de elva sektorer som omfattas av direktivet. För genomförandet av direktivet ska det stiftas en ny lag om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft (RP 205/2024 rd). Utifrån den nya lagen identifieras kritiska aktörer inom vattentjänstsektorn, vilka åläggs särskilda skyldigheter när det gäller beredskap. Dessa skyldigheter i fråga om beredskap som föreskrivs i lagen om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft står inte i strid med de skyldigheter i fråga om beredskap som föreslås i lagen om vattentjänster, utan de beredskapsskyldigheter som föreslås i lagen om vattentjänster kan anses komplettera lagstiftningshelheten. Till skillnad från den lag som stiftas för att genomföra CER-direktivet gäller lagen om vattentjänster alla vattentjänstverk oberoende av deras nationella betydelse.

2.4.5 Cybersäkerhetsdirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, nedan *NIS2-direktivet*, är en rättsakt om cybersäkerhet som omfattar hela EU. Den innehåller rättsliga åtgärder för att förbättra den övergripande cybersäkerhetsnivån i EU. Direktivet offentliggjordes i december 2022. Dricksvatten och avloppsvatten omfattas av det uppdaterade direktivet. Den nationella författning genom vilken direktivet genomförs är cybersäkerhetslagen (124/2025), vars skyldigheter gäller de vattentjänstverk som omfattas av direktivets tillämpningsområde. Genom den regeringspropositionen som gäller cybersäkerhetslagen (RP 57/2025 rd) upphävdes i lagen om vattentjänster 35 § 2 mom. 3 punkten (137/2025), enligt vilken uppgifter som är nödvändiga för skötseln av informationssäkerhetsrelaterade uppgifter får lämnas ut till Transport- och kommunikationsverket trots tystnadsplikten. Den bestämmelsen upphävdes, eftersom 27 § i cybersäkerhetslagen innehåller en motsvarande möjlighet att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till en annan myndighet.

2.5 Internationell investeringsrätt

Finland har ingått tiotals avtal om investeringsskydd där Finland i enlighet med bestämmelserna i respektive avtal har förbundit sig till standarder för behandling av avtalspartens investerare. Typiska sådana bestämmelser är i) förbud mot diskriminering eller krav på nationell behandling, ii) krav på rättvis och jämlik behandling, iii) stabilt skydd och stabil säkerhet för investeringar, iv) begränsningar i expropriationsrätten, och v) fri överföring av tillgångar. Det är också vanligt att avtal innehåller klausuler för tvistlösning mellan investerare och målstat. Avtalsbestämmelserna är bindande för avtalsstaterna och således i princip också för den offentliga förvaltningens olika nivåer.

I den gällande lagen om vattentjänster anges inga begränsningar i fråga om ägarunderlaget hos vattentjänstverk. Vattentjänstområdet är ett mångsidigt område och det är möjligt att det inom vattentjänstsektorn för närvarande finns sådant utländskt ägande som omfattas av investeringsskyddet. Genom Vattnet är vårt-lagstiftningsförslaget har man inte för avsikt att retroaktivt påverka nuvarande eventuella privata utländska ägares ställning. Genom Vattnet är vårt-lagstiftningsförslaget har man däremot för avsikt att i fortsättningen förhindra att privat ägande som åtnjuter investeringsskydd kommer in i vattentjänstsektorn.

2.6 Grundläggande och mänskliga rättigheter när det gäller vattentjänster

Vatten och sanitet är en internationellt tryggad mänsklig rättighet. Detta baserar sig bland annat på FN:s resolution från 2010, där vatten förklarades vara en mänsklig rättighet samt på artiklarna 11 och 12 i internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976), artikel 6 i internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976), princip 20 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter samt Europarådets parlamentariska församlings resolution. I Finlands system för de grundläggande fri- och rättigheterna omfattar de grundläggande fri- och rättigheter som gäller vattentjänsterna framför allt den helhet som bildas av 19 § 1 mom. (rätt till social trygghet) och 7 § 1 mom. (rätt till liv) i grundlagen, men också jämlikhetsprincipen enligt 6 §, näringsfriheten enligt 18 § och de grundläggande fri- och rättigheterna i fråga om miljön enligt 20 § i grundlagen är av betydelse.

I 22 § i grundlagen förutsätts det att det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. I grundlagen omfattar begreppet det allmänna inte bara staten utan också kommunerna. Det viktigaste med tanke på tryggheten av

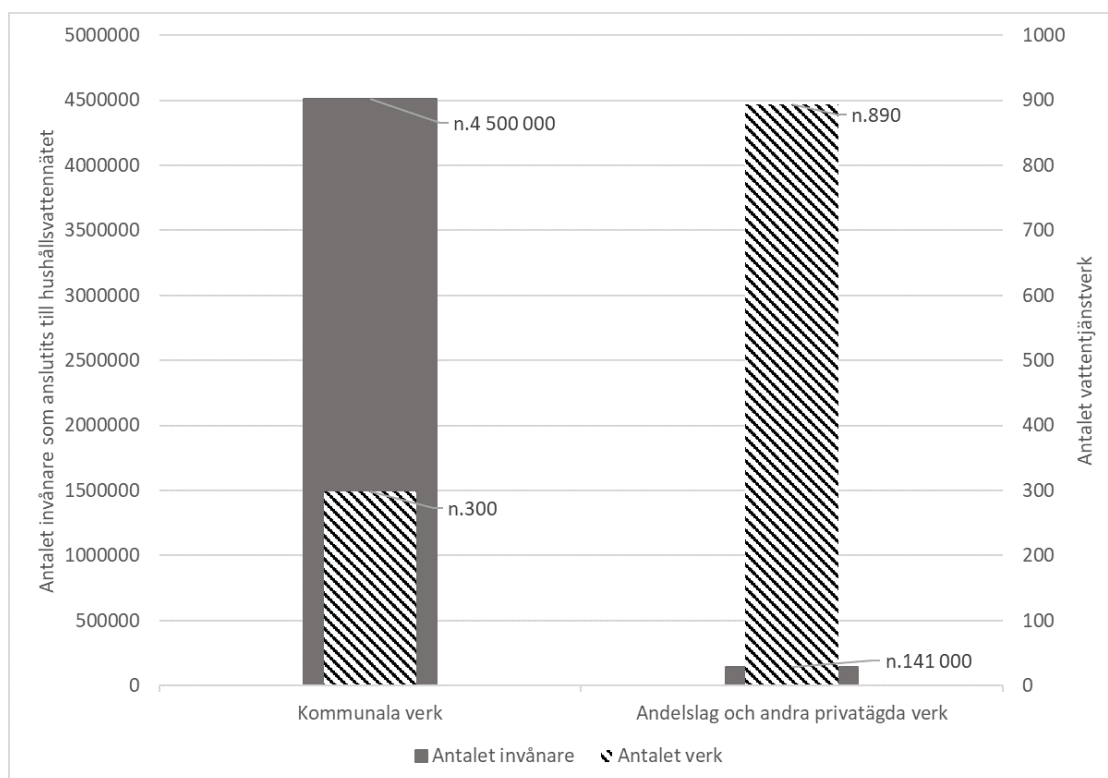
de grundläggande och mänskliga rättigheterna i fråga om vattentjänsterna är kommunens organiseringsansvar: kommunen svarar i sista hand för tillgången till tillräckliga centraliserade vattentjänster och fastställer genom beslut om verksamhetsområden hur individernas tillgång till hushållsvatten och avlopp ska ordnas. Staten bär dock det yttersta ansvaret för att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tryggas. Detta säkerställs genom de bestämmelser om ordnande och ombesörjande av vattentjänster och om avgifter för vattentjänster som finns i lagen om vattentjänster. På grund av vattnets nödvändighet är det dessutom i en situation där en människa inte har råd att betala vattenräkningar möjligt att få utkomststöd för att betala räkningarna. (7 a § i lagen om utkomststöd (1412/1997); om detta finns dessutom till exempel riksdagens justitieombudsmans avgörande 596/4/99).

2.7 Bedömning av nuläget

2.7.1 Nuläget inom vattentjänsterna

Som helhet fungerar vattentjänsterna i Finland klanderfritt och allvarliga störningar har, med några undantag, undvikits. I Finland finns det drygt 1 100 vattentjänstverk som motsvarar definitionen av vattentjänstverk i den gällande lagen om vattentjänster. Dessa är med andra ord sådana vattentjänstorganisationer som har ett verksamhetsområde som fastställts av kommunen. I tabell 1 nedan visas antalet vattentjänstverk enligt verksamhetsform. Det största antalet utgörs av andelslag. De är ofta små till sin volym, vilket innebär att de med avseende på invånarantal och vattenmängd inte representerar den största gruppen. För ett land av Finlands storlek är antalet vattentjänstverk stort. I Finland finns det cirka 80 vattentjänstverk som klassificeras som stora vattentjänstverk (över 1 miljon m³/år), cirka 280 som klassificeras som medelstora verk (100 000–1 miljon m³/år) och cirka 1 460 som klassificeras som små vattentjänstorganisationer (under 100 000 m³/år). Av dessa små vattentjänstorganisationer är inte alla vattentjänstverk enligt lagen om vattentjänster. Av vattentjänstverken är det endast cirka 150 som utgör organisationer med en omsättning på över en miljon euro.

Det stora antalet vattentjänstverk och deras ringa storlek gör det svårt för dem att utföra sina uppgifter med yrkesskicklighet och i enlighet med de bestämmelser som ska iakttas. Inom branschen har det lagts fram förslag och rekommendationer för sammanslagning av och samarbete mellan vattentjänstverk, och med hjälp av dem strävar man efter att främja en strukturomvandling inom vattentjänsterna. I figur 1 åskådliggörs antalet kommunala och privata vattentjänstverk som för närvarande omfattas av tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster i förhållande till antalet kommuninvånare som omfattas av verkens vattentjänster. Såsom framgår av figuren finns det färre kommunala vattentjänstverk än andelslag och andra privata vattentjänstverk. De kommunala verkens vattentjänster omfattar dock klart flest invånare.

Figur 1. Det uppskattade antalet kommunala vattentjänstverk (kommunens kalkylmässigt åtskilda vattenverk, affärsverk, annan balansenhet, samkommun, regionalt kommunalt affärsverk eller kommunägda aktiebolag) och privatägda verk (andelslag, öppet bolag, invånarägda aktiebolag, övriga) och antalet invånare som anslutits till hushållsvattennätet (2020).

I den gällande lagen om vattentjänster förutsätts det inte att vattentjänstverken ska ägas av kommunerna. Vattentjänstverkens ägarbas består dock oftast av kommunen eller i andelslagen av dem som använder vattentjänsterna. De kommunägda vattentjänstverkens verksamhetsformer är många och de kan vara till exempel aktiebolag, kommunala affärsverk eller samkommuner. En närmare beskrivning av vattentjänstverkens verksamhetsformer framgår nedan av tabell 1 (Antalet vattentjänstverk enligt verksamhetsform). Det finns färre än 20 sådana vattentjänstverk i aktiebolagsform som till mer än 50 procent är privatägda. Dessa är i huvudsak små vattentjänstverk som betjänar några tusen kunder, med undantag för ett avloppsreningsverk som finns i anslutning till en industrianläggning.

Utöver offentligt ägda och privatägda vattentjänstverk är också delat ägande mellan offentliga och privata aktörer vanligt. Det privata ägandet är i de flesta fall några procent, men i vissa fall till och med över 90 procent. Privata ägare är oftast enskilda personer som också är vattentjänstverkets kunder samt lokala banker, andelsaffärer eller andra lokala företag samt i vissa fall industrianläggningar.

Tabell 1: Antalet vattentjänstverk enligt verksamhetsform 2024

Verksamhetsform	Vattentjänstverk	Partivattenverk	Sammanlagt
Regionalt aktiebolag *	4	0	4
Kommunalt affärsverk	43	1	44
Kommunal balansenhet	139	0	139
Samkommun	1	4	5
Aktiebolag	149	29	178
Andelslag	705	0	705
Öppet bolag	41	0	41
Annat	27	0	27
Sammanlagt	1 109	34	1 143

* Ett aktiebolag som är verksamt inom två eller flera kommuners område och vars verksamhetsområde har godkänts i minst två kommuner.

För närvarande omfattas 1 109 vattentjänstverk av lagen om vattentjänster. Det finns sammanlagt 1 073 sådana anläggningar som levererar hushållsvatten och som omfattas av social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvaliteten på hushållsvatten och övervakning av den samt om riskhantering i fråga om byggnaders vatteninstallationer (1352/2015), nedan *hushållsvattenförordningen*. Av dessa anläggningar är 842 både sådana vattentjänstverk som avses i lagen om vattentjänster och sådana i hushållsvattenförordningen avsedda anläggningar som levererar hushållsvatten. I Finland finns det 34 partivattenverk. Hanteringen av nationellt enhetlig vattentjänstinformation försvåras dessutom av att alla dessa anläggningar inte har ett FO-nummer, som har ansetts som sammanbindande information i olika system.

Det stora antalet vattentjänstverk med knappa resurser har bedömts vara den största enskilda orsaken till utmaningarna inom vattentjänstsektorn. En del av anläggningarna har inte tillräckliga möjligheter att ordna sin verksamhet på lång sikt och med yrkesskicklighet samt säkerställa personalresurser och ekonomiska resurser för ordnande av vattentjänster.

Enligt rapporten Rakennetun omaisuuden tila ROTI 2023 (ung. den byggda egendomens tillstånd) har eftersläpningen i fråga om saneringar inom vattentjänsterna ökat. Enligt en utredning av Finlands Vattenverksförening (Vesihuollon investointitarpeet vuoteen 2040, Vesilaitosyhdistyksen monistesarja nro 63, 2020) beräknas det årliga totala investeringsbehovet i fråga om vattentjänsterna fram till 2040 uppgå till 777 miljoner euro/år. För närvarande uppgår de totala årliga investeringarna till ca 400 miljoner euro/år, vilket innebär att det totala investeringsbehovet uppskattas nästan fördubblas jämfört med nuläget.

2.7.2 Förändringar i omvärlden

De extrema väderfenomen som klimatförändringen för med sig innebär utmaningar för vattentjänsterna. Stormvindar, åskväder och översvämningar kan försvåra elförsörjningen, torka kan orsaka problem både när det gäller tillgången till och kvaliteten på vatten samt kraftiga regn leder till att mer näringsämnen lakas ut i råvatten. Vattenverken i Finland är medvetna om klimatförändringarna och ser på ett allmänt plan klimatförändringarna som ett hot mot vattensäkerheten. Enligt klimatpanelens rapport Ilmastomuutos ja vesihuolto – varautuminen ja terveystuikutukset (ung. klimatförändringar och vattentjänster – beredskap och konsekvenser för hälsa, Finlands klimatpanel, rapport 10/2019) ser få aktörer emellertid klimatförändringarna som ett hot mot vattensäkerheten vid den egna anläggningen. Även om vattentjänstverken är väl förberedda på i synnerhet elavbrott behöver deras beredskap för väder- och klimatrisker fortfarande avsevärt förbättras.

Till följd av urbaniseringen bor allt fler finländare i stadsregioner. Landsbygdsområdena däremot tappar befolkning, vilket också påverkar vattentjänsterna. Det centraliserade vattentjänstnätets driftsäkerhet och lönsamhet försämras när antalet som använder tjänsten minskar. Detta innebär å ena sidan ekonomiska utmaningar för vattentjänstverken och å andra sidan ett behov för kommunerna att granska verkens verksamhetsområden.

2.7.3 Geopolitisk instabilitet, störningssituationer och cybersäkerhet

Den geopolitiska instabiliteten har ytterligare ökat beredskapens betydelse. Detta återspeglas också i vattentjänsterna, som är kritiska med tanke på försörjningsberedskapen. För att säkerställa en störningsfri drift för vattentjänsterna och en bättre riskhantering, inklusive cybersäkerhet, krävs det förändringar i verksamheten i hela landet. Skador orsakade av störningssituationer kan minskas genom samordnad beredskapsplanering och gemensamma övningar. Grunden för beredskapsplaneringen utgörs av identifiering av de risker som är förknippade med verksamheten samt bedömning av riskernas konsekvenser. Riskhanteringen och beredskapen inför störningssituationer förbättrar vattentjänsternas flexibilitet och anpassningsförmåga i en föränderlig omvärld.

2.7.4 Definitionen av vattentjänstverk

I 3 § 3 mom. i lagen om vattentjänster definieras vattentjänstverk som en inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster inom ett verksamhetsområde som kommunen har godkänt. Definitionen av vattentjänstverk knyts till ett verksamhetsområde som kommunen har godkänt, och tillvägagångssättet baserar sig inte på storleken på samma sätt som till exempel i hälsoskyddslagstiftningen. Således är inte alla i hälsoskyddslagen avsedda anläggningar som levererar hushållsvatten och på vilka dricksvattendirektivet tillämpas med stöd av hälsoskyddslagen och hushållsvattenförordningen vattentjänstverk. Definitionen av vattentjänstverk enligt lagen om vattentjänster omfattar emellertid också mycket små inrättningar för vilka kommunen har godkänt ett verksamhetsområde.

När lagen om vattentjänster trädde i kraft 2001 definierades vattentjänstverk som en inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster. Definitionen var snarlik motsvarande definition i den upphävda lagen om allmänna vatten- och avloppsverk (982/1977), där det med allmänt vatten- och avloppsverk avsågs en inrättning som ägs av en kommun eller ett kommunalförbund eller som har godkänts som en kommuns allmänna vatten- och avloppsverk och vars uppgift är att sköta ett samhälles vattenanskaffning och avloppsreglering. Även om definitionen av vattentjänstverk inte direkt knyts till inrättningens storlek har definitionen av vattentjänstverk knutits till storleken i motiveringen till lagen om vattentjänster (RP 85/2000 rd). I praktiken

blev den etablerade definitionen av vattentjänstverk inrättningar som levererar eller tar emot minst 10 kubikmeter vatten per dygn eller förser minst 50 personer med vattentjänster.

Vid revideringen av lagen om vattentjänster år 2014 (lag 681/2014) ändrades definitionen av vattentjänstverk så att som vattentjänstverk enligt lagen betraktas endast en sådan inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster och för vilken det har godkänts ett verksamhetsområde. Enligt motiveringen var syftet med preciseringen av definitionen av vattentjänstverk att förtydliga att lagens bestämmelser om vattentjänstverkens verksamhet och kundförhållanden ska tillämpas endast på sådana inrättningar för vilka det har godkänts ett verksamhetsområde. Till följd av ändringen kom dock sådana i dricksvattendirektivet avsedda inrättningar som inte har ett av kommunen godkänt verksamhetsområde att falla utanför lagens tillämpningsområde. Samtidigt kom definitionerna i lagen om vattentjänster och hälsoskyddslagen att skilja sig från varandra.

Avsikten var att rätta till saken i samband med genomförandet av det nya dricksvattendirektivet, men utifrån remissvaren om utkastet till regeringsproposition kom man fram till att det är ändamålsenligt att ändra definitionen av vattentjänstverk först i samband med reformen av lagen om vattentjänster. På detta sätt är det möjligt att beakta alla konsekvenser som den nya definitionen får för tillämpningen av lagen.

2.7.5 Planeringssystemet inom vattentjänsterna

Bestämmelser om kommunernas skyldighet att delta i den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna finns i lagen om vattentjänster från 2001. Med regional översiktsplanering avses sådan planering av vattentjänsterna som omfattar flera kommuner, en region, ett landskap eller ett ännu större område och som kommunerna i allmänhet utför i samarbete med närings-, trafik- och miljöcentralen och landskapsförbundet. Avsikten är att säkerställa att kommunerna i fråga deltar i planering av detta slag alltid när sådan pågår i området. Denna skyldighet anses fortfarande behövlig och ska preciseras genom denna proposition.

I samband med reformen år 2014 ströks skyldigheten att utarbeta en kommunspecifik utvecklingsplan för vattentjänster från lagen om vattentjänster. Avsikten med ändringen var att bland annat öka kommunernas valfrihet när det gäller sättet att fullgöra skyldigheten enligt lagen att utveckla vattentjänsterna. I praktiken har kommunerna i stort sett inte uppdaterat sina utvecklingsplaner för vattentjänster efter 2014. Detta har försvagat samarbetet i fråga om vattentjänsterna och planeringen av markanvändningen samt en ändamålsenlig långsiktig planering av vattentjänsterna och investeringsbehovet i fråga om dem. Att återinföra skyldigheten att utarbeta en utvecklingsplan i lagen skulle förbättra kontinuiteten, planmässigheten och förutsägbarheten. I planen skulle det vara möjligt att sätta ihop en helhet som omfattar markanvändning, kommunalteknik, byggnadstillsyn, miljöskydd och kommunens ägarstyrning.

Inom vattentjänsterna framhävs vikten av egendomsförvaltning. Egendomen har en lång livslängd och ett betydande penningbelopp är bundet till egendomen. Ledningsnäten, reningsverken och andra konstruktioner åldras dock och det krävs allt mer investeringar för att bevara egendomens värde. Investeringar och resurser har inte nödvändigtvis planerats i tillräcklig omfattning för att man ska kunna motivera behovet av att korrigera priserna till den nivå som krävs och säkerställa verksamheten på lång sikt. För att utveckla vattentjänstverkens ekonomi, egendomsförvaltning och verksamhetens kvalitet borde verken utarbeta en systematisk plan och genomföra den på ett konsekvent sätt.

Vattentjänstverket ska enligt 15 a § i lagen om vattentjänster utarbeta och uppdatera en plan för beredskap för störningssituationer. Alla vattentjänstverk har dock inte sådana planer för störningssituationer. Eftersom det inte angetts vad planen ska ha för innehåll, har planerna inte heller nödvändigtvis utarbetats så att de skulle vara till betydande hjälp vid hanteringen av en störningssituation. Beredskapen för störningssituationer inom vattentjänsterna omfattar utöver planen för störningssituationer också kommunens beredskapsplan och en riskbedömning enligt hälsoskyddslagen. Hur dessa planer är kopplade till varandra är dock inte tydligt.

2.7.6 Vattentjänstverkens verksamhetsområden och anslutningsskyldighet

Verksamhetsområdet är ett centralt begrepp i lagen om vattentjänster. Enligt lagen godkänner kommunen för ett vattentjänstverk ett verksamhetsområde inom vilket verket är skyldigt att sköta vattentjänsterna. Fastigheterna inom verksamhetsområdet är i regel skyldiga att ansluta sig till verkets hushållsvatten- och spillvattennät. Verksamhetsområdena ska omfatta de områden där det på grund av den faktiska eller den planerade samhällsutvecklingen är behovligt att ansluta fastigheterna till vattentjänstverkets vattenledning eller spillvattenavlopp. I praktiken har avgränsningarna av verksamhetsområdena samt anslutningsskyldigheten varit förknippade med många oklarheter och olika tolkningar, som också förvaltningsdomstolarna och högsta förvaltningsdomstolen har varit tvungna att avgöra.

Vid närings-, trafik- och miljöcentralerna har det i fråga om en del av Finland utretts hur gamla kommunernas beslut om verksamhetsområden är. Enligt utredningen har större och växande kommuner uppdaterat verksamhetsområdena riktigt aktivt, till och med årligen, för att hålla jämna steg med förändringarna i markanvändningen. Samtidigt är beslutet i många kommuner redan över 20 år gammalt, dvs. från tiden strax efter 2001 då den nuvarande lagen om vattentjänster trädde i kraft eller ännu äldre. Kommunen kan ändå ha gjort en bedömning att det inte finns något behov av att ändra verksamhetsområdet.

Fastigheternas skyldighet att ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät mildrades genom 2014 års ändring så att fastigheter utanför tätorter inte behöver anslutas till vattentjänstverkets ledningsnät om fastigheternas vattenförsörjning och avloppshantering har ordnats på lämpligt sätt innan vattentjänstverkets verksamhetsområde godkändes. Sådana fastigheter utanför tätorter som inte har vattenklosett behöver inte anslutas till verkets avloppsnät. Ändringarna hade samband med lagstiftningen om behandling av hushållsavloppsvatten i glesbygden, dvs. statsrådets förordning om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför avloppsnätet (157/2017), som grundar sig på miljöskyddslagen. Övergångsbestämmelserna i den lagstiftningen och de ändringar som gjorts i lagstiftningen, vilka inte har beaktats i lagen om vattentjänster, har lett till en komplicerad lagstiftningshelhet och oklarheter i tillämpningspraxis. Tidsfristerna i övergångsbestämmelserna har dock redan gått ut, så lagstiftningen kan förtydligas.

När anslutningsskyldigheten mildrades 2014 ledde det till en situation där fastställandet av ett verksamhetsområde för områden utanför tätorter i praktiken inte längre har lett till en skyldighet att ansluta fastigheter. Därför har kommunen eller vattentjänstverket inte möjlighet att planmässigt genomföra projekt för byggande av ledningsnät i sådana områden utanför tätorter där det skulle finnas behov av centraliserade vattentjänster. I en situation där anslutningsgraden är oklar eller oförutsägbar är det svårt att bygga ett ledningsnät, och en planmässig skötsel av vattentjänstverkens ekonomi är inte möjlig.

Lagen om vattentjänster innehåller också bestämmelser med stöd av vilka en fastighet i vissa fall kan befrias från skyldigheten att ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät. I fråga om befrielse har det utformats en strikt rättspraxis och i praktiken har befrielse kunnat beviljas

endast i exceptionella situationer. Det har också visat sig vara arbetskrävande att fatta enskilda beslut om befrielse och undersöka förutsättningarna för dem.

2.7.7 Tillsynen över lagen om vattentjänster

Bestämmelserna om tillsynsmyndigheterna i 4 § 2 mom. i lagen om vattentjänster fick sin nuvarande form 2014. Enligt bestämmelsen är tillsynsmyndigheter enligt lagen närings-, trafik- och miljöcentralen, den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och den kommunala miljövårdsmyndigheten, var och en av dem inom sitt ansvarsområde. Enligt motiveringen (RP 218/2013 rd) avses närings-, trafik- och miljöcentralens behörighet vid tillsynen över de offentligrättsliga bestämmelserna i lagen om vattentjänster vara allmän, medan den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och den kommunala miljövårdsmyndigheten har tillsyn över att lagen om vattentjänster följs med avseende på deras respektive ansvarsområden.

Eftersom myndigheternas tillsynsbehörighet har fastställts allmänt genom myndighetens lagstadgade ansvarsområde, har närings-, trafik- och miljöcentralen och den kommunala miljövårdsmyndigheten i praktiken parallell behörighet vid tillsynen över flera bestämmelser i lagen. Detta innebär att båda myndigheterna har behörighet att självständigt och oberoende av varandra avgöra ett ärende. Myndigheters uppgifter ska dock regleras på ett entydigt sätt i lag, och därför föreslås det att bestämmelserna förtydligas.

2.7.8 Avgifter för vattentjänster

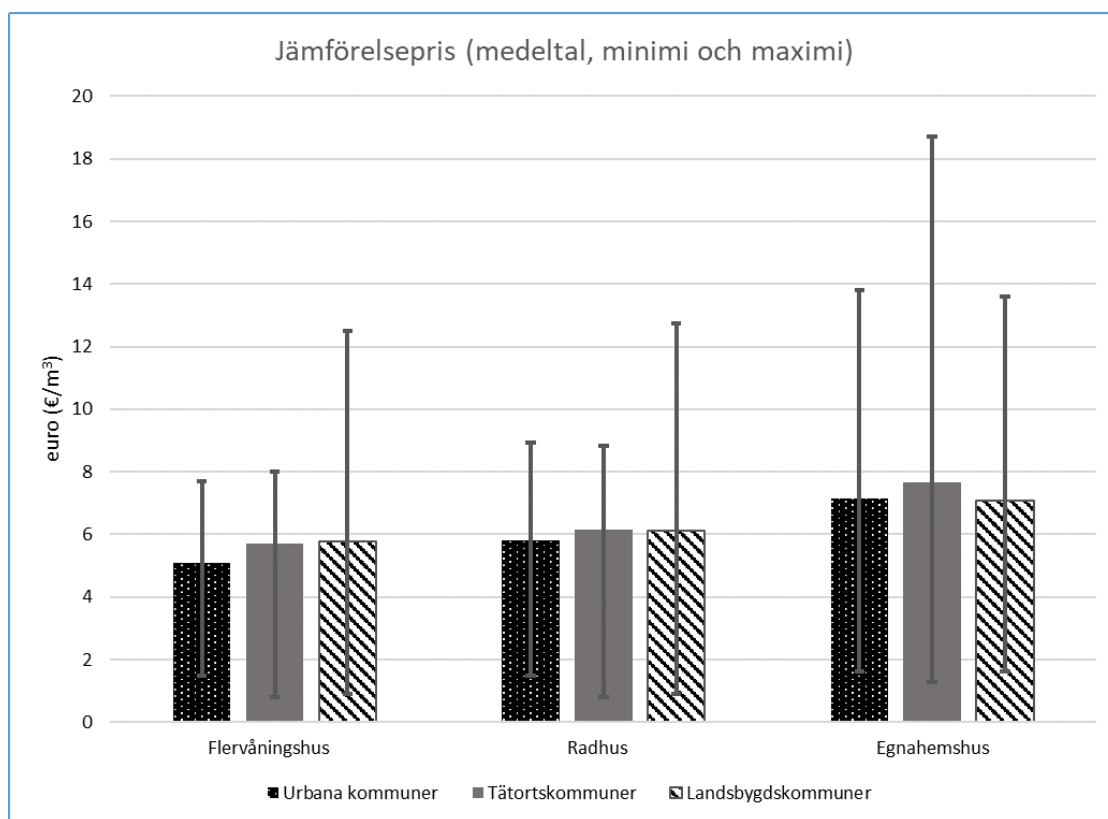
En hållbar ekonomi är en grundläggande förutsättning med tanke på vattentjänstverkens funktionsduglighet. Kravet i lagstiftningen är att ett vattentjänstverk med sina avgiftsinkomster ska kunna täcka kostnaderna för driften och underhållet av verket samt också investeringskostnaderna på lång sikt. Vattentjänstverken ska enligt den gällande lagen om vattentjänster ha separat bokföring. I 18 § i den gällande lagen om vattentjänster anges att avgifterna för vattentjänster och avloppshantering av dagvatten ska vara sådana att det på lång sikt är möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader. Avgifterna får omfatta högst en skälig avkastning på kapitalet. Avgifterna omfattar i regel en anslutningsavgift av engångsnatur, i samband med varje faktura en grundavgift framför allt för att täcka fasta kostnader samt en bruksavgift enligt förbrukningen. Dessa avgifter ska täcka såväl investerings- som driftskostnaderna på lång sikt. En skälig avkastning på kapitalet som betalas till ägaren är i allmänhet en intäktsföring till den kommunala ägaren och dess storlek har inte fastställts närmare. Kommunen kan emellertid också i vissa fall bevilja ett vattentjänstverk stöd.

I den granskning av kostnadstäckningen för vattentjänsterna från 2020 (Vesihuoltolaitosten kustannuskattavuus, Tarkasteluvuosi 2018) som jord- och skogsbruksministeriet beställde av Finlands miljöcentral konstateras det att vattentjänstverken i Finland i huvudsak täcker sina egna kostnader genom de vattenavgifter som tas ut hos kunderna. Enligt utredningen garanterar detta inte att deras verksamhet är hållbar. Detta beror framför allt på att ledningsnäten är i dåligt skick på många platser och på att detta inte beaktas när avgifterna fastställs. Enligt undersökningen ökade vattentjänstverkens kostnader mer än intäkterna under granskningsperioden (2018), vilket innebar att kostnadstäckningen försämrades. Detta kan ha berott på att verken investerade i sanering av ledningsnät, vilket ledde till en betydande ökning av avskrivningarna. År 2018 utgjorde avskrivningarna i genomsnitt 29 procent av omsättningen. Kostnadstäckningen minskade klart jämfört med tidigare granskningsår och kostnaderna ökade mer än inkomsterna.

Konkurrens- och konsumentverket har utrett nivån på vattentjänstavgifterna och konstaterat att det under de kommande åren kommer att finnas ett tryck på att höja vattentjänstavgifterna på grund av att det finns ett stort behov av att förnya ledningsnätet (Uudistuva vesihuolto, Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 3/2022 samt Vesihuoltomaksut ja niiden korotuspaineet Suomessa, Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 5/2023). Enligt en enkätundersökning för vattentjänstverken uppskattades nivån på avgiftshöjningarna som högst till ca 15 procent, men en del av de svarande förutspådde ännu högre höjningar. Det noterades att ett tryck att höja avgifterna fördelade sig jämnt bland vattentjänstverk av alla storlekar. Höjningstrycket är sannolikt förknippat med regionala variationer, eftersom det finns skillnader mellan vattentjänstverken vad gäller längden på deras ledningsnät och antalet kunder som de har. I vattentjänstverk med ett långt vattenledningsnät, men ett litet antal kunder, kan det bli nödvändigt att höja vattentjänstavgifterna avsevärt per kund för att kostnaderna för nätets reparationsinvesteringar ska kunna täckas med vattentjänstavgifter. I vattentjänstverk där antalet kunder är större fördelas kostnadsbördan däremot på en större grupp kunder. Regionala skillnader i nivån på vattentjänstavgifterna kan också delvis förklaras av skillnader i kommunernas villighet att höja vattenavgifterna.

För närvarande är vattenavgifternas andel av hushållens kostnader för nödvändiga tjänster liten. Enligt olika uppskattningar går ca 1–2 procent av det genomsnittliga finländska hushållets nettoinkomster till vattenavgifter. Också internationellt sett är finländarnas konsumtionsandel för vattentjänster mycket låg. Ju mer planmässigt och långsiktigt de behövliga avgiftshöjningarna för att täcka eftersatt underhåll genomförs, desto bättre kan medborgarna förbereda sig på ändringar i avgifterna.

För jämförelse av vattentjänstverkens avgifter har det tagits fram en beräkningsmodell för det så kallade jämförelsepriset. I beräkningen av jämförelsepriset (euro/m³) inkluderas bruksavgiften för både hushållsvatten och avloppsvatten, alla grundavgifter samt anslutningsavgifter efter hustyp. Det finns tre typer av hus, flervåningshus, radhus och egnahemshus. Jämförelsepriset berättar inte direkt hur stor invånarens vattenavgift är, eftersom nyckeltalet innehåller verkan av anslutningsavgiften, men med hjälp av jämförelsepriset kan man göra uppskattningar av variationer i priserna. I figur 2 presenteras medeltalen för jämförelsepriserna för 2024 enligt kommuntyp samt det lägsta och högsta jämförelsepriset för varje hustyp. Granskningen visar att i synnerhet vattenavgifterna för egnahemshus varierar avsevärt.

Figur 2. Jämförelsepriser för vattentjänstverkens vattentjänster i urbana kommuner, tätortskommuner och landsbygdskommuner

Enligt lagen om vattentjänster ska avgifterna för vattentjänster vara skäliga och rättvisa. Målet är att säkerställa detta bland annat genom att vattentjänstverkens ekonomi ska vara transparent och avskiljas i kommunens eller företagets bokföring. Vid revideringen 2014 fogades det till lagen bestämmelser som syftade till att förbättra transparensen i vattentjänstverkens ekonomi. Bakgrunden till detta var strävan att utveckla tillsynen över att kraven på offentlighet i fråga om verkens ekonomi iakttas genom att utöka verkens skyldighet att informera och offentliggöra uppgifter. Trots ändringarna uppnås en sådan kostnadstäckning som förutsätts i lagen dock fortfarande inte i tillräcklig grad.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att på det sätt som förutsätts i riksdagens beslut RSk 26/2021 rd säkerställa att de offentligt ägda vattentjänstfunktionerna förblir i kommunernas ägo och bestämmanderätt, att främja regionalt samarbete och en strukturomvandling inom vattentjänsterna, att förbättra vattentjänstverkens egendomsförvaltning, att förtydliga och effektivisera tillsynen över verksamheten och ekonomin inom vattentjänsterna samt att generellt göra lagen om vattentjänster mer fungerande. Genom propositionen genomförs föresatsen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering att fungerande vattentjänster ska tryggas och vattenresurserna hållas i nationella händer.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås följande viktiga ändringar i lagen om vattentjänster.

Det föreslås att definitionen av vattentjänstverk i 3 § ändras så att den inte på samma sätt som i den gällande lagen kopplas till verksamhetsområdet, utan endast till den mängd vatten som verket levererar, till den mängd spillvatten som det tar emot eller till det antal personer som det betjänar. Nya definitioner som fogas till lagen är definitionerna av partivattentjänstverk, kundägt vattentjänstandelslag och vattentjänstegendom.

För verkställande av riksdagen beslut RSk 26/2021 rd fogas det till lagen bestämmelser som säkerställer att de offentligt ägda vattentjänstfunktioner som omfattas av kommunens organiseringskyldighet och vattentjänstegendomen behålls i kommunernas ägo (4 c §). För kommunerna föreskrivs också en förköpsrätt i situationer där ett vattentjänstverk som för närvarande är privatägt eller ett kundägt vattentjänstandelslag säljs till en annan privat aktör (4 d §).

Enligt förslaget ska regionalt samarbete och strukturell förändring inom vattentjänsterna främjas genom regional översiktsplanering av vattentjänster. Det föreslås att en separat paragraf om detta fogas till lagen (5 §). Utöver bestämmelsen om regional översiktsplanering föreslås det att planeringssystemet för vattentjänster utvecklas genom att det till lagen och den förordningen som utfärdas med stöd av den fogas bestämmelser om kommunen vattentjänstplan (5 a §) och vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan (9 a §) samt om planernas innehåll och uppdatering. Dessutom föreslås det att vattentjänstverkens beredskapsskyldigheter kompletteras (15, 15 a och 15 b §).

Det föreslås att fastställandet av vattentjänstverkens verksamhetsområden förtydligas genom flera ändringar av bestämmelserna (7, 8, 8 a och 8 b §). Dessa gäller frågor som ska beaktas vid bestämmandet av vilka områden som ska ingå i verksamhetsområdena, förutsättningarna för och innehållet i beslut om verksamhetsområden, kontroll av verksamhetsområden samt förutsättningarna för inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde.

Skyldigheten för fastigheter att ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät förtydligas så att de undantag för områden utanför tätorter som togs in i lagen 2014 stryks från lagen, med undantag för en fastighet som inte har en någon vattenklosett (10 §). De föreslagna övergångsbestämmelserna säkerställer att ändringen inte leder till oskäligen situationer för fastighetsägare. Dessutom ska befrielse från anslutningsskyldigheten också i fortsättningen vara möjlig om förutsättningarna för befrielse uppfylls (11 §).

Kostnadstäckningen och transparensen för avgifterna för vattentjänsterna förbättras genom ändringar i bestämmelserna om avgifterna. Enligt ändringarna ska det vara obligatoriskt att ta ut en grundavgift samt rättvisa, skäligen och tillräckligen avgifter för att täcka ny- och reparationsinvesteringar ska vara en förutsättning för ägarinkomstförling (18 och 19 §). Dessutom föreskrivs det att vattentjänstverkets verksamhetsberättelse också ska innehålla uppgifter om huruvida de ekonomiska och verksamhetsmässigen förutsättningar för vattentjänstverket som anges i verkets egendomsförvaltningsplan uppfylls, om huruvida de allmänna avgiftsgrunderna uppfylls och om inverkan av den avkastning som intäktsförts på avgifterna för vattentjänsterna (20 a §).

Tillsynen över lagen om vattentjänster effektiviseras genom att tillsynsmyndigheternas behörighet förtydligas (4 och 4 a §).

Dessutom förbättras lagens allmänna funktion genom att enskilda bestämmelser i lagen förtydligas och preciseras utifrån utredningar om lagens funktion, rättspraxis och de ändrade anvisningarna för lagberedning.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

I detta avsnitt beskrivs propositionens huvudsakliga konsekvenser. Propositionens centrala konsekvenser gäller kommunerna, vattentjänstverken och vattentjänstverkens kunder. Till följd av den effektiviserade egendomsförvaltning vid vattentjänstverken som eftersträvas i propositionen minskar vattentjänstsektorns eftersatta underhåll och vattentjänstinfrastrukturens skick förbättras. Detta har positiva konsekvenser för vattentjänsternas driftsäkerhet och därigenom också för miljön, men en effektivare egendomsförvaltning kan också visa sig i höjda kundavgifter för vattentjänster, om vattentjänstverken inte i enlighet med kraven i den gällande lagen har tagit ut tillräckliga avgifter för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna. Den strukturomvandling som eftersträvas genom lagändringen samt vattentjänstverkens effektiviserade beredskap och driftsäkerhet främjar den nationella säkerheten och försörjningsberedskapen. För verkställande av Vattnet är vårt-beslutet förbjuds kommunerna enligt de bestämmelser som fogas till lagen att avstå från vattentjänstverk som de äger. Detta är en betydande ändring på principiellt plan, men samtidigt har kommunerna i enlighet med gällande lagstiftning fritt kunnat sälja sitt ägande inom vattentjänster men har inte gjort det. Förslagets konsekvenser för myndigheterna kan synas i en tillfällig ökning av den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens uppgifter samt i en ökning av närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsuppgifter inom vattentjänsterna.

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

4.2.1.1 Konsekvenser för hushållen

Vattenavgifter

De konsekvenser som lagändringarna har för hushållen kan på kort sikt synas som en ökad kostnadsbelastning till följd av avgifterna för vattentjänster. På längre sikt ligger det dock i hushållens intresse att vattentjänstverkens ekonomi effektiviseras och att investeringar och saneringsåtgärder som finansieras med kundavgifter görs i rätt tid, vilket eftersträvas genom propositionen, och det säkerställs att det i framtiden inte uppstår ett plötsligt och starkt tryck på att höja vattenavgifterna. Således förbättrar de i propositionen föreslagna lagstiftningsändringarna hushållens ställning på lång sikt i och med att de säkerställer skäliga och jämlika avgifter för vattentjänster och driftsäkerheten inom vattentjänsterna.

Genom propositionen strävar man efter att förbättra transparensen i vattentjänsternas ekonomi. Genom de föreslagna ändringarna stärks också principen om kostnadstäckning inom vattentjänsterna. En bättre kostnadstäckning i fråga om avgifterna för vattentjänster än för närvarande kan leda till att avgifterna för vattentjänster höjs, om de avgifter som verken hittills tagit ut har varit för låga och de inte har räckt för att täcka de reparationskostnader och nyinvesteringar som behövs. Införandet av en obligatorisk grundavgift kan också höja vattenavgiften för vattentjänstverkens kunder som helhet, i synnerhet för de fastigheter där vattenförbrukningen är liten. Att vattenavgifterna styrs i enlighet med orsaksprincipen leder till

att avgiftsnivån differentieras. Emellertid kan en korrekt fördelning av avgifterna också sänka vattenavgifterna för vissa fastigheter.

För egnahemshus varierar de genomsnittliga jämförelsepriserna inom vattentjänsterna 2024 enligt kommuntyp mellan 7,1 och 7,7 €/m³ (se figur 2 i avsnitt 2.7.8). Om avgifterna höjdes med 15 procent, vilket utifrån Konsumenttvistenämndens avgörandepraxis är en skälig maximinivå för en prishöjning i fråga om nödvändiga tjänster, skulle detta innebära att jämförelsepriset stiger till 8,1–8,8 €/m³. Jämförelsepriset för vattentjänster är teoretiskt och motsvarar således inte direkt hur en höjning faktiskt syns i de grund- eller bruksavgifter som tas ut för vattentjänster.

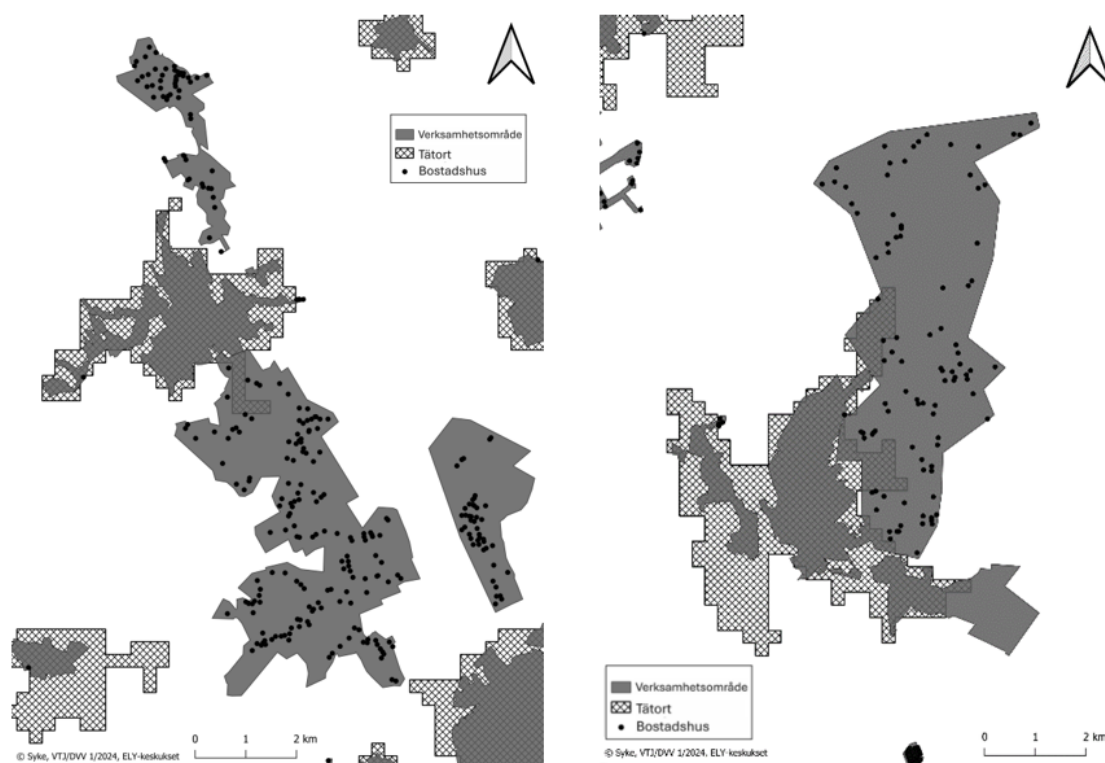
Ändringar i anslutningsskyldigheten

Vattentjänstsystemet i Finland är tvådelat: största delen av hushållen i tätbebyggda områden omfattas av centraliserade vattentjänster som kommunen ansvarar för att ordna, men i glesbygden är vattentjänstsystemen i regel fastighetsspecifika. Denna huvudregel ändras inte genom propositionen. De fastigheter som ligger inom ett av kommunen fastställt vattentjänstverks verksamhetsområde ska i regel anslutas till verkets ledningsnät. Genom propositionen görs dock ändringar i fastigheters anslutningsskyldighet. Slopandet av undantagen från anslutningsskyldigheten utanför tätorter medför att anslutningsskyldigheten börjar omfatta nya fastigheter, om kommunen i samband med en översyn av beslutet om verksamhetsområden bedömer att det är nödvändigt att fastställa ett verksamhetsområde för dessa områden. Omfattningen av konsekvenserna är beroende av på vilket sätt kommunen fastställer avgränsningen av det nya verksamhetsområdet. Ägarna till de fastigheter som inkluderas i verksamhetsområdena blir efter det att anslutningsskyldigheten har uppkommit skyldiga att betala kostnaderna för anslutning till vattentjänstverkets ledningsnät. Kostnaderna varierar mellan några tusen och tiotusentals euro. Den kostnadsbelastning som betalningen av anslutningsavgiften för anslutning till verkets ledningsnät medför är av engångsnatur, men betydande ur de enskilda hushållens synvinkel. Å andra sidan innebär anslutningsskyldigheten till vattentjänstverkets ledningsnät rätt till centraliserade vattentjänster.

Befrielse från skyldigheten att ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät kan beviljas, om kostnaderna för anslutningen blir oskäligen, befrielsen inte riskerar skötseln av vattentjänsterna inom vattentjänstverkets verksamhetsområde och fastighetens vattentjänster annars kan skötas på behörigt sätt. Dessutom är det möjligt att få befrielse från anslutningsskyldigheten på ett område utanför en tätort i en situation där anslutningen bedöms bli uppenbart oskäligen för den som ansöker om befrielse på grund av faktorer som hänför sig till dennes livssituation eller sociala hinder. Således kan de hushåll för vilka det skulle bli oskäligt att ansluta sig ansöka om befrielse från anslutning till ledningsnätet. Den ändring i anslutningsskyldigheten som föreslås i denna proposition träder i kraft utanför tätortsområden först fyra år efter det att kommunen har sett över ett vattentjänstverks verksamhetsområde. Till skillnad från nuläget ska kommunerna i fortsättningen ha möjlighet att ta ut en avgift för ansökan om befrielse från anslutningsskyldigheten. Kommunerna ska ha möjlighet att fastställa avgiften utifrån vilka kostnader behandlingen av ansökan medför för kommunen. Priset på behandlingen av motsvarande ansökningar varierar från kommun till kommun, men är vanligen högst några hundra euro.

Finlands miljöcentral har gjort en analys av geografisk information om områden utanför tätorter till stöd för konsekvensbedömningen av den ändring i anslutningsskyldigheten som föreslås i regeringspropositionen. I Finland finns det cirka 252 000 fast bebodda fastigheter som ligger utanför de statistiska tätortsområdena. Av dessa beräknas de ändringar av

verksamhetsområdena och anslutningsskyldigheten som föreslås i denna proposition gälla högst 25 000 fastigheter på riksnivå enligt de antaganden som beskrivs nedan. Verksamhetsområden för vattentjänstverk har fastställts också i områden utanför tätorter. Av de fast bebodda fastigheter som ligger utanför tätorter finns uppskattningsvis 84 000 inom verksamhetsområdena för hushållsvattennäten och 42 000 inom verksamhetsområdena för spillvattennäten. Det finns inte tillgång till uppgifter om en hur stor del av dessa fastigheter som redan har anslutits till vattentjänstverkens ledningsnät. Om man utgår från en anslutningsgrad på 40–70 procent uppgår antalet oanslutna, fast bebodda fastigheter utanför tätorter inom verksamhetsområdena till uppskattningsvis cirka 25 000–50 000 (hushållsvatten) och 13 000–25 000 (spillvatten). Det kan antas att man oftast har valt att ansluta sig i synnerhet till hushållsvattennätet när en anslutning blivit möjlig. Således är anslutningsgraden närmare 70 procent i fråga om hushållsvattennätet, medan den är närmare 40 procent i fråga om spillvattennätet. I och med översynen av verksamhetsområdena blir en del av dessa cirka 25 000 fastigheter utanför verksamhetsområdena, medan andra förutsätts ansluta sig till ledningsnätet och en del ansöker om befrielse från anslutningen (Figur 3).

Figur 3. Exempel på verksamhetsområden och bostadshus utanför tätorter (Finlands miljöcentral)

Den ändring som föreslås i propositionen i syfte att genomföra direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse ((EU) 2024/3019) bedöms inte ha några praktiska konsekvenser för hushållen, eftersom de tätortsområden som direktivet förutsätter att ska omfattas av en skyldighet till avloppshantering redan i nuläget finns inom vattentjänstverkens verksamhetsområden. Således är fastigheter i sådana tätorter som avses i direktivet redan för närvarande anslutningsskyldiga med enstaka undantag. Direktivet tillåter begränsade undantag

från anslutningsskyldigheten, vilket innebär att genomförandet av denna skyldighet inte heller till denna del medför några ändringar för hushållen.

4.2.1.2 Konsekvenser för vattentjänstverken

Lösningen Vattnet är vårt

Vattentjänstverken har en monopolställning inom det område som omfattar dess ledningsnät, vilket innebär att det inte finns någon konkurrens mellan företag. Vattentjänster utgör ett så kallat naturligt monopol: i praktiken är det inte möjligt eller lönsamt att bygga flera konkurrerande vattentjänstnät, utan regionalt ansvarar alltid ett enda vattentjänstverk för vattentjänsterna. Syftet med lagen om vattentjänster från 2001 var att göra det möjligt också för privatägda vattentjänstverk att sörja för vattentjänsterna i samhället vid sidan av de allmänna kommunägda vatten- och avloppsverken. Denna möjlighet begränsas genom de ändringsförslag som baserar sig på riksdagens Vattnet är vårt-beslut. Regleringslösningen Vattnet är vårt som föreslås i propositionen kommer i princip att hindra inrättandet av nya vattentjänstverk i privat ägo som inte är i andelslagsform. Ett undantag från detta är kundägda vattentjänstandelslag som även i fortsättningen får inrättas. Den huvudsakliga konsekvensen av förslaget är att det i fortsättningen inte längre ska vara möjligt att inrätta helt privatägd, annan än kundägd, vattentjänstverksverksamhet. För närvarande finns det knappt några helt privata vattentjänstverk som inte är andelslagsbaserade, trots att lagstiftningen har möjliggjort det. Således bedöms betydelsen av de begränsningar som gäller ägarunderlaget för nya verk som ska inrättas vara liten.

Regleringslösningen Vattnet är vårt begränsar också möjligheterna exempelvis till leasingarrangemang av vattentjänstegendomen för vattentjänstverk som är helt kommunägda och som kommunen har bestämmande inflytande över. Eftersom avsikten är att i lagen förbjuda dessa verk att avstå från vattentjänstegendom och föreskriva att ny vattentjänstegendom ska ägas av verket, ska dessa aktörer i fortsättningen inte ha möjlighet till leasing exempelvis av reningsverkets processapparatur. Sådana leasingarrangemang tillämpas veterligen tills vidare endast i ett fåtal fall inom vattentjänstsektorn. Genom lagförslaget ingriper man inte retroaktivt i befintliga arrangemang. Skyldigheten att äga vattentjänstegendom begränsar dock ibruktagandet av dessa arrangemang i fortsättningen och begränsar således verkets urval av metoder för ibruktagande av ny vattentjänstegendom. Detta kan ha negativa konsekvenser för verkens verksamhet och för en smidig ekonomi.

Genom propositionen ingriper man inte i verksamhetsförutsättningarna för de nuvarande vattentjänstverken, som huvudsakligen är i privat ägo, med undantag för de fall där verket säljs vidare. Den förköpsrätt som föreskrivs för kommunen gör det möjligt för kommunen att ingripa i situationer där vattentjänstverket säljs till en privat aktör. Detta kan anses utgöra en begränsning för en försäljning av de nuvarande privatägda vattentjänstverken, men effekten är inte betydande, eftersom bestämmelserna om förköpsrätt inte hindrar försäljningen, utan endast gör det möjligt för kommunen att ingripa vid den. Vilka konsekvenser lösningen Vattnet är vårt har för kommunerna behandlas ovan under underrubriken Konsekvenser för den kommunala ekonomin.

Förändringar gällande verksamhetsområden

De föreslagna ändringarna i de bestämmelser som gäller verksamhetsområdena har en positiv och eventuellt också negativ inverkan på vattentjänstverken. Genom att stärka huvudregeln om att fastigheter inom ett verksamhetsområde som kommunen godkänt omfattas av

anslutningsskyldigheten strävar man efter att underlätta vattentjänstverkens verksamhetsförutsättningar och möjligheter till planmässig verksamhet. När fastigheter inom verksamhetsområdena i regel är skyldiga att ansluta sig till ett vattentjänstverks ledningsnät oberoende av om de ligger inom eller utanför tätorter, underlättas den långsiktiga planeringen vid verken, byggandet av områden med ledningsnät och skötseln av ekonomin. Å andra sidan gör de ändringsförslag som gäller inskränkning och upphävande av verksamhetsområden det lättare att inskränka och upphäva ett verksamhetsområde. När ett vattentjänstverks verksamhetsområde inskränks eller upphävs helt och hållet, slopas också anslutningsskyldigheten i dessa områden. I värsta fall kan detta leda till att anslutningarna sägs upp, vilket försvårar verksamheten vid verket. I enlighet med rådande beskattningspraxis ska de anslutningsavgifter som i tiderna har upptagits i verkets bokföring som återbetalningsbara anslutningsavgifter återbetalas till kunden i samband med att avtalet hävs. Detta kan i en situation där ett verksamhetsområde inskränks medföra en betydande kostnadsbelastning för verket.

Planeringsskyldigheter och ekonomi

De nya skyldigheter som föreslås för vattentjänstverken, såsom utarbetande av en egendomsförvaltningsplan och precisering av kraven på beredskapsplanens innehåll, ökar vattentjänstverkens regleringsbörda och medför kostnader för vattentjänstverken. I synnerhet vid mindre verk med begränsade personalresurser kan behovet av utomstående tjänster och specialkompetens öka. Förändringstrycket kan leda till sammanslagningar av små verk och till ökad efterfrågan på externa tjänster. Utgångspunkten för lagen om vattentjänster är principen om kostnadstäckning, dvs. att alla kostnader och nödvändiga investeringar täcks med avgifter som tas ut hos kunderna. Således bedöms de nya förpliktelsernas inverkan på verkens totala ekonomi inte vara betydande, eftersom de nya kostnader som uppstår kan täckas genom höjningar av avgifterna för vattentjänster.

Till följd av den bättre egendomsförvaltning som propositionen eftersträvar beräknas investeringarna öka inom vattentjänstsektorn. Detta ökar både användningen av tjänster som tillhandahålls av företag som producerar saneringstjänster och den lokala entreprenadverksamheten. En planmässig egendomsshantering kan på lång sikt uppskattas minska verkens reparationskostnader, eftersom systematiskt underhåll minskar oväntade skador. Bättre kostnadstäckning ökar vattentjänstverkens lönsamhet genom att förhindra uppkomsten av eftersatt underhåll.

Genom propositionen ändras inte utgångspunkten i den gällande lagen, enligt vilken det i avgifterna för vattentjänster får ingå högst en skälig avkastning på kapitalet. Alltför stora intäktsföringar kan försämra verkets möjligheter att fullgöra sina lagstadgade skyldigheter. Beaktandet av kommunens intäktsföring från verket i verkets ekonomiplanering har på lång sikt en positiv inverkan på de kommunägda vattentjänstverkens ekonomi och egendomsförvaltning. Genom egendomsförvaltningsplanen blir detta möjligt att övervaka.

Genom förslaget preciseras vattentjänstverkens nuvarande skyldighet att förbereda sig för störningssituationer. Man vill förbättra beredskapsplaneringens nivå, och till exempel införs för verken en ny skyldighet att öva verksamheten vid störningssituationer. Likaså åläggs verken en ny skyldighet att uppdatera beredskapsplanerna. Att utvidga anmälningsskyldigheten i fråga om betydande incidenter till att omfatta alla verk är en ny uppgift, men dess sysselsättande effekt bedöms vara liten, eftersom betydande incidenter inte sker regelbundet.

Vattentjänstverkens offentliga förvaltningsuppgift

I propositionens avsnitt om lagstiftningsordningen granskas vattentjänstverkens ställning med tanke på 124 § i grundlagen, som gäller överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter. Enligt tolkningen utför vattentjänstverken offentliga förvaltningsuppgifter när de sköter vattentjänster inom ett av kommunen fastställt verksamhetsområde. Därför föreslås det att det till 9 § i lagen fogas en bestämmelse om straffrättsligt tjänsteansvar för vattentjänstverkens personal, enligt vilken bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar ska tillämpas på den personal vid vattentjänstverket som sköter offentliga förvaltningsuppgifter inom verksamhetsområdet. Jämfört med nuläget är ändringen inte betydande för de verk som är myndigheter inom kommunens organisation, men till exempel personalen vid kommunägda verk i aktiebolagsform omfattas för närvarande inte av bestämmelserna om tjänsteansvar. Det är fråga om en principiell ändring som är betydande för personalen vid dessa vattentjänstverk jämfört med nuläget, men i praktiken bedöms antalet situationer då bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas vara mycket litet. I förslaget lämnas kundägda vattentjänstandelslag utanför straffrättsligt tjänsteansvar på grund av verksamhetens särart och karaktär. Någon annan lösning skulle vara en utmaning för vattentjänstandelslagsverksamheten som i stor utsträckning utförs som talkoarbete utan ersättning.

Enligt tolkningen av 124 § i grundlagen blir även de allmänna förvaltningslagarna i fortsättningen tillämpliga på vattentjänstverken när de sköter vattentjänster inom ett verksamhetsområde. För de verk som redan för närvarande är myndigheter ändras läget inte jämfört med nuläget. Däremot kommer de verk som inte är myndigheter att börja omfattas av bestämmelserna i enlighet med de allmänna lagarnas bestämmelser om tillämpningsområde och definition av myndigheter. Eftersom vattentjänstverkens offentliga förvaltningsuppdrag, alltså att sörja för vattentjänsterna, är faktisk förvaltningsverksamhet, vilket betyder att den inte innebär utövning av offentlig makt, är skyldigheten att tillämpa de allmänna förvaltningslagarna till sina verkningar begränsad. Den faktiska förvaltningsverksamheten omfattar inte behandling av förvaltningsärenden, vilket betyder att tillämpningen av exempelvis förvaltningslagen närmast begränsas till principerna om god förvaltning och inte heller språklagens bestämmelser är tillämpliga i någon betydande omfattning. Offentlighetslagen tillämpas enligt sitt tillämpningsområde på dem som sköter offentliga uppdrag när de utövar offentlig makt. Bestämmelserna i offentlighetslagen ska inte heller i fortsättningen gälla de vattentjänstverk som inte är myndigheter. I fråga om tillämpningen av offentlighetslagen bör man däremot beakta den utvidgning av offentlighetslagens tillämpningsområde som redan ingår i den gällande lagen om vattentjänster och som gäller miljöinformation som vattentjänstverken innehar (16 a §). Inte heller blir tillämpningen av andra allmänna förvaltningslagar omfattande i den faktiska förvaltningsverksamheten, vilket innebär att de praktiska konsekvenserna för vattentjänstverkens verksamhet bedöms vara rätt begränsade.

Ändring av definitionen av vattentjänstverk

Ändringen av definitionen av vattentjänstverk innebär att alla verk som överskrider den föreskrivna storleksgränsen är vattentjänstverk som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster. Motsvarande definition som baserar sig på verkets storlek användes fram till 2014. Ändringen av definitionen av vattentjänstverk påverkar ställningen för kunderna hos de verk som börjar omfattas av lagens tillämpningsområde och hos de verk som inte omfattas av definitionen i förhållande till de verk som levererar vattentjänsterna. Antalet verk som börjar omfattas av definitionen och antalet verk som inte längre ska omfattas av den är nästan lika stort. De verk som börjar omfattas av definitionen har dock fler kunder än de verk som inte längre ska omfattas av definitionen.

Ändringen av definitionen innebär att tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster börjar omfatta cirka 230 sådana verk som på grund av sin storlek uppfyller de krav som ställs i definitionen, men som när lagen träder i kraft inte har något av kommunen godkänt verksamhetsområde. Dessa verk ska i fortsättningen uppfylla förutsättningarna enligt lagen om vattentjänster. Dessa verk har omfattats av lagen om vattentjänster fram till 2013 och har fram till dess iakttagit bestämmelserna i lagen om vattentjänster. Dessa verk ska inte heller efter ändringen av definitionen omfattas av de bestämmelser i lagen som är bundna till verksamhetsområdet, om det inte vid bedömningen av verksamhetsområde anses motiverat att fastställa ett verksamhetsområde för dem. Övergångsbestämmelserna ger verken tillräckligt med tid att vidta de nya åtgärder som krävs, såsom att utarbeta en beredskapsplan. Ändringen förbättrar rättssäkerheten för kunderna hos de vattentjänstverk som börjar omfattas av lagens tillämpningsområde och förtydligar förhållandet mellan lagen om vattentjänster och hälsoskyddslagstiftningen.

Ändringen av definitionen av vattentjänstverk innebär också att cirka 240 sådana vattentjänstverk för vilka ett verksamhetsområde har fastställts, men som i ledningsnätet levererar mindre än 10 kubikmeter hushållsvatten per dygn eller betjänar färre än 50 personer, eller som tar emot mindre än 10 kubikmeter spillvatten per dygn eller betjänar färre än 50 personer, inte omfattas av den ändrade definitionen av vattentjänstverk. Ändringen kan anses vara motiverad, eftersom en stor del av förpliktelseerna enligt lagen om vattentjänster i praktiken har visat sig vara för tunga för dessa allra minsta verk. Med tanke på målen för lagen om vattentjänster är det inte heller behövligt att dessa allra minsta verk ska omfattas av lagens tillämpningsområde.

De minsta verken ska också efter ändringen av definitionen omfattas av social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvalitetskrav på och kontrollundersökning av hushållsvatten i små enheter (401/2001). Eftersom det dock finns sådana små verk för vilka ett verksamhetsområde har fastställts, föreskrivs det genom övergångsbestämmelsen att de bestämmelser i lagen om vattentjänster som gällde vid lagens ikraftträdande ska tillämpas också inom dessa verks verksamhetsområden. Kommunen kan i samband med att besluta om ett verksamhetsområde ses över besluta om upphävande av verksamhetsområdet, om förutsättningarna för upphävande uppfylls. När verksamhetsområdet för ett verk upphävs faller dessa små verk helt utanför tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster.

4.2.1.3 Konsekvenser för den kommunala ekonomin

Bedömningen av konsekvenserna för den kommunala ekonomin fokuserar på den kommunala ekonomin utanför vattentjänstverksamheten. Ett vattentjänstverk kan vara en del av kommunkoncernen till exempel som balansenhet eller affärsverk, men enligt lagen om vattentjänster ska verkets ekonomi vara avskild i kommunens bokföring. Vattentjänstverket täcker kostnaderna för skötseln av de uppgifter som anvisats det genom avgifter som det tar ut. Således bedöms propositionens konsekvenser för den kommunala ekonomin separat från propositionens konsekvenser för vattentjänstverkens ekonomi.

Planering av utvecklingen av vattentjänsterna

Enligt förslaget ska vattentjänstverkets verksamhetsområde kontrolleras åtminstone vart tionde år. Tidigare har frekvensen av kontrollerna inte angetts i lag. Lagen om vattentjänster förutsätter också för närvarande att verksamhetsområdet ändras vid behov, alltså att verksamhetsområdena hålls uppdaterade. Ändringen stärker detta mål genom att fastställa en förpliktande tidsfrist för kontrollintervallet. Genom den föreslagna ändringen åläggs kommunen att fatta beslut minst

vart tionde år också om att verksamhetsområdet fortfarande är aktuellt utan ändringar. Detta säkerställer för invånarna och vattentjänstverket att definitionen av verksamhetsområde motsvarar den rådande situationen. Den nya administrativa arbetsmängd som fattandet av ett sådant nytt beslut så sällan kräver är liten.

Till övriga delar förändras kommunens skyldighet att besluta om ett verksamhetsområde för vattentjänsterna och att kontrollera områdesindelningen inte väsentligt. I förslaget preciseras dessutom kraven på innehållet i definitionen av verksamhetsområde och i vilken form verksamhetsområdet ska fastställas. Detta kan medföra att kommunerna behöver låta definiera verksamhetsområdet som köpta tjänster i form av konsultarbete. Anskaffningspriset för sådant konsultarbete till kommunen är vanligen 10 000–20 000 euro beroende på sättet att ordna vattentjänsterna, omfattningen av förändringarna i markanvändningen och boendet efter den senaste kontrollen av verksamhetsområdet samt nivån på tillgänglig utgångsinformation och den tidigare definitionen av verksamhetsområde. Kostnaderna för konsultarbetet fördelar sig på flera år, eftersom intervallet mellan behovet av att göra en omfattande bedömning kan vara till och med över tio år, om det inte har bedömts finnas behov av att ändra verksamhetsområdet. Den mängd eget arbete som kommunens personal behöver för att styra arbetet kan anses motsvara högst den arbetsmängd som också tidigare har behövts för att bedöma om verksamhetsområdet är aktuellt i enlighet med den gällande lagen. I många fall överförs arbetet från kommunens egen personal till en konsult, varvid anlitaandet av konsulten frigör arbetstid för kommunens egen personal. Således blir de nya kostnader som den föreslagna ändringen medför för kommunen i sin helhet små. Under den föreslagna övergångsperioden kan beslutet om verksamhetsområde bli föremål för granskning tidigare än annars, vilket medför en liten tillfällig ökning av arbetsmängden. Enligt förslaget ska kommunen lämna uppgifterna om verksamhetsområdet i form av maskinläsbar geografisk information till Finlands miljöcentral. Den nya arbetsmängd som denna uppgift medför är liten.

Kommunen är enligt den gällande lagen om vattentjänster skyldig att utveckla vattentjänsterna inom sitt område. Enligt förslaget ska kommunerna i fortsättningen som en rapport om utvecklingsarbetet utarbeta en vattentjänstplan för vilken det i lagen ställs enhetliga krav på innehållet. Vattentjänstplanen ska godkännas i enlighet med förvaltningsstadgan och hållas uppdaterad. En del kommuner kommer att utarbeta en vattentjänstplan som eget arbete medan andra låter göra det som konsultarbete. Anskaffningspriset för sådant konsultarbete till kommunen är vanligen 15 000–50 000 euro beroende på sättet att ordna vattentjänsterna, förändringar i markanvändningen och boendet samt nivån på den tillgängliga utgångsinformationen. Den mängd eget arbete som kommunens personal behöver för att styra konsultarbetet är mindre än vad som har behövts för att sörja för utvecklandet av vattentjänsterna i enlighet med den gällande lagen, varvid anlitaandet av en konsult frigör arbetstid för kommunens personal. Om en vattentjänstplan utarbetas av kommunen som eget arbete, ökar sannolikt mängden eget arbete som används för att utveckla vattentjänsterna något. Kostnaderna för en vattentjänstplan som kommunen gör som eget arbete kan uppskattas till cirka 5 000–20 000 euro, varav största delen dock inte är nytt arbete som föranleds av den föreslagna lagändringen, eftersom planering av ordnandet av vattentjänster också tidigare har förutsatts i lagen och det nu endast har föreslagits preciserande innehållskrav. Uppdateringsintervallet för en vattentjänstplan är flera år, varvid kostnaderna för den nya vattentjänstplanen betraktat på årsnivå blir några tusen euro, vilket sannolikt sparas in i form av en smidigare verksamhet som följer av planenligheten.

Utarbetandet av en vattentjänstplan och utförandet av en regelbunden bedömning av verksamhetsområdet medför på riksnivå en årlig kostnad på sammanlagt drygt en miljon euro för kommunerna, om man antar att vattentjänstplanen uppdateras med i genomsnitt fem års mellanrum och verksamhetsområdet ses över med 10 års mellanrum. Detta motsvarar i stort sett

den direkta besparing som eftersträvades genom 2014 års ändring av lagen om vattentjänster, genom vilken kommunernas skyldighet att utarbeta en utvecklingsplan för vattentjänster slopades. En positiv effekt av utarbetandet av en vattentjänstplan är dock att planeringen av kommunens verksamhet förbättras och effektiviseras till exempel vid planeringen av markanvändningen och prognostiseringen av vattentjänsternas regionala tillgänglighet. Den ökade planerligheten medför besparingar i kommunens och vattentjänstverkets verksamhet, och utarbetandet av en vattentjänstplan och kontrollerandet av verksamhetsområdet kan således enligt en helhetsbedömning inte anses medföra kostnader för kommunerna.

Övervakning och säkerställande

Enligt lagstiftningsförslaget ändras definitionen av vattentjänstverk så att vattentjänstverket definieras enligt den levererade eller mottagna vattenmängden eller antalet vattenanvändare och inte längre enligt om verket har ett av kommunen godkänt verksamhetsområde. I och med ändringen kommer cirka 230 verk att börja omfattas av lagens tillämpningsområde medan cirka 240 verk kommer att falla utanför dess tillämpningsområde. Verk som inte längre ska omfattas av lagen omfattas av social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvalitetskrav på och kontrollundersökning av hushållsvatten i små enheter (401/2001), vilket betyder att de fortfarande övervakas, men endast i fråga om vattnets kvalitet i enlighet med vad som föreskrivs i förordningen. Antalet verk som övervakas enligt lagen om vattentjänster ändras alltså inte väsentligt, varvid ändringen av definitionen inte har någon betydande inverkan på de kommunala hälso- och miljömyndigheternas tillsynsarbete. Ändringen kan underlätta de kommunala myndigheternas arbete, eftersom de verk som ska övervakas är desamma som de verk som övervakas enligt hälsoskyddslagen.

Den föreslagna ändringen av anslutningsskyldigheten kan för den kommunala miljömyndigheten medföra fler ansökningar än tidigare om befrielse från anslutning till vattentjänstnät inom områden utanför tätorter. Det medför också ett engångsbehov av att informera om konsekvenserna av ändringen. Förslaget ger kommunen möjlighet att täcka kostnaderna för det arbete som behandlingen av ansökningar om befrielse orsakar med en ny avgift som tas ut hos sökanden. Den avgift som tas ut för ansökan minskar sannolikt också antalet onödiga ansökningar. Ändringens kostnadseffekter kan bedömas vara små, om kommunen beslutar att ta ut en avgift för ansökningarna.

Enligt det tillägg som föreslås ska kommunen vidta åtgärder för att säkerställa att vattentjänsterna fungerar, om vattentjänstverket inom det verksamhetsområde som kommunen fastställt inte klarar av att sköta vattentjänsterna på det sätt som avses i lagen. Ändringen medför ingen ny uppgift för kommunen, utan stärker och förtydligar endast nuläget när det gäller kommunens skyldighet att ordna vattentjänster i situationer där vattentjänster ska säkerställas. Även om utgångspunkten för lagen om vattentjänster är att alla kostnader för vattentjänster ska täckas med kundavgifter, är det möjligt att ett vattentjänstverk som befinner sig i en ekonomiskt svår situation också orsakar press på kommunens ekonomi. Om höjningarna av vattenavgifterna inte räcker till för att förbättra vattentjänstverkets ekonomiska situation och vattentjänstverket har ett stort eftersatt underhåll, kan det uppstå situationer där kommunen behöver stödja vattentjänstverkets verksamhet ekonomiskt. Vid stödandet ska bestämmelserna om statligt stöd beaktas. Syftet med de planeringsskyldigheter som i denna proposition åläggs kommunerna och vattentjänstverken är att sådana situationer inte ska uppstå.

Kommunernas intäktsföring

I förslaget stärks principen om kostnadstäckning för vattentjänstverksamheten genom att det föreskrivs att en skälig avkastning får betalas på kapitalet, förutsatt att verkets investeringar och driftskostnader i första hand kan täckas i enlighet med den nya egendomsförvaltningsplanen. Målet har redan i den gällande lagen om vattentjänster varit att på motsvarande sätt styra till en skälig intäktsföring så att avgifterna i första hand täcker verksamhetskostnaderna så att egendomen sköts på ett hållbart sätt och avgifterna hålls på en skälig nivå. Förslaget ändrar således inte principen om intäktsföring och påverkar således inte den kommunala ekonomin, om kommunerna har handlat i enlighet med den princip som anges i lagen.

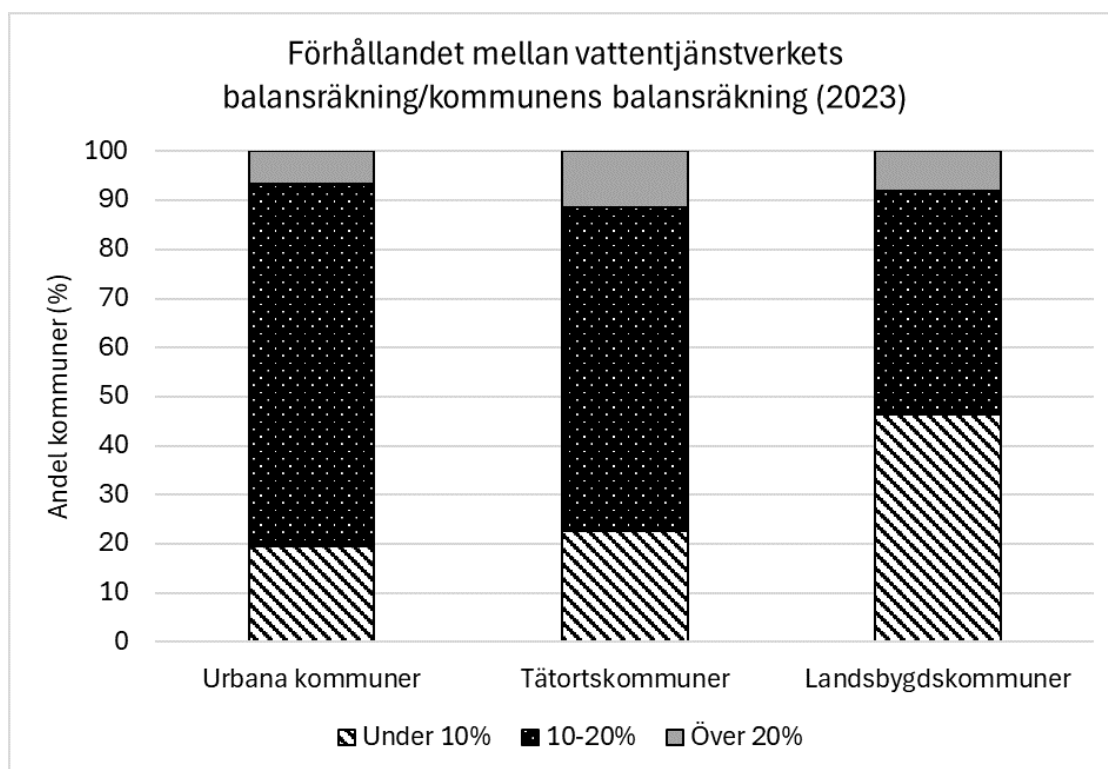
Bevarande av kommunernas ägande (helheten Vattnet är vårt)

För att bedöma de kommunalekonomiska konsekvenserna av lagstiftningslösningen Vattnet är vårt utreddes kommunernas och de kommunägda vattentjänstverkens ekonomi. Undersökningsmaterialet bestod av resultat- och balansräkningsuppgifter för kommunerna på det finländska fastlandet samt resultat- och balansräkningsuppgifter för de vattentjänstverk som ägs av dessa kommuner. Uppgifter om förhållandet mellan de granskade kommunernas vattentjänstverks rörelsevinst och balansräkning och kommunernas kalkylerade omsättning och balansräkning samt förhållandet mellan verkets och kommunens nettoförmögenhet 2023 finns i tabell 2 i de andra bilagor som finns i slutet av denna proposition.

Utredningen begränsades till att gälla kommuner där vattentjänstverkets organisationsform är ett affärsverk, ett vattentjänstverk med avskild redovisning, någon annan balansenhet i kommunen eller ett aktiebolag. Från granskningen uteslöts vattentjänstverk i andelslagsform, regionala verk som ägs av flera kommuner samt partivattentjänstverk. I materialet inkluderades inte heller organisationer där kommunen har minoritetsinnehav eller kommuner där kommunens centrala vattentjänstfunktioner har fördelats på flera organisationer. Med avvikelse från denna avgränsning har vattentjänstverken i Helsingfors, Esbo, Vanda, Grankulla och Åbo inkluderats i materialet på grund av deras riksomfattande betydelse. Som informationskälla användes Statskontorets tjänst Granskaförvaltningen samt Orbis-databasen (Bureau van Dijk).

Kravet på att vattentjänstverken ska behållas i kommunal ägo i enlighet med 4 c § begränsar kommunens möjligheter att besluta på vilket sätt den fullgör sin lagstadgade skyldighet att ordna vattentjänster. Ändringen begränsar också kommunens urval av metoder för att hantera sin ekonomi, eftersom kommunen i praktiken inte har möjlighet att sälja ett vattentjänstverk för att få ett engångsbelopp som motsvarar dess värde.

Balansvärdena för de kommunägda vattentjänstverken utgör i regel mindre än 20 % av ägarkommunens balansräkning, vilket innebär att vattentjänstens tillgångspost inte är särskilt betydande i förhållande till kommunens hela egendom (Figur 4). För landsbygdskommuner är förhållandet mellan balansräkningarna mindre än så, i 46 % av landsbygdskommunerna är förhållandet mellan 10 % och i 47 % av dem mellan 10 och 20 %, vilket innebär att vattentjänstverkens andel av landsbygdskommunernas balansräkning är mindre betydande. Å andra sidan förekommer det fler ytterlighetsfall i landsbygdskommunerna.

Figur 4. Förhållandet mellan vattentjänstverkets och kommunernas balansräkningar efter kommuntyp (2023)

De största skillnaderna mellan kommunerna i deras balansräkningar beror på skillnaderna i bokföringskontona ”investeringar” och ”andra byggnader än bostadshus”. Balansräkningens värde per invånare i de olika kommunerna varierar mellan cirka 4 000 euro och 25 000 euro. Till sitt balansvärde i euro är den andel som binds till kommunens ägande från miljoner till hundratals miljoner euro beroende på vattentjänstverkets storlek. Den sammanlagda summan av balansräkningarna för de vattentjänstverk som ingick i granskningen är 6,7 miljarder euro.

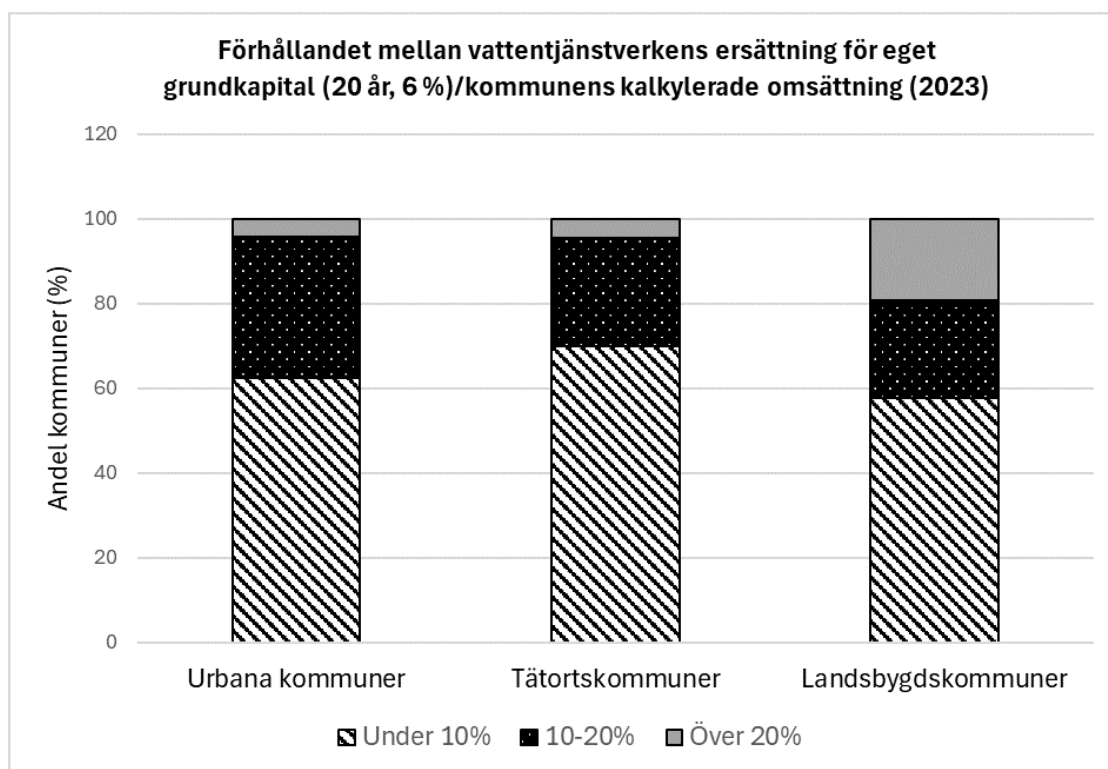
På motsvarande sätt är variationen stor när det kommer till verkens omsättning i förhållande till kommunens ekonomi. Vattentjänstverkets omsättning i förhållande till kommunens kalkylerade omsättning, dvs. summan av verksamhetsintäkter, skatteinkomster och statsandelar, är i regel under 10 %. Också vattentjänstverkets rörelsevinst i förhållande till kommunens kalkylerade omsättning är rätt liten och ligger i regel under 2 % (Tabell 2). Förhållandet mellan balansräkningarna är större än förhållandet mellan omsättningarna, vilket beskriver vattentjänstbranschens kapitalintensiva karaktär (Tabell 2). Under granskningsåret 2023 hade social- och hälsovårdstjänsterna redan uteslutits ur kommunens omsättning, så tidigare var betydelsen av vattentjänsternas omsättning relativt sett ännu mindre.

Förhållandet mellan verkets och kommunens nettoförmögenhet är en kalkylmässig granskning av förhållandet mellan det egna kapitalet, avskrivningsdifferensen och summan av de frivilliga reserverna. Avskrivningsdifferensen och reserverna är poster som kan jämföras med eget kapital. Relationstalet beskriver verkets egna medel i förhållande till kommunens egna medel. I urbana kommuner är förmögenhetsförhållandet vanligen större än i landsbygdskommuner. I

20 % av de urbana kommunerna är relationstalet under 10 %, medan relationstalet i 61 % av landsbygdskommunerna är under 10 % (Tabell 2). Skillnaden mellan olika kommuntyper illustrerar hur olikartad branschens struktur är. Resultatet av beräkningen av nettoförmögenhet överensstämmer ganska väl med resultaten av jämförelsen av balansräkningarna i figur 4.

Det är svårt att uppskatta ett verks eventuella försäljningspris, eftersom det bildas från fall till fall. Verkets eventuella försäljningspris kan också avsevärt avvika från det värde som beräknas på basis av balansräkningen. Försäljningspriset påverkas bland annat av saneringsbehovet i fråga om verkets vattentjänstegendom, verkets ekonomiska situation och tillväxtförväntningarna i fråga om affärsverksamheten. I kommuner där bosättningen förutspås minska kan man förvänta sig utmaningar när det gäller att balansera de avgiftsintäkter som det minskade antalet kunder ger upphov till mot de investeringsbehov som underhållet av vattentjänstegendomen förutsätter. I utredningen analyserades de bolagiseringsutredningar som finns offentligt tillgängliga från de senaste 10 åren. I fråga om resultaten konstaterades att det inte är möjligt att utarbeta en enkel men tillräckligt exakt beräkningsmodell som baserar sig enbart på bokslutsuppgifter för att försäljningspriset ska kunna bedömas. En tillräckligt tillförlitlig bedömning förutsätter en ansenlig mängd ytterligare uppgifter från fall till fall.

Enligt lagen om vattentjänster får i avgifterna för vattentjänster ingå en skälig avkastning på kapitalet. När kommunen avstår från sitt innehav avstår den också från den avkastning som betalas på innehavet. Kommunens avkastning på grundkapitalet eller motsvarande ersättning varierar avsevärt. Ersättningens förhållande till kommunens kalkylerade omsättning för 2023 bedömdes med ett avkastningsmål på 6 % (Figur 5). Avkastningen beräknades som summan av intäkterna under 20 år. Den kalkylerade avkastningen på grundkapitalet (6 %, 20 år) är vanligen mindre än 10 % av kommunens kalkylerade omsättning under ett år, vilket innebär att den teoretiska intäktsföringsmöjligheten är liten i förhållande till kommunens ekonomi.

Figur 5. Vattentjänstverkens ersättning för grundkapitalet i förhållande till kommunens kalkylerade omsättning enligt kommuntyp (2023)

Enligt en beräkningsmässig granskning placerar sig en relativt större grupp av landsbygdskommunerna än andra kommuner i en grupp där ersättningen för grundkapitalet för vattentjänster i förhållande till kommunens omsättning är över 20 %. Landsbygdskommunerna har dock sämre möjligheter än tätortskommuner eller urbana kommuner att uppnå en avkastningsförväntning på 6 %, eftersom antalet kunder vid vattentjänstverket är mindre i landsbygdskommuner. Räknat i euro varierar den kalkylerade årliga avkastningen på grundkapitalet från hundratals euro till tiotals miljoner euro.

Den kommunspecifika ekonomiska granskningen visar att de ekonomiska nyckeltalen och relationerna mellan dem varierar avsevärt i de finländska kommunerna och vattentjänstverken (Tabell 2). Vattentjänsterna saknar inte betydelse, men de har ingen avgörande betydelse för kommunens totala ekonomi. För kommuner som har ekonomiska svårigheter kan det vara lockande att sälja ut vattentjänstverket, men i dessa fall lockar verket inte nödvändigtvis köpare på grund av den låga avkastningsförväntningen. De verk som kan antas intressera utomstående köpare är sådana som ger en stabil avkastning. Efter den engångsersättning som en försäljning av vattentjänstverket och vattentjänstegendomen ger har kommunen inte längre möjlighet till årlig intäktsföring.

Det har varit möjligt att sälja vattentjänstverk och vattentjänstegendom sedan lagen om vattentjänster trädde i kraft 2001, men försäljning har skett endast i mycket begränsad omfattning med undantag för försäljning av andelslag. I Finland finns det för närvarande färre än 20 vattentjänstverk i aktiebolagsform vilka till mer än hälften ägs av privata aktörer. En privat

aktör som äger en majoritetsandel kan exempelvis vara en stor industriaktör som använder en betydande del av verkets produktionskapacitet. Största delen av de privata ägarna är dock privatpersoner som äger en andel i ett litet vattentjänstverk där de är kunder. För närvarande finns det uppenbarligen inga privata investerare som ägare av vattentjänstverk, men här finns det ingen täckande statistik att tillgå. Utifrån detta verkar det som om det inte har varit lönsamt för kommunerna att sälja vattentjänstverken eller att privata aktörer inte har varit intresserade av att köpa dem.

En central princip för vattentjänstverkens ekonomiska verksamhet är att de kundavgifter som tas ut för vattentjänsterna ska täcka kostnaderna. Avgifterna för vattentjänster ska enligt 18 § i lagen om vattentjänster vara sådana att det på lång sikt är möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader. Eftersom vattentjänstverken enligt lagen ska täcka kostnaderna för sin verksamhet med avgifter som tas ut av kunderna, medför ägandet av vattentjänstverken och vattentjänstegendomen inga faktiska kostnader för kommunerna.

Således hindrar bestämmelserna om försäljningsförbud kommunerna från att få engångsersättning vid en försäljning samtidigt som de säkerställer att kommunerna kan intäktsföra regelbunden skälig avkastning på sitt kapital från ägande av vattentjänstverk och vattentjänstegendom.

Den förköpsrätt som föreslås för kommunen möjliggör köp av vattentjänstandelslag och nuvarande privata vattentjänstverk vid en försäljning, men förpliktar inte kommunen att utnyttja denna rätt. Hittills har det även på riksnivå varit mycket sällsynt att vattentjänstverk säljs, så det kan antas att behovet att bedöma användningen av förköpsrätten är en mycket exceptionell situation som inte kan anses ha återkommande eller regelbundna konsekvenser för kommunen.

Beslut i ärenden som gäller vattentjänster

Förslaget förtydligar beslutsfattandet i fråga om vattentjänster i kommunerna genom att styra kommunen till att fastställa de myndigheter som beslutar om de uppgifter som föreskrivs i lagen. Detta medför ett engångsbehov att se över kommunens förvaltningsstadga, vilket kommunerna också i övrigt regelbundet gör. Som nya uppgifter som är förpliktande för myndigheterna föreslås att vattentjänstverkets verksamhetsområde ska kontrolleras minst vart tionde år och att kommunens vattentjänstplan ska godkännas. Dessa behandlas mer sällan än årligen, så den ökade arbetsmängden inom beslutsfattandet är liten. En ny uppgift som föreslås i propositionen är dessutom att fatta beslut om utnyttjande av en eventuell förköpsrätt vid en eventuell försäljning av ett vattentjänstverk inom kommunens område.

4.2.1.4 Konsekvenser för de offentliga finanserna och samhällsekonomin

Förslaget har inga konsekvenser för statsfinanserna och det medför inget finansieringsansvar för staten. Med tanke på samhällsekonomin är det nödvändigt att trygga vattentjänsternas kritiska infrastruktur och säkerställa deras funktionssäkerhet.

4.2.2 Miljökonsekvenser

En effektivisering av underhållet av vatten- och spillvattennätet bland annat genom skyldigheten att utarbeta en egendomsförvaltningsplan och en bättre kostnadstäckning för avgifterna minskar mängden vattenläckage och därmed förbrukningen av vatten, kemikalier och energi. När driftsstörningarna i vattentjänsterna minskar, minskar vattentjänsternas miljöbelastning, såsom överströmning av avloppsvatten. Också de skador på den byggda miljön,

såsom vägar, som orsakas av att vattenledningar går sönder minskar på lång sikt tack vare en effektivare egendomsförvaltning. Däremot minskar den obligatoriska grundavgiften bruksavgiftens andel av avgifterna för vattentjänster, vilket kan minska avgifternas styrande effekt på vattenförbrukningen i synnerhet hos fastigheter som för närvarande har en mycket låg vattenförbrukning.

Vattentjänstverkens förbättrade riskhantering och beredskap för störningssituationer ökar vattentjänsternas flexibilitet och anpassningsförmåga när omvärlden förändras till exempel i och med klimatförändringarna. Vattentjänstverken förutsätts i och med de nya beredskapsskyldigheterna ha bättre beredskap för torka och översvämningar samt andra extrema väderfenomen, vilket stärker vattentjänstverksamhetens anpassning till klimatförändringarna och de extrema fenomen som de medför. Utarbetandet av en mer detaljerad och omsorgsfull beredskapsplan styr planeringen av anskaffningen av hushållsvatten samt beredskapen, och till exempel ibruktagandet av alternativa vattenkällor gör det möjligt att optimera vattenanvändningen vid torka. Sanering av ledningsnät minskar mängden vattenläckage, vilket för sin del minskar behovet av pumpning och därigenom energiförbrukningen och vattentjänstverkens koldioxidfotavtryck.

Kommunens vattentjänstplan är ett verktyg för att utveckla vattentjänsterna på ett övergripande plan. En noggrannare definition av vattentjänstverkens verksamhetsområden stöder i fråga om infrastrukturen för vattentjänsterna utformandet av samhällsstrukturen i överensstämmelse med planläggningen. I samband med uppdateringen av avgränsningen av ett verksamhetsområde gör kommunen en bedömning av behovet av anslutning till vattentjänsterna, och ändamålsenliga områden med tanke på hälsoskyddet börjar omfattas av de centraliserade vattentjänsterna när de ekonomiska villkoren uppfylls. Den befrielse från anslutningsskyldigheten som propositionen möjliggör är sällan det bästa alternativet med tanke på miljön. Ett centraliserat spillvattennät förbättrar den lokala miljös tillstånd. Befrielse från anslutningsskyldigheten utgör dock ett undantag från huvudregeln. Befrielse får inte beviljas om det fastighetsspecifika vattentjänstsystemet inte uppfyller kraven enligt hälsoskyddslagen och miljöskyddslagen. Enstaka befrielser bedöms inte ha någon betydande inverkan på den lokala miljös tillstånd.

Baserat på internationella erfarenheter har överföring av vattentjänstverk och vattentjänstinfrastruktur till privat ägo kunnat leda till att vattentjänsternas negativa miljökonsekvenser har ökat. Således kan behållandet av kommunens ägande inom vattentjänsterna anses trygga vattentjänstverkens miljömässigt hållbara verksamhet.

4.2.3 Andra konsekvenser för människor och samhälle

4.2.3.1 Grundläggande och mänskliga rättigheter

Vilka aspekter av de grundläggande och mänskliga rättigheterna som är förknippade med vattentjänsterna beskrivs i avsnitt 2.5 i denna proposition. Dessutom behandlas frågor om grundläggande fri- och rättigheter i anslutning till propositionen i avsnittet om lagstiftningsordningen (12) i denna proposition. Genom de föreslagna ändringarna i lagstiftningen stärks de redan i nuläget centrala bestämmelserna om tryggnad av vattentjänsterna. Ändringarna bedöms förbättra vattentjänstverkens egendomsförvaltning, beredskap och kommunernas ägarpolitik, vilket för sin del ytterligare tryggar medborgarnas rättigheter och tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna vatten och sanitet. Dessutom kan behållande av det kommunala ägandet inom vattentjänsterna anses trygga tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna vatten och sanitet i Finland också i framtiden genom att det säkerställs att de risker i samband med privatisering av vattentjänsterna som hänför sig till avgifterna för

vattentjänster och till annan verksamhet inte realiserar. Driftsäkra vattentjänster minskar miljöriskerna och främjar på så sätt tillgodoseendet av de grundläggande miljörättigheterna.

Genom propositionen ändras inte de grundläggande utgångspunkter för ordnandet av vattentjänster vilka innebär att det i Finland i regel inte finns tillgång till centraliserade vattentjänster utanför tätbebyggda områden. Tillgången till centraliserade vattentjänster beror å ena sidan på kommunens lagstadgade bedömning av räckvidden av sin organiseringskyldighet, å andra sidan på driftigheten hos invånarna i området. Det kan anses att detta befintliga system är förenat med utmaningar i fråga om likabehandlingsaspekten, eftersom kommuninvånarna befinner sig i olika ställning beroende på i vilket område av kommunen de bor. Det finns emellertid många kommuninvånare som omfattas av fastighetsspecifika vattentjänster och som inte vill ansluta sig till ledningsnätet på grund av kostnaderna för anslutning. Den genom denna proposition ändrade anslutningsskyldigheten och dess konsekvenser för hushållen bedöms ovan i avsnitt 4.2.1.

4.2.3.2 Myndigheter

Förslaget påverkar inte uppgiftsfördelningen mellan staten och kommunerna. Behörigheten och uppgiftsfördelningen vid tillsynen enligt lagen om vattentjänster förtydligas och preciseras för de statliga (närings-, trafik- och miljöcentralen) och kommunala (miljövårdsmyndigheten och hälsoskyddsmyndigheten) tillsynsmyndigheterna enligt lagen. Förtydligandet av tillsynsmyndigheternas uppgifter gör det lättare för medborgarna att hitta den behöriga myndigheten i olika situationer.

De nya bestämmelserna ökar temporärt den kommunala miljövårdsmyndighetens uppgifter i synnerhet vid behandlingen av ansökningar om befrielse. Ändringens kvantitativa konsekvenser beskrivs i avsnitt 4.2.1. Förslaget gör det emellertid möjligt att ta ut en avgift för behandlingen av ansökan, vilket kan täcka kostnaderna för behandlingen. Den möjlighet som föreskrivs för den kommunala miljövårdsmyndigheten att ta ut avgifter för behandlingen av ansökningar om befrielse ger bättre möjligheter än tidigare till en behövlig resursökning i myndighetsverksamheten.

För att genomföra en avreglering stryks genom förslaget den kommunala miljövårdsmyndighetens skyldighet att alltid begära utlåtande av hälsoskyddsmyndigheten när en ansökan om befrielse från anslutningsskyldigheten behandlas. Enligt förslaget kan utlåtande begäras vid behov. Detta minskar den administrativa bördan i situationer där en ansökan kan avgöras utan hälsoskyddsmässiga aspekter.

Tillsynen över de nya bestämmelserna ökar närings-, trafik- och miljöcentralens arbetsmängd. Inverkan bedöms dock inte vara betydande, och uppgifterna kan därför skötas genom omorganisering av de nuvarande uppgifterna och effektivisering av verksamheten. Övervakningen av genomförandet av de nya tillsynsuppgifterna, såsom egendomsförvaltningsplanen, förutsätter utbildning och anvisningar, vilket det bör satsas på.

Uppdaterad information om verksamhetsområdena och tillgången till informationen förbättrar kommuninvånarnas tillgång till information. Kommunen behöver inte själv upprätthålla en webbplats där verksamhetsområdena för alla vattentjänstverk som är verksamma inom kommunens område finns som kartuppgifter. Finlands miljöcentral upprätthåller tjänsten vatten.fi, där det finns en betydande mängd vatteninformation som medborgarna och myndigheterna använder, och avsikten är att uppgifter om verksamhetsområdena ska samlas i samma tjänst. Uppdaterad information om verksamhetsområdena underlättar

tillsynsmyndigheternas arbete. Lämmandet av uppgifter om verksamhetsområden till Finlands miljöcentral utgör en extra åtgärd för uppgiftslämnaren.

4.2.3.3 Demokrati- och rättsstatsutveckling

Medborgarinitiativet Vattnet är vårt fanns för undertecknande i tjänsten för medborgarinitiativ i januari–februari 2020. I initiativet föreslogs att det utifrån medborgarinitiativet ska inledas beredning av lagstiftning som förhindrar att offentligt ägda vattentjänstfunktioner säljs till kommersiella privata aktörer samt att ägandet fortsatt bör hållas kvar hos den offentliga sektorn. Initiativet fick stor medieuppmärksamhet och samlade redan på ett dygn över 40 000 underskrifter, det slutliga antalet stödförklaringar var över 89 000. Synnerligen exceptionellt blev initiativet under riksdagsbehandlingen, eftersom det blev det fjärde medborgarinitiativ som någonsin godkänkts och det första som godkänkts enhälligt. Denna lagstiftningsändring som grundar sig på initiativet visar att medborgarna har inflytande och möjligheter att delta.

De föreslagna ändringarna förbättrar också transparensen i uppgifter om vattentjänster. Genom propositionen preciseras sådana saker som ska tas upp i vattentjänstverkens verksamhetsberättelse, såsom grunderna för vattenavgiften, och säkerställs det att kunderna har tillgång till dessa uppgifter. Tillgången till information om verksamhetsområdena förbättras via Finlands miljöcentrals användarvänliga webbplats.

Genom propositionen uppdateras lagens bestämmelser om ändringssökande. Säkerställandet av att det föreskrivits om möjligheterna att söka ändring bidrar till att de grundläggande rättsstatsprinciperna iakttas.

4.2.3.4 Säkerhet

Genom de föreslagna ändringarna i lagstiftningen stärks driftssäkerheten och beredskapen inom vattentjänsterna. Vattentjänsterna är en livsviktig säkerhetskritisk funktion i samhället och tryggheten av en störningsfri drift främjar den nationella säkerheten och försörjningsberedskapen. Tillförlitliga vattentjänster tryggar matförsörjningen, hälso- och sjukvårdstjänsterna och flera andra strategiska uppgifter med tanke på säkerheten i samhället. I samma riktning inverkar behållandet av det offentliga ägandet och bestämmande inflytandet i vattentjänstverken och i sådan vattentjänstegendom som betraktas som kritisk infrastruktur. Enligt förslaget ska egendom inte få säljas till utländska eller inhemska privata aktörer, vilket säkerställer att kritisk infrastruktur inte kan användas till exempel för instrumentaliserad hybridpåverkan. Förslaget säkerställer också att utmaningar i en privat aktörs verksamhet, såsom konkurs, inte äventyrar produktionen av tjänster.

I lagstiftningsförslaget preciseras det att det på verksamhetsområdeskartor inte får anges var objekt för kritisk infrastruktur, såsom vattentäkter eller ledningsnät, finns. Denna förtydligande bestämmelse bidrar till att förbättra säkerheten, eftersom frågans betydelse i och med förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön accentuerats för dem som framställer och publicerar kartor. Det är motiverat att hålla beredskapsplanen för vattentjänster hemlig för att garantera säkerheten i verksamheten vid vattentjänstverken. Av beredskapsplanerna framgår till exempel förbindelser i ledningsnätet från vilka man i hushållsvattennätet kan lägga till kemikalier samt strategiska anordningar som är sårbara vid störningar i eldistributionen. Genom bestämmelsen preciseras inte bara tillgången till uppgifter utan också en ändamålsenlig behandling av uppgifterna hos myndigheterna. Vattentjänsternas säkerhet förbättrar också säkerheten i vardagen.

De bestämmelser om lämnande och publicering av uppgifter som föreslås i lagen förbättrar tillgången till och användbarheten av vattentjänstverkens uppgifter både för vattentjänstverkens kunder och för myndigheterna. Det är emellertid viktigt att inom vattentjänsterna beakta vilka uppgifter som kan publiceras öppet och vilka uppgifter som inte ska publiceras. Genom de föreslagna bestämmelserna förtydligas detta för att den offentliga behandlingen av olika slags uppgifter ska vara klar för vattentjänstverken, kommunerna, tillsynsmyndigheterna och medborgarna.

4.2.3.5 Landsbygden

Lagstiftningsförslaget har vissa konsekvenser som skiljer sig åt mellan stadsområden och landsbygden. Propositionen har utarbetats så att förutsättningarna för hållbara och driftsäkra vattentjänster ska kvarstå också på landsbygden.

Ändringen av definitionen av vattentjänstverk påverkar huvudsakligen ställningen för de vattentjänstandelslag som är verksamma på landsbygden eller i tätorters randområden, eftersom kommunala vattentjänstverk nästan alltid har ett fastställt verksamhetsområde. Den administrativa bördan minskar hos mycket små andelslag. Dessa aktörer ska i fortsättningen omfattas av social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvalitetskrav på och kontrollundersökning av hushållsvatten i små enheter. Ändringen av definitionen innebär emellertid att nya organisationer börjar omfattas av lagens tillämpningsområde. Den ändrade definitionen innebär att dessa verk åläggs samma administrativa börda som andra verk i samma storleksklass. Ändringen kan också leda till investeringsbehov, om eftersatt sanering upptäcks i och med egendomsförvaltningen. Målet är att dessa verks driftssäkerhet förbättras, eftersom verken ska se till att skyldigheten att ha beredskap för störningssituationer fullgörs.

I enlighet med Vattnet är vårt-beslutet ska vattentjänstverksverksamhet i andelslagsform vara möjlig även i fortsättningen. Som verksamhetsform lämpar sig andelslag väl för vattentjänster, och erkännandet av verksamhetsformen på lagstiftningsnivå kan höja andelslagsverksamhetens status. Verksamheten i andelslagsform ska dock motsvara kraven i lagstiftningen och enbart talkoarbete räcker nödvändigtvis inte. En eventuell negativ effekt av den föreslagna regleringen kan vara att finansieringskostnaderna stiger för de vattentjänstandelslag som bildas efter lagens ikraftträdande, om finansiärerna bedömer att försäljningsbegränsningarna utgör en verksamhetsrisk.

Den kontroll av verksamhetsområden som utförs av kommunerna och i samband med vilken ett verksamhetsområde antingen utvidgas, inskränks eller helt upphävs, gäller särskilt områden som till övervägande del består av landsbygd. Ur invånarnas synvinkel har ändringen både positiva och negativa konsekvenser. Kontrollen och uppdateringen av verksamhetsområdena tryggar invånarnas rätt till tillgång till vattentjänster. Vid fastställandet av områden kommer det emellertid oundvikligen att dyka upp enskilda objekt som ligger utanför tätorterna och där den skyldighet att ansluta sig till nätet som uppkommer i och med godkännandet av verksamhetsområdet inte är ändamålsenlig ur invånarens synvinkel. I dessa fall kan fastighetens ägare eller innehavare ansöka om befrielse från anslutningsskyldigheten. Inskränkning och upphävande av verksamhetsområden inverkar på invånarnas situation i området, men samtidigt får ett verksamhetsområde inte inskränkas eller upphävas så att en fastighet som omfattats av centraliserade vattentjänster blir helt utan vattentjänster. Kommunen ska i samband med ett beslut om inskränkning eller upphävande trygga vattentjänsterna för fastigheter utanför verksamhetsområdet. I situationer där ett verksamhetsområde inskränks eller upphävs kan de fastigheter som kommer att ligga utanför verksamhetsområdet fortfarande tillhandahållas centraliserade vattentjänster. I situationer där detta på grund av ledningsnätets ringa omfattning inte längre är tekniskt eller ekonomiskt möjligt, ska man i samband med inskränkningen av

verksamhetsområdet säkerställa fastighetsspecifika vattentjänster för den fastighet som kommer att ligga utanför verksamhetsområdet. Lagändringarna kan således inte leda till en situation där en fastighet som tidigare omfattats av det centraliserade vattentjänstnätet blir helt utan vattentjänster.

Med tanke på landsbygdens vattentjänstandelslag kommer förstärkningen av anslutningsskyldigheten för fastigheter som ligger inom verksamhetsområdet men utanför tätorten att avsevärt förbättra verksamhetens planering och lönsamhet på lång sikt, eftersom centraliserade vattentjänster är möjliga endast om antalet betalande kunder går att uppskatta med säkerhet. Också utanför tätorter ska det i fortsättningen finnas en skyldighet att ansluta sig till hushållsvatten- och spillvattennätet, om området godkänns som del av verksamhetsområdet för vattentjänstverket. Således finns det bättre ekonomiska möjligheter att anlägga nya områden med ledningsnät, eftersom antalet anslutningar kan förutses bättre än tidigare. Det är inte ekonomiskt möjligt att bygga ledningsnät överallt, även om det skulle vara invånarnas önskan att få ansluta sig till det gemensamma nätet, eftersom kostnaderna för byggande och därmed anslutning per fastighet ofta blir högre än till exempel på detaljplaneområden.

Kommunens vattentjänstplan ska gälla hela kommunens område och alla vattentjänstverk som är verksamma inom kommunens område, även områden som inte omfattas av de centraliserade vattentjänsterna. Kommunens övergripande planering av vattentjänsterna har särskilt positiva konsekvenser för tryggheten av vattentjänsterna på landsbygden. Skyldigheten i lagstiftningen utgör ett stöd för att vattentjänsterna måste utvecklas och utvecklingsarbetet inte hamna i skymundan av andra uppgifter. God planering är på lång sikt också den förmånligaste lösningen. Utvecklingsskyldigheten innebär inte att centraliserade vattentjänster byggs upp på ett heltäckande sätt överallt, utan att det dras upp riktlinjer för var det finns behov av centraliserade vattentjänster och var utgångspunkten är fastighetsspecifika vattentjänster. För vattentjänstverk som är verksamma på landsbygden säkerställer planering av egendomsförvaltningen en långsiktig verksamhet för små vattentjänstverk. I synnerhet när det gäller sanering av långa sträckor av ledningsnätet finns det skäl att förbereda sig i god tid i förväg för att det ska vara möjligt att göra måttliga höjningar i vattenavgifterna under en tillräckligt lång tid. Planeringen av egendomsförvaltningen synliggör situationen för vattentjänstorganisationer med ekonomiska svårigheter i god tid. Det finns ett tryck på att höja vattentjänstavgifterna hos flera vattentjänstverk och i synnerhet vid de vattentjänstorganisationer på landsbygden där man har beslutat att hålla vattenavgifterna på samma nivå som i tätorter, även om kostnadstäckning inte uppnås.

I små kommuner som till största delen består av landsbygd är antalet anställda betydligt mindre än i stora städer. Den administrativa bördan märks således eventuellt som mer betungande i alla utvecklings- och tillsynsuppgifter. Förslaget till ändring av lagen om vattentjänster gör det möjligt att ordna uppgifterna i samarbete med andra kommuner, vilket är en önskvärd utvecklingsriktning.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

De ändringar i lagstiftningen som ingår i propositionen hänför sig å ena sidan till genomförandet av en nationell reform av vattentjänsterna och å andra sidan till verkställandet av Vattnet är vårt beslutet. I programmet för en nationell reform av vattentjänsterna konstateras det att en lagreform inte är en utgångspunkt eller ett ändamål i sig, utan ett sätt att främja och verkställa visionen om vattentjänstreformen samt helheterna av åtgärder. I den förberedande fasen av revideringen av lagen om vattentjänster gjordes en detaljerad utredning om vilka åtgärder i det

nationella programmet för en reform av vattentjänsterna som kan genomföras inom ramen för den nuvarande lagstiftningen och vilka som förutsätter att lagen om vattentjänster ändras. Denna proposition baserar sig på den utredningen och på betänkandet av den arbetsgrupp som tillsatts för utredningen. I den arbetsgrupp som utarbetade propositionen bedömdes behoven av att ändra lagen om vattentjänster ännu noggrannare paragrafvis. Om ändringarna enligt propositionen inte skulle göras i lagen om vattentjänster, skulle åtgärderna i programmet för en nationell reform av vattentjänsterna kunna genomföras endast delvis, och programmets mål skulle inte uppnås.

Vattnet är vårt-beslutet förutsätter entydigt att lagstiftning enligt initiativet bereds. Alternativet att inget görs är därför inte möjligt. Riksdagens uttalande i samband med beslutet förutsätter dock en ingående utredning av olika regleringsalternativ. Vid beredningen av propositionen har detta gjorts. Bedömningen av regleringsalternativen har grundat sig på Östra Finlands universitets rättsliga utredning (Vesihuoltohanke, Oikeudellinen asiantuntijaselvitys Vesi on meidän -lainsäädäntötyön valmisteluun, Itä-Suomen yliopisto 2022), där man granskade de grundläggande och mänskliga rättigheterna i anslutning till införande av reglering i enlighet med initiativet. Utöver utredningen beaktades i granskningen särskilt modellerna i Sverige och Norge, vilka presenteras i följande avsnitt (5.2) och som det i jord- och skogsbruksutskottets betänkande (JsUB 11/2021 rd) om medborgarinitiativet hänvisas till som exempel på sådan reglering som avses i initiativet.

Utgångspunkten för granskningen av regleringsalternativen var att bedöma möjligheterna med och bristerna i de nuvarande bestämmelserna i lagen om vattentjänster i förhållande till medborgarinitiativet och riksdagens beslut. Avsikten var att i synnerhet med tanke på kommunens självstyrelse och andra grundlagsenliga frågor hitta en ändamålsenlig och proportionerlig lagstiftningslösning. För detta ändamål jämfördes möjliga regleringslösningar sinsemellan i fråga om följande frågor: 1) hur säkerställer de att de offentligt ägda vattentjänstfunktioner som omfattas av kommunens organiseringskyldighet förblir i kommunernas ägo och under deras bestämmande inflytande, 2) hur säkerställer de att vattentjänstegendomen i första hand förblir i offentlig ägo, 3) hur motsvarar de modellerna i Sverige och Norge, 4) hur förebygger de att de risker som ligger bakom medborgarinitiativet realiseras och 5) vilka är konsekvenser av dem för fullgörandet av skyldigheterna enligt lagen om vattentjänster och för den kommunala självstyrelsen med tanke på kommunallagen och grundlagen.

Utifrån jämförelsen kom den arbetsgrupp som utarbetade propositionen fram till en regleringslösning som tryggar kommunens bestämmande inflytande och som bedömdes motsvara modellerna i Sverige och Norge, förebygga att de risker som ligger bakom medborgarinitiativet realiseras och vara genomförbar med tanke på den kommunala självstyrelse som tryggas i grundlagen. Lösningen skulle ha motsvarat modellen i Sverige på så sätt att den skulle ha tryggt behållandet av kommunens bestämmande inflytande över vattentjänstverken och modellen i Norge på så sätt att den skulle ha beaktat utöver behållandet av ägandet i vattentjänstverken också behållandet av det kommunala bestämmande inflytande över vattentjänstegendomen. Utifrån remissvaren från den första remissbehandlingen beställde jord- och skogsbruksministeriet till stöd för den fortsatta beredningen grundlagsenliga tilläggsutredningar utifrån vilka det lades fram förslag till ändringar i det förslag till lagstiftning om tryggnad av kommunens bestämmande inflytande som ingick i den första remissbehandlingen. Det regleringsalternativ i denna proposition som hindrar kommunerna att avstå från sitt ägande som gäller vattentjänster är således striktare än det regleringsalternativ som den arbetsgrupp som utarbetade propositionen lade fram.

Regleringsalternativen för att genomföra medborgarinitiativet i fråga om de vattentjänstverk som för närvarande är privatägda och kundägda vattentjänstandelslag granskades separat. Utgångspunkten var jord- och skogsbruksutskottets betänkande där det konstateras att det finns anledning att liksom i nuläget även i fortsättningen möjliggöra ett mindre privat minoritetsinnehav i vattentjänstverk och modellen med vattentjänstverk i andelslagsform som ägs av kunderna. Den regleringslösning som föreslås i propositionen gör det möjligt att även i fortsättningen bilda kundägda vattentjänstandelslag, men hindrar att andra privatägda vattentjänstverk inrättas för att sköta vattentjänster enligt lagen om vattentjänster.

I granskningen ingick ett alternativ där försäljning av de nuvarande vattentjänstverk som har ett privat majoritetsägarande och vattentjänstandelslagen och deras vattentjänstegendom till andra aktörer än kommuner eller andra andelslag förbjöds. En sådan reglering bedömdes dock vara problematisk med tanke på egendomsskyddet, som tryggas i 15 § i grundlagen, eftersom den kraftigt skulle ha begränsat ägarnas rätt att bestämma över sin egendom. Därför stannade man i propositionen för den regleringslösning som baserar sig på kommunens förköpsrätt och som beskrivs i avsnitt 4.1. Modellen som baserar sig på förköpsrätten nämns i jord- och skogsbruksutskottets betänkande som en möjlig regleringslösning.

Även om ett så kallat nollalternativ, dvs. att inga lagstiftningsändringar görs för att införa in det som står i Vattnet är vårt-beslutet i lagstiftningen, inte är möjligt på grund av riksdagens enhälliga beslut, granskades också nollalternativet. I lagen om vattentjänster anges för närvarande inga som helst begränsningar i fråga om ägarunderlaget hos vattentjänstverk. Vattentjänstverket kan enligt den gällande lagstiftningen helt eller delvis ägas av kommunen, men också vara helt privatägda. Vattentjänsterna är kritisk infrastruktur och vattentjänstverken har en naturlig monopolställning inom sitt område. Internationella erfarenheter visar att en fullständig privatisering av vattentjänsterna kan leda till bland annat höjda avgifter för vattentjänster, försummelse att underhålla ledningsnätet samt försämrad servicenivå. Ägandet inom vattentjänster handlar också om försörjningsberedskap och säkerheten i samhället. En situation där lagstiftningen inte begränsar försäljningen av vattentjänstfunktioner till privata aktörer kan i värsta fall leda till att ägandet av kritisk infrastruktur övergår till en aktör som inte vill eller förmår sköta den på ett sätt som säkerställer fungerande vattentjänster som tryggar samhällets funktion.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

I jord- och skogsbruksutskottets betänkande, där medborgarinitiativet Vattnet är vårt behandlades, hänvisas det till de svenska och norska modellerna som exempel på sådan reglering som avses i medborgarinitiativet. I betänkandet konstateras det att modellerna i Sverige och Norge skiljer sig något från varandra och att ”i Norge finns bestämmelser om offentligt ägande av infrastrukturen för vattentjänsterna, medan kravet på kommunernas bestämmande inflytande i Sverige gäller vattentjänstverken”. Modellerna i Sverige och Norge utreddes och jämfördes ingående vid beredningen av propositionen. Dessutom granskades också Danmarks och Estlands lagstiftningslösningar för ordnande av vattentjänster.

5.2.1 Sverige

Den svenska lagen om allmänna vattentjänster (2006:412), som trädde i kraft 2007, ersatte den gamla lagen från 1970 om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. Lagen från 1970 liknade mycket den finska lagen om allmänna vatten- och avloppsverk (928/1977), som upphävdes genom lagen om vattentjänster (119/2001). Bägge lagarna tillämpades på allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-anläggningar), dvs. anläggningar som kommunen äger samt andra

anläggningar som förklarats för allmänna. I Sverige fattade länsstyrelsen beslut om godkännande, i Finland var det kommunfullmäktige.

5.2.1.1 Frågan om privatisering av vattentjänsterna

En central fråga vid beredningen av lagen från 2007 i Sverige var inställningen till privatisering av vattentjänster. I förarbetena till lagen har frågan granskats ingående (Allmänna vattentjänster SOU 2004:64, Avsnitt 4–10, s. 63–145). I granskningen presenteras bland annat modeller för privatisering samt internationella exempel, ägararrangemangen i Sverige och EU-reglering samt en bedömning av fördelarna och nackdelarna med privata respektive kommunala vattentjänster.

I den svenska reformen kom man fram till en lösning enligt vilken kommunen ska behålla det bestämmande inflytandet över vatten- och avloppsresurserna. Det nämns särskilt att detta inte utesluter privata aktörer från vattentjänstsektorn, även om deras roll eller utläggningen av tjänster på entreprenad inte granskas närmare i förarbetena. Lösningen var att behålla begreppet allmän vatten- och avloppsanläggning i lagen, men att slopa möjligheten att en privat anläggning förklarats för allmän. Den sistnämnda lösningen motiverades närmast med att sådana beslut om allmänförklaring i praktiken hade fattats endast i liten utsträckning. Dessutom hänvisades det till frågor som gäller normgivningsmakt vid beslut om allmänförklaring och till de konstitutionella problem som följer av dem. I enlighet med övergångsbestämmelsen tillämpas 2006 års lag om allmänna vattentjänster dock på alla anläggningar som tidigare förklarats för allmänna oberoende av om de uppfyller de kriterier för allmänna vatten- och avloppsanläggningar som presenteras nedan.

5.2.1.2 Allmänna vatten- och avloppsanläggningar som ägs av kommunen

Till skillnad från Finland beslöt man i reformen av vattentjänstlagstiftningen i Sverige alltså att behålla den gamla lagens strukturer och grundläggande principer. Vattentjänsterna sköts fortfarande av allmänna vatten- och avloppsanläggningar, med vilka efter reformen avses kommunala anläggningar – med de undantag som övergångsbestämmelsen möjliggör.

Begreppet allmän vatten- och avloppsanläggning baserar sig på 1970 års lag, men i 2006 års lag preciserades definitionen. Till den fogades också en hänvisning till samägande mellan flera kommuner. I samband med den reviderade definitionen konstateras det i förarbetena till lagen att det ska finnas kommunal rådighet över anläggningen i form av ett direkt eller indirekt ägande (*kommunal rådighet över anläggningen*, SOU 2004:64, s.442).

I lagen uttrycks detta med begreppet *rättsligt bestämmande inflytande*, som allmänt används i svensk lagstiftning. Enligt definitionerna (2 §) i lagen avses med allmän va-anläggning en va-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lagen.

Definitionen preciseras i 3 §, enligt vilken en kommun anses ha ett rättsligt bestämmande inflytande över en va-anläggning om kommunen ensam eller tillsammans med en eller flera andra kommuner

helt äger anläggningen,

genom ägande förfogar över mer än hälften av samtliga röster i den eller de juridiska personer som helt äger anläggningen eller på annat sätt förfogar över en motsvarande majoritet av beslutsmakten i den eller de juridiska personer som helt äger anläggningen,

har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen för den eller de juridiska personer som helt äger anläggningen, eller

utgör samtliga obegränsat ansvariga bolagsmän i ett handelsbolag (öppet bolag) som helt äger anläggningen.

Denna precisering grundar sig på Sveriges offentlighetslagstiftning, som innehåller en motsvarande definition (9 § i Sekretesslagen (1980:100) och 2 kap. 3 § i Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), som senare ersatte sekretesslagen). I lagen om allmänna vattentjänster åt detta dock mer allmänt formulerat, och i offentlighets- och sekretesslagen definieras juridisk person noggrannare. I enlighet med motsvarande bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen avses med juridisk person i 1 punkten aktiebolag och ekonomiska föreningar, medan det med juridisk person i 2 punkten avses aktiebolag, ekonomiska föreningar eller stiftelser.

Den bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen som det hänvisas till har samband med att vissa kommunala bolag i fråga om handlingars offentlighet jämföras med myndigheter. En noggrannare definition av bestämmande inflytande ansågs behövlig på grund av straffansvaret i anslutning till offentlighetsbestämmelserna (Regeringens proposition 1993/94:48, s. 86). I förarbetena till lagen hänvisas det i fråga om bestämmande inflytande när det gäller aktiebolag till aktiebolagslagen och när det gäller stiftelser till om kommuner på grund av stiftelseförordnandet har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen för en stiftelse.

5.2.1.3 Begreppet bestämmande inflytande i finsk lagstiftning

Finlands offentlighetslagstiftning gäller inte bolag där kommunerna har bestämmande inflytande och i den ingår således inte någon motsvarande bestämmelse som i Sverige. Lagstiftningen i Sverige har dock granskats i samband med en utredning av möjligheterna till utvidgning av tillämpningsområdet för offentlighetslagen. I detta sammanhang har ”rättsligt bestämmande inflytande” översatt med ”määräyvään aseman harjoittaminen” (se publikationen Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen, Utvidgning av tillämpningsområdet för offentlighetslagen, justitieministeriets publikationer 2019:31, s. 188, på finska, med presentationsblad på svenska). Termen ”bestämmande inflytande” har dock använts i den svenska språkversionen av de finska lagarna för att beskriva bestämmande inflytande på det sätt som det definieras i bokföringslagen. En sådan hänvisning finns bland annat i aktiebolagslagen (624/2006) och lagen om välfärdsområden (611/2021).

Till bolagets närståendekrets hör enligt 11 § i aktiebolagslagen bland annat bolagets moderbolag eller en annan person som innehar mer än 50 procent av det röstetal som bolagets samtliga aktier medför eller som annars har ett sådant bestämmande inflytande i bolaget som avses i 1 kap. 5 § i bokföringslagen (1336/1997).

Enligt 4 § i lagen om välfärdsområden är en sammanslutning där ett välfärdsområde har bestämmande inflytande enligt 1 kap. 5 § eller 6 § 2 mom. i bokföringslagen dottersammanslutning till välfärdsområdet.

Nämnda 1 kap. 5 § i bokföringslagen gäller bestämmande inflytande i en annan bokföringsskyldig eller i ett motsvarande utländskt företag. Enligt bestämmelsen anses en bokföringsskyldig ha bestämmande inflytande i en annan bokföringsskyldig eller i ett motsvarande utländskt företag (målföretag), om den bokföringsskyldige

1) innehar mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar i målföretaget och denna röstmajoritet grundar sig på ägande, medlemskap, bolagsordningen, bolagsavtalet eller därmed jämförbara stadgar eller något annat avtal,

2) har rätt att utse eller avsätta flertalet av ledamöterna i målföretagets styrelse eller motsvarande organ eller i ett organ som har denna rätt och rätten grundar sig på samma omständigheter som den röstmajoritet som avses i 1 punkten, eller

3) i övrigt har faktiskt bestämmande inflytande i målföretaget.

I sin nuvarande form baserar sig paragrafen på lagändring 1620/2015, som hänför sig till genomförandet av redovisningsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU). I samband med lagändringen fogades en ny punkt till 1 mom. Syftet med den är enligt motiveringen ”att täcka sådana finansierings- och säkerhetsarrangemang och övriga enheter som inrättats för särskilda ändamål (eng. special purpose entities) vilka leds på samma sätt som dotterföretag trots avsaknaden av ägar- eller medlemskapsrelaterade samband, till åtskillnad från sådana situationer som avses i 1 och 2 mom.” (RP 89/2015 rd, s. 33).

5.2.1.4 Utläggning på entreprenad

I enlighet med vad som beskrivs ovan fästs det i förarbetena till den svenska lagen om allmänna vattentjänster från 2006 uttryckligen vikt vid den privata sektorns möjligheter att delta i ordnandet av vattentjänster. I förarbetena har det dock inte bedömts vilka konsekvenserna av utläggning är i förhållande till det bestämmande inflytandet eller tagits ställning till exempel till i vilken utsträckning en allmän vatten- och avloppsanläggning kan lägga ut sin verksamhet på entreprenad.

Regleringen i Sverige skiljer sig dock från regleringen i Finland genom att avgifterna för vattentjänster i Sverige är offentlighetsrättsliga avgifter. De baserar sig alltid på kommunens eller den kommunala vatten- och avloppsanläggningens tariff. Tvistemål som gäller avgifter avgörs också i en särskild nämnd, inte i tingsrätten såsom i Finland.

5.2.1.5 Lagändringen 2023 om kommunens skyldighet att ordna vattentjänster

Lagen om allmänna vattentjänster från 2006 ändrades vid ingången av 2023 i fråga om kommunens skyldighet att ordna vattentjänster. Genom ändringen fogades till paragrafen om skyldighet att ordna vattentjänster ett omnämnande av fastighetsspecifika lösningar i fråga om vattentjänster:

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Avsikten med tillägget är att öka flexibiliteten vid bedömningen av behovet av offentliga vattentjänster och möjliggöra fastighetsspecifika lösningar i fråga om vattentjänster, om dessa inte medför någon risk för människors hälsa eller miljön.

En betydande ändring var att kommunerna i samband med ändringen 2023 ålades skyldighet att upprätta en vattentjänstplan (6 a–6 d §), som ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska också innehålla bland annat

kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna vattenanläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Kommunen ska innan den antar en plan på lämpligt sätt och i skälig omfattning samråda med de fastighetsägare och myndigheter som kan antas ha ett väsentligt intresse av planen.

5.2.2 Norge

5.2.2.1 Allmänt om lagstiftningen om vattentjänster

Lagstiftningen om vattentjänster i Norge avviker från lagstiftningen i Finland och Sverige. I Norge finns det ingen heltäckande lag om vattentjänster, utan bestämmelserna finns utspridda i olika författningar, bland annat så som följer:

- Bestämmelser om kommunens ansvar för drift och underhåll av avloppssystem som kommunen äger finns i lagen om bekämpning av föroreningar (lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurens-ninger og om avfall).
- Bestämmelser om anslutning till kommunens vattenledning och avlopp finns i plan- och bygglagen (lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling).
- Kraven på dem som anslutit sig till det kommunala ledningsnätet bestäms genom kommunala anslutningsvillkor.
- Bestämmelser om ägande av vatten- och avloppsnät och om avgifter finns i lagen om kommunala vatten- och avloppssystem (lov 16. mars 2012 nr. 12 om kommunale vass- og avløpsanlegg).
- Bestämmelser om kvalitets- och säkerhetskraven finns i flera olika lagar och förordningar.

5.2.2.2 Lagen om bekämpning av föroreningar

Enligt 22 § 1 och 2 mom. i lagen om bekämpning av föroreningar kan myndigheten fastställa närmare krav på avloppsledningar. Enligt 3 mom. kan det i ett utsläppstillstånd för en avloppsanläggning ställas som villkor att anläggningen tar emot avloppsvatten från en annan kommun.

Enligt 24 § 1 mom. svarar kommunen för drift och underhåll av de vattentjänstsystem som helt eller delvis ägs av kommunen. Fastigheterna ansvarar för sina egna system, om inte kommunen särskilt genom beslut av den behöriga myndigheten har ålagts ansvaret för dem. Lagen bemyndigar den behöriga myndigheten att meddela föreskrifter om byggande, drift och underhåll av ledningsnät. Enligt 25 § svarar kommunen för kostnaderna. Kommunen har rätt att ta ut avgifter av anslutna fastigheter (3–6 § i lagen om kommunala vatten- och avloppssystem).

Enligt 26 § 1 mom. är kommunen skyldig att sörja för insamling och transport av slam från fastighetsspecifika system.

5.2.2.3 Plan- och bygglagen

Enligt plan- och bygglagen är ordnande av vattentjänster på det sätt som lagstiftningen förutsätter (bland annat krav på dricksvatten, förhindrande av förorening) en förutsättning för beviljande av bygglov. Enligt 27 kap. 1 och 2 § i lagen ska fastigheten ansluta sig till en kommunal vattenledning eller ett kommunalt avlopp som går genom fastigheten, på gatan invid

eller till ett närliggande område. Undantag från anslutningsskyldigheten kan dock beviljas av grundad anledning.

5.2.2.4 Lagen om kommunala vatten- och avloppssystem

Reformen 2012

Bakgrunden till lagstiftningsreformen 2012 var en lagmotion som två riksdagsledamöter lämnade till Stortinget. Enligt motionen bör det genom lagstiftningen säkerställas att infrastrukturen för vattentjänsterna förblir i offentlig ägo, med undantag för kundägda icke-kommersiella andelslag. Förslaget motiverades med säkerhetsaspekter på kort och lång sikt samt med stora investeringsbehov i anslutning till ledningsnätet. På basis av motionen fattade Stortinget den 3 april 2008 följande beslut:

Stortinget beslutade be regeringen om ett förslag till ändring av den gällande lagstiftningen för att säkerställa att infrastrukturen för vatten och avlopp förblir helt i den offentliga sektorns ägo. I lagstiftningen bör det införas undantag från kravet på offentligt ägande i fråga om sådan vatten- och avloppsverksamhet som för närvarande ordnas via icke-kommersiella privata andelslag som beställarna äger, för att deras nuvarande ägararrangemang ska kunna fortsätta.

På basis av beslutet bereddes en ny lag om kommunala vatten- och avloppsanläggningar, i vilken det 1 och 2 § finns bestämmelser om kommunalt ägande. Enligt 1 § i den lagen

- ska nya vatten- och avloppsnät ägas av kommunerna,
- kan befintliga vatten- och avloppsnät säljas eller på annat sätt överlåtas endast till kommuner, och
- kan en betydande utvidgning eller sammanslagning av befintliga privata system ske endast med tillstånd som kommunen beviljat med stöd av 2 §.

Dessa krav gäller inte mindre vatten- och avloppssystem, vatten- och avloppsanläggningar som ägs av andra offentliga samfund än kommuner och inte näringsverksamhet utanför de kommunala systemen. Som exempel på de system som avses i regleringen nämns i 1 § vattenledningar, avloppsrör, pumpstationer, högreservoarer samt anläggningar för behandling av vatten och avloppsvatten.

I 2 § föreskrivs det om ett undantag enligt vilket kommunen på ansökan kan bevilja tillstånd för sammanslagning eller betydande utvidgning av existerande privata vatten- och avloppsnät eller byggande av ett nytt privat vatten- och avloppsnät, om det privata nätet ligger långt från kommunens vatten- och avloppsnät, anslutningen till det kommunala nätet skulle medföra oskäligt höga kostnader eller andra särskilda skäl talar för beviljande av tillstånd. Dessutom föreskrivs det att de nya vatten- och avloppsnät som byggs med stöd av tillstånd ska organiseras som andelslag som ägs av användarna och att kommunen kan förena tillståndet med villkor.

Kommunalt ägande

Det kommunala ägandet har preciserats i förarbetena till lagen, enligt vilka ett fullständigt kommunalt ägande inte krävs, utan det väsentliga är att kommunen har antingen direkt eller indirekt bestämmande inflytande (*”Med »eigd» menes at kommunen skal ha kontroll med*

selskapet, enten direkte eller via annen selskapsform”, Prop. 136 L (2010–2011) Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, 5.1.2 och 7). Som exempel på bolagsformer som säkerställer att kommunen har bestämmande inflytande över vatten- och avloppsnätet och att det är i dess besittning nämns

- bolag som bildats med stöd av den numera upphävda kommunallagen (lag nr 107 av den 25 september 1992 om kommuner och fylkeskommuner),

- sådana kommunala aktiebolag och aktiebolag mellan kommuner i vilka kommunen har majoritetsandel, och

- samägande mellan kommuner och privata andelslag där kommunen äger mer än hälften av aktierna.

Om förutsättningarna i 2 § uppfylls kan kommunen godkänna också sådana nya privata arrangemang i vilka kommunen själv har en minoritetsandel (<https://vass.no/miljoeverdepartementet-presiserer-ny-lov-om-kommunal-vass-og-avlopsanlegg/>). Det bör också noteras att kommunallagstiftningen i Norge har reviderats efter 2012.

Utläggning på entreprenad

I förarbetena till 2012 års lag har ägandekravet granskats också med tanke på utläggning på entreprenad (Prop. 136 L (2010–2011) lov om kommunale Vass- og avløpsanlegg, 5.4). I motiveringen konstateras det uttryckligen att långfristiga driftsavtal kan undergräva kravet på ägande och äventyra uppnåendet av lagens syften. Därför övervägdes det om varaktigheten för avtal om utläggning bör begränsas i lag. I lagen togs det dock inte in några sådana begränsningar, utan kommunerna fick avgöra hur länge avtalen skulle gälla. Lösningen motiverades dels med att kommunerna som ägare är bäst på att bedöma vad som är ändamålsenlig användning av extern kompetens och externa resurser, dels med att syftena med lagförslaget uppnås i tillräcklig utsträckning genom kommunens ägande.

Avgifter

I samband med reformen 2012 togs det i lagen in de bestämmelser om avgifter för vattentjänster som tidigare fanns i en separat lag. Bestämmelser om avgifterna finns i 3–6 §, och dessa är en anslutningsavgift av engångsnatur och en årsavgift. Kommunerna fastställer avgifternas storlek. Allmänna ramar för avgifterna och bestämmelser om uttagande av avgifter ingår i ministeriets förordningar. Ministeriet kan också utfärda andra bestämmelser som gäller verkställigheten av lagen. Inkomsterna från avgifterna riktas till kostnaderna för tillhandahållande av vattentjänster.

5.2.3 Danmark

I Danmark föreskrivs det om leverans av dricksvatten i vattenförsörjningslagen, (lov om vandforsyning, nr. 602 af 10/05/2022) och om avloppshantering i miljöskyddslagen (lov om miljøbeskyttelse, nr. 48 af 12/01/2024). Bestämmelser om organiseringen av vattensektorn och om de ekonomiska förhållandena inom sektorn finns i lagen om vattensektorn (lov om vandsektorens organisering og Økonomiske forhold, nr 1693 af 16/08/2021).

Med allmänt vattenverk avses i vattenförsörjningslagen ett vattenverk som levererar eller har för avsikt att leverera vatten till minst tio fastigheter (3 §). Med stöd av vattenlagen kan kommunfullmäktige vid behov bestämma om samarbete mellan de allmänna vattenverk som är

verksamma inom kommunens område. Miljöministeriet kan i sin tur bestämma att de allmänna vattenverken i olika kommuner ska samarbeta. Om parterna inte når samförstånd, beslutar kommunfullmäktige eller ministeriet om samarbetsvillkoren efter att ha hört parterna (48 §). I vattenförsörjningslagen föreskrivs det att ett allmänt vattenverk årligen ska besluta om anläggnings- och driftsavgifter i enlighet med den inkomstram eller den bokföringsmässiga kontrollram som fastställts med stöd av lagen om vattensektorn. Kommunfullmäktige godkänner avgifterna (53 §). Enligt vattenförsörjningslagen ska de allmänna vattenverken fastställa leveransvillkor som godkänns av kommunfullmäktige (55 §).

Enligt miljöskyddslagen ska kommunfullmäktige utarbeta en plan för behandling av avloppsvatten inom kommunens område. I planen fastställs avloppsreningsverkens områden för avloppshantering för de avloppsreningsverk som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om vattensektorn (32 §). De avloppsreningsverk som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om vattensektorn är skyldiga att tillhandahålla avloppshanteringstjänster på ett av kommunfullmäktige fastställt område för avloppshantering och får inte bygga avloppsnät i strid med planen (32 b §).

För verkställigheten av lagen om vattensektorn ansvarar för närvarande ministeriet för klimat, energi och allmännyttiga tjänster. Lagen om vattensektorn främjar en effektiv vattenförsörjning och avloppshantering som är transparent för konsumenterna, erbjuder konsumenterna så låga, stabila priser som möjligt och stöder samtidigt innovativ utveckling av vattentekniklösningar. Lagen bidrar också till att säkerställa och utveckla med tanke på hälsan och miljön högklassiga vatten- och avloppstjänster där leveranssäkerheten, klimatet och naturen beaktas (1 §). Lagen tillämpas på vattentjänstverk som betjänar eller avser att betjäna minst tio fastigheter och som efter den 1 januari 2010 helt eller delvis har ägts av kommunen eller vars årliga vattenmängd har varit minst 200 000 m³ under två år i följd (2 §).

Till lagen om vattensektorn har fogats en definition av konsumentägda vattentjänstverk. Med ett konsumentägt vattentjänstverk avses ett vattentjänstverk som direkt eller indirekt ägs av de konsumenter som ansluter sig till verket. Konsumenterna ska ha registrerad nyttjanderätt till en fastighet inom vattentjänstverkets verksamhetsområde (2 §).

Om vattentjänstverkets årliga fakturerade vattenmängd överstiger 800 000 m³, gör den nationella tillsynsmyndigheten (Forsyningssekretariat) en totalekonomisk benchmarking för verket (4 §). Miljöministeriet gör i sin tur för alla vattentjänstverk som omfattas av lagens tillämpningsområde en årlig benchmarking för att bedöma prestandan när det gäller miljö-, hälso-, energi-, klimat- och försörjningsberedskapsfrågor (5 §). Även andra vattentjänstverk kan frivilligt delta i jämförelserna av ekonomin eller prestandan (4 och 5 §).

De tidigare bestämmelserna om pristaket har ändrats. I stället för ett pristak fastställer den nationella tillsynsmyndigheten för vattentjänstverk vars årliga fakturerade vattenmängd överskrider 800 000 m³, inkomstramar separat för vattenförsörjningsverksamheten och avloppshanteringsverksamheten (6 §). För aktörer vars fakturerade vattenmängd underskrider nämnda gräns fastställer tillsynsmyndigheten på motsvarande sätt bokföringsmässiga kontrollramar (6 a §). Det är inte tillåtet att ta ut avgifter i strid med den fastställda inkomstramen eller bokföringsmässiga kontrollramen (13 §). Ministeriet för klimat, energi och allmännyttiga tjänster utarbetar närmare bestämmelser om fastställande och övervakning av inkomstramarna och de bokföringsmässiga kontrollramarna (8 §).

Enligt lagen om vattensektorn kan vattentjänstverken bilda föreningar för att stödja projekt som syftar till att förbättra vattensektorns effektivitet och kvalitet. Föreningarna ska vara organisatoriskt oberoende och som medlemmar godkänna alla vattentjänstverk som önskar bli

medlemmar. Den nationella tillsynsmyndigheten övervakar användningen av föreningarnas medel (21 §).

I bygglagen (Byggeloven nr 1178 af 23/09/2016) föreskrivs det att en byggnad inte får tas i bruk förrän avloppshanteringen har ordnats på det sätt som förutsätts i miljöskyddslagen och tillgången till dricksvatten har säkerställts i enlighet med vattenförsörjnings- och miljöskyddslagarna (4 §).

5.2.4 Estland

I Estland föreskrivs det om vattentjänster i lagen om offentliga vatten- och avloppstjänster (Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seadus RT I, 07.03.2023, 3). Bestämmelser om vattenförsörjning och vattenskydd finns i vattenlagen (Veeseadus RT I, 22.02.2019, 1).

I lagen om offentliga vatten- och avloppstjänster föreskrivs det utöver om hushållsvatten- och avloppstjänster också om avledande av dagvatten och dräneringsvatten i ett allmänt avloppssystem. Syftet med lagen är att säkerställa att konsumenterna erbjuds offentliga vatten- och avloppstjänster som uppfyller kvalitetskraven till ett skäligt och berättigat pris i enlighet med principen om likabehandling (1 §). Med offentligt vatten- och avloppssystem avses i lagen ett vatten- och avloppssystem vars kapacitet är minst 10 m³ per dag och som betjänar minst 50 personer. Även mindre system kan betraktas som ett offentligt vatten- och avloppssystem, om kommunen (local government, kohaliku omavalitsuse üksus) har utsett dem som ett sådant i utvecklingsplanen för det offentliga vatten- och avloppssystemet. Ett offentligt vatten- och avloppssystem kan ägas av en offentligrättslig eller privaträttslig juridisk person (3 §).

Kommunen utarbetar i samarbete med aktören inom vattentjänstområdet en utvecklingsplan för det offentliga vatten- och avloppssystemet. I planen behandlas såväl nuläge som utvecklingsförslag i fråga om vattentjänsterna. Planen godkänns av kommunfullmäktige (13 §). Planen ska bland annat innehålla en beskrivning av miljöförhållandena och det nuvarande vatten- och avloppssystemet, en beskrivning av kommunens sociala och ekonomiska indikatorer samt uppgifter om aktörens ekonomi, inklusive en beskrivning av investeringsprogrammet på kort och lång sikt (14 §). Planen ses över och uppdateras vid behov, men minst vart fjärde år, och den ska omfatta en tidsperiod på 12 år (15 §). Kommunen ansvarar för att det offentliga vatten- och avloppssystemet byggs och utvecklas i enlighet med utvecklingsplanen. Kommunen kan överföra förvaltningsuppgifterna i anslutning till detta till en annan kommun i enlighet med lagen om förvaltningssamarbete (16 §). I vattenlagen föreskrivs att de åtgärder som planeras i åtgärdsprogrammet för vattenvården ska beaktas i utvecklingsplanen för det offentliga vatten- och avloppssystemet.

Ägaren till ett privatägt vatten- och avloppssystem kan göra en framställning till kommunen om att utses till sådan aktör inom vattentjänstområdet som avses i lagen. Aktören utses genom beslut av kommunfullmäktige. I beslutet bestäms det bland annat om aktörens administrativa uppgifter, verksamhetsområde (the licensed territory of the water undertaking, vee-ettevõtja tegevuspiirkond) och finansiering samt kompetenskraven på aktören (24 §). Aktören ska årligen offentliggöra verksamhetsberättelsen. Verksamhetsberättelsen ska innehålla ett sammandrag av årsberättelsen och en allmän översikt över investeringarna under det gångna året samt ett sammandrag av hushållsvattnets kvalitet, behandlingen av spillvatten och dagvatten och den framtida utvecklingen (31 §). I lagen om offentliga vatten- och avloppstjänster föreskrivs det också om kompetenskraven på driftpersonal vid vatten- och avloppsanläggningar (32 §).

Om en aktör inom vattentjänstområdet inte fullgör sina skyldigheter att sköta vattentjänsterna, har kommunen möjlighet att för att trygga ett allmänt intresse förvärva eller exproprierar

vattentjänstegendomen (assets necessary for the provision of the public water supply and sewerage service, ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamiseks vajalik vara) (45 §).

I Estland utarbetar konkurrensverket (Konkurentsiametiga) en rekommendation om metoden för beräkning av priset på offentliga vatten- och avloppstjänster (51 §) och fattar på ansökan av aktören inom vattentjänstområdet beslut om prissättningen (57–58 §). Prissättningen ska vara sådan att aktören kan täcka sina verksamhetskostnader, iaktta miljöskyddskraven, göra de investeringar som behövs för att säkerställa det nuvarande vattentjänstsystemets hållbarhet och kontinuitet, göra investeringar enligt utvecklingsplanen samt säkerställa en skälig avkastning på det investerade kapitalet (50 §). Vattenlagen innehåller bestämmelser om fastställande av tätorter som ska förses med avlopp (99 §). Med tätort avses i detta sammanhang ett område som har tillräckligt med invånare eller ekonomisk verksamhet för att avloppshanteringen ska kunna ordnas centraliserat (93 §). Enligt vattenlagen ska vid fastställandet som tätort beaktas hushållens möjligheter att betala för vattentjänsterna, och det belopp som en medlem av ett hushåll betalar för de offentliga vattentjänsterna får inte överstiga fyra procent av den genomsnittliga årliga nettoinkomsten i det landskap där personen bor. I prissättningen av vattentjänster är det också i enlighet med 53 § möjligt att inkludera behövliga låneskötselkostnader under en särskilt angiven tidsperiod.

I Estland finns det bestämmelser om planläggning i planeringslagen (Planeerimisseadus RT I, 26.02.2015, 3). Enligt lagen ska den som utarbetar detaljplanen säkerställa anslutning till det offentliga vatten- och avloppsnätet, om planeringsområdet finns inom utvecklingsområdet för de offentliga vatten- och avloppstjänsterna (131 §).

6 Remissvar

6.1 Sammandrag av remissvaren

6.1.1 Remissinstanserna

Utkastet till regeringsproposition var första gången på remiss under tiden 1 juli–30 september 2024. Det kom in sammanlagt 134 utlåtanden.

Det kom in sammanlagt 22 utlåtanden från ministerier och statens ämbetsverk. Utlåtande lämnades av justitieministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet, riksdagens justitieombudsman, justitiekanslersämbetet, högsta förvaltningsdomstolen, Vasa förvaltningsdomstol, Regionförvaltningsverket i Södra Finland, Geologiska forskningscentralen, Försörjningsberedskapscentralen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Tavastland, Regionförvaltningsverket i Östra Finland, Konkurrens- och konsumentverket, Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland, Finlands miljöcentral, Institutet för hälsa och välfärd, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland och Skatteförvaltningen. Kommunikationsministeriet och miljöministeriet meddelade att de inte yttrar sig om förslaget.

Det kom in sammanlagt 53 utlåtanden från kommunerna och kommunernas olika organ. Utlåtanden lämnades av Esboregionens miljö- och hälsoskydd, Helsingfors stad, stadsmiljösektorn, Helsingfors stad, Hollola kommun, Tavastehus stad, Idensalmi stad, Janakkala kommun, Joensuu stad, Jyväskylä stad, Kaavi kommun, Grankulla stad, Kemijärvi stad, Kides stad, Kotka stad, Kronoby kommun, Kuopio stad, Alueelliset ympäristönsuojelupalvelut, Kuopio stad, kaupunkisuunnittelupalvelut, Kärkölä kommun, Lahtis stad, Lapinlahti kommun, Villmanstrands stad, Lappo stad, Lempäälä kommun, Lieksa

stad, Loimaa stad, Lovisa stad, S:t Mårtens kommun, Mikkelin seudun ympäristöpalvelut, Korsholms kommun, Muurame kommun, Orimattilan ympäristövaliokunta, Orivesi stad, Oulainens stad, Uleåborgsnejdens miljöbyrå, Pemars stad, Parikkala kommun, Raseborgs stad, Rautjärvi kommun, Saarijärvi stad, Salo stad, Nyslotts stad, Siilinjärvi kommun, Siilinjärvi kommun, ympäristöterveyspalvelut, Sibbo kommun, Sonkajärvi kommun, Tammerfors, Kaupunkiympäristön palvelualue, Tammerfors stad, Tervo kommun, ympäristöterveyspalvelut, Tervo kommun, Nilakan ympäristölautakunta, miljövården i kommunerna Keitele, Tervo och Vesanto, Tunturi-Lapin Ympäristöterveydenhuolto, Åbo stad, Valkeakoski stad, Vanda stad, Vesilahti kommun och Ylivieska stad. Sonkajärvi kommun meddelade att den inte yttrar sig om förslaget.

Det kom in sammanlagt 20 utlåtanden från vattentjänstverk. Utlåtande lämnades av ALVA-yhtiöt Oy, Aurinkovuoren Vesi Oy, Eräjärven Seudun vesiosuuskunta, Samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster (HRM), Hyvinkään vesi, Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy, affärsverket Jämsän Vesi, Järvenpään Vesi, Karttulan vesiosuuskunta, Kouvolan Vesi Oy, Kuopion Vesi Oy, Kuusamon energia- ja vesiosuuskunta, Melkonien vesiosuuskunta, Nokian Vesi Oy, affärsverket Oulun Vesi, Tampereen Vesi Oy och Åbo vattenförsörjning Ab.

Det kom in sammanlagt 15 utlåtanden från föreningar och intressebevakningsorganisationer. Utlåtande lämnades av Södra Savolax landskapsförbund, Kajanalands förbund, Koneyrittäjät ry, Konsumentförbundet rf, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, MTK-Etelä-Pohjanmaa ry, Osuuskuntien Keskusjärjestö Pellervo, Österbottens förbund, Finlands Fastighetsförbund rf, Finlands Kommunförbund rf, Finlands naturskyddsförbund rf, Finlands Egnahemsförbund rf, Finlands Vattenförsörjningsandelslag rf, Finlands Vattenverksförening rf och Ympäristönsuojeluviranhaltijat rf.

Av andra organisationer kom det in 6 utlåtanden, som lämnades av Aalto-universitetet, Järvi-Saimaan Palvelut Oy, Lag och Vatten Ab Åbo, Västra Nylands räddningsverk, Suomen ympäristöopisto Sykli och Tammerfors universitet, Rakennetun ympäristön tiedekunta.

Det kom in sammanlagt 15 utlåtanden från privatpersoner.

Utfraån remissvaren från den första remissen gjordes betydande ändringar i 4 c §, och utkastet till paragraf var på ny remiss under tiden 9 januari–6 februari 2025. Det kom in sammanlagt 84 utlåtanden.

Det kom in sammanlagt 17 utlåtanden från ministerier och statens ämbetsverk. Utlåtande lämnades av justitieministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, utrikesministeriet, finansministeriet, riksdagens justitieombudsmans kansli, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Savolax, miljö och naturresurser, vattentjänster, Försörjningsberedskapscentralen, Konkurrens- och konsumentverket, högsta förvaltningsdomstolen, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården samt Institutet för hälsa och välfärd. Kommunikationsministeriet, statsrådets kansli och Skatteförvaltningen meddelade att de inte yttrar sig om förslaget.

Det kom in sammanlagt 48 utlåtanden från kommunerna och kommunernas olika organ. Utlåtanden lämnades av Haapavesi stad, Hankasalmi kommun, Helsingfors stad, Hollola kommun, Humppila kommun, Tavastkyro kommun, Idensalmi stad, Itis kommun, Imatra stad, Janakkala stad, Joensuu stad, Jyväskylä stad, Karstula kommun, Keminmaa kommun, Kervo stad, Kittilä kommun, Karleby stad, Karleby Vatten, Konnevesi kommun, Korsnäs kommun, Kuopio stad, Kyyjärvi kommun, Lahtis stad, Villmanstrands stad, Lundo stad, Miehikkälä kommun, Mikkelin seudun ympäristöpalvelut, Multia kommun, Muonio kommun, Korsholms

kommun, Virmo kommun, Orivesi stad, Oulainens stad, Outokumpu stad, Borgnäs kommun, Pyhäjärvi stad, Raseborgs stad, Rääkkylä kommun, Savitaipale kommun, Nyslotts stad, Savukoski kommun, Siilinjärvi kommun, Soini kommun, Tammerfors stad, Östermarks kommun, Åbo stad, Urjala kommun, Valkeakoski stad och Äänekoski stad.

Det kom in sammanlagt 3 utlåtanden från vattentjänstverk. Utlåtande lämnades av Karttulan vesiosuuskunta, Kuopion Vesi Oy och Sibbo Vatten.

Det kom in sammanlagt 9 utlåtanden från föreningar och intressebevakningsorganisationer. Utlåtande lämnades av Pohjoissuomen Vesivaliokunta (Ouke Ry), Konsumentförbundet rf, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Finlands naturskyddsförbund rf, Suomen kaivamattoman tekniikan yhdistys ry, Finlands Fastighetsförbund rf, Finlands Kommunförbund rf, Finlands Egnahemsförbund rf och Finlands Vattenverksförening rf.

Från de andra organisationerna kom det in 2 utlåtanden. Utlåtande lämnades av Savon Voima Oyj och forskargruppen vesihuoltopalveluiden tutkimusryhmä vid Tammerfors universitet.

Det kom in sammanlagt 5 utlåtanden från privatpersoner.

6.1.2 Remissvaren paragraf för paragraf

Nedan följer ett sammandrag av de viktigaste synpunkter som lades fram i utlåtandena. Ett mer omfattande sammandrag av dem har offentliggjorts i statsrådets projektportal (MMM033:00/2022).

Social- och hälsovårdsministeriet föreslog att paragrafen om lagens syfte (1 §) preciseras med en hänvisning till hälsoskyddslagen (763/1994). Finlands Vattenverksförening rf föreslog att hänvisningen till kvalitetsmålen stryks. I motiveringen till paragrafen föreslogs preciseringar.

När det gäller tillämpningsområdet (2 §) för lagen om vattentjänster konstaterade försvarsministeriet att lagen inte bör tillämpas på försvarsmaktens egna vattentjänstverk.

Riksdagens justitieombudsman fäste uppmärksamhet vid definitionsparagrafens (3 §) bristande överensstämmelse mellan paragraf och motivering i utkastet i fråga om definitionen av vattentjänster. Remissvaren gällde också vattenkunderna under sommaren, definitionen av egendom och definitionen av tätort.

I remissvaren framfördes många utvecklingsbehov i fråga om de paragrafer som gäller myndigheterna och myndigheternas tillsynsuppgifter enligt lagen (4 och 4 a §). Riksdagens justitieombudsman fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid kravet i 21 § i grundlagen att den behöriga myndigheten ska framgå entydigt och exakt av lagen. Dessutom ska förutsättningarna för överföring av behörighet framgå av lagen. Även justiekanslern fäste uppmärksamhet vid att tillsynsmyndigheternas uppgifter enligt utkastet till paragraf förblir vaga. Justitieministeriet bedömde att det utifrån paragrafens ordalydelse och motivering fortfarande förblir oklart om syftet med bestämmelsen är att ge tillsynsbehörighet för de tillsynsmyndigheter som anges i paragrafen eller endast att förtydliga fördelningen mellan olika myndigheter av tillsynsbehörighet som det föreskrivs om någon annanstans. I remissvaren framfördes delvis olika synpunkter på omfattningen av närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsbehörighet. En del av remissinstanserna ansåg att närings-, trafik- och miljöcentralen ska sköta största delen av tillsynsuppgifterna enligt lagen, men det ansågs emellertid också att närings-, trafik- och miljöcentralens roll vid tillsynen över efterlevnaden av lagen om vattentjänster betonas för mycket i den föreslagna modellen.

I utlåtandena ansågs 4 b § om kommunens vattentjänstuppgifter i huvudsak vara bra och förtydligande. Finansministeriet och Kommunförbundet ansåg att paragrafen inte behövs. Riksdagens justitieombudsman fäste uppmärksamhet vid en inkonsekvens i motiveringen i fråga om den kommunala myndighet som svarar för kommunens uppgifter enligt lagen om vattentjänster.

Under den första remissen kom det in rikligt med remissvar om 4 c § om säkerställande av kommunens bestämmande inflytande och ägande i fråga om vattentjänster. Utkastet till paragraf fick under den första remissen understöd (bl.a. flera kommuner, vattentjänstverk och Geologiska forskningscentralen), men också betydande kritik. Den kritik som framfördes i remissvaren hade att göra med att förslaget gör det möjligt för kommunerna att sälja minoritetsandelar i sina vattentjänstverk. I utlåtandena uttrycktes också oro i fråga om situationer där det bestämmande inflytande för kommunen som förutsätts i utkastet till paragraf fullgörs genom flera kommuners samägande, varvid det i praktiken är möjligt för en privat ägare att med minoritetsandel få bestämmande inflytande i ett vattentjänstverk. Utrikesministeriet konstaterade att investeringsrättsliga aspekter saknas i propositionen och att de bör behandlas i propositionen. Även riksdagens justitieombudsman fäste uppmärksamhet vid sådana aspekter i anknytning till investeringsskyddet för internationella investerare som hänför sig till förslaget. Justitieministeriet framförde behov av vissa lagtekniska och bolagsrättsliga förtydliganden i propositionen. Finansministeriet var den enda remissinstansen som föreslog att man vid den fortsatta beredningen bör överväga möjligheten till lindrigare reglering än den som ingick i remissversionen.

På grund av de ändringar som gjordes utifrån remissvaren från den första remissen sändes 4 c § om säkerställande av kommunens bestämmande inflytande och ägande i fråga om vattentjänster på ny remiss. I största delen av remissvaren från den andra remissen understöddes förslaget till paragraf (stöd uttrycktes bl.a. av största delen av de kommuner som yttrade sig, försvarsministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, utrikesministeriet, riksdagens justitieombudsman, Institutet för hälsa och välfärd, Finlands Vattenverksförening och Konkurrens- och konsumentverket). Finansministeriet och Kommunförbundet understödde inte förslaget till paragraf. Också fem av de kommuner som lämnade utlåtande ansåg att skyldigheten att helt behålla kommunens ägande i fråga om vattentjänster är utmanande. I flera utlåtanden tog man upp konsekvenserna av utkastet till paragraf för möjligheterna att använda operativa tjänster och leasingegendom inom vattentjänstsektorn. I utlåtanden från enstaka kommuner framkom dessutom oro över stiftelsernas ställning som ägare av vattentjänstverk i framtiden och möjligheten för kommuner som uppvisar flyttningssförlust att finansiera vattentjänsterna med kundavgifter i framtiden samt behov att göra det möjligt att överföra kommunens vattentjänstegendom till ett andelslag som är verksamt i området. Flera remissinstanser framförde redaktionella preciserings- och kompletteringsbehov i utkastet till paragrafen och dess motivering.

I remissvaren som gällde 4 d § om kommunens förköpsrätt framfördes behov av precisering av förfarandebestämmelserna (bl.a. justitieministeriet, högsta förvaltningsdomstolen och Kommunförbundet). Finansministeriet föreslog att förköpsrätten ska utsträckas inte bara till kommunerna utan också till samkommuner och till de vattentjänstverk i aktiebolagsform som kommunen har bestämmande inflytande över.

I fråga om 4 e § om begränsningar i försäljningen av egendom i fråga om vattentjänstandelslag föreslog Kommunförbundet att de begränsningar som gäller existerande vattentjänstandelslags nya egendom bör slopas vid den fortsatta beredningen. Finlands Vattenförsörjningsandelslag rf, Kommunförbundet och några andra remissinstanser oroade sig över den föreslagna regleringens inverkan på värdet av andelslagens egendom och erhållandet finansiering.

Bestämmelserna i 5 § om den regionala översiktsplaneringen av vattentjänster fick mycket understöd. Riksdagens justitieombudsman föreslog att innehållet i och verksamhetssätten för den regionala översiktsplaneringen också bör styras, även om det inte skulle vara fråga om regelstyrning. Social- och hälsovårdsministeriet föreslog att också den kommunala hälsoskyddsmyndigheten ska nämnas som en aktör som deltar i översiktsplaneringen.

Också förslaget i 5 a § om utveckling av vattentjänster i kommunen fick huvudsakligen understöd. Riksdagens justitieombudsman påpekade att åläggandet av en samarbetskyldighet för kommunen förutsätter att kommunen bedriver samarbete, men förpliktar inte de aktörer som nämns i bestämmelsen att delta i utarbetandet av vattentjänstplanen. Justitieministeriet lade fram ett tekniskt ändringsförslag. Finansministeriet konstaterade att det inte understöder förslaget, eftersom det är en ny uppgift för kommunerna och föreslog att det stryks eller ändras så att det gäller utveckling av vattentjänsterna. I finansministeriets utlåtande konstateras det att de nya uppgifter och skyldigheter som åläggs kommunerna samt eventuella utvidgningar av uppgifterna bör kompenseras genom att kommunerna får full finansiering för uppgifterna och skyldigheterna eller genom att andra skyldigheter avvecklas.

I utlåtandena i fråga om 6 § om ordnande av vattentjänster framfördes förslag till formulering av kommunens skyldighet att höra och vidta andra åtgärder för att trygga vattentjänsterna.

Remissvaren i fråga om 7 § om de områden som ska ingå i vattentjänstverkens verksamhetsområden gällde i huvudsak hur de i utkastet till paragraf nämnda områden som ska beaktas vid fastställandet av verksamhetsområdet ska eller inte ska ingå i avgränsningen av verksamhetsområdet. Riksdagens justitieombudsmans utlåtande gällde behov av precisering i motiveringen.

Kommunförbundet framförde i sitt utlåtande i fråga om 8 § om godkännande av vattentjänstverks verksamhetsområde att det inte bör krävas ett överklagbart administrativt beslut i en situation där ett verksamhetsområde inte godkänns för ett verk. Flera kommuner konstaterade att en kontroll av verksamhetsområdets aktualitet med 10 års mellanrum kan medföra extra arbete för kommunerna, men förslaget understöddes trots detta.

Justitieministeriet lämnade lagtekniska ändringsförslag till 8 a § om förutsättningarna för godkännande av ett verksamhetsområde och beslutets innehåll. Högsta förvaltningsdomstolen framförde preciseringsbehov i motiveringen. Remissinstanserna förhöll sig huvudsakligen positiva till 8 b § om inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde. Finlands miljöcentral föreslog en terminologisk ändring i paragrafen.

Det kom rikligt med remissvar om 9 § om ombesörjande av vattentjänster. Remissvaren innehöll lagtekniska preciseringsförslag samt kommentarer som gällde förtydligande av begreppen och paragrafspecifika motiveringar.

Förslaget om vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan (9 a §) fick huvudsakligen positiv respons i remissvaren. Riksdagens justitieombudsman påpekade att det i propositionen inte har bedömts vad innehållskraven för egendomsförvaltningsplanen och uppfyllandet av kraven i vattentjänstverk av olika storlek innebär och hur kvaliteten på dessa planeringshandlingar kan säkerställas. Enligt finansministeriets utlåtande förblir det i fråga om ett vattentjänstverk som hör till kommunens organisation oklart hur planen förhåller sig till den investerings- och finansieringsdel som ingår i kommunens och dess affärsverks budget och ekonomiplan enligt kommunallagen.

I fråga om bestämmelserna i 9 b § om tryggnad av vattentjänsterna var meningarna delade bland remissinstanserna. Riksdagens justitieombudsman, Finlands Vattenverksförening och Finlands Vattenförsörjningsandelslag understödde förslaget. Kommunförbundet och flera kommuner motsatte sig förslaget till den del det utvidgar kommunens skyldighet att trygga vattentjänsterna också för de fastigheter som ligger utanför vattentjänstverkets verksamhetsområde.

Enligt Kommunförbundets utlåtande är 10 § om anslutning av en fastighet till vattentjänstverkets ledningsnät mycket behövlig. Paragrafens samband med 11 § om befrielse från anslutningsskyldigheten samt att övergångsperioden är för kort kommenterades i vissa utlåtanden.

I fråga om 11 § om befrielse från anslutningsskyldigheten understödde remissinstanserna möjligheten att fastställa en behandlingsavgift för beslut om befrielse från anslutningsskyldigheten och i samband med detta föreslogs möjlighet att utvidga avgiften till andra administrativa åtgärder. Justitieministeriet fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid att det förblir oklart om en ny bedömning av befrielserna kan inledas på kommunens initiativ. I utlåtandena framkom också oro för att anslutningen till ledningsnätet ska bli oskälig för fastighetsägaren eller fastighetsinnehavaren.

Social- och hälsovårdsministeriet förhöll sig i sitt utlåtande reserverat till förslaget att upphäva 14 § om vattentjänstverkets skyldighet att dra försörjning om kvaliteten på hushållsvatten.

Kommunförbundet bedömde att den skyldighet att omvandla uppgifterna om ledningsnäten till maskinläsbar form som föreslås i 15 § om vattentjänstverkets skyldighet att hålla sig informerat och kontrollskyldighet behöver en längre övergångsperiod än vad som föreslagits.

Justitieministeriet föreslog att det i 15 a § om vattentjänstverkets beredskap för störningssituationer föreskrivs om myndighetens rätt att få information om beredskapsplanen eller föreskrivas om inlämnande av planen trots sekretessbestämmelserna. Flera regionförvaltningsverk fäste i sina utlåtanden uppmärksamhet vid att reformen av statens regionförvaltning bör beaktas i paragrafen så att det preciseras vad som avses med regionförvaltningsverkets ansvarsområde när det hänvisas till regionförvaltningsverket. Kommunförbundet, Finlands Vattenverksförening och flera kommuner framför att det ansvar som i paragrafen föreslås för vattentjänstverket att svara för att vattentjänsterna för de till verkets ledningsnät anslutna fastigheterna är tillgängliga i störningssituationer är för kategoriskt och delvis oskäligt. I utlåtandena föreslås det att utkastet till paragraf ska ändras så att där beaktas de krav som i 19 § 2 och 3 punkten samt 28 § i elmarknadslagen (588/2013) ställs på elleveranser vid störningar.

I utlåtandena som gäller 15 b § om anmälan om störningar i vattentjänster var man mestadels emot den föreslagna överföringen av information om störningssituationer mellan myndigheterna. Justitieministeriet fäste uppmärksamhet vid att de begrepp som används i paragrafen är inexakta. Inrikesministeriet konstaterar att också räddningsverken och betydande kunder som behöver släckvatten bör informeras om störningar i vattentjänster.

Det föreslogs ändringar av lagteknisk natur i 16 § om tillgång till information och upplysningsplikt och i 16 a § om offentlighet i fråga om handlingar som innehåller miljöinformation.

I remissvaren som gällde 17 c § om befrielse från anslutning till dagvattenavlopp konstaterade Kommunförbundet och flera kommuner att kommunen bör kunna ta ut avgifter för all kommunal myndighetsverksamhet enligt lagen om vattentjänster.

Förslaget om allmänna avgiftsgrunder (18 §) fick huvudsakligen understöd. Enligt Konkurrens- och konsumentverket är det för att garantera rättssäkerheten viktigt att det av propositionen och motiveringen till den tydligt framgår när 18 § i lagen om vattentjänster ska tillämpas och när det är fråga om en sådan ändring av avtalsvillkoren som avses i 23 § i lagen. I yttrandena framfördes det att definitionen av skälig avkastning förblir oklar.

Flera remissinstanser understödde i huvudsak 19 § om avgifter. I paragrafen föreslogs också utvecklingsbehov för att säkerställa en jämlik behandling av vattentjänstverkets kunder. Riksdagens justitieombudsman konstaterade att man i det fortsatta arbetet bör utreda behovet att ändra förfarandena för beslutsfattande och sökande av ändring i fråga om avgifterna med beaktande av dels avgiftens skattenatur (grundavgift) och dels i synnerhet i fråga om bruksavgiften dess storlek samt behovet av rättssäkerhet och tillsyn avseende dess korrekthet.

Finansministeriet framförde att förhållandet mellan bokföringslagen och kommunallagen bör preciseras i 20 § om avskiljande av vattentjänsterna i bokföringen och 20 a § om vattentjänstverkets verksamhetsberättelse. I fråga om 20 c § om publicering av ekonomiska uppgifter gavs tekniska korrigeringsförslag. Dessutom föreslog Konkurrens- och konsumentverket att uppgifter om prisnivån även i fortsättningen bör publiceras både som en del av verksamhetsberättelsen och separat.

När det gäller de ändringar som föreslogs i 23 § om ändring av avtalsvillkor var åsikterna delade. Konkurrens- och konsumentverket understödde i sitt utlåtande ändringen som en ändring som förbättrar konsumentskyddet, medan Finlands Vattenverksförening, Kommunförbundet och flera vattentjänstverk uttryckte oro över att kriteriet om oförutsägbarhet tas in i paragrafen. De som motsatte sig ändringarna uttryckte oro över att införandet av kriteriet om oförutsägbarhet i paragrafen kan försvåra avgiftshöjningar som görs för att täcka eftersatt underhåll.

Största delen av remissinstanserna förhöll sig positivt till de ändringar som föreslås i 24 § om uppsägning av avtal. Några remissinstanser ansåg att de ändringar som gäller uppsägning av avtal om anlitande av tjänster bör utvidgas till att gälla också uppsägning av anslutningsavtal.

Justitieministeriet framförde lagtekniska synpunkter och korrigeringsbehov i fråga om de paragrafer som gäller vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande (30 §), ändringssökande (32 §) och tvistemål som gäller fastigheters vattentjänster (34 §).

Justitiekanslern fäste uppmärksamhet vid behov av precisering av 35 a § om myndigheternas rätt att få information och utföra inspektioner, för att paragrafen ska motsvara grundlagsutskottets utlåtandepraxis. Justitieministeriet föreslog att bestämmelsen kan formuleras så att det i den i stället för till tystnadsplikten enligt offentlighetslagen hänvisas till sekretessbestämmelserna, varvid rätten att få uppgifter inte begränsas till tystnadsplikten enligt offentlighetslagen. Skatteförvaltningen kommenterade att det vore bra om det av motiveringen till paragrafen framgick vilka nödvändiga uppgifter som behöver fås av Skatteförvaltningen.

6.1.3 Andra viktiga synpunkter i remissvaren

Justitieministeriet ansåg i sitt utlåtande att det är motiverat att en bedömning av vattentjänstverkets uppgifter med avseende på 124 § i grundlagen fogas till regleringspropositionens motivering till lagstiftningsordning. Justitieministeriet lyfte fram att

det finns skäl att fästa uppmärksamhet vid att grundlagsutskottet efter reformen av lagen om vattentjänster 2001 har gett ett stort antal utlåtanden om uppgifter som ska betraktas som offentliga förvaltningsuppgifter. Till exempel de avfallshanteringstjänster som kommunen har ansvar att ordna har betraktats som en offentlig förvaltningsuppgift (se 43 § i avfallslagen och GrUU 58/2010 rd). För fogande av en bedömning till motiveringen talar enligt justitieministeriet också det faktum att de viktigaste grunderna för propositionen i fråga om bestämmelserna för verkställande av initiativet Vattnet är vårt har ett starkt samband med de mänskliga rättigheterna vatten och sanitet.

6.2 Hur remissvaren har beaktats

6.2.1 Ändringar i paragraferna

Utifrån den iakttagelse som social- och hälsovårdsministeriet lyfte fram fogades det till den paragraf om lagens syfte (1 §) som var på remiss en hänvisning till hälsoskyddslagen.

Den aspekt i fråga om tillämpningen av lagen om vattentjänster på Försvarmaktens verksamhet som försvarsministeriet lyfte fram i sitt utlåtande tillmötesgick man genom att det i 2 § gjordes en ändring genom vilken den vattentjänstverksamhet som hänför sig till Försvarmaktens väpnade styrkor lämnas utanför lagens tillämpningsområde. Avgränsningen motsvarar situationen enligt den gällande lagen.

Utifrån riksdagens justitieombudsmans utlåtande fogades till 1 punkten i 3 § om definitioner definitionen av vattentjänster, vilken av misstag inte kommit med i den version som var på remiss. Dessutom gjordes förtydligande ändringar i definitionerna av kund och vattentjänstegendom.

För beaktande av remissvaren som gäller 4 och 4 a § om myndigheternas tillsynsuppgifter har man strävat efter att förtydliga formuleringarna i 4 a § så att närings-, trafik- och miljöcentralen i fortsättningen ska vara allmän tillsynsmyndighet enligt lagen samt den kommunala miljövårdsmyndigheten och hälsoskyddsmyndigheten ha tillsyn inom sina ansvarsområden över att lagen och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs.

Utifrån justitieministeriets kommentar ändrades 4 b § 2 mom. om kommunens vattentjänstsuppgifter så att momentet skrevs i form av en informativ hänvisning.

Utifrån remissvaren som gällde 4 c §, som verkställer Vattnet är vårt-beslutet, föreslogs det en betydande skärpning i fråga om utkastet till paragraf, på basis av vilken kommunerna i fortsättningen inte till någon del skulle få avstå från sitt ägande i fråga om vattentjänster. Denna ändring av 4 c § sändes på ny remiss i början av 2025. Utifrån den nya remissbehandlingen gjordes enskilda korrigeringar och preciseringar av teknisk natur i paragrafen och motiveringen till den.

I 4 d § om kommunens förköpsrätt gjordes flera förtydliganden i fråga om förfarandet vid förköp. Förtydligandena gällde bland annat fastställandet av kommunernas förköpsrätt i en situation där föremålet för förköpsrätten finns inom flera kommuners område samt utgången av den tid som reserverats för utnyttjande av förköpsrätten i en situation där säljaren försummar sin underrättelseskyldighet.

I 4 e § om begränsningar i försäljningen av egendom i fråga om vattentjänstandelslag slopades begränsningen av försäljningen av egendom hos kundägda vattentjänstandelslag som bildats före lagens ikraftträdande. Ändringen gjordes som svar på remissvaren från Kommunförbundet,

Finlands Vattenförsörjningsandelslag rf och några andra remissinstanser i fråga om värdet av vattentjänstandelslagens egendom, tillgången till finansiering och svårigheterna att tolka regleringen.

De närmare bestämmelserna om innehållet i kommunens vattentjänstplan ströks i 5 a §, som gäller utveckling av vattentjänster i kommunen, och till paragrafen fogades ett bemyndigande att genom förordning utfärda närmare bestämmelser. Genom den lösningen förenhetligas de lösningar som finns i lagen, eftersom avsikten är att det utfärdas närmare bestämmelser också om andra planer genom förordning som utfärdas i samband med denna proposition. Med anledning av de lagtekniska korrigeringar som justitieministeriet föreslog i fråga om de uppgifter som ska publiceras i ett allmänt datanät ändrades 5 a § om utveckling av vattentjänster i kommunen, 8 a § om förutsättningar för godkännande av ett verksamhetsområde och beslutens innehåll och 20 c § om publicering av ekonomiska uppgifter.

I 3 mom. i 6 § om ordnande av vattentjänster gjordes utifrån Kommunförbundets remissvar en ändring i formuleringen så att kommunen ser till att åtgärder vidtas för att trygga vattentjänsterna. Dessutom slopades utifrån justitieministeriets remissvar 6 § 4 mom. om kommunens skyldighet att höra parterna, eftersom det överlappar den allmänna lagstiftningen och är oändamålsenligt.

Formuleringarna i 7 § 2 mom. om områden som ska ingå i vattentjänstverkens verksamhetsområden ändrades utifrån remissvaren för att det ska vara klart att alla de områden som nämns i momentet inte automatiskt måste ingå i ett vattentjänstverks verksamhetsområde, utan vid bedömningen av behovet av anslutning ska särskilt avseende fästas vid de nämnda områdena.

I 8 § om godkännande av ett vattentjänstverks verksamhetsområde gjordes lagtekniska ändringar genom vilka bland annat bestämmelser som överlappar den allmänna lagstiftningen ströks.

I 2 mom. i 8 a § om gäller förutsättningarna för godkännande av ett verksamhetsområde och beslutets innehåll gjordes den ändring i formuleringen som justitieministeriet lyft fram. I 8 b § om inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde gjordes utifrån Finlands miljöcentrals remissvar en terminologisk ändring i den finskspråkiga versionen genom vilken termen ”rauettaminen” som användes i remissversionen ersattes med termen ”lakkauttaminen”.

Den oro som Kommunförbundet uttryckte i fråga om sådana oförutsedda situationer som kan uppstå för kommunen i anknytning till 9 b § om tryggnad av vattentjänsterna beaktades genom att från den 9 § om vattentjänstverkets skyldighet att ombesörja vattentjänsterna som var på remiss stryka utvidgningen av ombesörjningsskyldigheten till de områden med ledningsnät som ligger utanför verksamhetsområdet. Kommunens skyldighet att trygga vattentjänsterna begränsas således till situationer där vattentjänstverket inte klarar av att ombesörja vattentjänsterna inom sitt verksamhetsområde på behörigt sätt. Skyldigheten att trygga vattentjänsterna begränsas således till de områden där kommunen har ansvar att ordna vattentjänster. Dessutom slopades den utvidgning av vad ombesörjningsskyldigheten inbegriper som i remissversionen föreslogs bli fogad till 9 §, av den orsaken att den skulle ha skapat oklarhet i en situation där ombesörjningsskyldigheten på samma sätt som för närvarande begränsas endast till verkets verksamhetsområde.

Utifrån justitieministeriets remissvar fogades till 9 § efter remissbehandlingen ett nytt moment om tillämpning av straffrättsligt tjänsteansvar på den personalen vid ett vattentjänstverk som sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Dessutom har vattentjänstverkens ställning med

avseende på 124 § i grundlagen granskats i motiveringen till lagstiftningsordningen i propositionen. I 11 § om befrielse från anslutningsskyldigheten slopades den kommunala miljövårdsmyndighetens skyldighet att höra fastighetens ägare, fastighetens innehavare och vattentjänstverket, i syfte att avveckla reglering för kommunerna. I fortsättningen bestäms hörandet genom förvaltningslagens bestämmelser om hörande. Till 11 § fogades dessutom en ny möjlighet till befrielse enligt prövning i en situation där en anslutning av en fastighet utanför tätorten till vattentjänstverkets ledningsnät är uppenbart oskälig för fastighetens ägare eller innehavare på grund av dennes personliga omständigheter. Den nya möjligheten till befrielse är ett svar på oron för eventuellt oskäliga konsekvenser av ändringen av anslutningsskyldigheten för enskilda fastighetsägare eller fastighetsinnehavare. I detta sammanhang flyttades bestämmelsen om den avgift som tas ut för behandlingen av en ansökan om befrielse till en egen 11 a §.

Utifrån social- och hälsovårdsministeriets remissvar kom man fram till att 14 § om vattentjänstverkets skyldighet att dra försorg om kvaliteten på hushållsvatten inte upphävs, eftersom social- och hälsovårdsministeriet, med avvikelse från den bedömning som den arbetsgrupp som beredde lagen gjort, i sitt utlåtande ansåg att paragrafen har självständig betydelse. Det är alltså inte endast fråga om en sådan bestämmelse motsvarande en informativ hänvisning som har skrivits i form av en materiell bestämmelse som kompletterar hälsoskyddslagen.

Till skyldigheten enligt 15 § att omvandla uppgifter om ledningsnätens placering till maskinläsbar geografisk information fogades en övergångsbestämmelse, genom vilket Kommunförbundets remissvar beaktas.

I syfte att i enlighet med vad justitieministeriet lyfte fram i sitt utlåtande mer exakt avgränsa det i samband med 15 a § föreslagna bemyndigandet att utfärda förordning kopplades bemyndigandet som gäller vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna till möjligheten att utfärda närmare bestämmelser om vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna vid störningssituationer. I flera utlåtanden påpekades det att den kategoriska bestämmelsen i 1 mom. att trygga tjänsterna i alla störningssituationer är oskälig. För att beakta remissvaren gjordes skyldigheten mer skälig så att det i den i fortsättningen beaktas att tillgången till tjänster under undantagsförhållanden och vid allvarliga störningssituationer under normala förhållanden kan anpassas till situationen.

Den föreslagna modellen för anmälningsförfarandet mellan myndigheterna i 15 b § om anmälan om incidenter i vattentjänster ändrades till en skyldighet för vattentjänstverket att göra en anmälan till respektive myndighet. Dessutom ändrades begrepp som används i 15 a och 15 b § så att de motsvarar begreppen i lagen om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft.

I 16 § om tillgång till information och upplysningsplikt gjordes lagtekniska ändringar som hade lyfts fram i remissvaren. I 16 a § om offentlighet i fråga om handlingar som innehåller miljöinformation ströks utifrån kommentaren i justitieministeriets utlåtande den bestämmelse enligt vilken offentlighetslagen tillämpas på skyldigheten att främja tillgången till miljöinformation.

De preciseringsbehov som finansministeriet lyft fram i fråga om förhållandet mellan kommunallagen och bokföringslagen beaktades i 20 och 20 a § i propositionen.

Justitieministeriet framförde i sitt remissvar i anknytning till 30 § om vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande kommentarer, vilka beaktades i paragrafen genom att den

informativa hänvisningen till viteslagen ströks och det till paragrafen som administrativt tvångsmedel fogades en möjlighet för tillsynsmyndighetens att förbjuda verksamheten. Även om förbudande av verksamhet inte är en i viteslagen avsedd metod, är det ett möjligt administrativt tvångsmedel som inte behöver strykas från den uppsättning metoder som tillsynsmyndigheten har till sitt förfogande i lagen om vattentjänster.

I 32 § om ändringssökande gjordes de ändringar i formuleringarna som justitieministeriet tog upp i sitt utlåtande och på justitieministeriets förslag fogades det till paragrafen ett nytt 3 mom. om sökande av ändring i beslut som gäller administrativt tvång.

Utifrån remissvaren gjordes det korrigeringar och ändringar i 35 a § om tillsynsmyndigheternas rätt att få information och utföra inspektioner, med beaktande av bland annat de behov av precisering som justitiekanslern och justitieministeriet lyft fram samt Skatteförvaltningens kommentarer som gällde erhållandet av uppgifter från Skatteförvaltningen.

Utöver dessa gjordes det begränsade lagtekniska korrigeringar och preciseringar i paragraferna för att beakta de behov av korrigeringar som framkommit i remissvaren och under den fortsatta beredningen.

6.2.2 Ändringar i motiveringen

För att beakta de ändringar som gjorts i ovannämnda paragrafer gjordes motsvarande ändringar som i paragraferna också i specialmotiveringen och till behövliga delar också annanstans i motiveringen i propositionen.

Dessutom ändrades motiveringen utifrån remissvaren enligt följande:

Utifrån arbets- och näringsministeriets remissvar gjordes i avsnittet som beskriver lagstiftningen i Finland i avsnitt 2.1 Nuläge och bedömning av nuläget förtydliganden i fråga om tillämpningen av lagen om tillsyn över utlänningars företagsköp på köp som gäller vattentjänstverk.

Utifrån utrikesministeriets remissvar fogades till kapitlet Nuläge och bedömning av nuläget ett nytt avsnitt 2.5 om internationell investeringsrätt och dess samband med Vattnet är vårt-lagstiftningsförslaget i propositionen.

Avsnittet om propositionens huvudsakliga konsekvenser (4.2) kompletterades efter remissen. I synnerhet bedömningen av konsekvenserna för kommunerna kompletterades betydligt så att de kommunspecifika konsekvenserna av Vattnet är vårt-lagstiftningsändringarna bedömdes i konsekvensbedömningen.

Utifrån remissvaren från Institutet för hälsa och välfärd och Geologiska forskningscentralen gjordes ändringar i motiveringen till lagförslagets paragraf om lagens syfte (1 §) så att sambandet mellan driftsäkerheten inom vattentjänsterna och klimatförändringarna och beredskapen i samband med dem betonas starkare än i remissversionen.

Motiveringen till 34 § om tvistemål som gäller fastigheters vattentjänster kompletterades i fråga om valet av forum på det sätt som justitieministeriet föreslog.

Utöver de ovan beskrivna ändringarna gjordes det förtydligande och mindre kompletteringar och korrigeringar i specialmotiveringen i syfte att beakta övriga remissvar.

6.2.3 De viktigaste synpunkter som inte beaktats

Finansministeriet och Kommunförbundet ansåg att 4 c § i propositionen är problematisk med tanke på kommunens självstyrelse. Försäljningsförbudet för kommunerna är ett nytt lagstiftningsförslag som ingriper i den kommunala självstyrelsen i betydande grad. Det bedöms dock finnas starka grunder för förslaget. Regeringen framför i denna proposition sin åsikt att det är önskvärt att grundlagsutskottet bedömer propositionen med avseende på 121 § i grundlagen när den behandlas i riksdagen.

Det förslag som lyftes fram i finansministeriets remissvar om att utvidga kommunens förköpsrätt (4 d §) till att gälla också vattentjänstverk i aktiebolagsform som kommunen har bestämmande inflytande över samt samkommuner beaktades inte. Detta gjordes för att bestämmelserna om förköpsrätt är bestämmelser som är känsliga med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna, och det ansågs inte ändamålsenligt att möjliggöra ett sådant ingripande som kan jämföras med inlösen för andra än kommunen, som i enlighet med lagen om vattentjänster har ansvar att ordna vattentjänster. På grund av kommunens ansvar att ordna vattentjänster ansågs det att endast kommunen har förutsättningar att bedöma behovet att utnyttja förköpsrätten. Att ge förköpsrätt till andra än myndigheter bedömdes dessutom vara utmanande med tanke på egendomsskyddet som tryggas i grundlagen.

I några utlåtanden (bl.a. finansministeriet och Kommunförbundet) lyftes det fram att finansieringsansvar för staten uppkommer särskilt i anslutning till den i 5 a § föreslagna skyldigheten för kommunen att utarbeta en vattentjänstplan och den i 9 b § föreslagna skyldigheten för kommunen att trygga vattentjänsterna. I fråga om dessa ansågs det att båda skyldigheterna redan nu kan anses ingå i de skyldigheter att utveckla och ordna vattentjänster som föreskrivs för kommunen i den gällande lagen. Genom de nya bestämmelserna preciseras och konkretiseras innehållet i redan befintliga skyldigheter. Dessutom stöder den avreglering som föreslås i propositionen, principen om kostnadstäckning inom vattentjänsterna och den långsiktiga besparing som den utökade planeringen medför uppfattningen att skyldigheterna inte medför finansieringsansvar för staten.

Kommunförbundet uttryckte oro över den för kommunen föreslagna skyldigheten enligt 8 § att godkänna verksamhetsområden för alla vattentjänstverk som är verksamma inom dess område eller att fatta beslut om att det för ett vattentjänstverk inte behöver godkännas ett verksamhetsområde. I och med ändringen av definitionen av vattentjänstverk kommer nya måttligt stora vattentjänstverk utan verksamhetsområde att börja omfattas av lagen. Dessutom är det möjligt att nya vattentjänstverk inrättas inom kommunens område. Med beaktande av i synnerhet den tolkning av 124 § i grundlagen som gjorts i denna proposition anses det ändamålsenligt att kommunen ska bedöma sitt ansvar att ordna vattentjänster i fråga om varje vattentjänstverk inom dess område, och om det inte anses behövt att godkänna ett verksamhetsområde, ska det också om detta fattas ett överklagbart beslut.

De behov av att ändra förfarandena för beslutsfattande och ändringssökande i fråga om avgifter (19 §) som riksdagens justitieombudsman lyfte fram i sitt remissvar har ett nära samband med vattentjänstverkens ställning enligt 124 § i grundlagen. Eftersom det i motiveringen till lagstiftningsordningen har ansetts att förhållandet mellan vattentjänstverket och dess kund även i fortsättningen bestäms på privaträttsliga grunder, föreslås inga ändringar i förfarandena för avgifter.

Konkurrens- och konsumentverkets synpunkt i fråga om 20 c § att vattentjänstverkets prisuppgifter även i fortsättningen bör publiceras både i verksamhetsberättelsen och separat beaktades inte, eftersom det ansågs medföra extra regleringsbörda för verken.

Det gjordes inga ändringar utifrån remissvaren i 23 § om ändring av avtalsvillkoren när det gäller den till oförutsägbara och väsentliga förändringar i omständigheterna föreslagna kopplade möjlighet att ändra avtalsvillkoren som det rådde delade åsikter om i remissvaren. Ändringsförslaget hade redan före remissen övervägts och syftet med det är att förbättra konsumentens ställning genom att vattentjänstverkets möjligheter att ändra villkoren i konsumentavtalet avgränsas. Ändringarna i fråga om uppsägning av avtal om anlitande av tjänster (24 §) utvidgades inte till att gälla anslutningsavtal, eftersom det inte ansågs finnas något behov av det.

Regionförvaltningsverket i Södra Finland, Kommunförbundet, Finlands Vattenverksförening och HRM lyfte i sina remissvar fram behovet att utreda möjligheterna att föreskriva om rätt för tillsynsmyndigheterna för vattentjänsterna eller kommunen att begära handräckning av Försvarsmakten vid störningssituationer i vattentjänsterna. Dessa situationer skulle huvudsakligen ha med hjälpbehovet i anslutning till distributionen av reservvatten att göra. En totalreform av hälsoskyddslagen pågår, och avsikten är att i samband med den reformen granska lagens bestämmelser om handräckning också med tanke på störnings- och krissituationer i anslutning till hushållsvatten och distribution av hushållsvatten.

Ympäristönsuojeluviranhaltijat ry konstaterade att bestämmelserna om dagvatten i lagen om vattentjänster behöver uppdateras. Flera remissinstanser yttrade sig om vissa enskilda frågor som rör dagvattenhanteringen. Behovet att se över bestämmelserna om dagvatten i lagen om vattentjänster har identifierats i programmet för en reform av vattentjänsterna, men det har beslutats att helheten ska behandlas i ett senare skede delvis av den anledningen att det inte är ändamålsenligt att se över bestämmelserna om dagvatten i lagen om vattentjänster separat från bestämmelserna om dagvatten i lagen om områdesanvändning. Möjligheten att uppdatera bestämmelserna om dagvatten i lagen om vattentjänster som en del av reformen av lagstiftningen om områdesanvändning utreds.

6.3 Behandlingen i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning

Propositionen behandlades i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning den 4 mars 2025. Samråd enligt 11 § i kommunallagen har hållits om propositionen och propositionen har behandlats i delegationen.

Särskilt Vattnet är vårt-beslutets konsekvenser för kommunerna väckte diskussion i delegationen. Vid samrådet framfördes åsikten att lagstiftning som bereds med utgångspunkt i att behålla kommunernas bestämmande inflytande skulle ha varit tillräcklig för att trygga målen i Vattnet är vårt-beslutet. Den oro som uttrycktes gällde också hur lösningen Vattnet är vårt påverkar bedömningen av kommunernas självstyrande ställning inom andra sektorer. Dessutom diskuterades en utvidgning av den för kommunerna föreskrivna förköpsrätten till att gälla kommunalt ägda vattentjänstverk samt den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens tillsynsuppgifter. Möjligheten att befrias från anslutningsskyldigheten på basis av ett socialt hinder ansågs vara utmanande och orsaka jobb för den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten.

6.4 Utlåtande från rådet för bedömning av lagstiftningen

6.4.1 Sammanfattning av utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen

Enligt det utlåtande som rådet för bedömning av lagstiftningen gav den 18 mars 2025 (VN/6594/2025-VNK-2) är lagen om vattentjänster en väl beredd helhet där olika utredningar har utnyttjats. Utkastet till proposition ger en god uppfattning om nuläget, målsättningen och de viktigaste förslagen. Konsekvenserna har bedömts på ett mångsidigt sätt ur olika synvinklar och

innehåller kvantitativa bedömningar. Rådet anser att utkastet till regeringens proposition uppfyller kraven i anvisningarna om konsekvensbedömning vid lagberedning väl.

Som största brist och utvecklingsobjekt lyfter rådet fram att det av utkastet till proposition inte framgår hur stora höjningar av avgifterna för vattentjänster en effektiviserad egendomsförvaltning kan medföra. Dessutom anser rådet att det i propositionen bör beskrivas vilka risker förslaget kan medföra för kommunens ekonomi, om de vattentjänstverk som kommunen äger eller som kommunen har bestämmande inflytande över befinner sig i en ekonomiskt svår situation. Rådet lyfter i sitt utlåtande också fram några mindre kompletterings- och ändringsförslag. Rådet rekommenderar att utkastet till proposition kompletteras i enlighet med rådets utlåtande innan propositionen lämnas till riksdagen.

6.4.2 Beaktande av utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen

Utifrån utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen gjordes det kompletteringar i propositionen. När det gäller avgifterna för vattentjänster fogades det till både beskrivningen av nuläget och konsekvensbedömningen ytterligare information om avgifternas nuvarande storlek och om behovet av att höja avgifterna. Dessutom togs i avsnittet om konsekvensbedömningen in en kort beskrivning av de risker som de vattentjänstverk som befinner sig i en ekonomiskt svår ställning medför för kommunernas ekonomi. För att beakta rådets utlåtande gjordes också andra ändringar i propositionen genom att i början av avsnittet om konsekvensbedömningen lägga till ett kort sammandrag av de viktigaste konsekvenserna, genom att flytta vissa punkter från avsnittet om konsekvensbedömningen till beskrivningen av nuläget samt genom att komplettera beskrivningen av alternativen (5.1) med ett sammandrag av hur Sveriges och Norges lagstiftning om vattentjänster har utnyttjats vid beredningen av propositionen.

7 Specialmotivering

1 §. Syfte. Det föreslås att den gällande lagens syften i paragrafen kompletteras med vattentjänsternas driftsäkerhet. Syftet oklanderligt hushållsvatten som redan finns i den gällande lagen preciseras genom en informativ hänvisning till de kvalitetskrav och kvalitetsmål som föreskrivs med stöd av hälsoskyddslagen. Det föreslås dessutom att det i paragrafen görs vissa lagtekniska ändringar i formuleringarna.

Med vattentjänsternas driftsäkerhet är målet att vattentjänsterna ska ordnas störningsfritt och driftsäkert. Detta förutsätter en övergripande beredskap inom vattentjänsterna i vilken de extrema väderfenomen som ökar i och med klimatförändringen beaktas. Det till lagen fogade nya syftet driftsäkerhet preciseras bland annat i samband med vattentjänstverkets skyldighet att hålla sig informerat och kontrollskyldighet (15 §) samt beredskapen inom vattentjänsterna (15 a §). Vattentjänsterna hör till de tjänster som är nödvändiga med tanke på samhällets funktion, och tryggheten av vattentjänsterna har identifierats som en strategisk uppgift i statsrådets principbeslut av den 16 januari 2025 om en säkerhetsstrategi för samhället. Enligt säkerhetsstrategin är syftet med att trygga vattentjänsterna att säkerställa tillgången till rent hushållsvatten samt en avloppsvattenhantering som är ändamålsenlig med tanke på hälsan och miljöskyddet. Tryggheten av vattentjänsterna omfattar hela verksamhetskedjan för vattentjänsterna från vattenkällor till utsläppsplatser för behandlat spillvatten.

2 §. Tillämpningsområde. Det föreslås att det till paragrafen om lagens tillämpningsområde fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket lagen om vattentjänster inte tillämpas på försvarsförvaltningens vattentjänster. Försvarsmakten förfogar över utrustning för vattentjänster, vilken den gällande lagen om vattentjänster inte tillämpas på. Försvarsfastigheter äger och driver också vattenverk från vilka hushållsvatten levereras utöver till garnisonen eller

andra fastigheter som används av Försvarsmakten också till civilbefolkningen i närområdet. I dessa områden levererar Försvarsfastigheters verk hushållsvatten till samhället. I och med ändringen av definitionen av vattentjänstverk skulle dessa anläggningar eventuellt kunna börja omfattas av lagen om vattentjänster. Det är varken ändamålsenligt eller behövligt att tillämpa skyldigheterna i lagen om vattentjänster på Försvarsmaktens eller Försvarsfastigheters verksamhet, egendom och utrustning när det gäller vattentjänster.

3 §. Definitioner. Det föreslås att de nuvarande definitionerna av vattentjänster, vattentjänstverk och kund ändras. Dessutom stryks definitionen av tätort helt och hållet, och till lagen fogas definitioner av partivattentjänstverk, vattentjänstegendom, kundägt vattentjänstandelslag och verksamhetsområde.

Det föreslås att definitionen av vattentjänster i 1 punkten preciseras så att den också omfattar uttag av vatten för användning som hushållsvatten. Med vattentjänster avses alltså uttag, ledande, behandling och leverans av vatten för användning som hushållsvatten samt bortledande och behandling av spillvatten. Uttag av vatten har ett direkt samband med vattentjänsterna, och det är inte ändamålsenligt att uttag av vatten lämnas utanför definitionen av vattentjänster. Avsikten med ändringen är att hela kedjan inom vattentjänsterna från vattentäkten till avloppsreningsverket ska omfattas av vattentjänsterna. När det gäller spillvatten har utsläpp också i nuläget ansetts ingå i definitionen av vattentjänster, och därför föreslås det inte att detta tas in separat i paragrafen. Enligt den gällande tolkningen ingår behandling av slam och silrens, såsom torkning, rötning eller kompostering, inte i definitionen av vattentjänster. Behandling av slam är inte vattentjänster, utan avfallshantering. På motsvarande sätt som för närvarande anses inte heller separat avloppshantering och behandling av dagvatten ingå i definitionen av vattentjänster.

Det är ändamålsenligt att hela infrastrukturen för vattentjänster omfattas av definitionen av vattentjänster. Utvidgningen av definitionen av vattentjänster innebär i praktiken till exempel att vattentjänstverkets beredskapsplan enligt 15 a § också kommer att inbegripa de risker som hänför sig till uttag av hushållsvatten och utsläpp av spillvatten samt till konstruktioner för dessa. Den föreslagna ändringen av definitionen av vattentjänster ändrar dock inte förhållandet mellan lagen om vattentjänster och vattenlagen (587/2011) eller lagen om vattentjänster och miljöskyddslagen (527/2014). Även i fortsättningen ska det föreskrivas om till exempel mängden vatten som tas och om kvalitetskraven på avloppsvatten i de nämnda lagarna och med stöd av dem.

Det föreslås att 3 punkten om vattentjänstverk ändras så att det med vattentjänstverk i fortsättningen avses en inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster och levererar vatten för att användas som hushållsvatten till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller motsvarande minst 50 personers behov eller tar emot spillvatten till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller från minst 50 personer. På så sätt är definitionen av vattentjänstverk inte längre bunden till ett verksamhetsområde. Ett syfte med ändringen är att förenhetliga definitionerna i lagen om vattentjänster och hälsoskyddslagen så att sådana anläggningar som levererar hushållsvatten och som omfattas av tillämpningsområdet för dricksvattendirektivet i fortsättningen också är sådana vattentjänstverk som avses i lagen om vattentjänster.

Den föreslagna definitionen baserar sig på två kriterier som ska uppfyllas för att en inrättning ska betraktas som ett vattentjänstverk. För det första ska vattentjänstverket sköta ett samhälles vattentjänster. Hänvisningen till att sköta ett samhälles vattentjänster utesluter från tillämpningsområdet sådana inrättningar som sköter vattentjänsterna endast för en enskild eller några få fastigheter. Sådana är till exempel turistföretagens eller garnisonernas egna inrättningar. I regel sköter inte heller sådana industrianläggningar som har egna vattenverk ett

samhälles vattentjänster när de sköter vattentjänsterna för sina egna behov. För det andra ska en inrättning leverera hushållsvatten eller ta emot spillvatten till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller för minst 50 personers behov. En inrättning är således i fortsättningen ett vattentjänstverk, om den sköter ett samhälles vattentjänster och de volymer vatten den levererar eller tar emot eller antalet kunder är av den storlek som beskrivs ovan.

Definitionen av vattentjänstverk omfattar inte heller inrättningar som inte sköter ett samhälles vattentjänster. Sådana är till exempel inrättningar som enbart har andra vattentjänstverk eller näringslivet som avtalsparter. En sådan inrättning kan dock vara ett sådant partivattentjänstverk som avses i 10 punkten.

Kärnan i skyldigheten att sköta ett samhälles vattentjänster består i att bygga ett ledningsnät och ansluta fastigheter till det. I områden där det inte är ändamålsenligt eller ekonomiskt möjligt att bygga ett ledningsnät kan vattentjänsterna dock skötas på något annat sätt. Det är till exempel möjligt att ordna borttransport av spillvatten. En aktör som beställer transporttjänster kan betraktas som ett vattentjänstverk, om alla kriterier i definitionen av vattentjänstverk uppfylls. En aktör som utför transport på beställning av ett vattentjänstverk betraktas däremot inte som ett vattentjänstverk. Inte heller en aktör som på beställning av fastighetsägaren transporterar spillvatten bort från fastigheten betraktas som ett vattentjänstverk, eftersom det är fråga om vattentjänster för en fastighet och inte om att sköta ett samhälles vattentjänster.

I den gällande lagen har vattentjänstverk definierats genom ett verksamhetsområde som har godkänts för det, varvid utmaningen har varit att definitionen och de skyldigheter som följer av den är oberoende av verkets storlek. I praktiken har det kunnat uppstå situationer där det för en vattentjänstorganisation med till och med tusen kunder inte har godkänts något verksamhetsområde. Eftersom huvudsakligen först ett beslut om ett verksamhetsområde har lett till att en vattentjänstorganisation omfattats av vattentjänstverkens skyldigheter enligt lagen om vattentjänster, kommer sådana inrättningar genom ändringen av definitionen att omfattas av skyldigheterna enligt lagen om vattentjänster. Ett verksamhetsområde som fastställts för ett vattentjänstverk medför på det sätt som beskrivs nedan till exempel en skyldighet att ansluta fastigheter, vilken inte uppkommer enbart genom definitionen av vattentjänstverk.

Ett problem med den gällande lagen har också varit att verksamhetsområden ställvis har fastställts för onödigt små, till och med för bara några hus gemensamma brunnar. De skyldigheter som uppkommer genom definitionen av vattentjänstverk och genom verksamhetsområdet riktas då inte på ett ändamålsenligt sätt. Den föreslagna ändringen av definitionen leder till att sådana arrangemang i stort sett inte mer omfattas av bestämmelserna i lagen om vattentjänster, eftersom aktörer i denna storleksklass inte är sådana aktörer som avses i definitionen av vattentjänstverk.

Ändringen av definitionen av vattentjänstverk innebär att uppskattningsvis 240 inrättningar upphör att omfattas av tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster på det sätt som föreskrivs i övergångsbestämmelserna och att uppskattningsvis 230 fler inrättningar börjar omfattas av lagens tillämpningsområde. Ändringen förbättrar rättssäkerheten för kunderna hos de vattentjänstverk som börjar omfattas av lagens tillämpningsområde och förtydligar förhållandet mellan lagen om vattentjänster och hälsoskyddslagstiftningen. Bedömningen av om ett verk omfattas av definitionen eller inte ska alltid göras i samarbete mellan myndigheterna, och gränsfall avgörs utifrån genomsnittsuppgifter för en längre tid. Vid bedömningen används i första hand mängden hushållsvatten som levererats på årsnivå. Uppgifterna om antalet användare stöder bedömningen. I bedömningen inkluderas inte till exempel vatten som levereras till djur, bevattning eller annan motsvarande verksamhet.

Det föreslås att definitionen av kund i 4 punkten ändras så att kunden enligt definitionen kan vara en fastighets ägare eller innehavare. Enligt den gällande definitionen kan kunden också vara någon annan som ingår ett avtal med ett verk, men i praktiken har detta lett till svårigheter med tolkningen, och därför är det med tanke på lagens tillämpningsområde tydligast att avgränsa definitionen av vattentjänstverkets kund till en fastighets ägare eller innehavare. I definitionen hänvisas dessutom till ett avtal enligt 5 kap. om anslutning av en fastighet till verkets ledningsnät eller om tillhandahållande och anlitande av verkets tjänster. Det föreslås att en hänvisning till ett avtal enligt 5 kap. läggs till för att det inte ska uppstå oklarhet om definitionen av kund. Till exempel partivattentjänstverk, vattentjänstverk eller kundägda vattentjänstandelslag är inte kunder hos vattentjänstverk på det sätt som avses i definitionen. Avtal mellan ett vattentjänstverk och ett kundägt vattentjänstandelslag är inte sådana avtal som avses i 5 kap. i lagen om vattentjänster. Avsikten med ändringen är inte att ändra nuläget, utan det är fråga om att förtydliga definitionen i den gällande lagen om vattentjänster.

Det föreslås att den nuvarande definitionen av tätort i 8 punkten i den gällande paragrafen ändras till en definition av kundägt vattentjänstandelslag. Tätort behöver inte längre definieras, eftersom anslutningsskyldigheten i fortsättningen inte längre binds till en tätort och området utanför en tätort, utan anslutningsskyldigheten ska i enlighet med den föreslagna 10 § i fortsättningen vara densamma inom vattentjänstverkets verksamhetsområde oberoende av om en fastighet inom verksamhetsområdet finns inom eller utanför tätorten.

Som ny 8 punkt föreslås det att kundägt vattentjänstandelslag införs som ny definition. Enligt definitionen avses med kundägt vattentjänstandelslag ett i lagen om andelslag (421/2013) avsett vattentjänstverk i andelslagsform av vars kunder mer än hälften är medlemmar av vattentjänstandelslaget. Således kan ett i lagen avsett kundägt vattentjänstandelslag också ha sådana kunder som inte är medlemmar i andelslaget. Definitionen behövs för att genomföra regleringslösningen Vattnet är vårt.

Det föreslås att en ny 9 punkt med en definition av partivattentjänstverk fogas till paragrafen. Med partivattentjänstverk avses en inrättning som levererar vatten till vattentjänstverk, eller leder eller behandlar spillvatten från vattentjänstverk. I den gällande lagen har vissa skyldigheter i 15, 15 a, 15 b, 16, 20 och 20 d § särskilt utvidgats till att gälla också inrättningar som levererar vatten till vattentjänstverk eller leder eller behandlar spillvatten från vattentjänstverk. En separat definition av partivattentjänstverk har ansetts ändamålsenlig för att det senare i lagen ska vara möjligt att hänvisa till partivattentjänstverk. En separat definition anses behövlig också för inriktandet av de bestämmelser som gäller partivattentjänstverk och som hänför sig till verkställandet av Vattnet är vårt-beslutet.

I praktiken kan det uppkomma situationer där en anläggning å ena sidan är partivattentjänstverk, dvs. levererar hushållsvatten till ett annat vattentjänstverk eller behandlar spillvatten från vattentjänstverket, och å andra sidan är ett vattentjänstverk som avses i 3 punkten. I dessa situationer kommer alla bestämmelser som gäller vattentjänstverk att tillämpas på inrättningen. Således gäller de i lagen föreskrivna skyldigheterna inrättningar som är verksamma enbart som partivattentjänstverk, på det sätt som det särskilt föreskrivs i fråga om respektive skyldighet. Denna utgångspunkt motsvarar nuläget.

När det gäller tolkningen av definitionen av partivattentjänstverk är det väsentliga i enlighet med ordalydelsen huruvida inrättningen levererar vatten till ett annat vattentjänstverk eller behandlar spillvatten från vattentjänstverket. Att leverera hushållsvatten eller behandla spillvatten kan till följd av en kedja av avtal innebära att ett partivattentjänstverk levererar vatten till ett vattentjänstverk eller behandlar spillvatten från ett vattentjänstverk även indirekt via ett annat partivattentjänstverk. Också i en sådan situation där leveransen av vatten eller ledningen

eller behandlingen av spillvatten sker indirekt ska inrättningen betraktas som ett partivattentjänstverk. Det är i enlighet med syftena med lagen att bestämmelserna till denna del saknar kryphål, och bestämmelserna om till exempel skyldigheten att hålla sig informerat och kontrollskyldigheten samt tryggnade av vattentjänstverkens tjänster vid störningssituationer gäller också sådana inrättningar.

Som ny 10 punkt föreslås en definition av verksamhetsområde. Med verksamhetsområde avses det område där ett vattentjänstverk sköter vattentjänsterna enligt vad som föreskrivs i lag och där fastigheterna inom området ska anslutas till vattentjänstverkets hushållsvatten- eller spillvattennät. Definitionen av verksamhetsområde i den ursprungliga lagen om vattentjänster från 2001 slopades 2014, samtidigt som vattentjänstverket definierades som en inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster inom ett verksamhetsområde som kommunen har godkänt. På grund av ändringen av definitionen av vattentjänstverk ansågs det då onödigt att definiera verksamhetsområde. Eftersom vattentjänstverket i fortsättningen inte längre ska definieras genom dess verksamhetsområde, föreslås det att en definition av verksamhetsområdet fogas till lagen. Verksamhetsområdet avgränsar ett område där fastigheterna inom området ska anslutas till vattentjänstverkets hushållsvatten- eller spillvattennät. Bestämmelser om vattentjänstverkets skyldighet att ombesörja vattentjänsterna inom sitt verksamhetsområde i enlighet med beslutet om godkännande av verksamhetsområdet finns i 9 §. Vattentjänstverkens offentliga förvaltningsuppgift begränsas till skötseln av vattentjänsterna inom verksamhetsområdet (se propositionens avsnitt 12.8 om lagstiftningsordningen).

Som ny 11 punkt föreslås det en definition av vattentjänstegendom. Definitionen anses behövlig, eftersom det i lagen föreslås nya bestämmelser om vattentjänstegendom till exempel i anslutning till egendomens skick och skyldigheten att hålla sig informerat och kontrollskyldigheten. Dessutom utgör definitionen av vattentjänstegendom en viktig del av bestämmelserna som gäller verkställandet av Vattnet är vårt-beslutet. Syftet med den föreslagna definitionen av vattentjänster i 3 § 1 punkten är att hela kedjan inom vattentjänsterna från vattentäkten till avloppsreningsverket ska omfattas av definitionen av vattentjänster, och på motsvarande sätt föreslås det att definitionen av vattentjänstegendom ska omfatta hela infrastrukturen i direkt anslutning till vattentjänsterna. Syftet med bestämmelsen är att byggnader, konstruktioner och anordningar som betraktas som vattentjänstegendom finns i direkt anslutning till att ta, behandla och leverera vatten eller ta emot och behandla spillvatten. Enligt definitionen omfattar vattentjänstegendomen för det första det hushållsvatten- och spillvattennät som ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk använder. För det andra omfattar vattentjänstegendom byggnader, konstruktioner och anordningar i anslutning till att ta, behandla och leverera vatten samt ta emot och behandla spillvatten. Enligt definitionen är utöver ledningsnätet även till exempel vattentäkter, vattenreservoarer och avloppsreningsverk samt processanordningar som ingår i dem vattentjänstegendom.

Definitionen av vattentjänstegendom omfattar inte fastighetens egna vatten- och avloppsanordningar fram till förbindelsepunkten. Fastighetens ägare eller innehavare svarar för dessa i enlighet med 13 § i lagen om vattentjänster. Med vattentjänstegendom avses inte heller till exempel kontorsbyggnader eller annan sådan egendom som inte har någon direkt betydelse för vattentjänsterna. Definitionen begränsas till den egendom som behövs för verkets vattenbehandling, dvs. definitionen omfattar inte till exempel kemikalieupplag, automations- eller informationssystemegendom, egendom som behövs för underhåll, renhållning eller drift. Inte heller egendom som ett vattentjänstverk tillfälligt använder, såsom anordningar för distribution av reservvatten, omfattas av definitionen. Utanför definitioner faller dessutom sådan vattentjänstegendom som vattentjänstverket tagit ur bruk och till exempel sådana hushållsvattennät som vattentjänstverket inte använder. Definitionen omfattar inte heller anordningar för behandling av slam och anordningar för separat avloppshantering av dagvatten.

4 §. Myndigheter. Det föreslås att 2 mom. ändras så att hänvisningen till ansvarsområdet för tillsynsmyndigheterna enligt lagen stryks. Tillsynsmyndigheternas tillsynsuppgifter definieras separat i den nya 4 a §. Ändringen innebär att tillsynsmyndigheternas behörighet i fortsättningen i regel ska bedömas i enlighet med 4 a §. Den ändring som föreslås i paragrafen gäller endast 2 mom. och påverkar således inte till exempel konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet enligt 3 mom. i den gällande lagen.

4 a §. Tillsynsmyndigheternas tillsynsuppgifter. Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om tillsynsuppgifterna för tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster. Särskilda bestämmelser om tillsynsmetoderna finns separat i lagen, och dessa kan från fall till fall vara till exempel ett åläggande enligt 29 §, utnyttjande av tillsynsmyndighetens besvärsmätt, tillsynsmyndighetens rätt att inleda ett ärende eller en särskilt föreskriven möjlighet att ge utlåtande. Syftet med paragrafen är att förtydliga tillsynsbehörigheten mellan tillsynsmyndigheterna.

I enlighet med 1 mom. ska närings-, trafik- och miljöcentralen vara allmän tillsynsmyndighet enligt lagen. Till närings-, trafik- och miljöcentralens uppgifter hör den allmänna tillsynen över efterlevnaden av lagen och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den. I 4 § 2 mom. i den gällande lagen binds närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsbehörighet till närings-, trafik- och miljöcentralens ansvarsområde. I motiveringen till den gällande 4 § (RP 218/2013 rd) konstateras det dock att närings-, trafik- och miljöcentralens behörighet vid tillsynen över de offentligrättsliga bestämmelserna i lagen om vattentjänster avses vara allmän. Den nya paragrafen beaktar således utgångspunkten i den gällande lagens motivering om att närings-, trafik- och miljöcentralens behörighet vid tillsynen är allmän. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska ha tillsyn över bland annat behållande av vattentjänsterna i kommunal ägo (4 c §), bestämmande av den myndighet som ska svara för kommunens vattentjänstsuppgifter (4 b §), kommunens skyldigheter att utveckla och ordna vattentjänster (5, 5 a, 6, 7 och 8 §), vattentjänstverkens ombesörjande av vattentjänsterna, egendomsförvaltning och avgiftsnivå (9, 9 a, 18 och 19 §), beredskapen inom vattentjänsterna (15, 15 a och 15 b §) samt verkets upplysningsplikt, publicering av ekonomiska uppgifter och lämnande av uppgifter till informationssystemet för vattentjänster (16, 20 c och 20 d §).

Eftersom närings-, trafik- och miljöcentralen är allmän tillsynsmyndighet enligt lagen, begränsas närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsbehörighet dock inte till de paragrafer som beskrivs ovan, utan tillsynen kan vid behov också gälla tillsyn över efterlevnaden av andra bestämmelser i lagen och bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den. Ändringen innebär att närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsbehörighet utvidgas jämfört med närings-, trafik- och miljöcentralens nuvarande tillsynsbehörighet, som begränsas till tillsyn inom närings-, trafik- och miljöcentralens ansvarsområde. En praktisk utmaning med tillsynen över efterlevnaden av den gällande lagen har varit att det i fråga om vissa skyldigheter enligt lagen om vattentjänster inte har identifierats någon tillsynsmyndighet som har behörighet att ingripa i en lagstridig situation, och denna omständighet korrigeras genom ändringen.

En del av bestämmelserna i lagen om vattentjänster är privaträttsliga och reglerar privaträttsliga avtalsförhållanden mellan vattentjänstverken och deras kunder. Närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsbehörighet ska inte heller i fortsättningen omfatta tillsyn över de privaträttsliga bestämmelserna i lagen, utan begränsas till lagens offentligrättsliga bestämmelser. Lagens 5 och 6 kap. innehåller bestämmelser om privaträttsliga avtalsförhållanden mellan ett verk och dess kunder och omfattas i regel inte av närings-, trafik- och miljöcentralens allmänna tillsynsbehörighet. Bestämmelserna om vattentjänstverkets ekonomiförvaltning i 4 kap. är delvis privaträttsliga och delvis offentligrättsliga. Närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsbehörighet gäller verkets avgifter till den del de har betydelse

för verkets verksamhet och tryggheten av dess funktionsförmåga. Tillsynen ska däremot inte omfatta enskilda situationer som gäller avgifter. Dessa är privaträttsliga ärenden mellan verket och dess kund. Tvister i enskilda fall kan föras till tingsrätten för avgörande. I fråga om bestämmelserna om avgifter (18 och 19 §) gäller närings-, trafik- och miljöcentralens tillsyn således särskilt avgiftsnivån, dvs. att avgifterna är skäliga och rättvisa samt att den skäliga avkastning på kapitalet som ingår i avgifterna inte äventyrar verkets förmåga att sköta vattentjänsterna.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs det om den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens tillsynsuppgifter. I enlighet med momentet har den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten inom sitt ansvarsområde tillsyn över att lagen och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs. Detta motsvarar den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens tillsynsbehörighet enligt den gällande lagen. På samma sätt som för närvarande ska den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens tillsynsuppgifter inom kommunens område särskilt gälla skyldigheten att ansluta fastigheter till vattentjänsterna och till dagvattenavloppet (10, 12 och 17 b §). Dessa uppgifter har ett nära samband med den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens uppgifter enligt 11 och 17 c § vid behandlingen av ansökningar om befrielse. Dessutom ska den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten ha parallell tillsynsbehörighet med närings-, trafik- och miljöcentralen när det gäller tillsynen över vattentjänstverkets ombesörjningsskyldighet (9 §) till den del det behövs för att verkställa kommunens beslut om ett verksamhetsområde. Den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens tillsyn kan dessutom i enskilda fall gälla skyldigheterna enligt lagen om vattentjänster när skyldigheterna är av betydelse för miljöskyddet.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs det om den kommunala hälsoskyddsmyndighetens tillsynsuppgifter. Enligt momentet har den kommunala hälsoskyddsmyndigheten inom sitt ansvarsområde tillsyn över att lagen och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs. Detta motsvarar den kommunala hälsoskyddsmyndighetens tillsynsbehörighet enligt den gällande lagen. Den kommunala hälsoskyddsmyndighetens tillsyn kan i enskilda fall gälla skyldigheterna enligt lagen om vattentjänster när skyldigheterna är av betydelse för hälsoskyddet.

4 b §. Kommunens vattentjänstsuppgifter. Paragrafen är ny och det föreslås att den ska innehålla bestämmelser om organiseringen av kommunens vattentjänstsuppgifter.

Enligt 1 mom. ska kommunen i sin förvaltningsstadga ge bestämmelser om de kommunala myndigheter som svarar för uppgifterna enligt lagen. Med kommunens uppgifter avses i synnerhet uppgifter som gäller utvecklande och ordnande av vattentjänster. Närmare bestämmelser om uppgifterna finns i 5, 5 a och 6 §. Dessutom föreskrivs det om dessa uppgifter för kommunen också i 4 c och 4 d §.

I enlighet med 2 mom. finns det bestämmelser om kommunernas samarbete med andra kommuner i 8 kap. i kommunallagen. Kommunerna kan organisera sina uppgifter i samarbete i enlighet med kommunallagen även utan nämnda bestämmelse, så det är fråga om en informativ hänvisning till vad som föreskrivs i kommunallagen och genom den åläggs kommunerna ingen skyldighet att vidta åtgärder. Samarbete kan behövas i synnerhet i situationer där kommunerna genom samarbete kan sköta sina lagstadgade uppgifter mer effektivt. Genom samarbete kan man bland annat säkerställa att personalresurserna är tillräckliga.

4 c §. Behållande av vattentjänsterna i kommunal ägo. Paragrafen är ny och i den föreslås bestämmelser om att kommunen i fortsättningen inte får sälja eller på något annat sätt överlåta sitt ägande i ett vattentjänstverk, ett partvattentjänstverk eller en vattentjänstegendom. På motsvarande sätt får ett vattentjänstverk eller partvattentjänstverk som ägs av kommunen eller

som kommunen har bestämmande inflytande över inte sälja eller på något annat sätt överlåta sin vattentjänstegendom och inte ta i bruk annat än sådan ny vattentjänstegendom som det äger.

Genom den föreslagna paragrafen verkställs riksdagens Vattnet är vårt-beslut (RSk 26/2021 rd – MI 2/2020 rd) om att de offentligt ägda vattentjänstfunktioner som omfattas av kommunens organiseringskyldighet förblir i kommunernas ägo och bestämmanderätt. Paragrafen behövs för att säkerställa att kommunen i fortsättningen inte kan överlåta vattentjänstinfrastruktur som är kritisk för samhällets säkerhet till en privat ägare. Genom att föreskriva om ett försäljningsförbud för kommunen säkerställs det att vattentjänsterna, som är ett naturligt monopol, inte övergår i privat ägo. Vattentjänsterna är dessutom nödvändiga tjänster, och de grundläggande och mänskliga rättigheter som hänför sig till dem talar för att vattentjänsterna ska förbli i offentlig ägo. Överföring av vattentjänster till privat ägo har internationellt bland annat lett till att vattenpriset har stigit, servicenivån försämrats och vattentjänsternas negativa miljökonsekvenser ökat. Dessutom finns det internationella exempel på skiljeförfaranden mellan stater och utländska investerare som inletts med stöd av den internationella investerarens investeringsskydd och som lett till förlust för staten i situationer där staten har strävat efter att skärpa regleringen om vattentjänster. Även dessa risker som är förenade med utländska investerarens investeringsskydd talar för att vattentjänsterna ska förbli i kommunal ägo.

En del av vattentjänstverken är verksamma som en del av en kommunorganisation eller ett diversifierat bolag. Den gällande lagen om vattentjänster utgår dock från att vattentjänsterna ska avskiljas från de övriga verksamheterna i kommunens eller företagets bokföring (20 §). Således kan vattentjänstverket och vattentjänstegendomen uppfattas som en tillgångspost separerad från kommunen oberoende av hur vattentjänstverkets verksamhet i praktiken har ordnats. Utgångspunkten för paragrafen är att kommunen ägande i anknytning till vattentjänsterna huvudsakligen gäller ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk, medan ett verks ägande gäller den vattentjänstegendom som verket använder. Eftersom vattentjänstområdet är ett mångfacetterat område, finns det vissa undantag från vad det ovan beskrivna ägandet gäller, vilka ska beaktas i paragrafen.

Införandet av ett försäljningsförbud för kommunerna innebär en begränsning av den kommunala självstyrelse som tryggas i 121 § i grundlagen. För införande av ett förbud finns ovannämnda starka grunder som kan motivera en begränsning av den kommunala självstyrelsen. De aspekter av de grundläggande fri- och rättigheterna som gäller detta bedöms närmare i avsnittet om lagstiftningsordningen (12.7) i denna proposition. Förbudets konsekvenser för kommunernas ekonomi har bedömts i avsnittet om konsekvensbedömningen (4.2.1.3). Även om ett försäljningsförbud hindrar kommunen från att avstå från sitt ägande som gäller vattentjänster, kan det sammantaget konstateras att förbudet inte har några negativa konsekvenser för kommunens ekonomi på lång sikt. Enligt principen om kostnadstäckning för avgifterna i lagen om vattentjänster ska man med de avgifter som tas ut av kunderna kunna täcka kostnaderna för vattentjänsterna, vilket innebär att ägandet i fråga om vattentjänsterna inte medför några kostnader för kommunen. Dessutom är det för kommunen möjligt att av ett vattentjänstverk som kommunen äger få skäligen avkastning på sitt kapital (18 §). Kännetecknande för vattentjänsterna är att konsumenternas vattenförbrukning är stabil oberoende av det ekonomiska läget. På lång sikt lönar det sig för kommuner att äga vattentjänstverk. Möjligheten att ta ut en skäligen avkastning på kapitalet ger kommunen förutsägbar, regelbunden och säker inkomst.

Enligt det föreslagna 1 mom. får en kommun inte sälja eller på annat sätt överlåta sitt ägande i ett vattentjänstverk, ett partivattentjänstverk eller en vattentjänstegendom till någon annan än en annan kommun eller ett verk som ägs av en kommun. Paragrafens 1 mom. ålägger således kommunen en skyldighet att behålla kommunens nuvarande ägande i vattentjänstverk och

partivattentjänstverk. Således kan kommunen i fortsättningen inte sälja eller på annat sätt överlåta till exempel ett vattentjänstverk som är kommunens balansenhets- eller kommunens affärsverk, men inte heller till exempel sitt aktieinnehav i ett vattentjänstverk i aktiebolagsform eller sin andel i ett vattentjänstverk i andelslagsform. Försäljningsförbudet ska också gälla kommunernas ägande i diversifierade bolags vattentjänstfunktioner. Förbudet gäller inte överföringar av ägande mellan kommuner eller mellan en kommun och ett verk som ägs av en kommun. Det anses ändamålsenligt att tillåta dessa med tanke på ordnande av vattentjänsterna till exempel vid kommunsammanslagningar. Sådana överföringar av ägandet bedöms inte äventyra syftet med det försäljningsförbud som föreskrivs för kommunerna.

Kravet i 1 mom. på att kommunens ska behålla sitt ägande i vattentjänstverk och partivattentjänstverk hindrar inte till exempel bolagisering av ett vattentjänstverk som är kommunens balansenhets-, förutsatt att kommunen i samband med bolagiseringen inte avstår från sitt ägande i verket.

I 1 mom. föreslås också bestämmelser om att en kommun inte får sälja eller på något annat sätt överlåta sitt ägande i en vattentjänstegendom till någon annan än en annan kommun eller till ett verk som ägs av en kommun. Vattentjänstegendomen ska definieras i 12 punkten i 3 §, som gäller definitioner i lagen om vattentjänster. Enligt den punkten avses med vattentjänstegendom hushållsvatten- och spillvattennät som ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk använder samt sådana byggnader, konstruktioner och anordningar i direkt anslutning till att ta, behandla och leverera vatten samt ta emot och behandla spillvatten som ett sådant verk använder. Genom ett förbud mot försäljning av vattentjänstegendom som ägs av kommunen förhindras sådana situationer där en kommun som helt har lagt ut vattentjänstverksamheten på entreprenad kan avstå från den vattentjänstegendom som vattentjänstverket använder och som ägs av kommunen. Vattentjänstområdet är ett brokigt område och det finns exempel på lösningar där kommunen har behållit sitt ägande i vattentjänstegendomen men helt lagt ut driften av vattentjänsterna på ett vattentjänstverk som inte tidigare har varit verksamt inom den kommunen och som inte ägs av den kommunen. Syftet är således att förhindra att kommunen kan sälja vattentjänstegendom som den äger till en privat aktör i situationer där egendomen används av någon annan aktör eller någon annan aktör är verksam som vattentjänstverk. Regleringen hindrar inte att vattentjänstegendom som kommunen äger säljs till en annan kommun eller till ett vattentjänstverk som helt ägs av en kommun.

Bestämmelserna i momentet inverkar inte på sådana vattentjänstverk och partivattentjänstverk där det före lagens ikraftträdande inte funnits något kommunalt ägande. Dessa aktörer omfattas i en situation av egendomsförsäljning dock av den förköpsrätt som föreslås för kommunen i 4 d §.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om förbud för ett vattentjänstverk och partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över att sälja eller på något annat sätt överlåta sin vattentjänstegendom. I fortsättningen får ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över inte överlåta den vattentjänstegendom som det använder till någon annan än ett annat verk som ägs av en kommun eller till en kommun. Eftersom begränsningarna gäller ägande och behållande av ägande, ska det även i fortsättningen vara möjligt att utnyttja olika operativa tjänster.

Med ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen avses ett verk som helt ägs av kommunen eller kommuner. Således kan ett verk som helt ägs av kommunen vara kommunens balansenhets-, kommunens affärsverk, en samkommun, en affärsverkssamkommun eller en samkommuns affärsverk. I fråga om sådana verk kan det anses

att organisationsformen i sig garanterar att de ägs av kommunen eller kommuner. Ett verk som helt ägs av kommunen kan utöver dessa ovan beskrivna kommunala organisationsformer dessutom vara någon annan sammanslutning som kommunen ensam eller tillsammans med andra kommuner äger i sin helhet. Således är till exempel ett sådant vattentjänstverk i aktiebolagsform som helt ägs av kommunen eller kommuner tillsammans ett sådant i momentet avsett vattentjänstverk som helt ägs av kommunen. Kommunalt ägande kan uppstå genom en kommuns ägande, men också genom flera kommuners gemensamma ägande.

Förbudet att avstå från vattentjänstegendom gäller förutom helt kommunägda vattentjänstverk och partivattentjänstverk också sådana andra vattentjänstverk och partivattentjänstverk som kommunen har bestämmande inflytande över. Enligt förslaget har en kommun bestämmande inflytande över ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk när kommunen ensam eller tillsammans med andra kommuner har sådant bestämmande inflytande över vattentjänstverket som avses i 1 kap. 5 § i bokföringslagen (1336/1997). Enligt 5 § 1 mom. i bokföringslagen anses en bokföringsskyldig ha bestämmande inflytande i en annan bokföringsskyldig eller i ett motsvarande utländskt företag, om den bokföringsskyldige 1) innehar mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar i målföretaget och denna röstmajoritet grundar sig på ägande, medlemskap, bolagsordningen, bolagsavtalet eller därmed jämförbara stadgar eller något annat avtal, 2) har rätt att utse eller avsätta flertalet av ledamöterna i målföretagets styrelse eller motsvarande organ eller i ett organ som har denna rätt och rätten grundar sig på samma omständigheter som den röstmajoritet som avses i 1 punkten, eller 3) i övrigt har faktiskt bestämmande inflytande i målföretaget. Huruvida det kan anses att kommunen har bestämmande inflytande eller inte bedöms genom en granskning av det bestämmande inflytande som kommunen eller kommuner gemensamt utövar.

Förbudet mot försäljning av vattentjänstegendom ska dock inte gälla egendom som tas eller tagits ur bruk inom vattentjänsterna. Vattentjänstverket kan fritt avstå från sådan egendom. Genom de föreslagna bestämmelserna i 2 mom. som gäller vattentjänstegendom ingriper man inte heller i den situation som rådde före ikraftträdande av lagen. Således kan sådan vattentjänstegendom som vid lagens ikraftträdande är i privat ägo och som används av ett verk som helt ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över även i fortsättningen förbli i privat ägo, och lagen ställer inga hinder för användningen av den efter lagens ikraftträdande. Vid försäljning av sådant ägande ska dock kommunens förköpsrätt gälla (4 d §).

I 3 mom. föreslås bestämmelser om att ny vattentjänstegendom vid ett verk som helt ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över ska ägas av verket. Ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över får i fortsättningen alltså inte ta i bruk sådan ny vattentjänstegendom som det inte äger. Till exempel lösningar som baserar sig på långtidshyrning med leasingarrangemang är således i princip inte möjliga, men däremot är avtalsbaserad stegvis överföring av äganderätten till ny vattentjänstegendom eller äganderätt som överförs inom en på förhand avtalad tid möjliga arrangemang även i fortsättningen. Genom momentet främjas att vattentjänsterna behålls i offentlig ägo även i fortsättningen och förhindrar situationer där privat ägande kommer in på vattentjänstområdet till exempel via sådan privatägd infrastruktur för vattentjänster som byggts för ett nytt bostadsområde.

I 4 mom. föreslås bestämmelser om att vattentjänstverk och partivattentjänstverk som inrättas ska ägas helt av kommunen. Dessutom ska det efter lagens ikraftträdande fortfarande vara möjligt att bilda kundägda vattentjänstandelslag. Tidpunkten för när ett nytt vattentjänstverk, partivattentjänstverk eller kundägt vattentjänstandelslag inrättats bestäms utifrån när sammanslutningen har registrerats i företags- och organisationsdatasystemet.

För att behålla det offentliga ägandet av vattentjänsterna är det behövt att säkerställa att det i fortsättningen inte kan inrättas privatägda verk. För behovet av en sådan reglering talar vattentjänsternas karaktär av nödvändiga tjänster, de försörjningsberedskaps- och säkerhetsaspekter som hör samman med vattentjänsterna samt behovet av att förhindra att privata investerare kommer in i vattentjänstsektorn. I jord- och skogsbruksutskottets betänkande om medborgarinitiativet Vatten är vårt (JsUB 11/2020 rd) konstateras det att modellen med vattentjänstverk i andelslagsform som ägs av kunderna bör tryggas även i fortsättningen. Utöver kommunägda verk ska det i enlighet med 4 mom. även i fortsättningen vara möjligt att bilda kundägda vattentjänstandelslag. Utgångspunkten för verksamhet i andelslagsform är i enlighet med 1 kap. 7 § i lagen om andelslag (421/2013) kundernas likställighet så att alla medlemmar har lika rättigheter i andelslaget. Det föreslås att kundägt vattentjänstandelslag definieras i 3 § 8 punkten i lagen om vattentjänster. Med kundägt vattentjänstandelslag avses ett vattentjänstverk i andelslagsform av vars kunder mer än hälften är medlemmar av vattentjänstandelslaget.

Genom det föreslagna 4 mom. ingriper man inte i verksamheten vid vattentjänstverk och partivattentjänstverk som huvudsakligen eller helt varit privatägda före lagens ikraftträdande. Efter lagens ikraftträdande är det däremot inte längre möjligt att inrätta privatägda verk, med undantag för kundägda vattentjänstandelslag. Bestämmelsen hindrar inte att det inrättas ett partivattentjänstverk som ägs av ett kundägt vattentjänstandelslag.

4 d §. Kommunens förköpsrätt. Paragrafen är ny och föreslås innehålla bestämmelser om kommunens förköpsrätt till vattentjänstverk, partivattentjänstverk och vattentjänstegendom som sålts inom dess område. Genom den föreslagna paragrafen kompletteras bestämmelserna i 4 c §.

Syftet med de bestämmelser som föreslås i paragrafen är att säkerställa att kommunen har möjlighet att ingripa i köpet i en situation där ett privatägt vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som inrättats före lagens ikraftträdande eller privatägt vattentjänstegendom är på väg att övergå till en annan privat ägare. Kommunen har alltså möjlighet att genom att utnyttja sin förköpsrätt lösa in verk eller egendom för att få dem i sin ägo.

Enligt det föreslagna 1 mom. har kommunen förköpsrätt till sådana vattentjänstverk och partivattentjänstverk och sådan vattentjänstegendom som finns inom dess område. Kommunen ska ha förköpsrätt också i situationer där föremålet för köpet är endast en del av ett verk eller av en egendom, dvs. exempelvis endast en del av aktierna i ett verk i aktiebolagsform eller endast en liten del av verkets vatten- och avloppsnät. Med avseende på parternas rättsliga ställning vid köpet är det fråga om ett förfarande som motsvarar kommunernas förköpslag (608/1977). Genom att utnyttja sin förköpsrätt träder kommunen vid tidpunkten för köpslutet in som ägare i stället för den i överlåtelsebrevet angivna köparen på de vid köpet avtalade villkoren.

I 1 mom. föreskrivs det också att om det i köpet ingår ett villkor som kommunen på grund av villkorets art inte skäligen kan uppfylla, ska förpliktelsen omvandlas till en penningprestation som motsvarar förpliktelsens fulla värde. I praktiken avser detta till exempel en situation där det i köpevillkoren ingår ett villkor om att köparen betalar en del av köpeskillingen med arbete, och kommunen inte skäligen kan tänkas utföra samma arbete. I dessa situationer kan villkoret omvandlas till en penningprestation. Bestämmelsen motsvarar 17 § i kommunernas förköpslag. På motsvarande sätt som i 2 § 1 mom. i kommunernas förköpslag föreslås det att det i momentet föreskrivs att kommunen intar samma ställning som köparen i förhållande till tredje part.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om prioritetsordningen vid förköp. Utgångspunkten föreslås vara att om det vattentjänstverk eller partivattentjänstverk eller den vattentjänsteegendom som är föremål för köpet finns inom flera kommuners område, har den kommun förköpsrätt inom vars område det verk som är föremål för köpet eller det verk som äger den vattentjänsteegendom som är föremål för köpet har sin hemort. I en situation där en kommun som har företräde inte utnyttjar sin förköpsrätt, har också de andra kommuner inom vars område det verk som är föremål för köpet sköter vattentjänsterna motsvarande rätt. I dessa situationer ska prioritetsordningen bestämmas i en ordning som baserar sig på antalet kunder som verket har inom respektive kommuns område, dvs. efter den kommun som har företräde ska den kommun ha företräde inom vars område verket har flest kunder och så vidare.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om förfarandena vid förköp. Till skillnad från förfarandet enligt kommunernas förköpslag är det vid överlåtelse av ett vattentjänstverk, ett partivattentjänstverk eller en vattentjänsteegendom inte fråga om överlåtelse av fast egendom, även om föremålet för köpet också kan inbegripa fast egendom. Således sker överlåtelsen av egendom inte i den form som anges i jordabalken (540/1995), och köpet är inte förenat med någon form av myndighetskontroll såsom ett offentligt köpvittnes bestyrkande av överlåtelse, genom vilket kommunen skulle få information om ett eventuellt köp. Därför föreslås det i 3 mom. bestämmelser om säljarens skyldighet att underrätta kommunen om köpet senast en månad efter tidpunkten för köpslutet. Skyldigheten att underrätta kommunen behövs för att kommunen ska få information om att köpet ägt rum. Om föremålet för köpet finns inom flera kommuners område ska alla de kommuner inom vars område föremålet för köpet finns underrättas. Underrättelsen ska innehålla uppgifter om föremålet för köpet, köpevillkoren och köparen. Till underrättelsen ska fogas en plan för hur köparen säkerställer kontinuiteten i vattentjänsterna. Dessa uppgifter behövs för att kommunen ska ha så goda utgångspunkter som möjligt att bedöma behovet av att utnyttja sin förköpsrätt.

I 4 mom. föreslås bestämmelser om kommunens skyldighet att bedöma behovet att utnyttja förköpsrätten och fatta beslut om att utnyttja eller avstå från sin rätt. Kommunen ska bedöma behovet att utnyttja förköpsrätten med tanke på sitt ansvar att ordna vattentjänster (6 § i lagen om vattentjänster) och sin skyldighet att trygga vattentjänsterna (9 b § i lagen om vattentjänster). Kommunen ska således bedöma till vilka delar överföringen av ägandet från en privat ägare till en annan kan äventyra ett ändamålsenligt genomförande av vattentjänsterna på kommunens område och uppfyllandet av verkets ombesörjningsskyldighet. Kommunen ska fatta beslut om utnyttjande av sin förköpsrätt utan dröjsmål och senast inom tre månader från det att kommunen fick underrättelsen. Om kommunen beslutar att inte utnyttja sin förköpsrätt, ska kommunen fatta beslut om att inte utnyttja sin förköpsrätt. Kommunens beslut ska vara överklagbart och det ska få överklagas genom besvär på det sätt som anges i 32 § om ändringssökande i lagen om vattentjänster. Kommunens förköpsbeslut överklagas alltså genom kommunalbesvär hos förvaltningsdomstolen. Beslutet om kommunens förköpsrätt ska fattas av den av kommunen i enlighet med 4 b § utsedda kommunala myndighet som svarar för kommunens vattentjänstuppgifter eller av ett högre organ i kommunen genom utnyttjande av sin rätt enligt 92 § i kommunallagen att ta till behandling ett ärende. Om kommunen försummar sin skyldighet att fatta beslut om utnyttjande av förköpsrätten, genomförs det i paragrafen avsedda köpet av verket eller vattentjänsteegendomen mellan säljaren och köparen.

I 4 mom. föreslås också att om säljaren försummar sin skyldighet att underrätta kommunen om ett köp som avses i paragrafen, börjar den tid som reserverats för utnyttjande av förköpsrätten löpa sex månader efter tidpunkten för köpslutet. I en sådan situation börjar den i 4 mom. föreskrivna tidsfristen på tre månader för kommunen att fatta beslut om förköpsrätt löpa sex månader efter tidpunkten för köpslutet. I en situation där säljaren försummar sin underrättelseskyldighet är det slutliga genomförandet av köpslutet således osäkert i sammanlagt

nio månader från tidpunkten för köpslutet. Det kan antas att det inte är möjligt att sälja ett vattentjänstverk av betydande storlek som finns inom kommunens område utan att kommunen får kännedom om köpet också på något annat sätt än genom säljarens underrättelse. Det är teoretiskt möjligt att enskilda små försäljningar av vattentjänstegendom kan äga rum så att kommunen inte får information om dem, men detta bedöms inte äventyra det syfte som ligger till grund för regleringen. Det är behövligt att föreskriva om när den tid som reserverats för utnyttjande av förköpsrätten löper ut för att rättsläget i fråga om genomförandet av köpet inte ska bli oklart för alltid.

I 4 mom. föreslås dessutom bestämmelser om att säljaren inte kan åberopa ett sådant köpevillkor som säljaren inte meddelat kommunen och som kommunen inte heller annars känt till när den beslutade utnyttja förköpsrätten. Bestämmelsen motsvarar 2 § 1 mom. i kommunernas förköpslag.

I 5 mom. föreslås bestämmelser om ersättning till köparen för kostnader som orsakats innan förköpet slutförts. Bestämmelsen innebär att kommunen utan dröjsmål ska ersätta köparen för de prestationer som grundar sig på köpet och som köparen betalat innan förköpet slutförts, med undantag för prestationer som föranletts av köparens eventuella försummelser. Dessutom ska kommunen ersätta köparen också för de behövliga kostnader som följer av köpet. Ersättningsskyldigheten är således begränsad till behövliga kostnader och kommunens ersättningsskyldighet utsträcks inte till att gälla alla eventuella kostnader som uppkommit till följd av köpet.

4 e §. Begränsningar i försäljningen av egendom i fråga om vattentjänstandelslag. I paragrafen föreslås bestämmelser om begränsningar som gäller försäljning av kundägda vattentjänstandelslags verksamheter eller vattentjänstegendom. Ett kundägt vattentjänstandelslag som har bildats efter ikraftträdandet av lagförslaget ska kunna sälja sin verksamhet eller vattentjänstegendom endast till kommunen, till ett vattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller till ett annat kundägt vattentjänstandelslag. Den begränsning av försäljningen av kundägda vattentjänstandelslags verksamhet och egendom som föreslås i denna paragraf ska enligt förslaget inte utsträckas retroaktivt till nuvarande privata vattentjänstaktörer, utan begränsningarna ska endast gälla nya vattentjänstandelslag som bildas. Genom 4 d §, som gäller förköpsrätt, säkerställs det att kommunen utifrån egen bedömning kan ingripa i överföringar av ägandet i inrättningar som för närvarande är i privat ägo.

5 §. Regional översiktsplanering av vattentjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna, om vilken det också för närvarande föreskrivs i samband med 5 §. Genom de föreslagna ändringarna i paragrafen preciseras innehållet i den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna, och de bestämmelser om utveckling av vattentjänsterna i kommunen som finns i 5 § i den gällande lagen stryks. Bestämmelser om utveckling av vattentjänsterna föreslås ingå i den nya 5 a §.

I 1 mom. föreslås det att närings-, trafik- och miljöcentralen ska styra den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna för att främja driftssäkerhet, regionalt samarbete och strukturell förändring inom vattentjänsterna. Uppgiften är ny, eftersom den gällande lagen inte innehåller bestämmelser om att styrningen av den regionala översiktsplaneringen hör till närings-, trafik- och miljöcentralens ansvar. Genom bestämmelsen föreskrivs det att styrningen av den regionala översiktsplaneringen, som i praktiken redan nu sköts av närings-, trafik- och miljöcentralen, blir en lagstadgad uppgift för närings-, trafik- och miljöcentralen.

Ett av målen för den regionala översiktsplaneringen är att utveckla det regionala samarbetet inom vattentjänsterna. Här är det särskilt viktigt att utveckla samarbetet mellan

vattentjänstverken och kommunerna. Även om närings-, trafik- och miljöcentralen har till uppgift att styra den regionala översiktsplaneringen, hör det inte till närings-, trafik- och miljöcentralen att ingripa i planens innehåll mer än vad som gemensamt beslutas i samband med planeringsprocessen.

Syftet med den regionala översiktsplaneringen är att främja driftsäkerhet, regionalt samarbete och strukturell förändring inom vattentjänsterna. I lagen fastställs inte närmare hur planeringen ska genomföras. Den regionala översiktsplaneringen kan ske på många olika sätt, eftersom behoven av regional översiktsplanering är regionspecifika. Utöver närings-, trafik- och miljöcentralen och kommunerna kan landskapsförbundet, vattentjänstverken i området samt andra centrala aktörer inom vattentjänsterna i området, såsom den kommunala miljövårdsmyndigheten och hälsoskyddsmyndigheten, vid behov tas med i planeringsprocessen.

Med sådant främjande av strukturell förändring som eftersträvas med den regionala översiktsplaneringen avses det behov att främja en förändring i riktning mot större, starkare och mer driftsäkra vattentjänstverk som identifierats som ett viktigt mål i samband med den nationella reformen av vattentjänster. Det stora antalet vattentjänstverk med knappa resurser har bedömts vara den kanske största enskilda orsaken till de nuvarande utmaningarna inom vattentjänstsektorn.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om kommunens skyldighet att delta i den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna. Skyldigheten motsvarar till sitt innehåll kommunens skyldighet enligt 5 § i den gällande lagen om vattentjänster att delta i den regionala översiktsplaneringen.

5 a §. Utveckling av vattentjänster i kommunen. I den nya 5 a § föreslås bestämmelser om utveckling av vattentjänster i kommunen. I paragrafen åläggs kommunerna en ny skyldighet att utarbeta vattentjänstplan för kommunen. Planen är avsedd att vara ett viktigt verktyg för att genomföra och följa upp kommunens ansvar för att ordna och utveckla vattentjänsterna. Skyldigheten att utarbeta en plan är ny för kommunerna, men den kan anses precisera det utvecklingsansvar inom vattentjänsterna som kommunerna har redan nu. På lång sikt effektiviserar och förtydligar planen för utveckling och ordnande av vattentjänsterna på ett övergripande plan kommunens ansvar för utveckling av vattentjänsterna och säkerställer ändamålsenliga vattentjänster för kommuninvånarna.

Kommunens vattentjänstplan är ett viktigt verktyg för att samordna planeringen av kommunens vattentjänster och kommunens områdesplanering. Planeringen enligt olika lagar ska inte överlappa varandra, utan planeringen av vattentjänsterna ska samordnas med den övriga planeringen. Detta kan göras till exempel så att de strategiska lösningar för ordnande av vattentjänster som anvisats i kommunens vattentjänstplan främjar planeringen av ändamålsenliga vattentjänstlösningar vid den kommunala planläggningen. Genom planen strävar man också efter att främja såväl det regionala samarbetet inom vattentjänsterna som samarbetet mellan vattentjänstverken.

Planen ska stödja den övergripande utvecklingsplaneringen och organiseringen av vattentjänsterna i hela kommunen, och den ska styra planeringen av verkens egen verksamhet och egendomsförvaltning och utarbetandet av egendomsförvaltningsplanen. Därför är det viktigt att alla vattentjänstverk i området, inklusive vattentjänstandelslagen, deltar i planeringsprocessen. Kommunens planering av vattentjänsterna främjar en strukturell förändring och kan fungera som förhandlingsunderlag eller bakgrundsmaterial till exempel vid sammanslagningar av vattentjänstandelslag och vid inledande av regional planering. I

vattentjänstplanen identifieras proaktivt till exempel de utmaningar som ett utflyttningsöverskott eller klimatförändringar medför och säkerställs att alla vattentjänstverk som är verksamma inom kommunens område har förutsättningar att verka.

Innehållet i det föreslagna 1 mom. motsvarar i huvudsak gällande 5 § 1 mom., dock så att kommunens skyldighet enligt gällande 1 mom. att delta i den regionala översiktsplaneringen ingår i 5 § i den föreslagna lagen. Enligt det föreslagna 1 mom. ska kommunen, i samarbete med vattentjänstverken och partivattentjänstverken inom sitt område och med andra kommuner och andra centrala aktörer, utveckla vattentjänsterna inom sitt område i överensstämmelse med samhällsutvecklingen för att uppfylla denna lags syften. I momentet nämns utöver samarbetsparterna enligt det gällande 5 § 1 mom. som ett nytt tillägg andra centrala aktörer. För att utvecklingsuppgiften ska kunna fullgöras begränsas de ändamålsenliga samarbetsparterna inte alltid till vattentjänstverk, partivattentjänstverk eller andra kommuner, utan från fall till fall kan det också vara behövt att involvera andra aktörer, såsom till exempel räddningsverket, välfärdsområdet eller små vattentjänstaktörer som inte är vattentjänstverk enligt lagens definition.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs det om en ny skyldighet för kommunen att utarbeta en vattentjänstplan för kommunen tillsammans med de aktörer som avses i 1 mom. Kommunen ska godkänna och uppdatera planen. För det första förpliktar momentet kommunen att utarbeta en vattentjänstplan, som ska utarbetas i samarbete med de aktörer som avses i 1 mom. För det andra åläggs kommunen i momentet en skyldighet att godkänna planen. Dessutom ska vattentjänstplanen hållas uppdaterad. I lagen tas det inte ställning till hur planen ska godkännas i kommunen eller hur ofta den behöver uppdateras, eftersom behoven att utveckla vattentjänsterna varierar avsevärt mellan kommunerna. Således kan till exempel förändringar i den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna, områdesplaneringen och samhällsutvecklingen leda till att vattentjänstplanen bör ses över på nytt. Med tanke på kommunens vattentjänster medför enstaka ändringar av mindre betydelse i de omständigheter som beskrivs ovan dock ingen skyldighet för kommunen att uppdatera vattentjänstplanen, utan planens aktualitet bör bedömas på ett övergripande sätt.

Enligt det föreslagna 2 mom. kan en vattentjänstplan utarbetas samtidigt och i samarbete för flera kommuners område. Då ska varje kommun för sin del dock se till att vattentjänstplanen godkänns.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs det att kommunens vattentjänstplan ska samordnas med andra planeringsskyldigheter. I planen ska för det första den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna som avses i 5 § i lagen om vattentjänster beaktas. Planen ska dessutom samordnas med områdesplaneringen och den faktiska samhällsutvecklingen.

I det föreslagna 4 mom. föreskrivs det om kommunens skyldighet att ge tillsynsmyndigheterna tillfälle att ge utlåtande om kommunens vattentjänstplan innan planen godkänns. Av tillsynsmyndigheterna kan i synnerhet närings-, trafik- och miljöcentralen ha något att yttra om huruvida behövliga aktörer har deltagit i planeringen och planen uppfyller de innehållskrav som ställs i lagen, men också kommunens egna tillsynsmyndigheter bör ges tillfälle att yttra sig i ärendet. I momentet föreskrivs det också att kommunens vattentjänstplan ska publiceras i ett allmänt datanät. Med detta avses att handlingen publiceras till exempel på kommunens webbplats. Säkerhetskritiska eller sekretessbelagda uppgifter som planen eventuellt innehåller publiceras dock inte.

Det föreslagna 5 mom. innehåller ett bemyndigande för statsrådet att utfärda närmare bestämmelser om innehållet i kommunens vattentjänstplan.

6 §. *Ordnande av vattentjänster.* I 1 mom. föreslås en lagteknisk ändring som inte har någon rättsverkan. Det föreslås att nuvarande 2 mom. delas upp i 2 och 3 mom. så att det i 2 mom. föreskrivs om kommunens åtgärder för inrättande av ett vattentjänstverk eller godkännande av ett verksamhetsområde och i 3 mom. om andra åtgärder som kommunen kan vidta för att fullgöra sin skyldighet att ordna vattentjänster. Det föreslås att det nuvarande 3 mom. om kommunens skyldighet att höra ägarna och innehavarna av fastigheter i området innan åtgärder vidtas för ordnande av vattentjänster stryks. I 34 § i förvaltningslagen föreskrivs det om hörande av part, och någon separat med den allmänna lagen överlappande skyldighet att höra parter behövs inte.

Utgångspunkterna för kommunens skyldighet att ordna vattentjänster enligt 2 mom. i den gällande paragrafen avses inte bli ändrad. Motiveringen till momentet motsvarar således motiveringen i regeringens proposition 85/2000 rd. Kommunens organiseringskyldighet uppkommer även i fortsättningen när behovet hos en större grupp av invånare eller sanitära eller miljöskyddsskäl kräver det.

Vid tolkningen av det föreslagna 2 mom. ska det beaktas att definitionen av vattentjänstverk ändrats. I fortsättningen ska det enligt definitionen inte längre krävas något verksamhetsområde för vattentjänstverket. Eftersom ett vattentjänstverk i fortsättningen kan vara verksamt också utan ett verksamhetsområde, kan kommunen fullgöra sin organiseringskyldighet enligt 2 mom. genom att inrätta ett vattentjänstverk för området, men låta bli att godkänna ett verksamhetsområde för det. Detta kan vara ändamålsenligt i exceptionella situationer där organiseringskyldigheten gäller endast en liten grupp fastigheter och det i området också finns annan bosättning eller användning som kan jämföras med bosättning och där anslutning sker på basis av ömsesidig frivillighet.

Godkännandet av ett verksamhetsområde är dock fortfarande det huvudsakliga sättet att fullgöra kommunens skyldighet enligt 6 § att ordna vattentjänster. Andra sätt att fullgöra organiseringskyldigheten begränsas fortfarande av 7 § 1 mom., som gäller de områden som ska ingå i verksamhetsområdena för vattentjänstverken, enligt vilket organiseringskyldigheten i sådana områden som uppfyller förutsättningarna i momentet alltid ska fullgöras genom att området godkänns som verksamhetsområde. I andra situationer har kommunen prövningsrätt när det gäller valet av sättet att fullgöra organiseringskyldigheten.

I det nya 3 mom. konstateras det att om det inte är ändamålsenligt eller ekonomiskt möjligt att inrätta ett vattentjänstverk eller utvidga dess verksamhetsområde, kan kommunen se till att det vidtas andra åtgärder för att trygga tillgången till hushållsvatten eller bortledandet av spillvatten. Dessa andra åtgärder enligt 3 mom. kan inte vidtas när det är fråga om ett sådant område för vilket ett verksamhetsområde ska godkännas i enlighet med 7 §.

Kommunen kan, om förutsättningarna enligt 3 mom. uppfylls och om den så önskar, som ett alternativ till utvidgning av verksamhetsområdet eller inrättande av ett vattentjänstverk främja vidtagandet av sådana åtgärder med hjälp av vilka tillgången till andra vattentjänster som baserar sig på fastighetsspecifika lösningar eller gemensamma lösningar för flera fastigheter tryggas. Tjänsten kan till exempel vara leverans av hushållsvatten till en fastighet på något annat sätt än i ett ledningsnät, byggande av en sluten tank, ordnande av transport av spillvatten från slutna tankar eller anslutning av närliggande fastigheter till avloppssystemet för kommunens skola eller motsvarande inrättningar.

7 §. *Områden som ska ingå i vattentjänstverkens verksamhetsområden.* Det föreslås att paragrafen och dess rubrik ändras i sin helhet. Det föreslås att rubriken ändras så att den bättre motsvarar paragrafens innehåll.

I 1 mom. föreslås inga ändringar i fråga om de områden som ska omfattas av verksamhetsområdena för vattentjänstverken, utan verksamhetsområdena ska i enlighet med den gällande lagen omfatta de områden där det på grund av den faktiska eller den planerade samhällsutvecklingen är behövligt att ansluta fastigheterna till vattentjänstverkets hushållsvatten- eller spillvattennät.

Till paragrafen fogas dock ett nytt 2 mom., genom vilket den gällande bestämmelsen preciseras. I 2 mom. föreslås bestämmelser om att när de områden som avses i 1 mom. och som ska omfattas av vattentjänstverkens verksamhetsområden fastställs ska kommunen bedöma behovet av anslutning av fastigheterna till vattentjänstverkets ledningsnät i synnerhet när det gäller fastigheter på de detaljplaneområden som avses i lagen om områdesanvändning (752/2023), i tätorter samt på de grundvattenområden om vilka det föreskrivs i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004). I momentet föreslås dessutom att tätorter som avses i artikel 3 i direktiv (EU) 2024/3019 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse alltid ska ingå i ett vattentjänstverks verksamhetsområde i fråga om hanteringen av spillvatten. När de områden som ska ingå i ett verksamhetsområde fastställs ska området med ledningsnät bedömas som en funktionell helhet, och avsikten är inte att utesluta enskilda fastigheter till exempel på subjektiva grunder.

Syftet med det nya 2 mom. är att förtydliga fastställandet av verksamhetsområden, och det ändrar inte den nuvarande utgångspunkten enligt vilken verksamhetsområden för vattentjänstverken ska omfatta de områden där ett verksamhetsområde behövs på grund av den faktiska eller den planerade samhällsutvecklingen. I det nya momentet föreskrivs det noggrannare än för närvarande om de områden i fråga om vilka det är särskilt viktigt att bedöma behovet av anslutning av fastigheterna. De områden som nämns i 2 mom. är inte en uttömmande förteckning över de områden som ska beaktas vid fastställandet av verksamhetsområdena, utan fortfarande bör från fall till fall hänsyn tas till exempel till den belastning som de fastighetsspecifika vattentjänstsystemen i strandområdena orsakar i ytvattnen, vilket kan vara en grund för anslutning till vattentjänstverkets ledningsnät. Dessutom kan ett verksamhetsområde behövas till exempel i situationer där fastighetsspecifika spillvattensystem försvårar uttag av vatten för andra fastigheter. Således avgörs behovet av ett verksamhetsområde fortfarande på samma sätt som för närvarande utifrån behovet av vattentjänster. Det nya 2 mom. ska inte heller tolkas så att alla de områden som avses där alltid ska omfattas av verksamhetsområdet. Det är fråga om att de områden som räknas upp i momentet ofta har ett sådant behov av vattentjänster som avses i 1 mom. och det därför kan vara motiverat att inkludera dem i verksamhetsområdet. Om kommunen dock inte anser att detta är behövligt, ska saken nämnas och motiveras i beslutet om verksamhetsområdet.

Genom detaljplanläggning planeras ofta en så tät samhällsstruktur att det i regel fortfarande kan anses behövligt att detaljplaneområden inkluderas i verksamhetsområdena i den utsträckning planen verkställs. Detaljplanläggningen har också stor betydelse vid bedömningen av den planerade samhällsutveckling som avses i 1 mom.

Tätorter ska enligt 2 mom. beaktas vid fastställandet av verksamhetsområdena. Av grundad anledning är det möjligt att fastställa att verksamhetsområdet också ska omfatta områden som ligger utanför tätorter, om det är nödvändigt att ansluta området till vattentjänstverkets ledningsnät, med beaktande av vattentjänstverkets tekniska och ekonomiska verksamhetsförutsättningar.

Grundvattenområdena behöver beaktas när det godkänns vilka områden som ska anslutas till spillvattennätet och omfattas av verksamhetsområdet. Avsikten är att understryka behovet av att bygga ett spillvattennät i en situation där belastningen från fastighetsspecifika

spillvattensystem i tätt bebyggda områden kan utgöra en risk för klassificerade grundvattenområden.

Tätorter som avses i artikel 3 i direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse ska alltid ingå i ett verksamhetsområde i fråga om spillvattennätet. Tätorter definieras i artikel 2.4 i direktivet, och i artikel 3 i direktivet föreskrivs det om skyldigheten avseende avloppsvatten och anslutningsskyldigheten i tätorter. Med tätort avses enligt direktivet ett område där befolkningen i kombination med ekonomisk verksamhet eller ej, är tillräckligt koncentrerad för att avloppsvatten ska kunna samlas upp och ledas till ett eller flera reningsverk för avloppsvatten eller till ett eller flera slutliga utsläppspunkter. I enlighet med artikel 3 i direktivet ska avlopp byggas i tätorter med mer än 1 000 personekvivalenter senast 2035. I direktivet finns inga bestämmelser om tätorters befolkningstäthet, men i skäl 6 i direktivet beskrivs det att när tätorter avgränsas bör hänsyn tas till det vägledande referenströskelvärdet på 10–25 pe per hektar över vilket befolkningen i ett visst område, eventuellt i kombination med ekonomisk verksamhet, anses vara tillräckligt koncentrerad.

Ett område ska fastställas utifrån de grunder som beskrivs ovan, och vid områdesavgränsningen ska fastigheter inte uteslutas på basis av ägarens eller innehavarens subjektiva intresse för att ansluta sig. I samband med ett ägarbyte kan uteslutning från verksamhetsområdet leda till ojämlig situation i området. Bestämmelser om fastighetsspecifika befrielser från anslutningsskyldigheten finns i 11 §.

8 §. Godkännande av ett vattentjänstverks verksamhetsområde. I 8 § om godkännande av verksamhetsområden föreslås vissa ändringar och kompletteringar samt dessutom att en del av innehållet i den gällande paragrafen flyttas till den nya 8 a §. I fortsättningen ska det i 8 § föreskrivas mer allmänt om förfarandet för godkännande av verksamhetsområden, medan det i den nya 8 a § ska föreskrivas närmare om innehållet i ett beslut om godkännande av ett verksamhetsområde och om förutsättningarna för godkännande av ett verksamhetsområde.

Enligt det föreslagna 1 mom. ska kommunen godkänna verksamhetsområden för de vattentjänstverk som är verksamma inom kommunens område eller fatta beslut om att det för ett vattentjänstverk inte behöver godkännas ett verksamhetsområde. Bedömningen av behovet av ett verksamhetsområde för varje vattentjänstverk som är verksamt inom kommunens område är av väsentlig betydelse, eftersom kommunen med stöd av beslutet om ett verksamhetsområde överför en offentlig förvaltningsuppgift till vattentjänstverket. Vattentjänstverkens ställning med avseende på 124 § i grundlagen har granskats i avsnittet om lagstiftningsordningen (12.8) i denna proposition.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller för de första situationer där det inom kommunens område inrättas ett nytt vattentjänstverk eller verksamheten vid ett litet vattentjänstverk som är verksamt inom området utvidgas så att det uppfyller definitionen av vattentjänstverk. Dessutom ska momentet tillämpas på de vattentjänstverk som för närvarande inte har något verksamhetsområde, men som i och med ändringen av definitionen av vattentjänstverk börjar omfattas av lagens tillämpningsområde. Det bedöms att de inrättningar som uppfyller definitionen av vattentjänstverk ofta är sådana att ett verksamhetsområde bör godkännas för dem med stöd av 6 och 7 § i lagen om vattentjänster. Ett problem som identifierats i nuläget är att inte ens alla betydande inrättningar som sköter vattentjänster har ett verksamhetsområde, och på motsvarande sätt har verksamhetsområden ofta godkänts också för onödigt små inrättningar.

Behovet av ett verksamhetsområde ska alltid avgöras genom ett överklagbart beslut. Om ett verksamhetsområde inte behöver godkännas för ett vattentjänstverk med stöd av de föreslagna

6 och 7 §, kan kommunen också besluta att det inte godkänns något verksamhetsområde för vattentjänstverket.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om att kommunen kan godkänna ett verksamhetsområde för ett vattentjänstverk som är kommunens balansenhet, kommunens affärsverk, en samkommun, en affärsverkssamkommun, en samkommuns affärsverk eller ett registrerat företag eller en registrerad sammanslutning. En del av de vattentjänstverk som för närvarande är verksamma använder till exempel benämningen vattenandelslag eller vattensammanslutning, men de har inte registrerats. Bestämmelser om registrering av företag och sammanslutningar finns i handelsregisterlagen (564/2023). Enligt lagen om andelslag (421/2013) ska ett andelslag anmälas för registrering inom tre månader efter det att avtalet om andelslagsbildning undertecknats. I annat fall förfaller bildandet av andelslaget. I praktiken är dessa oregistrerade vattentjänstverk inte självständiga juridiska personer fristående från dem som inrättat dem, utan de fysiska personer som inrättat dem ansvarar personligen för verkets verksamhet. Detta är inte en ändamålsenlig situation med tanke på rättsskyddet vare sig för verkets kunder eller för dem som inrättat det, och avsikten med det nya 2 mom. är att ingripa i denna situation. I de situationer där det inom kommunens område finns ett vattentjänstverk för vilket ett verksamhetsområde har godkänts men som inte är ett registrerat företag eller en registrerad sammanslutning, ska kommunen i samband med kontrollen av verksamhetsområdet ställa som villkor för godkännande av verksamhetsområdet att verket registrerar sig.

Paragrafens 3 mom. motsvarar till sitt innehåll och sin motivering 8 § 1 mom. i den gällande lagen om vattentjänster, dock så att den anläggning som lämpar sig för att sköta vattentjänsterna i den gällande lagen ersätts med vattentjänstverket. Ändringen görs på grund av ändringen av definitionen av vattentjänstverk. I fortsättningen kan ett verksamhetsområde alltså i regel inte godkännas för en sådan aktör som är så liten att den inte uppfyller definitionen av vattentjänstverk. I övergångsbestämmelserna har avvikelser från denna huvudregel beaktats i fråga om sådana små inrättningar som för närvarande har ett verksamhetsområde. Dessutom förtydligas informationspraxis i 3 mom. genom att den nuvarande skyldigheten att tillsynsmyndigheterna ska ges tillfälle att ge utlåtande ändras till skyldighet att begära utlåtande av tillsynsmyndigheterna. I fortsättningen bestäms hörandet av ägarna till och innehavarna av fastigheter i enlighet med förvaltningslagens 34 § om hörande av part. I momentet föreslås det också att ett beslut om ett verksamhetsområde ska delges genom offentlig kungörelse. Bestämmelser om offentlig kungörelse finns i 62 a § i förvaltningslagen.

I det nya 4 mom. föreslås det att kommunen vid behov, men dock med minst 10 års mellanrum, ska kontrollera aktualiteten av verksamhetsområdet. Ett ärende som gäller kontroll av verksamhetsområdet ska avgöras genom ett överklagbart beslut. Det kan uppstå behov av att bedöma verksamhetsområdets aktualitet till exempel när det utanför verksamhetsområdet pågår sådan samhällsutveckling som förutsätter att verksamhetsområdet utvidgas. Emellertid kan också olika slags förändrade omständigheter, såsom ett minskat servicebehov inom vattentjänsterna, leda till att verksamhetsområdets aktualitet behöver bedömas på nytt. Det väsentliga är att utöver kontrollen av att verksamhetsområdets storlek är ändamålsenlig också kontrollera att verksamhetsområdet fortfarande uppfyller förutsättningarna enligt 8 a §. En regelbunden kontroll av verksamhetsområdet innebär inte att kommunen med 10 års mellanrum måste fatta ett nytt beslut om verksamhetsområdet i hela dess omfattning. Om kommunen bedömer att behovet av anslutning till vattentjänsterna är oförändrat, kan kommunen fatta ett beslut där det konstateras att förutsättningarna för verksamhetsområdet är oförändrade. I en situation där kontrollen av verksamhetsområdet leder till att verksamhetsområdet inskränks eller upphävs, ska de förutsättningar som anges i 8 b § beaktas. Skyldigheten att kontrollera aktualiteten av ett verksamhetsområde gäller de verksamhetsområden som kommunen godkännt. Skyldigheten att göra en kontroll med 10 års mellanrum gäller således inte situationer där det

för ett vattentjänstverk har fattats ett i 1 mom. avsett beslut enligt vilket det inte behöver godkännas något verksamhetsområde för verket.

8 a §. Förutsättningar för godkännande av ett verksamhetsområde och beslutets innehåll. Paragrafen är ny och föreslås innehålla närmare bestämmelser om förutsättningarna för godkännande av ett verksamhetsområde och om innehållet i beslutet om ett verksamhetsområde. Enligt det föreslagna 1 mom. förutsätts det för godkännande av ett verksamhetsområde att de i 7 § avsedda områden som ska ingå i vattentjänstverkens verksamhetsområden har beaktats vid bedömningen av avgränsningen av verksamhetsområdena, att vattentjänstverket klarar av att på ett ekonomiskt och ändamålsenligt sätt sköta de vattentjänster som det ansvarar för, att de avgifter som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa och att beslutet om verksamhetsområdet uppfyller målen i kommunens vattentjänstplan.

I 1 punkten förutsätts det att de områden som avses i 7 § har beaktats. Om det inom kommunens område finns flera vattentjänstverk, kan kommunen utöva sin prövningsrätt när det gäller att avgöra till vilka delar de områden som avses i 7 § ska ingå i verksamhetsområdena och i vilka vattentjänstverks verksamhetsområden de ska ingå. Besluten om verksamhetsområdena fattas separat för varje vattentjänstverk.

Enligt 1 mom. 2 och 3 punkten förutsätter godkännande av ett verksamhetsområde att vattentjänstverket klarar av att på ett ekonomiskt och ändamålsenligt sätt sköta de vattentjänster som det ansvarar för och att de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa. Den föreslagna 2 och 3 punkten motsvarar till sitt innehåll 8 § 2 mom. 1 och 2 punkten i den gällande lagen om vattentjänster, dock med den skillnaden att det i enlighet med det föreslagna momentet ska framgå av beslutet att förutsättningarna i fråga är uppfyllda.

Enligt 1 mom. 4 punkten är en förutsättning för godkännande också att det genom beslutet om ett verksamhetsområde är möjligt att uppfylla målen i kommunens vattentjänstplan som avses i 5 a §. Genom ändringen betonas planmässigheten i ordnandet av vattentjänsterna och den koppling som ett beslut om ett verksamhetsområde ska ha till kommunens vattentjänstplan. I samband med ett beslut om ett verksamhetsområde ska det säkerställas att de områden som i kommunens vattentjänstplan identifierats som områden som ska ingå i vattentjänstverkens verksamhetsområden inkluderas i verksamhetsområdet för något av de vattentjänstverk som är verksamma inom kommuns område.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om att det av beslutet om verksamhetsområdet ska framgå att de förutsättningar som beskrivs i 1 mom. är uppfyllda. Av beslutet om verksamhetsområdet ska det således framgå att de omständigheter som räknas upp i 1 mom. 1–4 punkten uppfylls. Om så inte är fallet, kan verksamhetsområdet inte godkännas som sådant.

Innehållet i 3 mom. motsvarar 8 § 3 mom. i den gällande lagen. För verksamhetsområdet görs det på en karta en områdesavgränsning, av vilken det inte går att identifiera var den kritiska infrastrukturen, såsom ledningsnäten, finns. Avgränsningen av verksamhetsområdena ska följa till exempel fastigheternas gränser, varvid det inte är möjligt att på basis av avgränsningen av verksamhetsområdena indirekt dra slutsatser om var infrastrukturen för vattentjänsterna finns. I verksamhetsområdet kan det finnas fastigheter som ska anslutas till hushållsvattennätet eller fastigheter som ska anslutas till spillvattennätet eller både och. Avgränsningen av verksamhetsområdet innehåller uppgifter om vilka fastigheter som omfattas av hushållsvatten- eller spillvattennätet och, om näten ännu inte byggts, en uppskattning av tidsplanen för byggandet av nätet. Tidsplanen för byggandet av nätet är ofta bunden till genomförandet av

planen. Avgränsningen av verksamhetsområdet beskrivs i beslutet om verksamhetsområdet, och eventuella områden i behov av utveckling beskrivs i kommunens vattentjänstplan.

Paragrafens 4 mom. motsvarar 8 mom. 4 mom. i den gällande lagen. Bestämmelsen ändras dock så att tätorter inom verksamhetsområdet inte längre behöver anges på en verksamhetsområdeskarta. Tätorter behöver inte längre anges, eftersom anslutningsskyldigheten är densamma både i och utanför tätorter, och uppgiften behövs således inte längre för fastigheternas ägare och innehavare. I momentet föreslås det också att uppgifter om vattentäkter eller ledningsnät inte ska anges på kartan över verksamhetsområdet, eftersom de är säkerhetskritiska uppgifter som inte behöver anges på kartan. Dessutom förutsätts det att kommunen lämnar uppgifterna om verksamhetsområdet till Finlands miljöcentral i form av maskinläsbar geografisk information utan obefogat dröjsmål. Uppgifterna om verksamhetsområdet innehåller en karta och attributdata, såsom datum för fastställandet och typ av tjänst. Finlands miljöcentral ska se till att kartorna över verksamhetsområdena publiceras i ett allmänt datanät. Detta genomförs via det system för verksamhetsområden som förvaltas av Finlands miljöcentral. Syftet med ändringen är att förbättra kvaliteten på och tillgången till uppgifter om verksamhetsområden för myndigheter och medborgare. Kravet på uppgifter i form av geografisk information förbättrar informationens användbarhet för tillsyn och uppföljning samt gör att medborgarna får en mer jämlik ställning på olika håll i Finland genom att de får tillgång till samma uppgifter. Uppgifter om verksamhetsområden i form av geografisk information kan kombineras till exempel med uppgifter om grundvattenområden eller med tätortsuppgifter som avses i direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, vilket också underlättar tillsynen enligt annan lagstiftning. Kvaliteten på och tillgången till uppgifter om verksamhetsområden förbättras, eftersom sättet att registrera uppgifter om områden för enhetligas och uppgifterna är lättillgängliga i datanätet. Lämnandet av kartor över verksamhetsområden till Finlands miljöcentral medför inte något betydande extra arbete för kommunen och det föreslagna förfarandet innebär också att kommunen inte längre har skyldighet att upprätthålla kartuppgifter på sin egen webbplats.

I lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019) avses med maskinläsbart format ett filformat som är så strukturerat att datorprogram enkelt kan identifiera, känna igen och extrahera informationsmaterial, specifika uppgifter och strukturer i en handling. Maskinläsbart format innebär att informationsmaterialet har presenterats i ett inom branschen standardiserat filformat eller på ett sätt som annars uppfyller vedertagna krav inom branschen. Det ska utarbetas anvisningar om kraven på och sättet för lämnande av maskinläsbar geografisk information till Finlands miljöcentral.

8 b §. Inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde. I den nya 8 b § föreslås bestämmelser om inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde. Bakgrunden till behovet av bestämmelserna om inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde som kommunen godkänt är den rådande samhällsutvecklingen. I och med att den permanenta bosättningen minskar särskilt i områden utanför tätorter, minskar också behovet av centraliserade vattentjänster i dessa områden, och förutsättningarna för att tillhandahålla tjänsterna försämras så att ett vattentjänstverk inte nödvändigtvis längre klarar av att sköta vattentjänsterna i enlighet med sin ombesörjningsskyldighet enligt 9 §. I dessa situationer uppfylls nödvändigtvis inte längre de förutsättningar för godkännande av verksamhetsområdet enligt vilka verksamhetsområdet ska vara sådant att vattentjänstverket klarar av att sköta de vattentjänster som det ansvarar för på ett ekonomiskt och ändamålsenligt sätt och så att de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa. I dessa situationer kan det finnas behov av att inskränka ett vattentjänstverks verksamhetsområde eller rentav helt upphäva ett tidigare godkänt verksamhetsområde för ett vattentjänstverk. Inskränkning av ett verksamhetsområde enligt den gällande lagen har i

rättspraxis visat sig vara mycket utmanande, och syftet med de föreslagna ändringarna är att förtydliga och till vissa delar underlätta inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde.

I 1 mom. föreskrivs det om de förutsättningar under vilka verksamhetsområdet ska kunna inskränkas eller helt upphävas. Enligt den föreslagna 1 mom. 1 punkten kan verksamhetsområdet inskränkas eller helt upphävas, om behovet av vattentjänster i det område som inte längre ska ingå i vattentjänstområdet har förändrats så att vattentjänstverkets verksamhetsförutsättningar har försämrats väsentligt. En förutsättning för inskränkning eller upphävande av ett verksamhetsområde är alltså att det efter att verksamhetsområdet godkänts har skett en väsentlig förändring i behovet av vattentjänster. Enligt den föreslagna 2 punkten är det möjligt att inskränka eller upphäva ett verksamhetsområde också när grunderna för beslutet om verksamhetsområdet har visat sig vara väsentligt felaktiga.

Det föreslagna 2 mom. motsvarar delvis den gällande 8 a §. I momentet föreskrivs det om kommunens skyldighet att i samband med inskränkning eller upphävande av ett verksamhetsområde besluta för det första hur vattentjänsterna ska tryggas för de fastigheter som är anslutna till verkets ledningsnät, men kommer att ligga utanför verksamhetsområdet. Skyldigheten motsvarar till sitt innehåll och sin motivering den gällande lagens 8 a §, vars motivering finns i regeringens proposition (RP 218/2013 rd). Fastighetens vattentjänster kan således på samma sätt som för närvarande tryggas till exempel genom fastighetsspecifika arrangemang eller genom gemensamma arrangemang för flera fastigheter. Verket kan också genom ett ömsesidigt avtal mellan fastighetens ägare eller innehavare och verket fortsätta att tillhandahålla vattentjänsterna, även om fastigheten kommer att ligga utanför verksamhetsområdet. Närmare bestämmelser om tryggnad av vattentjänsterna i en situation där ett avtal som ingåtts med en kund sägs upp till följd av en inskränkning av verksamhetsområdet finns i 24 §.

En ny skyldighet som tas in i 2 mom. är kommunens skyldighet att i ett verksamhetsområdesbeslut som gäller inskränkning eller upphävande besluta hur vattentjänsterna ska ordnas i de i 6 § 2 och 3 mom. avsedda områden som fortfarande omfattas av skyldigheten att ordna vattentjänster, men som kommer att ligga utanför verksamhetsområdet. Således blir kommunen i samband med en inskränkning tvungen att ta ställning till hur dess skyldighet att ordna tjänsterna i dessa områden ska fullgöras. I den föreslagna 7 § föreskrivs det om vilka områden som ska beaktas vid bedömningen av behovet av verksamhetsområde. Det är inte möjligt att inskränka ett verksamhetsområde så att ett sådant område som avses i 7 § 1 mom. lämnas utanför verksamhetsområdet. Ett verksamhetsområde kan dock överföras på ett annat verk. Om verksamhetsområdet då upphävs för det ena vattentjänstverket, ska det i samband med beslutet om verksamhetsområdet beslutas att de områden som omfattas av organiseringskyldigheten enligt 6 § 2 mom. och som är sådana områden enligt 7 § som ska ingå i ett verksamhetsområde godkänns som del av verksamhetsområdet för det andra vattentjänstverket.

Om kommunen fortfarande är skyldig att ordna vattentjänster på ett område som kommer att ligga utanför verksamhetsområdet, är kommunen skyldig att i enlighet med 6 § 3 mom. vidta andra åtgärder för att trygga en skälig övergång vad gäller tillgången till hushållsvatten eller bortledandet av spillvatten. Genomförandet av dessa åtgärder förutsätter att vattentjänstverket säger upp de avtal om vattentjänster som ingåtts med dess kunder. Bestämmelser om förfarandet i anslutning till detta finns i 24 § 5 mom. i lagen om vattentjänster.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om att på ett beslut om inskränkning av ett verksamhetsområde tillämpas 8 § 3 mom. och 8 a §. På ett beslut om upphävande av ett verksamhetsområde ska 8 §

3 mom. samt 8 a § 1 mom. 1 och 4 punkten och 3 mom. tillämpas. Såväl ett beslut om inskränkning som ett beslut om upphävande av ett verksamhetsområde ska alltså omfattas av förfarandebestämmelserna i 8 § 3 mom. om förfarandet vid ändring av verksamhetsområden. Innehållet i ett beslut om inskränkning av ett verksamhetsområde ska till alla delar motsvara det som i 8 a § föreskrivs om innehållet i ett beslut om ett verksamhetsområde. När det gäller ett beslut om upphävande av ett verksamhetsområde är däremot alla de krav på beslutets innehåll som anges i 8 a § inte relevanta. Också i fråga om beslut om upphävande ska uppgifter om upphävandet av verksamhetsområdet lämnas till Finlands miljöcentral i enlighet med vad som förutsätts i 8 a § 3 mom.

9 §. Ombesörjande av vattentjänster. Det föreslås att ett nytt 2 mom. fogas till paragrafen. I enlighet med 2 mom. ska bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på den personal vid ett vattentjänstverk som sköter offentliga förvaltningsuppgifter inom det verksamhetsområde som kommunen godkännt. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974). Grundlagsutskottet har i sin avgörandepraxis ansett att det för att kraven på rättssäkerhet och god förvaltning ska anses vara uppfyllda i den bemärkelse som avses i 124 § i grundlagen krävs att offentliga förvaltningsuppgifter sköts i enlighet med de allmänna förvaltningslagarna och att de som sköter offentliga förvaltningsuppgifter handlar under tjänsteansvar (se GrUU 53/2014 rd, s. 4–5). Det är i inte längre nödvändigt att på grund av 124 § i grundlagen ta in en hänvisning till allmänna förvaltningslagar i lagen, eftersom de allmänna förvaltningslagarna med stöd av sina bestämmelser om tillämpningsområde, myndighetsdefinition eller skyldigheten för ett affärsverk eller en enskild att betjäna på ett visst språk också tillämpas på enskilda när de fullgör offentliga förvaltningsuppgifter (t.ex. GrUU 23/2013 rd). I momentet föreslås dessutom att utvidgningen av det straffrättsliga tjänsteansvaret inte ska gälla kundägda vattentjänstanslagslag. Betydelsen av 124 § i grundlagen i den kontext som lagen om vattentjänster gäller behandlas mer ingående i avsnittet om lagstiftningsordningen i denna proposition (12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning).

9 a §. Vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan. I den nya 9 a § föreskrivs det om vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan. Vattentjänstverket ska se till att en egendomsförvaltningsplan utarbetas och svara för att den uppdateras. Vid utarbetandet av egendomsförvaltningsplanen ska målen i kommunens vattentjänstplan beaktas. Syftet med en systematisk egendomsförvaltning och planeringen av den är i första hand att säkerställa vattentjänsternas driftssäkerhet, hanteringen av eftersläpningen i saneringarna samt balansen i vattentjänstverkets ekonomi.

I 1 mom. föreslås bestämmelser om skyldigheten att utarbeta en egendomsförvaltningsplan och att uppdatera den. Vattentjänstverket ska se till att planen utarbetas och att den uppdateras. Till de delar vattentjänstverket inte äger den vattentjänstegendom som det använder, kan egendomsförvaltningsplanen också utarbetas av vattentjänstegendomens ägare. Vattentjänstverket ska dock alltid att se till att egendomsförvaltningsplanen har utarbetats och uppdaterats. Om någon annan än vattentjänstverket utarbetar egendomsförvaltningsplanen, ska vattentjänstverket till exempel genom avtalsarrangemang försäkra sig om att skyldigheterna i fråga om egendomsförvaltningsplanen fullgörs. Vattentjänstverket ansvarar således för att planeringen av egendomsförvaltningen genomförs i sin helhet. I momentet föreskrivs det om planens syfte, som är en balans mellan kostnaderna och avgifterna för vattentjänsterna. Om vattentjänstverket till exempel med stöd av kommunallagen redan har utarbetat en egendomsförvaltningsplan som till innehållet motsvarar skyldigheterna i lagen om vattentjänster, kan denna plan utnyttjas också som en plan enligt lagen om vattentjänster. Det ska inte föreskrivas om i vilken form en egendomsförvaltningsplan ska utarbetas. En

egendomsförvaltningsplan eller delar av den kan utarbetas till exempel med hjälp av för ändamålet lämpliga applikationer och programvaror för informationssystem.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om att vattentjänstverket ska ge in egendomsförvaltningsplanen för kännedom till kommunen och närings-, trafik- och miljöcentralen. Detta behövs för bedömningen av aktualiteten av kommunens vattentjänstplan och för att få en helhetsbild av vattentjänsterna inom kommunens område samt på grund av närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsuppgifter.

I enlighet med det föreslagna 3 mom. utfärdas närmare bestämmelser om innehållet i och uppdateringen av egendomsförvaltningsplanen genom förordning av statsrådet. Avsikten är att planen åtminstone ska innehålla en plan för undersökning av skicket och för underhållet, en långsiktig investeringsplan och en långsiktig ekonomiplan.

9 b §. Tryggande av vattentjänsterna. I denna nya paragraf som fogas till lagen föreskrivs det om en situation där vattentjänstverket trots en förhandsbedömning i enlighet med kraven på innehållet i det beslut om ett verksamhetsområde som beskrivs i 8 a § inte klarar av att sköta vattentjänsterna på det sätt som anges i 9 § i lagen. Eftersom det inom ett av kommunen fastställt verksamhetsområde för ett vattentjänstverk är fråga om ett i 6 § 2 mom. avsett område som omfattas av kommunens organiseringsskyldighet, är kommunen skyldig att på basis av sin organiseringsskyldighet vidta åtgärder för att trygga att vattentjänsterna fungerar i området. På detta sätt betonas å ena sidan betydelsen av en förhandsbedömning vid beslut om verksamhetsområden och å andra sidan att kommunen i sista hand ansvarar för ordnandet av vattentjänster i de områden som avses i 6 § 2 mom. Kommunens åtgärder för att trygga vattentjänsterna kan till exempel inbegripa förbättring av verkets verksamhetsförutsättningar, inkludering av ett område i ett annat vattentjänstverks verksamhetsområde eller andra åtgärder enligt 6 § 2 mom. för tryggande av vattentjänsterna, såsom ordnande av fastighetsspecifika vattentjänster. Om kommunen inte med till buds stående metoder ingriper i saken, kan närings-, trafik- och miljöcentralen kräva att kommunen säkerställer att verket fullgör sina skyldigheter enligt beslutet om verksamhetsområdet eller att kommunen vidtar andra åtgärder för att fullgöra sin organiseringsskyldighet. Den skyldighet för kommunen att trygga vattentjänsterna som ingår i paragrafen är avsedd som en sista utväg i en situation där vattentjänstverket inte klarar av att sköta vattentjänsterna i enlighet med sin ombesörjningsskyldighet enligt 9 § i lagen om vattentjänster. Genom paragrafen säkerställs det att kommuninvånarnas rätt till fungerande vattentjänster tillgodoses också i en sådan situation.

10 §. Anslutning av fastigheter till vattentjänstverkets ledningsnät. I paragrafen föreslås bestämmelser om anslutning av en fastighet till vattentjänstverkets hushållsvatten- och spillvattennät. Paragrafens 1 mom. motsvarar till sitt innehåll 10 § 1 mom. i den gällande lagen, och enligt momentet ska fastigheterna inom ett vattentjänstverks verksamhetsområde anslutas till verkets hushållsvatten- och spillvattennät.

Det föreslås att den gällande lagens 2 och 3 mom. som gäller förutsättningarna för anslutning av fastigheter utanför tätorter stryks helt. Det som är avgörande när det gäller anslutningsskyldigheten är således verksamhetsområdet, inte huruvida fastigheten finns inom eller utanför en tätort. Fastigheter som finns inom verksamhetsområdet utanför en tätort ska i fortsättningen ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät på samma grunder som i tätorter. Syftet med den föreslagna ändringen av anslutningsskyldigheten är att stärka vattentjänstverkens verksamhetsförutsättningar och möjligheter till en planmässig ekonomi genom att säkerställa att de fastigheter som finns inom verkets verksamhetsområde faktiskt också ansluter sig till verkets ledningsnät. Ändringen tryggar vattentjänsterna också för invånarna i de fastigheter som redan anslutit sig till verkets ledningsnät genom att det säkerställs

att avgifterna förblir skäligen och genom att likabehandlingen av de områden som omfattas av kommunens organiseringskyldighet stärks.

I 2 mom. föreslås det att en fastighet inte behöver anslutas till vattentjänstverkets spillvattenavlopp om den inte har någon vattenklosett och det som föreskrivs i miljöskyddslagen och med stöd av den iakttas vid bortledande och behandling av spillvatten från fastigheten. Bestämmelser om fastighetsspecifika krav på reningsnivån för system för behandling av avloppsvatten finns förutom i 16 kap. i miljöskyddslagen också i statsrådets förordning om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför avloppsnätet (157/2017). Under denna förutsättning kan fastigheter såväl inom som utanför tätorter i fortsättningen befrias från skyldigheten att ansluta sig till spillvattenavloppet.

Paragrafens 3 mom. motsvarar till innehållet 10 § 4 mom. i den gällande lagen.

I 4 mom. föreslås bestämmelser om att vattentjänstverket på begäran till kommunen ska lämna uppgifter om fastigheter som anslutits till hushållsvatten- och spillvattennätet. Genom skyldigheten preciseras skyldigheten att lämna uppgifter. Enligt 15 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009) ska bland annat övriga uppgifter som beskriver byggprojektet och byggnaden, dess konstruktioner och egenskaper registreras i befolkningsdatasystemet. Enligt 24 § i statsrådets förordning om befolkningsdatasystemet (128/2010) ska bland annat byggnadens anslutningar till områdets vattenlednings-, avlopps-, gas- el- och kabelnät registreras i befolkningsdatasystemet som uppgifter om ägande och besittning av en byggnad, om byggnadens läge, användning, konstruktioner och egenskaper samt om anmälan av byggnadsuppgifterna. Kommunen registrerar uppgifterna, och uppdaterade uppgifter om fastigheter som anslutits till vattentjänstverkets ledningsnät främjar utförandet av uppdraget. Vattentjänstverket har uppgifter om sina kunder, och syftet med förslaget är att förbättra överföringen av de uppgifter som krävs till befolkningsdatasystemet.

11 §. Befrielse från anslutningsskyldigheten. I det föreslagna 11 § föreskrivs på samma sätt som för närvarande om befrielse från anslutningsskyldigheten. Inga ändringar föreslås i grunderna för befrielse.

I 1 mom. föreslås ändringar för att minska regleringen och öka flexibiliteten. I 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det om den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens skyldighet att höra vattentjänstverket och ägaren till eller innehavaren av fastigheten innan befrielse beviljas. Denna skyldighet stryks i syfte att minska regleringen för kommuner. I fortsättningen bestäms den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens skyldighet att höra parter i ärenden som gäller befrielse från anslutningsskyldigheten i enlighet med 34 § i förvaltningslagen. Vattentjänstverket, fastighetens ägare och innehavare är i ärenden som gäller befrielse sådana parter som avses i förvaltningslagen och som ska höras innan ärendet avgörs, om det inte enligt 34 § 2 mom. i förvaltningslagen är möjligt att ärendet avgörs utan att en part hörs. I 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det också om den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens skyldighet att begära utlåtande om befrielsen hos den kommunala hälsoskyddsmyndigheten. Skyldigheten att begära utlåtande ändras så att den blir mer flexibel än för närvarande, i fortsättningen ska utlåtande begäras endast vid behov. På motsvarande sätt som i nuläget ska den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten även i fortsättningen på ansökan bevilja befrielse på de grunder som anges i paragrafen.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om de förutsättningar som ska uppfyllas för att befrielse från anslutningsskyldigheten ska beviljas. I enlighet med 1 punkten förutsätter beviljande av befrielse att anslutningen till ledningsnätet blir oskälig för fastighetens ägare eller innehavare

med beaktande av kostnaderna för byggande av fastighetens vatten- och avloppsanordningar, kostnaderna för anslutningen, det obetydliga behovet av vattentjänstverkets tjänster eller någon annan motsvarande särskild orsak. Detta motsvarar den gällande 11 § 2 mom. 1 punkten, i fråga om vilken det finns mycket rättspraxis i fråga om bedömningen av om en anslutning är oskäligen (bl.a. HFD:2020:100). Syftet med propositionen är inte att ändra nuläget i fråga om tolkningen av oskälighet.

I enlighet med 2 mom. 2 punkten förutsätter beviljande av befrielse dessutom att befrielsen inte ensam eller tillsammans med andra befrielser på ett betydande sätt riskerar en ekonomisk och ändamålsenlig skötsel av vattentjänsterna inom vattentjänstverkets verksamhetsområde. Förutsättningen för befrielse är inte densamma som i den gällande lagen. I förslaget anses det behövt att beakta de multiplikatoreffekter som följer av ett beslut på grund av att markägarna ska behandlas lika. Om befrielse beviljas en sökande på vissa grunder, ska den på motsvarande grunder beviljas också andra sökande. Om det kommer in många ansökningar om befrielse, kan till och med beviljandet av en befrielse riskera vattentjänstverkets ekonomi. Därför föreslås det att det till lagen fogas att befrielsen inte ensam eller tillsammans med andra befrielser på ett betydande sätt riskerar en ekonomisk och ändamålsenlig skötsel av vattentjänsterna.

I enlighet med 2 mom. 2 punkten förutsätter befrielse också att befrielsen inte på ett betydande sätt får riskera skötsel av vattentjänsterna. Kravet på betydande är nytt. Vid bedömningen av om det är fråga om ”på betydande sätt” ska utöver vattentjänstverkets ekonomiska situation och potentiella avgifter som tas ut hos fastigheten vikt fästas vid vilken betydelse en befrielse i ett enskilt fall har för vattentjänstverket. Beviljandet av en enskild befrielse riskerar i allmänhet inte i sig på ett betydande sätt en ekonomisk och ändamålsenlig skötsel av vattentjänsterna, men i synnerhet tillsammans med andra befrielser kan en sådan betydande effekt uppkomma.

Paragrafens 3 mom. motsvarar till innehållet i huvudsak gällande 11 § 3 mom. En förutsättning för befrielse från anslutning till hushållsvattennätet är enligt den gällande lagen att hushållsvattnet uppfyller kraven. Detta krav preciseras genom en hänvisning till kvalitetskraven och kvalitetsmålen i hälsoskyddslagen. Hälsoskyddslagen och hushållsvattenförordningen som utfärdats med stöd av den innehåller bestämmelser om sanitära kvalitetskrav på hushållsvatten samt kvalitetsmål som gäller hushållsvattnets användbarhet. Dessutom ändras hänvisningen till miljöskyddslagen så att bortledandet och behandlingen av fastighetens spillvatten ska ha ordnats i enlighet med kraven i miljöskyddslagen, medan bortledandet och behandlingen av spillvatten för närvarande ska kunna ordnas i enlighet med miljöskyddslagen. Syftet med ändringen av ordalydelsen är att betona att fastighetens spillvattensystem vid den tidpunkt då befrielse beviljas ska uppfylla kraven i miljöskyddslagen. Ett system enligt miljöskyddslagen uppfyller också kravet enligt hälsoskyddslagen på att avloppsvatten ska ledas och renas så att sanitär olägenhet inte uppkommer.

I 4 mom. föreslås en möjlighet till befrielse efter prövning för en fastighet utanför en tätort i en situation där anslutningen bedöms bli uppenbart oskäligen för fastighetens ägare eller innehavare. Vid bedömning av om anslutningen blir uppenbart oskäligen kan med avvikelse från befrielsegrunderna enligt 2 mom. hänsyn tas till omständigheter som har att göra med den subjektiva situationen för den som ansöker om befrielse, utan att befrielsens konsekvenser för vattentjänstverkets verksamhetsförutsättningar bedöms. När befrielsen bedöms bli uppenbart oskäligen för sökanden, kan befrielse genom beslut av den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten beviljas trots vad som föreskrivs om förutsättningarna i 2 mom. Syftet med bestämmelsen är att förhindra uppenbart oskäligen investeringar för en fastighets ägare eller innehavare vid anslutning till vatten- och spillvattennätet i fråga om fastigheter som omfattas av den anslutningsskyldighet som ändras genom denna proposition.

Vid bedömningen av uppenbar oskälighet kan hänsyn tas till hög ålder hos ägaren eller innehavaren av fastigheten samt andra motsvarande särskilda faktorer i dennes livssituation, eller till långvarig arbetslöshet eller sjukdom hos ägaren eller innehavaren av fastigheten eller något annat jämförbart socialt hinder för betalning. Vid bedömningen av uppenbar oskälighet för fastighetens ägare eller innehavare kan den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten använda sig av den erfarenhet som erhållits vid tillämpningen av en motsvarande bedömning när det gäller bedömning enligt 156 d § i miljöskyddslagen av ansökningar om avvikelse från kraven på behandling av hushållsavloppsvatten.

När det gäller betalningen av kostnader för anslutning befinner sig en förvärvsarbetande, solvent fastighetsägare i en annan ställning än till exempel en pensionär med mycket låga inkomster eller en långtidsarbetslös fastighetsägare, för vilken en anslutningskostnad på flera tusen euro kan vara uppenbart oskälig, även om kostnaden inte väsentligt skulle överstiga kostnaderna för anslutning av andra fastigheter i området. Enbart hög ålder hos fastighetens ägare eller innehavare utgör emellertid inte i sig en tillräcklig grund för beviljande av befrielse, utan till exempel sökandens förmögenhet eller hälsotillstånd inverkar också på bedömningen. Också i dessa situationer är en förutsättning för beviljande av befrielse dock att de i 3 mom. föreskrivna förutsättningarna som gäller hushållsvattnets överensstämmelse med kraven och en ändamålsenlig behandling av spillvattnet på fastigheten uppfylls.

I 5 mom. föreslås en bestämmelse om att en beviljad befrielse upphör att gälla om användningen av fastigheten ändras så att behovet av vattentjänstverkets tjänster ökar eller fastigheten byter ägare eller innehavare. Om befrielse till exempel har beviljats en obebodd fastighet till vilken nya invånare senare flyttar, upphör den beviljade befrielsen. Likaså upphör befrielsen i en situation där befrielse har beviljats i enlighet med 4 mom. och fastigheten byter ägare eller innehavare. Befrielse kan i enlighet med 1 mom. beviljas för viss tid. I dessa situationer upphör befrielsen senast när tidsfristen för befrielsen löper ut.

11 a §. Avgift för behandlingen av en ansökan om befrielse. I paragrafen föreslås en möjlighet för kommunen att bestämma att behandlingen av en i 11 § avsedd ansökan om befrielse ska vara avgiftsbelagd. Det ska vara möjligt att ta ut en avgift för ansökningar om befrielse för att täcka kostnaderna för behandlingen.

15 §. Vattentjänstverkets skyldighet att hålla sig informerat och kontrollskyldighet. Det föreslås att 1 och 4 mom. ändras. I övrigt ändras paragrafen inte.

Det föreslås att innehållet i vattentjänstverkets skyldighet enligt 1 mom. att hålla sig informerat ändras. Enligt gällande 15 § 1 mom. ska ett vattentjänstverk hålla sig informerat om dels de risker som hänför sig till kvantiteten av eller kvaliteten på det råvatten som det använder, dels i vilket skick verkets anordningar är. I motiveringen för den gällande bestämmelsen (RP 218/2013 rd) konstateras det att skyldigheten att hålla sig informerat innebär att vattentjänstverket ska vara medvetet om de faktorer som är centrala för både verksamheten och dess konsekvenser. Nu ändras innehållet i verkets skyldighet att hålla sig informerat så att det motsvarar motiveringen till lag 681/2014, dvs. vattentjänstverket ska håll sig informerat om faktorer som är viktiga med tanke på dess verksamhet och konsekvenserna av den och om de risker som hänför sig till dessa faktorer. Skyldigheten att hålla sig informerat sträcker sig således längre än enbart till kvantiteten av och kvaliteten på råvattnet, men ska även i fortsättningen inbegripa även de risker som hänför sig till kvantiteten av och kvaliteten på råvattnet.

I 1 mom. föreslås det också att begreppet anordningar ändras till vattentjänstegendom. Enligt den gällande lagen ska vattentjänstverket kontrollera anordningarnas skick. Begreppet anordningar har inte nödvändigtvis ansetts avse också ledningsnäten, även om avsikten har varit

att kontrollskyldigheten också ska gälla verkets ledningsnät. Begreppet vattentjänstegendom omfattar utöver anordningar också annan väsentlig infrastruktur. En definition av vattentjänstegendom föreslås ingå i lagens definitionsparagraf.

Det föreslås att 1 mom. ändras också i fråga om formen för uppgifterna om ledningsnätens placering. Kravet enligt den gällande lagen på att uppgifterna om ledningsnätens placering ska omvandlas till elektronisk form är inexakt. Därför förutsätts det i momentet att uppgifterna om ledningsnätens placering omvandlas till maskinläsbar geografisk information. Uppgifterna om ledningsnätens placering behövs för att säkerställa att den egendom som utgörs av ledningsnäten kan skötas på behörigt sätt och att det är möjligt att sanera den. Det förutsätts inte att uppgifterna lämnas till myndigheterna och vattentjänstverket ska se till att uppgifterna förvaras på behörigt sätt. Uppgifterna om ledningsnätens placering eller egenskaper är inte offentliga.

Det föreslås att hänvisningen i 4 mom. till i hälsoskyddslagen avsedda anläggningar som levererar hushållsvatten för användning till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller motsvarande minst 50 personers behov stryks. I och med ändringen av definitionen av vattentjänstverk är dessa i hälsoskyddslagen avsedda anläggningar som levererar hushållsvatten också vattentjänstverk, och därför behöver paragrafens tillämpningsområde inte längre utvidgas till denna del. Dessutom föreslås det att hänvisningen till anläggningar som levererar vatten till vattentjänstverk eller behandlar vattentjänstverkets avloppsvatten ersätts med en hänvisning till partivattentjänstverk. Avsikten är att till lagens definitionsparagraf foga en definition av partivattentjänstverk.

15 a §. Vattentjänstverkets beredskap. Det föreslås att paragrafens rubrik och paragrafen ändras. Ett nytt 3 mom. fogas till paragrafen, varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom.

Det föreslås att paragrafens nuvarande rubrik Tryggande av vattentjänstverkets tjänster i störningssituationer ändras till Vattentjänstverkets beredskap. Den nya rubriken beskriver bättre paragrafens innehåll, där det framför allt föreskrivs om vattentjänstverkets beredskap.

Det föreslås att vattentjänstverkets skyldighet enligt 1 mom. i den gällande lagen att svara för att vattentjänsterna för de till verkets ledningsnät anslutna fastigheterna är tillgängliga i störningssituationer ändras. Enligt det föreslagna momentet ska ett vattentjänstverk förbereda sig för incidenter samt störningssituationer till följd av dem. Med incidenter avses en händelse eller förändring till exempel i verkets verksamhetsmiljö eller i andra förhållanden som kan störa tillhandahållandet av vattentjänster. Incidenter kan uppstå till exempel på grund av mekaniska fel eller mänskliga fel, förändrade förhållanden till följd av klimatförändringen eller andra yttre händelser. När en incident orsakar störningar i verkets verksamhet eller tillgången till tjänster, är det fråga om en störningssituation.

Liksom enligt den gällande lagen ska vattentjänstverket också i fortsättningen svara för att vattentjänsterna för de till verkets ledningsnät anslutna fastigheterna är tillgängliga i störningssituationer. Verkets ansvar sträcker sig över det område som omfattas av dess ledningsnät, vilket inte nödvändigtvis helt överensstämmer med verkets verksamhetsområde. Ansvaret omfattar i första hand ombesörjande av normala vattentjänster. Om en störningssituation leder till ett avbrott i verkets tjänster, ska verket vid behov ordna ersättande tjänster. Under sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen (1552/2011) och vid därmed jämförbara allvarliga störningssituationer under normala förhållanden kan nivån på tillgången till tjänster dock anpassas till situationen. Även i verksamheten vid allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden ska man sträva efter så tillförlitliga vattentjänster som möjligt, men i dessa mycket exceptionella situationer krävs det inte att vattentjänstverket tillhandahåller tjänster som helt motsvarar dem

som tillhandahålls vid förutsebara störningssituationer under normala förhållanden. I situationer som undantagsförhållanden är det i praktiken inte nödvändigtvis möjligt att ordna ersättande tjänster med lika tät täckning som under normala förhållanden. Genom ändringen blir vattentjänstverkens investeringsskyldighet att skaffa ersättande tjänster skäligare.

I 1 mom. förtecknas de aktörer som vattentjänstverket ska samarbeta med för att trygga vattentjänsterna vid störningssituationer. Det föreslås att förteckningen uppdateras jämfört med den nuvarande förteckningen så att det hänvisas till tillsynsmyndigheterna i stället för till de kommunala tillsynsmyndigheterna. Tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster definieras i 4 §. Det föreslås att avtalsparterna och kunderna i den gällande lagen ändras till andra viktiga intressentgrupper. Med andra viktiga intressentgrupper avses till exempel partivattentjänstverk, energianläggningar samt sådana kunder hos vattentjänstverk som inte omfattas tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster, såsom industrianläggningar och husdjurslägenheter.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att vattentjänstverkets plan för beredskap för störningssituationer utvidgas så att den utöver beredskapen för störningssituationer också omfattar riskhantering. Planen ska också kallas beredskapsplan. Beredskapsplanen ska fungera som handbok för all planering av verkets beredskap och ha ett starkt samband med verkets skyldighet enligt 15 § att hålla sig informerat. Syftet med skyldigheten är inte att utarbeta en teoretisk rapport, utan att beskriva den praktiska verksamheten och processen för hantering av störningssituationer. I beredskapsplanen ska utöver verksamheten vid störningssituationer också beskrivas de största riskerna som kan orsaka störningar samt identifieras sådana risker i samband med vattentjänstverkets verksamhet för vilka hanteringsåtgärder inte har beskrivits i de planer som utarbetas utifrån andra författningar. Sådana risker kan vara till exempel risker i samband med kemikalie- eller reservdelsleveranser, personal, automation eller avloppshantering. Riskhanteringen och beredskapsplanen ska också omfatta säkerhetsriskerna och beredskapen för bland annat sabotage. Det kan vara ändamålsenligt att beskriva den samlade riskhanteringen i ett enda dokument.

Till 2 mom. fogas dessutom en skyldighet för verket att öva verksamheten vid störningssituationer. Också övningen ska beskrivas i beredskapsplanen, till exempel vem övningen gäller och hur ofta den genomförs. En planmässig verksamhet vid störningssituationer förbättrar återhämtningen efter störningar och övning är en viktig del av det operativa kunskandet. Det föreslås inga bestämmelser om övningens omfattning eller frekvens. Bestämmelsen utesluter inte övning som förutsätts i annan lagstiftning och det är ändamålsenligt att betrakta övning som en helhet.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs också att vattentjänstverkets beredskapsplan är en sekretessbelagd handling. Beredskapsplanens centrala innehåll och syfte är att säkerställa att vattentjänsterna tryggas, och planen utgör ett sammandrag av vattentjänstverkets sårbarhet samt incidenter som äventyrar verksamheten. Innehållet i beredskapsplanen kan missbrukas för avsiktlig skadegörelse, sabotage eller terrorism, och det går inte att avgränsa sådana delar av planen som borde vara offentliga. Beredskapsplanen ska vara en användar- och läsvänlig handbok om åtgärder för att hantera incidenter, och det är inte ändamålsenligt att till beredskapsplaneringen foga en beskrivande text som är tänkt att vara offentlig. Den del av beskrivningen av vattentjänstverkets verksamhet som är offentlig ska beskrivas till exempel på verkets webbplats eller tas in i årsberättelsen. Bestämmelser om beredskapsplanens innehåll utfärdas genom förordning. Innehållet ska avgränsas så att det omfattar identifiering av kritiska funktioner, identifiering av risksituationer, riskbedömning och riskhantering, kunder som är av avgörande betydelse, en beskrivning av verksamheten för distribution av reservvatten, organisering av beredskapen, operativ verksamhet vid störningssituationer i form av

handlingskort, en informationsplan, en beskrivning av övning i beredskap samt kontinuitetshantering inom beredskapen. Inget av dessa delområden är sådant att det bör vara offentligt tillgängligt. Bestämmelserna om att beredskapsplanen är sekretessbelagd förtydligar behandlingen av planen såväl i verkets egen dokumenthantering som i olika myndigheters och kommunernas dokumenthantering. Sekretessbestämmelsen är motiverad med beaktande av att vattentjänsternas karaktär som nödvändiga tjänster är central, tjänsterna har direkt samband med människors hälsa och beredskapsplanen har karaktären av dokument. Sekretessbestämmelsen behandlas i avsnittet om lagstiftningsordningen i denna proposition (12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning).

Det föreslås också att det till 2 mom. fogas en skyldighet att uppdatera beredskapsplanen vid behov och minst vart sjätte år. En uppdaterad plan ska ges in till tillsynsmyndigheterna, räddningsmyndigheten och på begäran också till kommunen. Om beredskapsplanen eller delar av den har utarbetats till exempel i ett informationssystem, kan det avtalas separat om inlämnande av planen eller om granskning av att den är uppdaterad på det sätt som myndigheten bestämmer. Vart sjätte år baserar sig på att också den i hälsoskyddslagen avsedda riskhanteringsplanen för produktionskedjan för hushållsvatten ska uppdateras vart sjätte år. För aktörer som omfattas av CER-direktivet ska uppdateringen ske vart fjärde år. Behovet av att uppdatera beredskapsplanen behöver bedömas efter varje betydande incident eller störningssituation.

I det nya 3 mom. föreskrivs det att vattentjänstverket ska samordna beredskapsplanen enligt lagen om vattentjänster med annan beredskapsplanering som hänför sig till vattentjänster. Sådana planer som utarbetas med stöd av andra författningar är riskhanteringsplanen enligt 19 a § i hälsoskyddslagen, släckvattenplanen enligt 30 § i räddningslagen och beredskapsplanen enligt 15 § i miljöskyddslagen.

Viktiga handlingar som ska beaktas med tanke på kommunens beredskapsplanering är kommunens beredskapsplan samt kommunens i 8 § i hälsoskyddslagen avsedda beredskapsplan för störningssituationer som påverkar livsmiljön, om vilken det föreskrivs närmare i social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvaliteten på hushållsvatten och övervakning av den samt om riskhantering i fråga om byggnaders vatteninstallationer (1352/2015). Det finns inga särskilda bestämmelser om innehållet i kommunens beredskapsplanering, men i 90 § i kommunallagen förutsätts det att förvaltningsstadgan ska innehålla behövliga bestämmelser om ordnandet av förvaltningen och verksamheten, om besluts- och förvaltningsförfarandet och om fullmäktiges verksamhet under undantagsförhållanden och i störningssituationer under normala förhållanden. Vattentjänstverket har inte nödvändigtvis möjlighet eller ens behov att sätta sig in i de handlingar som kommunens beredskapsplanering omfattar, och med samordning avses också en dialog som ska ligga till grund för verkets egen planering. Exempelvis avtalas det ofta med kommunen och andra vattentjänstverk om distributionen av reservvatten, och dessa avtalsstrukturer bör framgå av beredskapsplanen. Också beredskapen för långvariga störningar i avloppshantering förutsätter samordning med kommunens beredskapsplanering, eftersom störningssituationer i vattentjänsterna kan leda till störningar i avfallshanteringen.

Beredskapsplanen för de vattentjänstverk som levererar hushållsvatten har ett nära samband med riskbedömningen enligt hälsoskyddslagen. Målet är att beredskapsplanen enligt lagen om vattentjänster ska innehålla en beskrivning av verksamheten vid de störningssituationer som inte helt kan uteslutas med hjälp av de riskhanteringsåtgärder som fastställts i riskhanteringsplanen enligt hälsoskyddslagen. Miljötillståndspliktiga avloppsreningsverk ska utarbeta en beredskapsplan enligt miljöskyddslagen, och också den ska beaktas och samordnas med beredskapsplanen enligt lagen om vattentjänster.

Vidare föreslås det i det nya 3 mom. att en beredskapsplan enligt lagen om vattentjänster inte behöver utarbetas separat till den del en motsvarande plan, riskbedömning eller annan handling har utarbetats med stöd av någon annan lag. Om det i enlighet med vad som förutsätts i någon annan bestämmelse har utarbetats en plan som helt eller delvis motsvarar vattentjänstverkets beredskapsplan, behöver en sådan inte utarbetas en gång till. Med dessa handlingar som utarbetats med stöd av någon annan lag avses ovan beskrivna handlingar som hänför sig till beredskapsplanering och riskhantering. I en beredskapsplan enligt lagen om vattentjänster behöver det inte upprepas vad som redan har behandlats i en handling som utarbetats med stöd av någon annan lag. Om vissa frågor inte behandlas i beredskapsplanen enligt lagen om vattentjänster, ska verket säkerställa att tillsynsmyndigheten också får information om hur och var dessa frågor har behandlats. Planerna enligt olika lagar bör bilda en sammanhängande helhet.

I och med det nya 3 mom. blir det nuvarande 3 mom. i paragrafen 4 mom. Dessutom föreslås det att hänvisningen till anläggningar som levererar vatten till vattentjänstverk eller behandlar vattentjänstverkets avloppsvatten stryks från momentet och ersätts med en hänvisning till partivattentjänstverk. Avsikten är att till lagens definitionsparagraf foga en definition av partivattentjänstverk.

Det bemyndigande att utfärda förordning som flyttas från nuvarande 4 mom. till 5 mom. ändras. Närmare bestämmelser om beredskapsplanens innehåll och vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna kan utfärdas genom förordning. För tryggande av tjänsterna ska verket bland annat skriftligen avtala med leverantörerna och underleverantörerna av tjänster samt med kommunen om verksamheten vid störningssituationer, och närmare bestämmelser om detta utfärdas genom förordning. Genom förordning av statsrådet utfärdas det bestämmelser om beredskapsplanens innehåll, vilket behövs för att nivån på vattentjänstverkens beredskap för störningssituationer ska förbättras och innehållet i beredskapsplaneringen kunna övervakas.

15 b §. Anmälan om incidenter i vattentjänster. Paragrafen föreslås bli ändrad i sin helhet. I paragrafen har genom lag (290/2018) tagits in bestämmelser som hänför sig till genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1148 om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem i hela unionen (det s.k. NIS-direktivet), och en del av dessa bestämmelser behövs inte längre i och med genomförandet av det nya NIS2-direktivet. Det nya direktivet genomförs nationellt genom cybersäkerhetslagen, och det finns således inte längre något behov av bestämmelser enligt NIS-direktivet i lagen om vattentjänster.

Det föreslås att vattentjänstverkens skyldighet enligt 1 mom. att anmäla incidenter utvidgas så att den i fortsättningen gäller alla vattentjänstverk, inte enbart dem som levererar vatten eller tar emot spillvatten till en volym om minst 5 000 kubikmeter vatten per dygn. Vattentjänstverket ska utan dröjsmål till närings-, trafik- och miljöcentralen anmäla incidenter som på ett betydande sätt kan störa eller stör tillhandahållandet av vattentjänster. En incident kan vara en händelse som beror på mänsklig verksamhet eller naturfenomen och som leder eller kan leda till betydande störningar i vattentjänsterna. Incidenter kan vara till exempel elavbrott, skador på anordningar och rör, processtörningar, eldsvåda, översvämning eller torka, incidenter som har koppling till leveranskedjan av material eller vatten- eller avloppsvattnets kvalitet eller till personalen eller den fysiska miljön eller cybermiljön. Anmälningsskyldigheten gäller också sådana incidenter som inte syns som störningssituationer för vattentjänstverkets kunder men som har föranlett korrigerande åtgärder eller som skulle kunna orsaka störningar i nivån på tjänsterna. Med betydande incidenter avses inte till exempel ett planerat vattenavbrott i saneringssituationer eller någon annan på förhand känd händelse. Med betydande incidenter avses inte heller en mindre förändring som hör till verksamhetens natur, såsom tillfälligt minskat tryck i hushållsvattnet eller ett sådant stopp i avloppssystemet som inte orsakar utsläpp i miljön.

Det föreslås att den bestämmelse som orsakat oklarhet och enligt vilken närings-, trafik- och miljöcentralen kan ålägga vattentjänstverket att informera om störningen stryks från 1 mom. I fortsättningen ska vattentjänstverket själv i tillräcklig utsträckning informera om störningssituationer som beror på incidenter, dvs. det är på vattentjänstverkets ansvar att se till att det informeras i behövlig utsträckning.

Dessutom föreslås det att hänvisningen till anläggningar som levererar vatten till ett vattentjänstverk eller behandlar avloppsvatten från ett vattentjänstverk stryks från 2 mom. och ersätts med en hänvisning till partivattentjänstverk. Avsikten är att till lagens definitionsparagraf foga en definition av partivattentjänstverk.

Det föreslås att 3 mom. ändras i fråga om närings-, trafik- och miljöcentralens uppgifter. Enligt den gällande lagen ska närings-, trafik- och miljöcentralen vidarebefordra den anmälan som avses i 1 mom. för kännedom till jord- och skogsbruksministeriet. I fortsättningen ska närings-, trafik- och miljöcentralen upprätthålla en lägesbild över vattentjänsterna och lämna en underrättelse om förändringar i lägesbilden för kännedom till jord- och skogsbruksministeriet och statsrådets lägescentral. Tillsynen enligt lagen om vattentjänster har koncentrerats till Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Savolax, och närings-, trafik- och miljöcentralen har således förutsättningar att skapa en övergripande lägesbild av hur väl vattentjänsterna fungerar. Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Savolax ska också vara tillsynsmyndighet enligt lagen om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft (den s.k. CER-lagen, genom vilken CER-direktivet (EU) 2022/2557 genomförs), vilket innebär att denna uppgift enligt lagen om vattentjänster kompletterar de uppgifter som närings-, trafik- och miljöcentralen sköter enligt CER-lagen. Närings-, trafik- och miljöcentralens uppgift att upprätthålla en lägesbild över vattentjänsterna omfattar också de cirka tusen små och medelstora vattentjänstverk som inte är medlemmar i den vattentjänstpool som samordnas av Försörjningsberedskapscentralen. Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Savolax har tillsynsbehörighet i fråga om både de vattentjänstverk som levererar hushållsvatten och de vattentjänstverk som behandlar avloppsvatten, vilket tryggar en enhetlig bild av vattentjänsterna som helhet. Det är närings-, trafik- och miljöcentralens uppgift att bedöma när en underrättelse om förändringar i lägesbilden behöver lämnas till statsrådet. En enskild störningssituation kan vara sådan att tröskeln för lämnande av en underrättelse överskrids, men även en situation med flera mindre störningar eller tillbud kan kräva att en underrättelse lämnas. Vid bedömningen av behovet av en underrättelse finns det skäl att beakta 2 § i lagen om statsrådets lägescentral (300/2017), enligt vilken ministerierna samt ämbetsverken inom deras förvaltningsområde ska informera statsrådets lägescentral om olyckor, farosituationer, exceptionella händelser och andra motsvarande störningar eller hot om störningar som gäller det egna ansvarsområdet och som enligt myndighetens bedömning kan vara av betydelse vid utformandet av en lägesbild. I 3 mom. stryks närings-, trafik- och miljöcentralens skyldighet att bedöma om en störning ska anmälas till de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen, eftersom denna bestämmelse överlappar cybersäkerhetslagen och inte behövs i lagen om vattentjänster.

Till 3 mom. fogas en skyldighet för närings-, trafik- och miljöcentralen att samarbeta med andra myndigheter och Försörjningsberedskapscentralen i syfte att skapa en lägesbild. Med samarbete avses att upprätta diskussion- och kommunikationsförbindelser och upprätthålla ändamålsenliga samarbetsgrupper eller samarbetsnätverk. Syftet med bestämmelsen är inte att belasta med onödig byråkrati, så samarbetsformen och samarbetsmetoderna väljs med beaktande av lokala särdrag och behov och så att befintliga strukturer utnyttjas. Syftet med samarbetsskyldigheten är att säkerställa att det finns en fungerande struktur för hantering av allvarliga störningssituationer eller undantagsförhållanden. Det är också nyttigt att öva myndigheternas

verksamhet. Informationsutbytet och samarbetet mellan myndigheter förbättrar hanteringen av störningssituationer.

Det föreslås att bemyndigandet för jord- och skogsbruksministeriet att utfärda förordning enligt 4 mom. ändras till ett bemyndigande för statsrådet att utfärda förordning. Säkerhetsläget har förändrats sedan det gällande bemyndigandet att utfärda förordning togs in i lagen, och bestämmelserna om störningssituationer är så pass samhälleligt viktiga att det finns skäl att föreskriva om saken genom förordning av statsrådet i stället för genom förordning av ministeriet. Det föreslås att närmare bestämmelser får utfärdas om när en sådan i 1 mom. avsedd störning till följd av en incident i vattentjänsterna är betydande samt om innehållet i och utformningen av anmälan och hur anmälan ska lämnas in.

16 §. Tillgång till information och upplysningsplikt. Paragrafen föreslås bli ändrad i sin helhet. I paragrafen föreslås att rubriken ändras och att 2 och 5 mom. stryks, varvid nuvarande 3, 4 och 6 mom. blir 2, 3 och 4 mom. Det görs tekniska ändringar i alla moment.

Paragrafens rubrik föreslås bli ändrad så att den bättre motsvarar paragrafens innehåll. I den gällande lagen är paragrafens rubrik Upplysningsplikt. Det föreslås att paragrafens nya rubrik är Tillgång till information och upplysningsplikt. I paragrafen är det fråga både om rätten mellan verket och kunden att få information och om verkets upplysningsplikt.

I 1 mom. föreslås en lagteknisk precisering som gäller vattentjänstverkets och kundens rätt att få uppgifter. Enligt den gällande lagen ska vattentjänstverket och kunden ska på begäran lämna varandra de uppgifter som behövs för anslutningen till vattentjänstverkets ledningsnät samt skötseln av vattentjänsterna. Momentet skrivs om så att vattentjänstverket och kunden i fortsättningen ska ha rätt att få dessa uppgifter av varandra. Detta anses bättre motsvara syftet med momentet. Avsikten med ändringen av formuleringen är inte att ändra nuläget, utan syftet med bestämmelsen är även i fortsättningen att i enlighet med vad som beskrivs i regeringens proposition (RP 85/2000 rd) säkerställa informationsutbytet mellan kunden och verket redan innan avtalet uppstår.

Det föreslås att 2 mom. stryks helt. I det gällande 2 mom. föreskrivs det om vattentjänstverkens allmänna informationsskyldighet, och genom momentet har artikel 13 i rådets direktiv om kvaliteten på dricksvatten (98/83/EG) genomförts i samband med regeringens proposition (RP 85/2000 rd). Direktivet i fråga har dock ersatts med EU:s nya dricksvattendirektiv, och den nationella genomförandelagstiftning om upplysningsplikten som det direktivet förutsätter har tagits in bland annat i gällande 3 mom. i denna paragraf. Dessutom är avsikten att vattentjänstverkens allmänna upplysningsplikt och den tillsyn över att kraven på offentlighet iakttas som hör samman med den effektiviserats genom att det i denna proposition föreskrivs noggrannare än tidigare om innehållet i vattentjänstverkens verksamhetsberättelse och om publiceringen av den.

Till följd av att 2 mom. stryks blir gällande 3 mom. nytt 2 mom. Enligt den gällande bestämmelsen ska det vattentjänstverk som levererar hushållsvatten sända kunderna den information som beskrivs i momentet. Det föreslås att verbet sända ersätts med lämna, eftersom verket i praktiken har möjlighet att välja på vilket sätt det ska lämna sina kunder den information som krävs. Att sända syftar på brevpост, även om andra sätt att lämna information kan vara till exempel en smart applikation, en bilaga till en elektronisk faktura eller något annat elektroniskt sätt. I den gällande lagen föreskrivs att skyldigheten gäller ett vattentjänstverk som levererar hushållsvatten. I momentet stryks hänvisningen till ett vattentjänstverk som levererar hushållsvatten. Ett vattentjänstverk som inte levererar hushållsvatten behöver inte heller i fortsättningen lämna sina kunder information som det inte har. Det föreslås att momentet

kompletteras med skyldighet för verket att minst en gång om året lämna kunderna information om var verkets verksamhetsberättelse kan läsas. Denna skyldighet gäller alla verk.

Det nuvarande 4 mom. blir 3 mom. så att den hänvisning till 3 mom. som ingår i momentet ändras till en hänvisning till 2 mom.

Det föreslås att paragrafens nuvarande 5 mom. stryks som onödigt. På grund av den föreslagna ändringen av definitionen av vattentjänstverk behövs inte 5 mom. och det föreslås att momentet stryks. I samband med genomförandet av dricksvattendirektivet fanns det behov av att utvidga verkets skyldigheter enligt paragrafen också till sådana inrättningar som levererar hushållsvatten och som omfattas av dricksvattendirektivets tillämpningsområde men som inte var vattentjänstverk, men i och med ändringen av definitionen omfattas dessa inrättningar av definitionen av vattentjänstverk.

Det föreslås att 6 mom. som innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning blir 4 mom., och att momentets hänvisningar till 3 och 4 mom. ändras till hänvisningar till 2 och 3 mom.

16 a §. Offentlighet i fråga om handlingar som innehåller miljöinformation. Det föreslås att rubriken och 1 mom. ändras och att 2 mom. som gäller sökande av ändring flyttas till 32 § om ändringssökande.

Paragrafen ska i enlighet med den gällande lagen innehålla bestämmelser om offentlighet i fråga om ett vattentjänstverks handlingar som innehåller miljöinformation. Genom de föreslagna ändringarna i paragrafen är avsikten inte att ändra nuläget, där de verk som omfattas av definitionen av myndighet i offentlighetslagen och därmed av offentlighetslagens tillämpningsområde tillämpar offentlighetslagen i all sin verksamhet. Syftet med bestämmelsen är att även i fortsättningen utvidga tillämpningen av offentlighetslagen till de vattentjänstverk som inte är myndigheter enligt 4 § 1 mom. i offentlighetslagen. På dessa vattentjänstverk tillämpas offentlighetslagen i sin helhet när det är fråga om ett vattentjänstverks handlingar som innehåller miljöinformation om kvaliteten på och mängden råvatten eller hushållsvatten eller om behandling och avledande av spillvatten.

Paragrafen fogades till lagen i samband med genomförandet av dricksvattendirektivet, och i samband med detta gjordes en preciserande ändring i paragrafen (RP 196/2022 rd). Bestämmelserna om utvidgningen av offentlighetsprincipen har ursprungligen tagits in i lagen om vattentjänster genom regeringens proposition (RP 228/2004 rd), där bakgrunden till den nuvarande 16 a § beskrivs.

I paragrafen föreslås förtydligande ändringar. Paragrafens rubrik ändras så att den motsvarar vad som föreskrivs i den, dvs. offentlighet i fråga om vattentjänstverkens handlingar som innehåller miljöinformation. På finska ersätts uttrycket tietojen saaminen med tiedonsaanti. Det motsvarar bättre terminologin i offentlighetslagen. I 1 mom. stryks dessutom bestämmelsen enligt vilken offentlighetslagen ska tillämpas på skyldigheten att främja tillgången till miljöinformation. Syftet med denna strykning är inte att ändra nuläget, utan endast att förtydliga ordalydelsen i paragrafen.

Det bör noteras att verken kan inneha sådana handlingar som innehåller miljöinformation i vilka det ingår sekretessbelagd information i synnerhet med stöd av 24 § 1 mom. 6 och 7 punkten i offentlighetslagen. Exempelvis uppgifter om vattentjänstverkens ledningsnät och uppgifter om vattentäkternas exakta läge kan i vissa sammanhang tolkas som miljöinformation, men utlämnandet av dem är förenat med starka säkerhetsaspekter utifrån vilka det i samband med

behandlingen av en begäran om uppgifter ska bedömas om uppgifterna över huvud taget får lämnas ut eller om uppgifterna ska hemlighållas.

Behovet av en separat paragraf om offentlighet i fråga om handlingar som innehåller miljöinformation måste ses över på nytt, om offentlighetslagens tillämpningsområde utvidgas på det sätt som arbetsgruppen som behandlat uppdateringen av offentlighetslagen har föreslagit i sitt betänkande (justitieministeriets publikationer 2023:32).

17 §. Användning av en kunds fastighet. I 1 mom. föreslås inga ändringar.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att vattentjänstverket ska ersätta kunden för andra än tillfälliga olägenheter och obetydliga skador som orsakas av åtgärder som vidtas på kundens fastighet. Enligt den gällande lagen ska vattentjänstverket ersätta de olägenheter eller skador som vållas. Syftet med ändringen är att alla tillfälliga olägenheter och sådana skador som ska betraktas som obetydliga inte i fortsättningen ska behöva ersättas. Till exempel parkering på en fastighet eller en begäran om att kortvarigt hålla sig borta från ett område på fastigheten där åtgärder vidtas behöver inte ersättas. Det anses inte behövt att ersätta sådana obetydliga och tillfälliga olägenheter. Till exempel åtgärder som grävning så att gräsmattan, planteringar eller konstruktioner på gården måste förnyas är dock ersättningsgilla skador som inte betraktas som obetydliga. I 2 mom. ingår liksom i den gällande lagen ett krav på minimering av olägenheter och skador, enligt vilket vattentjänstverket i första hand ska se till att vistelse på kundens fastighet och åtgärder som vidtas där orsakar så lite olägenheter eller skador som möjligt för fastigheten eller användningen av den.

I 3 mom. uppdateras vattenlagens författningsnummer (587/2011) samt görs en lagteknisk omformulering.

17 c §. Befrielse från anslutning till dagvattenavlopp. I 3 mom. föreslås en möjlighet för kommunen att bestämma att behandlingen av en ansökan om befrielse ska vara avgiftsbelagd. Det ska vara möjligt att ta ut en avgift för ansökningar om befrielse för att täcka kostnaderna för behandlingen.

18 §. Allmänna avgiftsgrunder. Paragrafen föreslås bli ändrad i sin helhet.

Paragrafen ändras så att det krav på att det i avgifterna får ingå högst en skälig avkastning överförs från det nuvarande 1 mom. till det nya 2 mom. Dessutom blir det krav på skäliga och rättvisa avgifter som för närvarande ingår i 2 mom. en del av 1 mom. Det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., dock så att bestämmelser om skäliga och rättvisa avgifter finns i 1 mom.

Enligt 1 mom. ska avgifterna för vattentjänster och avloppshantering för det första vara sådana att det på lång sikt är möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll det tidigare 1 mom. med tillägget att det i samband med täckningen av kostnaderna finns en hänvisning till deras överensstämmelse med egendomsförvaltningsplanen enligt 9 a §. Bland annat täckningen av kostnaderna har bedömts i vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan, och därför är det motiverat att också 18 § bedöms i förhållande till det som konstaterats i egendomsförvaltningsplanen. Som nytt i 1 mom. föreskrivs det att avgifterna ska vara skäliga och rättvisa. För närvarande utgör kravet en del av 2 mom.

Enligt det nya 2 mom. får i avgifterna ingå högst en skälig avkastning på kapitalet, om de krav som avses i 1 mom. uppfylls. Syftet med ändringen är att betona att det i avgifterna får ingå en skälig avkastning på kapitalet, men att också kraven enligt 1 mom. ska uppfyllas. Således ska

det med avgifterna vara möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar samt kostnader. Avgifterna ska också vara skäliga och rättvisa. Avsikten är inte att ändra definitionen av skälig avkastning jämfört med den gällande lagen. Även exceptionellt höga arrendekostnader, kostnader för fastighetshyra eller lånekostnader kan ha betydelse vid bedömningen av en skälig avkastning. Avsikten med bestämmelsen är inte att förhindra täckande av finansieringskostnaderna, utan finansiären ska även i fortsättningen ha rätt att få skälig avkastning på kapitalet, men sådan intäktsföring som leder till att vattentjänstverket med de avgifter som det tar ut inte kan täcka verkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader ska inte vara tillåten.

Paragrafens 3 mom. motsvarar till sitt innehåll 2 mom. i gällande lag. Det föreslås endast att kravet på skäliga och rättvisa avgifter inte ska ingå i 3 mom., eftersom det flyttas till 1 mom.

I det nya 4 mom. föreslås det skyldighet för vattentjänstverket att årligen i samband med justeringen av avgifterna bedöma huruvida avgiftsgrunderna enligt 1–3 mom. uppfylls. Bedömningen kan på ett naturligt sätt göras till exempel i samband med att verksamhetsberättelsen upprättas. Det föreslås att avgifterna justeras varje år. Den ekonomiska granskningen ska basera sig på faktiska och planerade förändringar och den ska utgöra en integrerad del av budgeteringen. Justeringen av avgifterna innebär inte alltid att avgifterna ändras.

Det föreslås att nuvarande 3 mom., som gäller stödande av vattentjänster, helt stryks. Detta innebär inte att vattentjänster inte längre alls kan stödjas, utan stöd ska även i fortsättningen vara möjligt i särskilda situationer som avviker från sedvanliga investeringsbehov inom vattentjänsterna. Utgångspunkten är dock att kostnaderna för vattentjänster i enlighet med principen om kostnadstäckning ska täckas med de avgifter som tas ut för vattentjänster. På beviljandet av statsunderstöd och statligt stöd tillämpas EU:s regler för statligt stöd och statsunderstödslagen samt förordningar som utfärdats med stöd av den. Också det stöd som kommunerna beviljar företag omfattas av EU:s regler för statligt stöd.

19 §. Avgifter. Det föreslås att paragrafens ändras i sin helhet och att paragrafen i stället för de nuvarande två momenten innehåller tre moment. I 1 mom. föreslås bestämmelser om de typer av avgifter som vattentjänstverket tar ut, i 2 mom. bestämmelser om vad den bruksavgift som tas ut gäller och i 3 mom. bestämmelser om de grunder på vilka olika stora avgifter kan eller ska tas ut.

Enligt 1 mom. ska vattentjänstverket ta ut grundavgift och bruksavgift för vattentjänsterna. Med avvikelse från den gällande lagen blir det obligatoriskt att ta ut grundavgift. Genom att göra grundavgifterna obligatoriska jämnas verkets inkomstflöde ut och gör att avgifterna riktas bättre. Grundavgifterna ska åtminstone delvis täcka sådana driftsutgifter som inte beror på den förbrukade vattenmängden. Det är motiverat att ta ut grundavgifter också därför att över 80 procent av vattentjänstverkets kostnader är oberoende av den mängd hushållsvatten som förbrukas och den mängd spillvatten som bildas. Det är dock inte ändamålsenligt att täcka alla fasta kostnader med grundavgifterna. Det är obligatoriskt att ta ut bruksavgift redan i enlighet med den gällande lagen, och det föreslås inga ändringar i detta. Utöver dessa avgifter ska vattentjänstverket kunna ta ut anslutningsavgift och andra avgifter för de tjänster som verket tillhandahåller.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om uttagande av bruksavgift. Bruksavgift tas enligt den gällande lagen ut enligt kvantiteten hushållsvatten som fastigheten använder samt kvantiteten av och kvaliteten på det spillvatten som leds bort från fastigheten. Vattentjänstverket kan i enlighet med den gällande lagen ta ut bruksavgift också för avloppshantering av dagvatten.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om att grundavgiften och anslutningsavgiften ska vara av olika storlek i olika områden om detta behövs för att kostnaderna ska riktas rätt eller för att principen om förorenarens ansvar ska kunna genomföras eller av något annat motsvarande skäl. Detta motsvarar innehållet i 19 § 2 mom. i den gällande lagen, men för att undvika oklarheter föreslås det att bestämmelsens ordalydelse ändras så att den blir mer förpliktande. I 3 mom. föreslås dessutom bestämmelser om att även bruksavgiften och de andra avgifterna kan vara av olika storlek i olika områden om detta behövs för att kostnaderna ska riktas rätt eller för att principen om förorenarens ansvar ska kunna genomföras eller av något annat motsvarande skäl. Genom detta ändras den gällande lagen, enligt vilken bruksavgiften ska vara densamma för alla. Ändringen möjliggör en bättre kostnadstäckning till exempel i situationer där ett vattentjänstverk har flera hushållsvattenverk eller avloppsreningsverk där produktions- och behandlingspriset är av avsevärt olika storlek. Också i situationer där ett vattentjänstverk har inrättats i samband med en fusion av två eller flera verk kan det finnas behov av att införa bruksavgifter av olika storlek. I sådana situationer är det dock skäl att beakta att kunderna behandlas lika, och en harmonisering av bruksavgifterna på längre sikt bör övervägas till exempel vid en fusion när verksamhetsmodellerna har förenhetligats. Införande av bruksavgifter av olika storlek behövs hur som helst för att kostnaderna ska kunna riktas rätt eller för att principen om förorenarens ansvar ska kunna genomföras eller av något annat motsvarande skäl, men även i dessa situationer kan man välja att låta bruksavgiften vara lika stor för alla användare.

De förutsättningar på basis av vilka avgifterna kan vara olika stora i olika områden motsvarar den gällande lagen, dvs. det att avgifter är av olika storlek ska behövas för att kostnaderna ska riktas rätt eller för att principen om förorenarens ansvar ska kunna genomföras eller av något annat motsvarande skäl. I storleken av anslutningsavgiften ska på motsvarande sätt som i den gällande lagen fastighetens användningsändamål kunna beaktas.

20 §. Avskiljande av vattentjänsterna i bokföringen. Det föreslås att paragrafens 1 och 3 mom. ändras.

Enligt tredje meningen i 1 mom. ska balansräkningen och resultaträkningen upprättas i enlighet med bokföringslagen. Det föreslås att meningen ändras genom att i detta sammanhang också nämna finansieringsanalysen, som vid sidan av balansräkningen och resultaträkningen ska upprättas i enlighet med bokföringslagen. Till momentet fogas dessutom ett förtydligande om att bokslutshandlingarna för ett vattentjänstverk som omfattas av kommunallagens tillämpningsområde ska upprättas i enlighet med kommunallagen. På ett sådant vattentjänstverk tillämpas kommunallagens bestämmelser om bokföring, bokslut och affärsverks ekonomi. Detta innebär att då tillämpas förordning 525/2020, som utfärdats med stöd av kommunallagen och som gäller bokslutsuppgifter.

Paragrafens 2 mom. ändras inte.

Dessutom föreslås det att hänvisningen till anläggningar som levererar vatten till ett vattentjänstverk eller behandlar verkets avloppsvatten ersätts med en hänvisning till partivattentjänstverk. I den gällande lagen definieras inte partivattentjänstverk, men avsikten är att en definition av partivattentjänstverk tas in i lagen.

20 a §. Vattentjänstverkets verksamhetsberättelse. Det föreslås att paragrafen ändras i sin helhet.

Den första meningen i den gällande 1 mom. ändras inte. Vattentjänstverket ska också i fortsättningen upprätta en sådan verksamhetsberättelse som avses i bokföringslagen. Dessutom föreslås det att det till 1 mom. för tydlighetens skull fogas ett omnämnande av att ett

vattentjänstverk som omfattas av kommunallagens tillämpningsområde ska upprätta en verksamhetsberättelse som avses i kommunallagen. I fråga om ett sådant vattentjänstverk ska verksamhetsberättelsen upprättas i enlighet med bestämmelserna i kommunallagen.

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. med 5 punkter genom vilket kraven på vad en verksamhetsberättelse enligt lagen om vattentjänster ska innehålla preciseras. Momentets 1 och 2 punkter motsvarar till sitt innehåll bestämmelserna om innehållet i verksamhetsberättelsen i 1 mom. i den gällande lagen, och enligt dem ska i verksamhetsberättelsen i lättbegriplig form återges de bokslutsuppgifter som avses i 20 § i lagen om vattentjänster samt lämnas uppgifter om nyckeltal för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet. I 3 punkten föreslås det att det i verksamhetsberättelsen lämnas uppgifter om huruvida de ekonomiska och verksamhetsmässiga förutsättningar för verket som anges i den egendomsförvaltningsplan som avses i 9 a § uppfylls. I detta sammanhang kan det i verksamhetsberättelsen också redogöras för genomförandet av den långsiktiga investerings- och ekonomiplanen, om vilket det är meningen att bestämmelser ska utfärdas genom förordning av statsrådet med stöd av 9 a §. I 4 punkten föreslås det att det i verksamhetsberättelsen lämnas uppgifter om huruvida de allmänna avgiftsgrunderna enligt 18 § 1 mom. i lagen om vattentjänster uppfylls. Enligt 5 punkten ska det i verksamhetsberättelsen också lämnas uppgifter om hur en eventuell intäktsförföring enligt 18 § 2 mom. har inverkat på avgifternas storlek. Detta är möjligt också i diversifierade bolag, där vattentjänsterna endast är en av verksamheterna, eftersom vattentjänsterna enligt lagen om vattentjänster ska avskiljas i bokföringen. Syftet med tilläggen som gäller 4 och 5 punkten är att främja tillsynen över att kraven på offentlighet iakttas när det gäller vattentjänstverkens och partivattentjänstverkens ekonomi. Tillsynen över att kraven på offentlighet iakttas är en viktig del av transparensen i vattentjänsterna och det föreslås att man satsar på att utveckla den. Syftet med tillsynen över att kraven på offentlighet iakttas är utöver att bedöma om avgifterna är skäliga också att öka transparensen i vattentjänstverkens verksamhet och ekonomi. Transparensen effektiviserar produktionen av vattentjänster och säkerställer att det i avgifterna för vattentjänster inte ingår en mer än skälig avkastning på kapitalet till exempel på grund av alltför stora intäktsförföringar till ägaren.

Det nuvarande 2 mom. om att uppgifter om avloppshantering av dagvatten ska lämnas blir 3 mom. på grund av det nya 2 mom. som läggs till, och hänvisningen till 1 mom. uppdateras till en hänvisning till 2 mom.

I paragrafen föreslås ett nytt 4 mom. där det föreskrivs att 1 mom. och 2 mom. 1 punkten också ska gälla partivattentjänstverk.

Det föreslås att nuvarande 3 mom. som innehåller ett bemyndigande av utfärda förordning blir 5 mom.

20 b §. Granskning av bokslutsuppgifter och verksamhetsberättelse. Det föreslås att 20 b § om granskning av bokslutsuppgifter och verksamhetsberättelse ändras så att paragrafen utvidgas till att gälla också partivattentjänstverk. Detta är motiverat, eftersom bestämmelserna i 20 § redan enligt den gällande lagen också gäller partivattentjänstverk, och skyldigheten enligt 20 a § att upprätta en verksamhetsberättelse föreslås gälla också partivattentjänstverk.

En del av de små vattentjänstverken omfattas inte nödvändigtvis av den lagstadgade revisionsskyldigheten (2 kap. 2 § i revisionslagen). I och med ändringen av definitionen i lagen om vattentjänster kommer dessutom sådana nya verk att omfattas av lagens tillämpningsområde som inte nödvändigtvis är revisionsskyldiga enligt 2 kap. 2 § i revisionslagen.

Revisionsskyldigheten utvidgas inte genom denna paragraf till att gälla verk som inte är skyldiga att utföra lagstadgad revision enligt revisionslagen.

20 c §. Publicering av ekonomiska uppgifter. Det föreslås att paragrafens rubrik förkortas från tidigare ”Publicering av bokslutsuppgifter, verksamhetsberättelse, leveransvillkor och nyckeltal” till ”Publicering av ekonomiska uppgifter”.

Det föreslås att paragrafen ändras så publiceringen av verksamhetsberättelsen enligt 20 a § samt leveransvillkoren och prissättningsgrunderna för vattentjänster i ett datanät ska ske i ett allmänt datanät. Syftet med publiceringen i ett allmänt datanät är att förbättra kundernas åtkomst till uppgifter om vattentjänster, tillgången till publicerade uppgifter och öka transparensen i vattentjänsterna genom att sättet att publicera uppgifterna preciseras. De uppgifter som avses i paragrafen kan vara avgiftsfritt tillgängliga till exempel på verkets eller kommunens webbplats eller lämnas via informationssystemet för vattentjänster till tjänsten vatten.fi. Dessutom föreslås det att omnämmandet av publicering av leveransvillkoren och prissättningsgrunderna för vattentjänster samt nyckeltalen för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet stryks, eftersom dessa uppgifter i fortsättningen ska ingå i den verksamhetsberättelse som avses i 20 a §.

20 d §. Informationssystem för vattentjänster. Det föreslås att den tidigare formuleringen som gäller anläggningar som levererar vatten till ett vattentjänstverk eller behandlar verkets spillvatten ersätts med partivattentjänstverk enligt definitionen.

Det föreslås att bemyndigandet att utfärda förordning i 4 mom. utvidgas så att det genom förordning får utfärdas bestämmelser också om tidpunkten för lämnande av uppgifterna.

23 §. Ändring av avtalsvillkor. I 1 mom. 3 punkten föreslås en ändring enligt vilken vattentjänstverket vid förändrade omständigheter får ändra de avgifter och övriga avtalsvillkor som anges i avtal som avses i 21 § när omständigheterna förändrats oförutsägbart och väsentligt. Genom att oförutsägbara omständigheter fogas till 3 punkten betonas det att de ändringar som görs i avtal med stöd av 3 punkten ska grunda sig på sådana förändringar i omständigheterna som inte har kunnat förutses när avtalet ingicks. Således får till exempel avgifterna inte ändras med stöd av 3 punkten i en situation där trycket på att ändra avgifterna beror på att det eftersatta underhållet ackumuleras. Att det eftersatta underhållet ackumuleras kan inte anses vara en oförutsägbart förändring i omständigheterna, utan det är klart att vatten- och spillvattennätet ska saneras regelbundet, och detta behov bör i enlighet med principen om kostnadstäckning beaktas i avgifterna för vattentjänster. Däremot kan en situation där det i ett område till exempel byggs ett nytt avloppsreningsverk som påverkar strömningsriktningarna i spillvattennätet och därigenom leder till att avtalet behöver ändras vara en sådan väsentlig förändring i omständigheterna som inte har kunnat förutses när avtalet ingicks.

Vattentjänstverkens gällande allmänna leveransvillkor tillåter ändringar i verkets avgifter och taxastruktur, om ändringarna beror på en revidering av prissättnings- och avtalssystemen eller på en förändring i verkets drifts-, renoverings- och nyinvesteringskostnader med beaktande av att verkets alla kostnader enligt lagen om vattentjänster ska täckas med avgifter. En ändring kan också bero på kostnader som orsakas av miljö- och hälsoskydd, av användning av naturresurser eller av begränsningar i markanvändningen eller på en förändring i dessa kostnader. Utgående från dessa grunder kan verket alltså höja sina avgifter med stöd av 23 § 1 mom. 1 punkten i den gällande lagen. Åtgärdande av eftersatt underhåll kan ses som en förändring i investeringskostnaderna för renovering, utifrån vilken avgifterna kan höjas på ett kontrollerat sätt. Även om vattentjänstverk även i fortsättningen får höja avtalsenliga avgifter också med stöd av 23 § 1 mom. 3 punkten, ska de höjningar av avgifterna som görs för att täcka eftersatt

underhåll i regel göras med stöd av 23 § 1 mom. 1 punkten. De höjningar av avgifterna och andra ändringar i avtalen som sker med stöd av 3 punkten hänför sig alltså till sådana situationer där verkets verksamhet är föremål för oförutsägbara och väsentliga förändringar i omständigheterna. En sådan förändring kan till exempel vara en sammanslagning av verk i samband med en kommunsammanslagning, vilket leder till att avgifts- och annan praxis vid de verk som sammanslås behöver förenhetligas.

24 §. Uppsägning av avtal. Det föreslås att 2 mom. ändras så att kunden får säga upp ett avtal också när fastigheten i vattentjänstverkets verksamhetsområde inte omfattas av anslutningsskyldigheten enligt 10 §. För närvarande får kunden säga upp ett avtal endast om fastigheten har beviljats befrielse från anslutningsskyldigheten i enlighet med 11 §. Utgångspunkten för 10 § i den ursprungliga lagen om vattentjänster var att en fastighet inom verksamhetsområdet skulle anslutas till vattentjänstverkets hushållsvatten- och spillvattennät. De undantag från anslutningsskyldigheten som ingår i 10 § i lagen om vattentjänster fogades senare till lagen genom en ändring (681/2014), och då ändrades inte innehållet i 24 §. Syftet med det nuvarande 24 § 2 mom. kan anses ha varit att kunden ska få säga upp avtalet när anslutningsskyldighet inte föreligger. Grunderna för undantag från anslutningsskyldigheten slopas till största delen i 10 § i den föreslagna lagen, men undantaget för torrtoaletter kvarstår i lagen. Således innebär det föreslagna 24 § 2 mom. att kunden får säga upp ett avtal för det första om fastigheten har beviljats befrielse från anslutningsskyldigheten med stöd av 11 §. En kund ska emellertid få säga upp ett avtal om anslutning till spillvattenavloppet också när fastigheten inte har någon vattenklosett och bestämmelserna i miljöskyddslagen iakttas vid bortledning och behandling av spillvatten från fastigheten. I fråga om hushållsvatten finns det ingen motsvarande uppsägningsrätt som följer av 10 §.

Det föreslås att 3 mom. som gäller vattentjänstverkets uppsägningsrätt till följd av en situation där vattentjänsten har avbrutits ändras så att vattentjänstverket får säga upp ett avtal enligt 21 § om tillhandahållande och anlitande av vattentjänstverkets tjänster om vattentjänsten har avbrutits på de grunder som anges i 26 § och avbrottet har pågått i mer än sex månader. Dessutom får vattentjänstverket säga upp ett avtal om det annars är oskäligt att hålla avtalet i kraft. En situation där det annars skulle vara oskäligt att hålla avtalet i kraft kan till exempel vara en situation där en arrendator genom ett domstolsföreläggande har förlorat sin rätt att besitta fastigheten men fortsatt att betala grundavgiften och leveransen av vatten således inte har kunnat avbrytas. I en sådan situation har ett avtal om anlitande av tjänsterna inte kunnat sägas upp med stöd av den gällande lagen, även om det i en sådan situation är oskäligt att hålla avtalet i kraft.

Det föreslås att 5 mom. ändras så att vattentjänstverket kan utnyttja den uppsägningsrätt som avses i momentet också i situationer där fastigheten ligger utanför verksamhetsområdet. Den gällande lagen möjliggör uppsägningsrätt enligt momentet endast när en fastighet utgår ur verkets verksamhetsområde på grund av att detta minskas. Till följd av ändringen av definitionen av vattentjänstverk anses det behövt att utvidga uppsägningsrätten i 5 mom. så att den också gäller utanför verksamhetsområdet. Om uppsägningsrätten enligt 5 mom. inte utvidgades till att gälla också fastigheter som är anslutna till ledningsnätet men som ligger utanför verksamhetsområdet, skulle vattentjänstverkets uppsägningsrätt utanför verksamhetsområdet begränsas till de situationer som anges i 1 och 3 mom. Till följd av inskränkning av ett verksamhetsområde skulle det således vara möjligt att säga upp ett avtal, men på ett område utanför verksamhetsområdet skulle uppsägningsmöjligheterna vara betydligt mer begränsade enligt de gällande bestämmelserna.

Syftet med ändringen är att till exempel i sådana med inskränkning av verksamhetsområdet jämförbara situationer där avsikten är att helt avveckla ledningsnätet inom området av

ekonomiska orsaker, ska verket ha uppsägningsrätt också inom ett område som inte alls har omfattats av ett verksamhetsområde. I de situationer som avses i momentet bör det dock noteras att en förutsättning för uppsägning är att vattentjänstverket eller kommunen tryggar fastighetens vattentjänster så att byggandet eller ibruktagandet vatten- och avloppsanordningar inte föranleder kunden betydande extra kostnader. Inte heller de kostnader för användningen av anordningarna som kunden ska stå för får vara på en väsentligt högre nivå än de avgifter som tas ut för vattentjänstverkets tjänster.

Det förfarande som ska iakttas vid trygghand av en fastighets vattentjänster motsvarar till sitt innehåll den gällande lagen och motiveringen i regeringens proposition 218/2013. Avtal om vattentjänster som vattentjänstverket och kunden har ingått kan således sägas upp i det skede då vattentjänsterna för kundens fastighet har tryggats. Vattentjänstverkets ledningstjänster kan ersättas till exempel med fastighetsvisa lösningar genom att det på fastigheten anläggs en brunn och ett behandlingssystem för spillvatten som uppfyller de lagstadgade kraven.

Det föreslås att 5 mom. preciseras genom att termen ”betydande” fogas till den sista meningen. Enligt den nya formuleringen förutsätter uppsägningen att vattentjänstverket eller kommunen tryggar fastighetens vattentjänster så att de inte föranleder kunden betydande extra kostnader. Syftet med detta tillägg är att precisera kostnadsfördelningen i situationer där vattentjänstsystemet blir fastighetsspecifikt. I glesbygden kan det uppstå situationer där ledningsnätets tekniska funktion inte längre är möjlig när antalet anslutningar minskar. För att hushållsvattnets kvalitet ska förbli god och spillvattnet transporteras krävs det ett visst flöde. Om den planerade dimensioneringen av ledningsnätet inte längre kan uppnås, kan det vara ekonomiskt förmånligare för de kvarstående anslutningarna att övergå till fastighetsspecifika vattentjänster. Om anslutningen måste ersättas med något annat system, kan detta medföra små extra kostnader också för den som ansluter sig. Som referenspunkt ska användas de kostnader som skulle uppkomma av att hålla anslutningen till ledningsnätet tekniskt funktionsduglig. Fastighetens vattentjänster ska anses vara tryggade i det skede då ett fastighetsspecifikt system som uppfyller kraven i lagstiftningen har tagits i bruk. Underhållet av det nya fastighetsspecifika systemet hör till fastighetsägarens eller fastighetsinnehavarens ansvar och omfattas inte längre av skyldigheten att trygga vattentjänsterna.

30 §. Vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande. Det föreslås att paragrafen ändras i sin helhet. Ändringarna är dock inte innehållsmässigt betydande, utan de är till sin karaktär lagtekniska preciseringar.

Liksom i den gällande lagen föreslås det i paragrafen att huvudförpliktelsen kan förenas med vite samt hot om tvångsutförande eller avbrytande. Liksom i den gällande lagen ska tillsynsmyndigheten som administrativt tvångsmedel också ha möjlighet att förbjuda verksamheten helt och hållet. Huvudförpliktelsen, dvs. ett förbud eller åläggande som tillsynsmyndigheten meddelat med stöd av 29 §, kan gälla till exempel fullgörandet av kommunens skyldighet enligt 6 § att ordna tjänster, fastigheters anslutningsskyldighet enligt 10 § eller fullgörandet av vattentjänstverkets ombesörjningsskyldighet enligt 9 §. I dessa situationer kan tillsynsmyndigheten förena ett förbud eller ett åläggande som den har meddelat med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad eller att verksamheten avbryts eller förbjuds. I paragrafen föreslås ingen informativ hänvisning till viteslagen (1113/1990). Viteslagen är dock den allmänna lag som innehåller bestämmelser om bland annat föreläggande och verkställighet av hot och om sökande av ändring i beslut om hot, och dessa ska tillämpas i ärenden enligt lagen om vattentjänster.

31 §. Rätt att anhängiggöra ärenden. I paragrafen föreslås en ändring genom vilken rätten att anhängiggöra ärenden utvidgas så att de ändringar som gjorts i 6 § beaktas i den. I fortsättningen

gäller rätten för en part och den myndighet som bevakar allmänt intresse att anhängiggöra ett ärende alltså 6 § 2 och 3 mom., där det föreskrivs om kommunens skyldighet att ordna vattentjänster. Rätten att anhängiggöra ett ärende ska alltså gälla situationer där kommunen inte på det sätt som förutsatts i 6 § har vidtagit åtgärder för inrättande av ett vattentjänstverk som motsvarar behovet eller utvidgande av ett sådant vattentjänstverks verksamhetsområde eller vidtagit alternativa åtgärder för att trygga tillgången till hushållsvatten eller bortledandet av spillvatten.

32 §. Ändringssökande. Det föreslås att paragrafen ändras i sin helhet. De ändringar som görs i paragrafen ändrar dock inte principerna för ändringssökande enligt lagen om vattentjänster, utan genom ändringarna förtydligas och preciseras formuleringarna i paragrafen. Dessutom flyttas 16 a § 2 mom., som gäller sökande av ändring i ett beslut av ett vattentjänstverk i ett ärende som gäller rätt att ta del av en handling, till paragrafen som ett nytt 2 mom.

I 1 mom. föreslås en informativ hänvisning till lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Enligt det föreslagna momentet ska vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas också på sökande av ändring i beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten och den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har fattat med stöd av lagen om vattentjänster. I egenskap av tillsynsmyndigheter enligt lagen om vattentjänster fattar närings-, trafik- och miljöcentralen samt den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och miljövårdsmyndigheten överklagbara beslut i vilka ändring söks genom förvaltningsbesvär. Förvaltningsbesvär lämpar sig för sådana beslut om befrielse som meddelats med stöd av 11 och 17 c § i lagen om vattentjänster samt för ålägganden som tillsynsmyndigheten meddelat med stöd av 29 §. Omprövningsförfarandet kan inte tillämpas på dessa beslut.

I mom. föreslås också att ändring i beslut av andra kommunala myndigheter får sökas genom kommunalbesvär med iakttagande av vad som i kommunallagen föreskrivs om sökande av ändring i beslut av kommunala myndigheter. Dessa beslut som meddelas med stöd av lagen om vattentjänster och i vilka ändring söks genom kommunalbesvär är i lagen avsedda beslut enligt 4 d § om utnyttjande av kommunens förköpsrätt och sådana beslut om vattentjänstverkets verksamhetsområde som meddelas med stöd av 8, 8 a, 8 b och 8 c § samt sådana beslut om ordnande av avloppshantering av dagvatten som meddelas med stöd av 17 a §. Dessa beslut fattas vanligen av kommunfullmäktige, och därför söks ändring i dem genom kommunalbesvär. I 133 § i kommunallagen föreskrivs att om ändring i ett beslut får sökas genom kommunalbesvär med stöd av någon annan lag, tillämpas bestämmelserna om begäran om omprövning i 134 § i kommunallagen inte. Eftersom det är fråga om ett beslut i vilket ändring får sökas genom kommunalbesvär med stöd av lagen om vattentjänster, ska omprövningsförfarandet enligt 134 § i kommunallagen alltså inte tillämpas. Till övriga delar tillämpas på dessa beslut vad som i kommunallagen föreskrivs om ändringssökande.

Paragrafens 1 mom. föreslås innehålla huvudreglerna för sökande av ändring, och de nya 2 och 3 mom. undantag från huvudregeln i fråga om vissa beslut.

Det nya 2 mom. motsvarar den gällande lagens 16 a § 2 mom. om offentlighet i fråga om ett vattentjänstverks handlingar som innehåller miljöinformation, där det föreskrivs om sökande av ändring i ett beslut av ett vattentjänstverk i ett ärende som gäller rätt att ta del av en handling. Det föreskrivs separat om sökande av ändring i dessa beslut av ett vattentjänstverk, eftersom bestämmelserna om sökande av ändring i 33 § i offentlighetslagen inte som sådana lämpar sig för de vattentjänstverk som inte omfattas av offentlighetslagens tillämpningsområde.

I det nya 3 mom. föreskrivs det om sökande av ändring i fråga om sådana administrativa påföljder som avses i viteslagen. På sökande av ändring tillämpas då viteslagen. I 24 § i

viteslagen föreskrivs det om ändringssökande, och huvudregeln är att vid sökande av ändring tillämpas vad som föreskrivs om sökande av ändring i ett beslut som gäller huvudförpliktelsen. Ett beslut som gäller huvudförpliktelsen är det beslut enligt lagen om vattentjänster som förenas med en påföljd enligt viteslagen.

Den behöriga förvaltningsdomstolen i ärenden som gäller ändringssökande bestäms med stöd av 10 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Ändring i förvaltningsdomstolens beslut får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

33 §. Besvärsrätt. Det föreslås att paragrafen ändras i sin helhet. Syftet med ändringarna i paragrafen är dock inte att utvidga eller inskränka kretsen av besvärberättigade enligt lagen om vattentjänster, utan paragrafändringarna förtydligar endast paragrafens formuleringar och eliminerar överlappningar mellan lagen om vattentjänster och de allmänna lagar som gäller besvärsrätt.

I paragrafen föreslås att utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden och kommunallagen ska den vars rätt eller fördel saken kan beröra, kommunen, tillsynsmyndigheten och den myndighet som bevakar allmänt intresse ha besvärsrätt. Paragrafen gäller alla beslut som meddelas med stöd av lagen om vattentjänster oberoende av om ändring i dem söks genom förvaltningsbesvär eller kommunalbesvär. Kretsen av besvärberättigade i fråga om beslut enligt lagen om vattentjänster är således mycket omfattande.

Enligt 7 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden får besvär över ett förvaltningsbeslut anföras av den som beslutet avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet (part) samt av en myndighet om överklagandet är behövligt med anledning av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka. Kommunalbesvär får enligt 137 § i kommunallagen på motsvarande sätt anföras av den som ett beslut avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet (part) samt av kommunmedlemmarna. Beroende på om det är fråga om förvaltningsbesvär eller kommunalbesvär har åtminstone de aktörer som avses i lagen om rättegång i förvaltningsärenden eller kommunallagen besvärsrätt. Således har en kommunmedlem inte besvärsrätt till exempel i fråga om ett beslut om befrielse enligt 11 §, där ett besvärssärende behandlas som förvaltningsbesvär.

Besvärsrätt har oberoende av besvärsslag dessutom alltid kommunen, tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster, en myndighet som bevakar allmänt intresse i saken och den vars rätt eller fördel saken kan beröra. Vid sökande av ändring har kommunen besvärsrätt för att kommunen ska ha möjlighet att bevaka kommunens intresse. I egenskap av tillsynsmyndigheter enligt lagen om vattentjänster utövar den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten och den kommunala hälsoskyddsmyndigheten tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i lagen i ärenden som hör till deras behörighet. Tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster ska alltid ha möjlighet att överklaga varandras beslut. Exempelvis närings-, trafik- och miljöcentralen har i egenskap av tillsynsmyndighet för vattentjänster anført besvär över kommunens beslut om verksamhetsområden för vattentjänster. Även om en myndighet som bevakar allmänt intresse har besvärsrätt enligt 7 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, ingår motsvarande besvärsrätt för en myndighet som bevakar allmänt intresse inte i kommunallagen. Därför ska besvärsrätten för en myndighet som bevakar allmänt intresse kvarstå i lagen om vattentjänster. I ärenden enligt lagen om vattentjänster kan en myndighet som bevakar allmänt intresse vara till exempel tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen i situationer där ett beslut om ett verksamhetsområde som meddelats med stöd av lagen om vattentjänster har konsekvenser för det allmänna intresse som myndigheten bevakar. I lagen om vattentjänster är partsbegreppet på ett för miljölagstiftningen typiskt sätt mer omfattande än i de

allmänna lagar som reglerar ändringssökande, och detta mer omfattande partsbegrepp ska kvarstå i lagen.

I den gällande lagen föreskrivs det att tillsynsmyndigheten har rätt att överklaga beslut varmed förvaltningsdomstolen har ändrat eller upphävt dess beslut. Det föreslås att denna bestämmelse stryks ur lagen som onödig, eftersom den myndighet som har fattat det ursprungliga förvaltningsbeslutet enligt 109 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden har rätt att anföra besvär över ett sådant beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket domstolen har upphävt myndighetens beslut eller ändrat det. Paragrafen tillämpas enligt 142 § 3 mom. i kommunallagen också på kommunens rätt att anföra besvär över ärenden som gäller kommunalbesvär. Således finns det inget behov av särskilda bestämmelser om detta i lagen om vattentjänster.

34 §. *Twistemål som gäller fastigheters vattentjänster.* Det föreslås att paragrafen och dess rubrik ändras. Avsikten med ändringarna är dock inte att ändra sättet att behandla tvistemål som gäller en fastighets vattentjänster, utan endast att förtydliga formuleringarna i paragrafen.

Det föreslås paragrafens rubrik *Behandling i tingsrätten* i den gällande lagen ändras så att den bättre motsvarar paragrafens innehåll. Den nya rubriken föreslås vara *Twistemål som gäller fastigheters vattentjänster*.

I paragrafen föreskrivs det om forumet i sådana tvistemål mellan ett vattentjänstverk och dess kund som gäller en fastighets vattentjänster. Twistemål som gäller en fastighets vattentjänster ska behandlas på ett enhetligt sätt oberoende av vattentjänstverkets juridiska form, dvs. oberoende av om det är till exempel är ett andelslag, en kommuns balansenhet eller ett aktiebolag. För att undvika oklarheter föreslås det att det i lagen tas in en bestämmelse som motsvarar 34 § i den gällande lagen, enligt vilken sådana tvister som grundar sig på ett avtal mellan ett vattentjänstverk och dess kund ska behandlas som ett civilrättsligt tvistemål vid tingsrätten. Bestämmelsen gäller situationer där vattentjänstverket och dess kund har en tvist till exempel i sådana situationer enligt 6 kap. som hänför sig till avbrott i eller fel i tjänsten. Tvisten kan också gälla till exempel avgifter som tas ut för vattentjänster eller andra situationer där vattentjänstverket i enlighet med 5 kap. 23 § ändrar avtalsvillkoren och det uppstår en meningsskiljaktighet mellan kunden och verket om till vilka delar ändringen av avtalsvillkoren är lagenlig. I dessa situationer har en konsumentkund alternativt också möjlighet att vända sig till konsumentmyndigheterna till den del ärendet hör till deras behörighet.

Paragrafen innehåller också en informativ hänvisning till 10 kap. i rättegångsbalken, där det föreskrivs om forum för behandling av tvistemål. I regel bestäms forumet i enlighet med bestämmelserna om allmänt forum i 10 kap. 1 och 2 § i rättegångsbalken. Ett yrkande mot en fysisk person samt mot ett bolag, en förening, en stiftelse eller någon annan privaträttslig juridisk person eller mot någon annan offentligrättslig juridisk person än staten, ett välfärdsområde eller en kommun prövas av den tingsrätt inom vars domkrets den fysiska personen eller den juridiska personen har sin hemvist. Ett yrkande mot en kommun prövas av den tingsrätt inom vars domkrets kommunen finns.

35 §. *Tystnadsplikt.* I 35 § i den gällande lagen föreskrivs det om tystnadsplikt enligt offentlighetslagen för dem som utför uppgifter enligt lagen samt om vissa rättigheter att lämna ut sekretessbelagda uppgifter.

I 1 mom. föreskrivs det att på tystnadsplikten för den som utför uppgifter som avses i lagen tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Motiveringen till paragrafen (RP 85/2000 rd) är bristfällig i fråga om momentet, och av motiveringen framgår inte momentets

syfte, som är att utvidga tystnadsplikten enligt offentlighetslagen till att utöver tillsynsmyndigheterna enligt lagen också gälla andra som utför uppgifter enligt lagen, dvs. vattentjänstverk, partivattentjänstverk och deras personal. Även om vattentjänstverk eller partivattentjänstverk inte omfattas av offentlighetslagens tillämpningsområde, tillämpas på dem i ärenden som har samband med verkställigheten av denna lag bestämmelserna i offentlighetslagens 22 § om handlingssekretess, 23 § om tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande, 24 § om sekretessbelagda myndighetshandlingar, 7 kap. om undantag från och upphörande av sekretess samt 35 § om straffbestämmelser.

Det föreslås att 2 mom. stryks helt. Enligt den gällande lagen får trots tystnadsplikten uppgifter om enskildas och sammanslutningars ekonomiska ställning eller företagshemligheter och enskildas personliga förhållanden, som erhållits vid utförande av åligganden enligt lagen, lämnas ut till tillsynsmyndigheten för utförande av uppgifter som avses i lagen och till åklagar- och polismyndigheter för utredande av brott, om det är nödvändigt för skötseln av informationssäkerhetsrelaterade uppgifter. Denna reglering om utlämnande av uppgifter behövs inte längre. Åklagar- och polismyndigheterna har i de lagar som gäller dem getts omfattande rätt att få sekretessbelagda uppgifter för utredande av brott. Enligt förslaget ingår bestämmelser om tillsynsmyndigheternas rätt att få uppgifter i den nya 35 a §.

35 a §. *Tillsynsmyndigheternas rätt att få information och utföra inspektioner.* I paragrafen föreslås bestämmelser om tillsynsmyndigheternas rätt att få information och utföra inspektioner.

I 1 mom. föreskrivs det om rätten för tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster att få information. De tillsynsmyndigheter enligt lagen om vattentjänster som avses i paragrafen är enligt 4 § närings-, trafik- och miljöcentralen, den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten och den kommunala hälsoskyddsmyndigheten. I 1 mom. föreslås det att tillsynsmyndigheterna enligt lagen trots sekretessbestämmelserna ska ha rätt att på begäran få för utförandet av sina uppgifter enligt lagen om vattentjänster nödvändiga uppgifter av varandra, kommunen, Skatteförvaltningen, Försörjningsberedskapscentralen, räddningsverket, den som har tillsyn över sådana tillstånd att ta vatten som avses i vattenlagen (587/2011), den som har tillsyn över sådana miljötillstånd för avloppsreningsverk som avses i miljöskyddslagen (527/2014), vattentjänstverk och partivattentjänstverk. Rätten att få information är bunden till att uppgifterna är nödvändiga för att tillsynsmyndigheterna ska kunna utföra sina uppgifter.

Rätten att få tillgång till information mellan tillsynsmyndigheter enligt lagen om vattentjänster och tillsynsmyndigheternas rätt att få tillgång till information av kommunen kan behövas till exempel vid tillsynen över att de skyldigheter som gäller beredskap fullgörs. De nödvändiga uppgifter som behövs av Försörjningsberedskapscentralen kan till exempel gälla till vissa delar sekretessbelagda uppgifter som Försörjningsberedskapscentralen innehar om lägesbilden över vattentjänsterna. Behovet att få uppgifter som Skatteförvaltningen innehar hänför sig främst till kontaktuppgifter för ägare eller innehavare av fastigheter i situationer där kontaktuppgifterna inte framgår av annat informationsmaterial som tillsynsmyndigheterna har tillgång till, såsom fastighetsdatasystemet. Sådana situationer kan uppstå exempelvis när den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten behöver sända uppgifter om delgivning av beslut till ägaren av en sådan fastighet vars ägaruppgifter inte uppdaterats i lagfartsregistret och lagfarten fortfarande är i en avliden persons namn. Uppgifter som behövs av vattentjänstverk och partivattentjänstverk kan vara till exempel uppgifter om placeringen av den kritiska infrastruktur som verket äger, när uppgifterna är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska kunna utföra sina uppgifter enligt lagen om vattentjänster. Eftersom den som har tillsyn över sådana tillstånd för vattentjänstverk att ta vatten som avses i vattenlagen och den som har tillsyn över sådana miljötillstånd för avloppsreningsverk som avses i miljöskyddslagen i regel inte är tillsynsmyndigheter enligt lagen om vattentjänster, kan rätten för tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster att

få uppgifter av dem som utövar denna tillsyn behövas till exempel vid störningssituationer i vattentjänsterna. Räddningsverket kan till exempel vid översvämningar inneha uppgifter som är nödvändiga för att den som utövar tillsyn enligt lagen om vattentjänster ska kunna utföra sina lagstadgade uppgifter. Rätten att få information gäller endast uppgifter som mottagaren av begäran om information innehar. En mer omfattande skyldighet att ta fram uppgifter än så föreskrivs inte med stöd av momentet för mottagaren av begäran om information.

I 2 mom. föreslås att den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten trots sekretessbestämmelserna ska ha rätt att av ägaren eller innehavaren av fastigheten på begäran få de uppgifter för behandling av en i 11 och 17 c § avsedd ansökan om befrielse som är nödvändiga för att bedöma om en anslutning är oskäligen. Även om utgångspunkten för en ansökan om befrielse är att den ägare eller innehavare av en fastighet som ansöker om befrielse på eget initiativ lämnar de uppgifter som behövs till den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten, ska den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten i samband med behandlingen av ansökan om befrielse ha möjlighet att av ägaren eller innehavaren av fastigheten få ytterligare uppgifter som behövs för bedömningen av om befrielse ska beviljas.

Rätten att få information enligt 1 mom. gäller också personuppgifter, men omfattar inte till känsliga personuppgifter. Rätten att få information enligt 2 mom. gäller känsliga personuppgifter, eftersom det kan vara fråga om hälsouppgifter om den ägare eller innehavare av fastigheten som ansöker om befrielse. Således utfärdas genom både 1 och 2 mom. nationella bestämmelser som kompletterar dataskyddsförordningen (EU) 2016/679. Regleringen är nödvändig eftersom det är fråga om en bestämmelse om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter, om vilket det nationellt enligt 29 § i offentlighetslagen ska föreskrivas särskilt. I bestämmelsen beaktas de villkor för att bestämmelserna ska vara exakta och noggrant avgränsade som följer av grundlagsutskottets praxis. De föreslagna särskilda bestämmelserna om behandlingen av personuppgifter grundar sig på artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen, dvs. behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. Detta behandlas närmare i propositionens avsnitt om lagstiftningsordningen (12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning).

I 3 mom. föreslås bestämmelser om rätt för tillsynsmyndigheterna och av dem förordnade tjänstemän eller tjänsteinnehavare att vid utförande av tillsynsuppgifter röra sig på annans område. För tillsynen ska myndigheten också ha rätt att få tillträde till platser där verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster bedrivs, såsom vattentjänstverk eller vattentäkter. De som utför tillsynsuppgifter ska ha rätt att utföra inspektioner och undersökningar. Vid en inspektion ska bestämmelserna i 39 § i förvaltningslagen iakttas.

I 4 mom. föreslås bestämmelser om att åtgärder enligt 3 mom. inte får utföras i utrymmen som används för boende av permanent natur. Bestämmelsen utgår från att det vid utförandet av inspektioner enligt lagen om vattentjänster inte är fråga om att skydda något så väsentligt intresse att det skulle vara motiverat att utvidga tillsynen till områden som omfattas av hemfriden. Till den konstitutionella hemfriden som skyddas genom bestämmelsen hör dock inte gården till en bostad eller utrymmen som används för annat än boende, eftersom det inte är fråga om hemfriden som skyddas av strafflagen.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I propositionen ingår bemyndiganden att utfärda förordning, och det föreslås att lagstiftningsheltheten kompletteras med bestämmelser på lägre nivå än lag.

I 5 a § om utveckling av vattentjänster i kommunen föreslås ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om innehållet i kommunens vattentjänstplan. Det föreslås att det i förordningen föreskrivs om minimikraven på innehållet i planen. Planen ska innehålla ett sammandrag av hur vattentjänsterna ordnas och vattentjänsterna inom kommunens område, ägarpolitiken för vattentjänster och ägarstyrningen i vattentjänstverk som kommunen har bestämmande inflytande i samt de myndigheter som ansvarar för utvecklandet och ordnandet av vattentjänsterna i kommunen. I planen ska dessutom behandlas andra frågor som är viktiga med tanke på utvecklandet av vattentjänsterna i kommunen.

I 9 a § om vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan föreslås ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om innehållet i och uppdateringen av egendomsförvaltningsplanen. På förordningsnivå ska det föreskrivas om innehållet i vattentjänstverkets plan för undersökning av skicket och uppdateringen av den, innehållet i den långsiktiga investeringsplanen och uppdateringen av den, innehållet i den långsiktiga ekonomiplanen och uppdateringen av den samt innehållet i planen för underhållet och uppdateringen av den.

I 15 a § om vattentjänstverkets beredskap för störningssituationer ges ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om beredskapsplanens innehåll och vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna. På förordningsnivå ska det föreskrivas om beredskapsplanens minimiinnehåll samt om hur ofta och hur verket ska öva verksamheten vid störningssituationer.

I 20 a § om vattentjänstverkens verksamhetsberättelse föreslås ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om verksamhetsberättelsens innehåll. På förordningsnivå ska det föreskrivas om nyckeltalen för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet, vilka ska ingå i verksamhetsberättelsen.

Det bemyndigande att utfärda förordning som ingår i 20 d § om informationssystem för vattentjänster ändras och till bemyndigandet fogas ett bemyndigande för statsrådet att på förordningsnivå utfärda bestämmelser om tidpunkten för lämnande av uppgifter till informationssystemet för vattentjänster. Det föreslås att statsrådets förordning om informationssystemet för vattentjänster och upplysningsplikten (6/2023) ändras så att tidpunkten för lämnande av de uppgifter som ska lämnas till informationssystemet för vattentjänster fogas till förordningen.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2026. Det föreslås att bestämmelser om när vissa skyldigheter enligt lagen börjar gälla utfärdas genom övergångsbestämmelser.

Det föreslås att lagens 4 c § 4 mom. om nya verk som inrättas och 4 e § om begränsningar i försäljningen av egendom i fråga om vattentjänstandelslag ska tillämpas på verk som inrättas efter ikraftträdandet av lagen. Bestämmelserna i fråga ska således inte alls tillämpas på verk som inrättats före ikraftträdandet av ändringslagen.

Kommunen ska inom två år från ikraftträdandet av denna lag i förvaltningsstadgan ge de i 4 b § avsedda bestämmelserna om de kommunala myndigheter som svarar för uppgifterna enligt lagen. Kommunen ska utarbeta en vattentjänstplan enligt 5 a § inom två år från ikraftträdandet av denna lag. Kommunen ska kontrollera att de verksamhetsområden som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdande av denna lag överensstämmer med denna lag inom fem år från ikraftträdandet. Kommunen ska i fråga om nya vattentjänstverk som ska omfattas

av tillämpningsområdet för denna lag fatta ett i 8 § 1 mom. avsett beslut om att godkänna eller inte godkänna verksamhetsområdet inom fem år från ikraftträdandet av denna lag.

Inom ett sådant verksamhetsområde för ett vattentjänstverk som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och vilket ligger i en tätort bestäms skyldigheten att ansluta fastigheten till verkets hushållsvatten- och spillvattennät i enlighet med den 10 § som gällde vid ikraftträdandet tills kommunen kontrollerar att verksamhetsområdet överensstämmer med denna lag. Inom ett sådant verksamhetsområde för ett vattentjänstverk som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och vilket ligger utanför en tätort bestäms skyldigheten att ansluta fastigheten till verkets hushållsvatten- eller spillvattennät dock fortfarande i enlighet med den 10 § som gällde vid ikraftträdandet tills fyra år har förflutit från det att det kontrollerats att verksamhetsområdet överensstämmer med denna lag.

Ett vattentjänstverk ska utarbeta en egendomsförvaltningsplan enligt 9 a § inom två år från ikraftträdandet av denna lag. Ett vattentjänstverk ska utarbeta en beredskapsplan enligt 15 a § inom fyra år från ikraftträdandet av denna lag.

De avgifter som ett vattentjänstverk tar ut ska överensstämma med 18 och 19 § för den räkenskapsperiod som följer efter det att egendomsförvaltningsplanen har utarbetats.

Verksamhetsberättelsen enligt 20 a § ska första gången upprättas för den räkenskapsperiod som börjar efter att egendomsförvaltningsplanen har utarbetats. De uppgifter som ska offentliggöras i enlighet med 20 c § ska vara öppet tillgängliga i datanätet inom sex månader från utgången av den räkenskapsperiod som avses ovan.

I ärenden som är anhängiga vid förvaltningsmyndigheter eller domstolar när denna lag träder i kraft ska de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

På inrättningar vars verksamhetsområde har godkänts före ikraftträdandet av denna lag, men som efter ikraftträdandet inte uppfyller definitionen av vattentjänstverk, ska den lag som gällde vid ikraftträdandet tillämpas tills kommunen kontrollerar verksamhetsområdet i ett förfarande enligt denna lag. Om kommunen godkänner ett verksamhetsområde för en ovan avsedd inrättning i ett förfarande enligt denna lag, tillämpas på inrättningen efter det att verksamhetsområdet har godkänts bestämmelserna i denna lag trots att inrättningen inte uppfyller definitionen av vattentjänstverk enligt denna lag.

10 Verkställighet och uppföljning

För att säkerställa enhetlig tolkning och praxis vid genomförandet av reformen av lagen om vattentjänster ska en handbok för tillämpningen av den reviderade lagen om vattentjänster utarbetas i samarbete med intressentgrupper.

11 Förhållande till andra propositioner

Avsikten är att propositionen lämnas till riksdagen under vårsessionen 2025 och behandlas i riksdagen samtidigt som regeringens proposition med förslag till lagstiftning om en reform av statens regionförvaltning (RP 13/2025 rd). I regeringens proposition med förslag till lagstiftning om en reform av regionförvaltningen föreslås det att 4, 15, 15 b, 20 d och 29 § i lagen om vattentjänster ändras så att närings-, trafik- och miljöcentralen ändras till livskraftscentralen på grund av att uppgiften överförs.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Allmänt

De grundläggande fri- och rättigheter som är centrala med tanke på de föreslagna bestämmelserna är jämlikhet enligt 6 §, skydd för privatlivet enligt 10 §, yttrandefrihet och offentlighet enligt 12 §, egendomsskydd enligt 15 § och näringsfrihet enligt 18 § i grundlagen. Dessutom bör förslaget bedömas i förhållande till den kommunala självstyrelse som avses i 121 § i grundlagen och till bestämmelserna om överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter i 124 § i grundlagen. De bemyndiganden att utfärda förordning som hänför sig till förslaget bör granskas med avseende på 80 § i grundlagen. Syftet med propositionen är att främja vattentjänsternas driftssäkerhet och vattentjänstverkens verksamhetsförutsättningar även i framtiden, och därigenom bidrar propositionen till att trygga och främja rättigheterna enligt 7 § (rätten till liv) och 19 § (rätt till social trygghet) i grundlagen. Grundlagens 7 och 19 § har ansetts vara de centrala grundläggande fri- och rättigheter i Finlands system för de grundläggande fri- och rättigheterna som uttrycker den mänskliga rättigheten till vatten och sanitet.

Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande GrUU 11/2014 rd att det i regeringens proposition om ändring av lagen om vattentjänster (RP 681/2014 rd) främst rörde sig om det ansvar för miljön som nämns i 20 § i grundlagen. De bestämmelser om dagvatten som föreslogs i den propositionen var en strävan att fullgöra det allmännas skyldighet enligt grundlagens 20 § 2 mom. och 19 § 3 mom. att tillförsäkra alla en sund miljö och att främja befolkningens hälsa. Även de driftsäkra vattentjänster i kommunernas ägo som eftersträvas i detta förslag främjar och tryggar för sin del dessa skyldigheter som det allmänna har enligt grundlagen.

De föreslagna bestämmelserna preciserar och kompletterar i stor utsträckning de nuvarande bestämmelserna i lagen om vattentjänster, och grunderna i lagen samt principerna och ansvaret för utvecklande, ordnande och ombesörjande av vattentjänsterna förblir till stor del oförändrade. Propositionen innehåller sådana aspekter av de grundläggande fri- och rättigheterna som det finns skäl att bedöma också med tanke på de allmänna förutsättningarna för begränsning av grundläggande fri- och rättigheter i grundlagen. I samband med att grundlagarnas bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna ändrades ställde grundlagsutskottet följande krav som förutsättningar för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna: Inskränkningarna bör bygga på en författning på lagnivå, inskränkningarna ska vara noga avgränsade och tillräckligt exakt definierade, grunderna för inskränkningar ska vara acceptabla med avseende på systemet med grundläggande fri- och rättigheter och dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl, det kan inte stadgas genom vanlig lag om en inskränkning av kärnan i en grundläggande fri- eller rättighet, inskränkningarna bör vara nödvändiga för att uppnå ett acceptabelt syfte och stå i rätt proportion till det rättsgoda som rättigheten skyddar och till det samhälleliga intresse som ligger bakom inskränkningen, inskränkningar kräver ett adekvat rättsskydd och att Finlands internationella människorättsförpliktelser iakttas (GrUB 25/1994 rd).

12.2 Offentlighet

Enligt 12 § 2 mom. i grundlagen är handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar. Riksdagen har i samband med totalrevideringen av offentlighetslagstiftningen betonat att restriktivitet ska iakttas när det gäller att ta in bestämmelser om sekretess för myndighetsuppgifter i speciallagstiftning (RSv 303/1998 rd, se också FvUB 31/1998 rd, s. 7/I).

I propositionen föreslås bestämmelser om att den beredskapsplan som vattentjänstverket utarbetat i enlighet med 15 a § i sin helhet är en sekretessbelagd handling. Sekretessen föreslås omfatta samtliga uppgifter som ingår i vattentjänstverkens beredskapsplan. Syftet med den föreslagna sekretessbestämmelsen är att begränsa offentligheten för de uppgifter som ingår i planen, och bakom det finns ett behov att säkerställa att kritiska uppgifter om beredskap i anslutning till de nödvändiga vattentjänsterna hemlighålls och på så sätt trygga allmänintresset. I sista hand syftar den föreslagna sekretessbestämmelsen således till att trygga 7 och 19 § i grundlagen.

I offentlighetslagens 24 § om sekretessbelagda myndighetshandlingar föreskrivs det i 1 mom. 7 och 8 punkten om sekretessgrunder med stöd av vilka vattentjänstverkets beredskapsplan till vissa delar kan vara en sekretessbelagd handling som innehas av en myndighet. Offentlighetslagens sekretessgrunder lämnar dock rum för tolkning i fråga om huruvida alla säkerhetskritiska uppgifter i vattentjänstverkens beredskapsplan kan skyddas med stöd av dem. Den föreslagna sekretessbestämmelsen gäller den beredskapsplan som innehas av vattentjänstverket. Vattentjänstverket är inte nödvändigtvis en sådan myndighet som avses i offentlighetslagen, och därför lämpar sig sekretessbestämmelserna i offentlighetslagen inte alltid för bedömning av sekretessen för en handling som innehas av vattentjänstverket. Också när en tillsynsmyndighet enligt lagen om vattentjänster innehar beredskapsplanen för ett vattentjänstverk föreslås planen i sin helhet vara en sekretessbelagd handling. Den föreslagna begränsningen av offentlighetsprincipen är nödvändig för att hemlighålla kritiska uppgifter om vattentjänstverkens beredskap.

12.3 Egendomsskyddet

Enligt 15 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens egendom tryggad. I 15 § 2 mom. i grundlagen sägs det att angående expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning bestäms genom lag. Det föreslagna kravet på behållande av kommunens ägande i vattentjänstverk (4 c §) samt bestämmelserna om kommunens förköpsrätt och försäljningsbegränsningar i fråga om kundägda vattentjänstandelslag som har bildats efter lagens ikraftträdande (4 d och 4 e §) ska bedömas mot den grundläggande rättigheten till egendomsskydd. Kommunerna omfattas såsom aktörer som utövar offentlig makt inte av egendomsskyddet som tryggas i 15 § i grundlagen (t.ex. GrUU 41/2017 rd, s. 4). Kommunerna omfattas inte av egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen ens indirekt på det sätt som privaträttsliga juridiska personer, såsom aktiebolag, omfattas genom egendomsskyddet för de fysiska personer som är aktieägare i dem. Däremot omfattas kommunernas egendom av grundlagens skydd genom den kommunala självstyrelse som tryggas i 121 § i grundlagen. De föreslagna bestämmelsernas aspekter som gäller den kommunala självstyrelsen granskas under rubriken kommunal självstyrelse. Således begränsas de frågor som gäller egendomsskyddet i denna proposition till de konsekvenser som de föreslagna bestämmelserna har för de privata ägare som för närvarande finns inom vattentjänstsektorn.

Genom de föreslagna bestämmelserna begränsas möjligheten för sådana vattentjänstverk och partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över att överlåta sin vattentjänstegendom (4 c §). Genom propositionen begränsas dessutom möjligheten för dessa verk som helt ägs av kommunerna eller som kommunerna har bestämmande inflytande över att ta i bruk ny vattentjänstegendom som inte ägs av dem. De i propositionen avsedda verk som kommunerna har bestämmande inflytande över ägs inte helt av kommunen, utan vid sidan av det ägande som medför bestämmande inflytande för kommunen finns också privat ägande. När det gäller det privata ägandet är det vanligen fråga om sådana enskilda personer och industriföretag som använder vattentjänsterna. När det gäller begränsningar i fråga om vattentjänstegendom är det i fråga om ett vattentjänstverk och

partivattentjänstverk som kommunen har bestämmande inflytande över inte möjligt att rikta begränsningarna endast till den kommunala ägaren, utan begränsningarna riktas också till de privata minoritetsägarna genom ägandet i vattentjänstverket. Det är inte möjligt att specificera den vattentjänstegendom som ett verk använder eller tar i bruk som ny så att en viss begränsad andel av den skulle ägas av privata minoritetsägare och inte omfattas av de begränsningar som gäller kommunen. Begränsningen i försäljningen av ett verks vattentjänstegendom ska således bedömas utifrån egendomsskyddet för dessa privata minoritetsägare i vattentjänstverk som kommunen har bestämmande inflytande över. Däremot kan privat minoritetsägarande i ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som kommunen har bestämmande inflytande i även i fortsättningen säljas vidare utan att bestämmelserna begränsar försäljningen. Dessa situationer omfattas av kommunens förköpsrätt, i fråga om vilken de aspekter som har med egendomsskyddet att göra bedöms nedan.

Grundlagsutskottet har i sin avgörandep Praxis i fråga om energi- och dataöverföringsnät konstaterat att egendomens särskilda karaktär talar för att begränsningar riktas till egendom och ansett dem förenliga med grundlagen när de baserar sig på exakta bestämmelser och är skäligen för ägaren. (t.ex. GrUU 1/1996 rd, GrUU 34/2000 rd, GrUU 32/2004 rd, GrUU 45/2005 rd och GrUU 10/2007 rd). Dessutom har grundlagsutskottet ansett att det i princip är nödvändigt och acceptabelt att näringsverksamheten regleras i en marknadssituation där det råder naturligt monopol (t.ex. GrUU 4/2000 rd och GrUU 36/2004 rd). Grundlagsutskottet har vid bedömningen av om regleringen är tillräckligt exakt fäst vikt vid att regleringen i första hand gäller företag som bedriver affärsverksamhet (t.ex. GrUU 2/2004 rd).

Också vattentjänstverken, partivattentjänstverken och deras vattentjänstegendom är sådan egendom som kan användas endast för ett visst ändamål. Vattentjänstverken har en naturlig monopolställning inom sitt område. Dessutom talar det att vattentjänsterna har karaktären av nödvändiga tjänster och vattentjänstverkens lagstadgade serviceuppgifter för mer omfattande begränsningar av egendomsskyddet än vad som gäller i sådana frågor som inte har karaktären av nödvändiga tjänster. De föreslagna begränsningarna när det gäller behållande av det kommunala ägandet i vattentjänsterna och när det gäller vattentjänstegendomen hos vattentjänstverk som ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över riktas inte direkt mot enskilda personer eller enskilda personers egendom. Vattentjänstverksamhetens särskilda karaktär kan anses tala för överlåtelsebegränsningar i fråga om egendomen. De begränsningar som gäller egendomen kan anses vara skäligen och de baserar sig på exakta bestämmelser. Försäljningsbegränsningarna för egendom gäller dock inte sådana helt eller huvudsakligen privatägda vattentjänstverk som inrättats före lagens ikraftträdande, oberoende av deras organisationsform.

Den med de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna förenliga proportionalitetsprincipen förutsätter att en åtgärd som kan jämföras med expropriation av egendom inte ska vidtas, om inte ett godtagbart syfte kan nås med lindrigare metoder (t.ex. GrUU 53/2001 rd). Ett syfte med beredningen är att de offentligt ägda vattentjänstfunktionerna ska förbli i offentlig ägo. För att syftet ska nås anses det behövligt att föreskriva inte bara om behållande av kommunens ägande inom vattentjänsterna utan också om begränsning av sådan försäljning av vattentjänstegendom eller vattentjänstverk som sker efter lagens ikraftträdande. I den föreslagna regleringslösningen kan de arrangemang för genomförande av vattentjänster som tillämpas när lagen träder i kraft fortsätta på samma sätt som tidigare även i framtiden. Lagförslaget ingriper inte retroaktivt i gällande ägande- eller avtalsförhållanden. I den föreslagna lagen uppställs inget hinder för privatägda vattentjänstverk som inrättats före lagens ikraftträdande att sälja sin verksamhet, men kommunen ska i dessa situationer ha möjlighet att ingripa i köpet genom att utnyttja sin förköpsrätt (4 d §).

Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelserna om förköpsrätt med avseende på den grundläggande rättigheten till egendomsskydd i samband med bedömningen av ändringar av bestämmelser i förköpslagen (608/1977) (GrUU 15/2005 rd). Förslagets regleringslösning i fråga om kommunens förköpsrätt motsvarar innehållsmässigt förköpslagen, som kommunens allmänna förköpsrätt grundar sig på, så vid bedömningen av dess grundlagsenlighet kan man stödja sig på grundlagsutskottets tolkningar i samband med bedömningen av förköpslagen. Enligt grundlagsutskottets tolkning innebär förköpsrätten med avseende på egendomsskyddet en relativt liten intervention i köparens rättsliga ställning, eftersom det sett i köparens perspektiv handlar om att han inte får köpa föremålet för köpet. Dessutom har utskottet med avseende på egendomsskyddet framfört att det är av betydelse att köparen får ersättning för sina förluster (GrUU 15/2005 rd, s. 2).

Med tanke på avtalsfriheten har grundlagsutskottet konstaterat att kommunens förköpsrätt begränsar ägarens frihet att besluta till vem egendom överläts, vilket hör till ägarens bestämmande inflytande. Denna begränsning har dock i utskottets tolkning ansetts vara liten. Utskottet har också ansett att säljaren får sin förmögenhetsrättsliga ställning tryggad genom att kommunen är bunden att följa de ursprungliga köpevillkor som säljaren och köparen har kommit överens om. Dessutom har grundlagsutskottet i sin tolkning fast vikt vid att förköpsrätten bygger på tungt vägande samhälleliga behov. Bestämmelserna om kommunens förköpsrätt är därför enligt utskottet inte heller problematiska med avseende på egendomsskyddet för säljaren (GrUU 15/2005 rd, s. 2).

De föreslagna bestämmelserna om förköpsrätt bygger på tungt vägande samhälleliga behov som hänför sig till säkerställande av det offentliga ägandet av vattentjänstfunktioner. Genom de föreslagna bestämmelserna om förköpsrätt säkerställs det att kommunen kan ingripa i köpet i en situation där vattentjänstverk eller vattentjänstegendom som för närvarande är i privat ägo är på väg att övergå i en annan privat aktörs besittning i strid med det allmänna intresset. Enligt de föreslagna bestämmelserna blir kommunen genom att utnyttja sin förköpsrätt den andra parten i köpet på samma villkor som vid det ursprungligen överenskomna köpet. Således kan de föreslagna bestämmelserna om förköpsrätt inte anses vara problematiska med tanke på köparens eller säljarens rättsliga ställning eller egendomsskyddet.

12.4 Näringsfrihet

De begränsningar som föreslås i lagen om vattentjänster i fråga om organisationsformen för ett vattentjänstverk som inrättats efter lagens ikraftträdande (4 c §) har samband med näringsfriheten, som tryggas i 18 § 1 mom. i grundlagen. Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Principen om näringsfrihet anses vara huvudregeln när det gäller näringsidkande, men det är dock en regel som det är möjligt att avvika från när andra viktiga samhälleliga intressen talar för det.

Grundlagsutskottet har ansett att förvaltningsuppgifter som i princip hör till myndigheter inte omfattas av näringsfriheten enligt 18 § 1 mom. i grundlagen (t.ex. GrUU 27/2012 rd). Således begränsas bedömningen av de föreslagna ändringarna i fråga om begränsningarna av näringsfriheten till vattentjänstverken till den del de bedriver verksamhet som inte hör till den offentliga förvaltningsuppgift som överförts på dem genom kommunens beslut om verksamhetsområdet. Många vattentjänstverk har ett område med ledningsnät också utanför verksamhetsområdet. I och med den ändrade definitionen av vattentjänstverk omfattar skyldigheterna enligt lagen om vattentjänster i fortsättningen också sådana verk som inte har ett verksamhetsområde som fastställts av kommunen. Vattentjänstverkens ställning med avseende på 124 § i grundlagen har granskats nedan i detta avsnitt.

Eftersom det i lagförslaget föreslås att de vattentjänstverk som inrättats efter lagens ikraftträdande ska ägas av kommunen eller vara kundägda vattentjänstandelslag (4 c §), innebär detta en begränsning av näringsfriheten genom att möjligheten att inrätta privatägda vattentjänstverk, med undantag av kundägda vattentjänstverk i andelslagsform, begränsas. Genom de föreslagna bestämmelserna ingriper man dock inte i verksamhetsförutsättningarna för de vattentjänstverk som redan är verksamma, med undantag för de bestämmelser som beskrivs ovan i samband med bedömningen av begränsningarna av egendomsskyddet. Begränsningen av näringsfriheten utsträcks alltså inte retroaktivt till redan inrättade vattentjänstverk, utan begränsningen gäller endast nya verk som inrättas. Syftet bakom begränsningen är ett tungt vägande samhälleligt behov att trygga att vattentjänstfunktionerna, som utgör ett naturligt monopol, förblir i offentlig ägo. Detta är viktigt bland annat för att trygga befolkningens hälsa och försörjningsberedskapen. Begränsningen har begränsats till att gälla endast nya verk som inrättas. Således kan den föreslagna reglering som begränsar näringsfriheten inte anses utgöra en sådan begränsning av näringsfriheten som inte kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

12.5 Jämlikhet

Enligt 6 § i grundlagen är alla lika inför lagen. Lagförslaget ska bedömas med tanke på den jämlikhetsprincip som framgår av 6 § i grundlagen. Jämlikheten riktas enligt förarbetena i fråga om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna också till lagstiftaren. Grundlagsutskottet har i sin etablerade praxis betonat att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning kan härledas ur jämlikhetsprincipen då en reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (GrUU 59/2002 rd, s. 2/II och RP 309/1993 rd, s. 46/II). Ur grundlagens jämlikhetsbestämmelser har grundlagsutskottet i olika sammanhang härlett kravet att särbehandling av personer inte får vara godtycklig och att skillnaderna inte får bli oskäligen (t.ex. GrUU 60/2002 rd, s. 4, GrUU 46/2002 rd, s. 6 och GrUU 18/2006 rd, s. 2). De föreslagna bestämmelser i lagen om vattentjänster som gäller fastställande av och i synnerhet inskränkning samt upphävande av ett verksamhetsområde (8, 8 a, 8 b och 8 c §) och anslutningsskyldigheten (10 och 11 §) ska bedömas med tanke på jämlikhetsprincipen i grundlagen.

De föreslagna bestämmelserna om godkännande av ett verksamhetsområde, innehållet i beslutet om ett verksamhetsområde, inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde samt kontroll av ett verksamhetsområde kan inverka på tillgången till centraliserade vattentjänster för kommuninvånare. Ändringarna utgår dock från att om verksamhetsområdet inskränks eller upphävs helt och hållet, ska kommunen ändå säkerställa tillgången till vattentjänster i områden som kommer att ligga utanför verksamhetsområdet. Ändringarna i bestämmelserna leder således inte till en situation där en invånare som tidigare har omfattats av centraliserade vattentjänster genom inskränkning av verksamhetsområdet blir helt utan vattentjänster. Genom de föreslagna ändringarna av bestämmelserna eftersträvas inte heller någon väsentlig förändring jämfört med nuläget, där det i mer tätbefolkade områden tillhandahålls centraliserade vattentjänster som man i regel också ska ansluta sig till och det i glesbygden inte nödvändigtvis finns tillgång till centraliserade vattentjänster. Bakgrunden till de föreslagna bestämmelserna är den rådande samhällsutvecklingen, som har lett till att bosättningen koncentrerats och glesbygden avfolkats. Det är både ekonomiskt olönsamt och tekniskt omöjligt att upprätthålla ett centraliserat vatten- och avloppsnät, om avstånden mellan fastigheterna blir betydande och det inte längre finns tillräckligt många som använder vattentjänsterna. Eftersom ändringarna inte väsentligt ändrar den nuvarande regleringslösningen och tillgången till vattentjänster i situationer där verksamhetsområden inskränks eller upphävs ska beaktas också efter det att ett beslut om inskränkning eller upphävande av verksamhetsområdet har fattats, medför

ändringarna i bestämmelserna inte oskäligen skillnader i tillgången till vattentjänster mellan människor som bor i olika områden.

De föreslagna bestämmelserna om anslutningsskyldigheten och i synnerhet förslagen till ändring av bestämmelsen om befrielse från anslutningsskyldigheten (11 §) ger den kommunala miljöförvaldsmyndigheten prövningsrätt när det gäller att besluta om huruvida förutsättningarna för befrielse uppfylls. Bestämmelsen om förutsättningarna för befrielse är dock noggrant avgränsad och möjliggör ingen sådan prövningsrätt som kan leda till godtyckliga beslut om befrielse.

Den i 11 § 4 mom. föreslagna möjligheten till befrielse från anslutningsskyldigheten som har att göra med att en anslutning blir uppenbart oskäligen på grund av fastighetsägarens eller fastighetsinnehavarens höga ålder ska bedömas mot bakgrund av 6 § i grundlagen. I grundlagsutskottets avgörandepraxis har införande av åldersbaserade gränser inte ansetts problematiskt med tanke på grundlagen, förutsatt att det har lagts fram en godtagbar grund för det. Dessutom visar avgörandepraxisen att utskottet anser att de godtagbara argumenten för det också måste stå i ett sakligt och nära samband med lagens syfte (t.ex. GrUU 44/2010 rd). Så som det konstateras i förarbetena till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna är kraven på en motivering höga särskilt vad gäller de i 6 § 2 mom. i grundlagen uppräknade förbjudna grunderna för åtskillnad (se RP 309/1993 rd).

Syftet bakom möjligheten till befrielse enligt prövning är behovet att säkerställa att den i propositionen föreslagna ändringen av anslutningsskyldigheten utanför tätorter inte medför uppenbart oskäligen situationer för äldre personer. Fastigheter utanför tätorter som bebos av äldre personer finns ofta i en avfolkningsbygd, och den kostnadsbelastning som en anslutning medför är inte alltid skäligen för dessa fastigheters ägare eller innehavare. Den föreslagna bestämmelsen om befrielse har i stor utsträckning formulerats på motsvarande sätt som miljöskyddslagens 156 d § om avvikelser från kraven på behandling av hushållsavloppsvatten. Grundlagsutskottet har bedömt huruvida undantagsbestämmelsen i fråga är godtagbar med tanke på 6 § i grundlagen och konstaterat att det funnits godtagbara skäl för bestämmelsen (GrUU 45/2016 rd och GrUU 44/2010 rd).

Med tanke på jämlikhetsbestämmelserna i grundlagen innebär den möjlighet till befrielse som föreslås i denna proposition att en medborgargrupp får en särställning på grund av ålder. Med stöd av det föreslagna 11 § 4 mom. har dock också andra fastighetsägare eller fastighetsinnehavare möjlighet att hos den kommunala miljöförvaldsmyndigheten ansöka om befrielse från anslutningsskyldigheten, om en anslutning till ledningsnätet kan leda till en uppenbart oskäligen situation för dem. En grund för uppenbar oskälighet kan vara fastighetsägarens eller fastighetsinnehavarens låga inkomstnivå eller något annat socialt hinder. Grunderna är således desamma som ligger bakom förslaget till den bestämmelse om möjlighet till undantag som gäller fastighetsägarens eller fastighetsinnehavarens ålder.

De föreslagna bestämmelserna om verksamhetsområden och anslutningsskyldighet är påkallade av den nuvarande samhällsutvecklingen och medför inte någon godtycklig särbehandling eller några oskäligen skillnader mellan personer.

12.6 Skydd för privatlivet och personuppgifter

Propositionen innehåller förslag till lagändringar som är av betydelse med tanke på det skydd för privatlivet och personuppgifter som tryggas i 10 § i grundlagen. Med stöd av det föreslagna 35 a § 1 mom. ska tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster trots sekretessbestämmelserna ha rätt att på begäran få utförandet av sina uppgifter enligt lagen

om vattentjänster nödvändiga uppgifter av varandra, kommunen, Skatteförvaltningen, Försörjningsberedskapscentralen, räddningsverket, den som har tillsyn över sådana tillstånd att ta vatten som avses i vattenlagen, den som har tillsyn över sådana miljötillstånd för avloppsreningsverk som avses i miljöskyddslagen, vattentjänstverk och partivattentjänstverk. Dessutom har den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten enligt det föreslagna 35 a § 2 mom. trots sekretessbestämmelserna rätt att av ägaren eller innehavaren av fastigheten på begäran få de uppgifter för behandling av en i 11 och 17 c § avsedd ansökan om befrielse som är nödvändiga för att bedöma om en anslutning är oskäligen. Rätten att få sekretessbelagda uppgifter ska granskas med tanke på det i grundlagens 10 § 1 mom. tryggnadsskyddet för privatlivet.

I samband med bestämmelser som gäller myndigheternas rätt att få och skyldighet att lämna ut uppgifter trots sekretess har grundlagsutskottet noterat bland annat vad och vem rätten att få uppgifter gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få uppgifter och möjlighet att lämna ut uppgifter har enligt utskottet kunnat gälla "behövliga uppgifter" för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över innehållet i uppgifterna. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att "uppgifterna är nödvändiga" för ett visst syfte (t.ex. GrUU 17/2016 rd, s. 2–3). Å andra sidan har utskottet ansett att grundlagen inte tillåter en generös och ospecificerad rätt att få uppgifter, inte ens om den är förenad med nödvändighetskriteriet (t.ex. GrUU 96/2022 rd). Grundlagsutskottet har särskilt påpekat att det bör finnas exakta och noga avgränsade bestämmelser om att det är tillåtet att behandla känsliga uppgifter bara om det är absolut nödvändigt (t.ex. GrUU 15/2018 rd). I sina analyser av exakthet och innehåll har utskottet lagt särskild vikt vid huruvida de uppgifter som lämnas ut är av känslig art. Om de föreslagna bestämmelserna om överlåtelse av uppgifter har gällt också känsliga uppgifter, har det för vanlig lagstiftningsordning krävts att bestämmelserna preciseras så att de följer grundlagsutskottets ovan återgivna praxis för bestämmelser som rör rätten att få och lämna ut myndighetsuppgifter trots sekretess (t.ex. GrUU 15/2018 rd och GrUU 38/2016 rd).

De myndigheter som har rätt att få sekretessbelagda uppgifter har i det föreslagna 35 a § 1 mom. begränsats till tillsynsmyndigheter enligt lagen, och i 2 mom. i den paragrafen till endast den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten. Rätten att få uppgifter har i 35 a § 1 mom. begränsats till uppgifter som är nödvändiga för utförandet av myndighetens uppgifter enligt lagen och i 35 a § 2 mom. till uppgifter för behandlingen av en i 11 och 17 c § avsedd ansökan om befrielse som är nödvändiga för att bedöma om en anslutning är oskäligen. Både i 1 och 2 mom. i 35 a § uppkommer rätten att få uppgifter på begäran av en myndighet, och i de nämnda momenten räknas på ett uttömmande sätt upp de aktörer upp som har rätt att få uppgifter.

Tillsynsmyndigheternas rätt att få uppgifter gäller också personuppgifter. Rätten att få uppgifter enligt det föreslagna 35 a § 2 mom. gäller också känsliga personuppgifter. Genom 35 a § 1 och 2 mom. om myndigheternas rätt att få uppgifter utfärdas således nationella bestämmelser som kompletterar den allmänna dataskyddsförordningen (EU) 2016/679. I enlighet med grundlagsutskottets utlåtandepraxis ska det motiveras varför de föreslagna nationella specialbestämmelserna anses nödvändiga. Med avseende på 10 § 1 mom. i grundlagen räcker det enligt grundlagsutskottet i princip med att bestämmelserna uppfyller kraven i den allmänna dataskyddsförordningen. Enligt utskottet bör skyddet för personuppgifter i första hand tillgodoses utifrån den allmänna dataskyddsförordningen och den nationella dataskyddslagen (t.ex. GrUU 96/2022 rd). Således bör man förhålla sig restriktivt när det gäller att införa nationell speciallagstiftning, och sådan lagstiftning bör vara avgränsad till nödvändiga bestämmelser inom ramen för det handlingsutrymme som dataskyddsförordningen medger (t.ex. GrUU 14/2018 rd).

När det gäller den rätt att få uppgifter som föreskrivs för tillsynsmyndigheterna enligt lagen om vattentjänster motiveras nödvändigheten av bestämmelserna framför allt av att det är fråga om en bestämmelse om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter, om vilket det nationellt enligt offentlighetslagen ska föreskrivas särskilt och så att de villkor för att bestämmelserna ska vara exakta och noggrant avgränsade som följer av grundlagsutskottets praxis beaktas.

Enligt grundlagsutskottets utlåtandepraxis finns det i regeringens propositioner anledning att i fråga om bestämmelser som är av betydelse med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna tydligt klargöra ramarna för det nationella handlingsutrymmet (t.ex. GrUU 26/2017 rd, s. 42, GrUU 2/2017 rd, s. 2). I propositionen grundar sig utnyttjandet av det nationella handlingsutrymmet i första hand på artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen, dvs. behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. Medlemsstaterna har då sådant handlingsutrymme som avses i artikel 6.2 och 6.3 att utfärda bestämmelser som kompletterar förordningen. Den rättsliga grunden för behandlingen är att uppgifterna är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska kunna utföra sina lagstadgade uppgifter.

I enlighet med vad som beskrivits ovan har bestämmelsen om rätt att få uppgifter formulerats med beaktande av grundlagsutskottets tidigare ställningstaganden och uppfyller kraven i 10 § i grundlagen.

Tillsynsmyndigheterna ska enligt 35 a § 3 mom. i förslaget ha rätt att för utförande av sina uppgifter röra sig på annans område och få tillträde till platser där verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om vattentjänster bedrivs. De som utför tillsynsuppgifter ska också ha rätt att utföra inspektioner och undersökningar. Enligt förslaget får tillsynsåtgärder emellertid inte vidtas i utrymmen som används för boende av permanent natur (det föreslagna 35 a § 2 mom.). Grundlagsutskottet har i sin avgörandepraxis fastställt att hemfriden i princip omfattar alla lokaler för boende av permanent karaktär (t.ex. GrUU 43/2010 rd s. 2, GrUU 40/2010 rd, s. 4, GrUU 18/2010 rd, s. 7, GrUU 6/2010 rd, s. 4). Det föreslås inte att tillsynsmyndighetens inspektionsrätt enligt lagen om vattentjänster ska utsträckas till att omfatta området för hemfriden, och en sådan inspektionsrätt behövs inte för utförande av tillsynsuppgifterna.

12.7 Kommunal självstyrelse

I 121 § i grundlagen föreskrivs det om kommunal självstyrelse. En kommuns förvaltning grundar sig på självstyrelse för kommunens invånare. Enligt den regeringsproposition genom vilken grundlagen stiftades baserar sig självstyrelsen för invånarna på grundlagsutskottets vedertagna praxis som utformades redan under den regeringsform som föregick grundlagen och enligt vilken den i grundlagen skyddade kommunala självstyrelsen innebär att kommuninvånarna har rätt att besluta om sin kommuns förvaltning och ekonomi (RP 1/1998 rd, s. 175). Det går således inte att genom vanliga lagar göra sådana ingrepp i självstyrelsens mest centrala särdrag att den urholkas i sak (t.ex. GrUU 17/2021 rd, s. 11, GrUU 49/2016 rd, s. 6 och GrUU 46/2010 rd, s. 3).

Det finns inte utlåtandepraxis av grundlagsutskottet i fråga om den lagstiftning (4 c §) som föreslagits för verkställande av Vattnet är vårt-beslutet. Med tanke på tolkningen av grundlagen är det således fråga om en ny typ av situation som grundlagsutskottets avgörandepraxis inte direkt ger svar på. Den föreslagna regleringen ska dock bedömas utifrån grundlagsutskottets vedertagna tolkningspraxis i fråga om huruvida den ger kommunerna tillräckligt handlingsutrymme när det gäller ekonomin och förvaltningen (se t.ex. GrUU 45/2021 rd, s. 3, GrUU 41/2014 rd, s. 3/II, GrUU 50/2005 rd, s. 2) samt om det är fråga om en så pass ny uppgift

för kommunerna att den medför ett finansieringsansvar för staten. (se t.ex. GrUU 34/2013 rd, s. 2, GrUU 30/2013 rd, s. 5, GrUU 12/2011 rd, s. 2).

Genomförandet av den kommunala självstyrelsen bör bedömas i fråga om förbudet mot överlåtelse som gäller kommunernas ägande inom vattentjänster (4 c §), genom vilket kommunerna förhindras att avstå från sitt nuvarande ägande i vattentjänstverk. Med tanke på genomförandet av den kommunala självstyrelsen är det behövligt att kommunen ges handlingsutrymme och prövningsrätt i fråga om utförandet av uppgifter inom vattentjänsterna. Kommunens skyldighet att behålla sitt ägande inom vattentjänsterna ändrar inte de allmänna utgångspunkterna för organiseringsansvaret (skyldigheten att ordna vattentjänster) i lagen om vattentjänster, men begränsar kommunens möjlighet att besluta hur de tjänster som organiseringsansvaret förutsätter (ombesörjande av vattentjänster) ska genomföras. Ändringen innebär dock inte att kommunen i fortsättningen också ska ansvara för ombesörjande av vattentjänsterna, utan kommunen ska med tanke på den i grundlagen tryggade kommunala självstyrelsen fortfarande ha tillräckligt med handlingsutrymme och prövningsrätt vid fullgörande av sitt organiseringsansvar inom vattentjänsterna. Detta gäller i synnerhet som lagen ger tillräckligt handlingsutrymme och tillräcklig prövningsrätt i fråga om hur kommunen ordnar sitt ägande inom vattentjänster. Ett vattentjänstverk som ägs av kommunen kan även i fortsättningen vara i kommunens balansräkning, en samkommun, kommunens affärsverk, en samkommuns affärsverk, en affärsverkssamkommun eller ett aktiebolag. Dessutom kan kommunens ansvar för att ordna vattentjänster även i fortsättningen genomföras genom bildande av ett kundägt vattentjänstandelslag. Den föreslagna regleringslösningen om behållande av ägandet hindrar inte heller till exempel bolagisering av ett vattentjänstverk som för närvarande är kommunens balansenhet, om kommunen så beslutar.

Den föreslagna regleringslösningen ger kommunerna handlingsutrymme i fråga om genomförandet av uppgifterna inom vattentjänsterna. Den föreslagna regleringslösningen förutsätter inte att kommunerna sköter vattentjänsterna som tjänsteuppdrag, utan även i fortsättningen kan kommunen, om den så vill, inneha ställning som privaträttslig ägare och styra vattentjänstverkets verksamhet utan att delta i den praktiska organisationen. Kostnaderna för vattentjänster ska i enlighet med den föreslagna lagen täckas med avgifter för vattentjänster på samma sätt som för närvarande. Kommunernas skyldighet att behålla ägandet i vattentjänstverk och partivattentjänstverk anses således inte påverka kommunernas beskattning.

Vid helhetsbedömningen ska också syftena med de föreslagna bestämmelserna beaktas. Vattentjänsterna hör till samhällets nödvändiga tjänster med koppling till hälsoskydds-, samhällsutvecklings- och miljöskyddsaspekter. Rättigheten vatten och sanitet är en internationellt erkänd mänsklig rättighet, och i det nationella tillgodoseendet av den spelar vattentjänstverken en central roll i Finland. Internationellt sett har det att vattentjänster har upphört att vara offentligt ägda bland annat lett till att priset på vatten stigit, tillgången till vatten försämrats och vattentjänsternas negativa miljökonsekvenser ökat. För att undvika denna utveckling är det viktigt att kommunernas nuvarande ägande inom vattentjänster förblir i kommunernas ägo. Dessutom är vattentjänsterna en del av den kritiska infrastrukturen med koppling till säkerhetsaspekter inom försörjningsberedskapen och försvaret. Inom vattentjänsterna är det också fråga om ett naturligt monopol, där det på grund av avsaknaden av konkurrens anses att strävan efter vinst inte är den mest ändamålsenliga utgångspunkten för ordnandet av tjänsterna. En övergång från ett naturligt monopol till utländskt privat ägande är förenad med sådana aspekter i anknytning till internationella investerares investeringsskydd som talar för att ägandet inom vattentjänster ska kvarstå i offentliga händer.

Det finns tungt vägande samhälleliga skäl för att kommunerna ska behålla sitt nuvarande ägande i vattentjänstverken och partivattentjänstverken. Genom regleringen stärks och tryggas

kommunens rätt att besluta om en nödvändighetstjänst som kommunen har organiseringsansvar för. Dessutom stärker och tryggar regleringen också kommuninvånarnas möjligheter att påverka de vattentjänster som kommunen ordnar. Den kommunala självstyrelsen baserar sig framför allt på kommuninvånarnas självstyrelse och kommuninvånarnas rätt att påverka i frågor som gäller kommunen. När kommunens ägande i fråga om vattentjänsterna säkerställs, tryggar detta också kommuninvånarnas möjlighet att även i fortsättningen påverka denna nödvändighetstjänst.

Den förköpsrätt som föreslås för kommunerna (4 d §) ger kommunerna möjlighet att ingripa i köp som gäller vattentjänstverk, partivattentjänstverk eller vattentjänstegendomen inom dess område. På detta sätt säkerställs det att kommunen kan ingripa i överföringen av sådan egendom inom vattentjänsterna som för närvarande är i privat ägo. Den förköpsrätt som föreskrivs för kommunen förpliktar inte kommunen att utnyttja sin rätt, utan ger endast kommunen möjlighet att utnyttja sin förköpsrätt, om kommunen anser att det behövs. De föreslagna bestämmelserna om förköpsrätt ger kommunen rätt att självständigt besluta om utnyttjandet av sin rätt och begränsar således inte grunderna för den kommunala självstyrelsen.

Regleringslösningen ingriper inte väsentligt i särdragen hos den kommunala självstyrelsen och äventyrar inte kommunens rätt att självständigt besluta om sin ekonomi och förvaltning.

Den kommunala självstyrelse som skyddas i grundlagen omfattar skyddet för kommunens ekonomi, som också i vidare bemärkelse gäller kommunens rätt att besluta om sin ekonomi. Med stöd av sin självstyrelse beslutar kommunen också om produktionssättet för den tjänst som den ansvarar för att ordna. För säkerställande av kommunernas självstyrelse iaktas i Finland den så kallade finansieringsprincipen, dvs. staten garanterar kommunerna tillräckliga resurser när den ålägger kommunerna uppgifter. I projekt som gäller ändring av lagstiftningen om kommunernas uppgifter ska iakttagandet av finansieringsprincipen granskas.

Grundlagsutskottet har i sin praxis betonat att när man lagstiftar om nya uppgifter för kommuner, måste man samtidigt enligt finansieringsprincipen se till att kommunerna har faktiska möjligheter att klara av dem (t.ex. GrUU 34/2013 rd, s.2, GrUU 30/2013 rd, s. 5, och GrUU 12/2011 rd, s. 2). Utskottet har också ansett att finansieringsuppgifter för kommunerna med hänsyn till att självstyrelsen är skyddad i grundlagen inte får vara så stora att de försämrar kommunernas verksamhetsvillkor på ett sätt som äventyrar kommunernas möjligheter att självständigt bestämma om sin ekonomi och därmed också om sin förvaltning (t.ex. GrUU 15/2020 rd, s. 4). Enligt grundlagsutskottets utlåtandep Praxis ska finansieringsprincipen också tillämpas om de lagstadgade uppgifter som kommunerna redan har börjar beröras av ny lagstiftning som påverkar kommunens förutsättningar att fullgöra dessa nya skyldigheter (t.ex. GrUU 41/2014 rd, s. 3/II). Grundlagsutskottet har dessutom ansett att det med tanke på den grundlagstryggade finansieringsprincipen inte räcker att bedöma hur den förverkligas på hela den kommunala sektorns nivå, eftersom medborgarnas självstyrelse är skyddad i varje kommun. Konsekvenserna ska således bedömas också med tanke på situationen i enskilda kommuner (t.ex. GrUU 15/2020 rd, s. 4–5, GrUU 40/2014 rd, s. 3, GrUU 16/2014 rd, s. 3 och GrUU 41/2002 rd, s. 3/II).

Uppkomsten av finansieringsansvar i regleringslösningen Vattnet är vårt (4 c och 4 d §) måste bedömas med avseende på om det är fråga om en i 121 § 2 mom. i grundlagen avsedd ny uppgift för kommunerna. Vid denna bedömning ska 6 § 2 mom. i den gällande lagen om vattentjänster beaktas, enligt vilket kommunen har ansvar för att ordna vattentjänster. Utifrån grundlagsutskottets utlåtandep Praxis kan ändringen av lagstiftningen bedömas utifrån om det är fråga om en precisering av organiseringsansvaret eller en väsentlig utvidgning av uppgiften.

Det primära syftet med de skyldigheter och begränsningar som gäller förbud mot överlåtelse av kommunens nuvarande ägande i vattentjänstverk är att trygga kommunernas självständiga rätt att besluta om vattentjänsterna. De kan därför inte utifrån deras innehåll och betydelse bedömas försämra kommunernas verksamhetsförutsättningar på ett sätt som äventyrar deras självständiga beslutsfattande. Eftersom det är fråga om en skyldighet att behålla kommunernas nuvarande ägande i fråga om vattentjänsterna, kan det bedömas att kommunerna har tillräckliga resurser att iakttä de begränsningar som ingår i utkastet till proposition. Till denna del ska också bestämmelserna om avgifter för vattentjänster beaktas, där den centrala principen är att de kundavgifter som samlas in för vattentjänsterna ska täcka kostnaderna. Avgifterna för vattentjänster ska enligt 18 § i lagen om vattentjänster vara sådana att det på lång sikt är möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader. Förbudet mot att överlåta kommunens ägande i vattentjänstverk kan således inte anses medföra nya kostnader för kommunen. De kommunspecifika konsekvenserna av förbudet mot överlåtelse behandlas i propositionens avsnitt om konsekvensbedömning (4.2.1).

Enligt lagen om vattentjänster får i avgifterna för vattentjänster ingå en skälig avkastning på kapitalet. På lång sikt är det ekonomiskt lönsamt för kommunerna att behålla ägandet i vattentjänstverken och vattentjänstegendomen jämfört med att verken och egendomen säljs.

Med beaktande av att kommunen redan enligt nuvarande lagstiftning ansvarar för att ordna vattentjänster, kan det anses att det inte är fråga om en ny uppgift för kommunerna, utan endast en precisering av en befintlig uppgift. Den föreslagna regleringslösningen förutsätter att kommunerna behåller det ägande i vattentjänstverk, partivattentjänstverk och vattentjänstegendom som kommunen haft i sin ägo redan när lagstiftningen träder i kraft. De föreslagna bestämmelserna om förköpsrätt förpliktar inte kommunerna att utnyttja denna rätt. Kostnaderna för vattentjänsterna ska enligt lagstiftningen täckas med avgifter som tas ut hos kunderna. Dessutom är det på grund av möjligheten att ta ut skälig avkastning på lång sikt ekonomiskt lönsammare för kommunerna att äga vattentjänstverken och vattentjänstegendomen än att sälja dem. Med beaktande av denna princip om kostnadstäckning inom vattentjänsterna, möjligheten att ta ut en skälig avkastning på kapitalet och det faktum att det genom de föreslagna ändringarna i lagstiftningen inte föreskrivs om en ny uppgift för kommunerna medför den föreslagna regleringslösningen inget finansieringsansvar för staten.

12.8 Överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter

12.8.1 Offentliga förvaltningsuppgifter som sköts av vattentjänstverken

Enligt grundlagens 124 § kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock anförtros endast myndigheter.

Helheten som gäller ordnande och genomförande av vattentjänster har inte bedömts utifrån grundlagens 124 § om överföring av offentliga förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter. Lagen om vattentjänster, som trädde i kraft 2001, stiftades inte med grundlagsutskottets medverkan, och i regeringens proposition (RP 85/2000 rd) bedömdes inte de i lagförslaget tillämpade utgångspunkterna med avseende på 124 § i grundlagen. Inte heller i senare regeringspropositioner som gäller ändringar i lagen om vattentjänster har vattentjänstverkens och vattentjänsternas ställning bedömts med avseende på 124 § i grundlagen.

Grundlagsutskottet lämnade ett utlåtande om förslaget till 2014 års lag om ändring av lagen om vattentjänster (RP 218/2013 rd, GrUU 11/2014 rd), där utskottet ansåg att vattentjänstverken i sin verksamhet fullgör skyldigheten enligt 20 § 2 mom. och 19 § 3 mom. i grundlagen att tillförsäkra alla en sund miljö och att främja befolkningens hälsa (GrUU 11/2014 rd). I utlåtandet bedömdes inte vattentjänstverkens ställning med avseende på 124 § i grundlagen. I denna proposition föreslås flera sådana ändringar i lagen om vattentjänster som är betydande med tanke på de grundläggande och mänskliga rättigheterna och med anledning av vilka behovet av att göra en bedömning av vattentjänstverkets uppgifter med avseende på 124 § i grundlagen accentueras.

Med stöd av den gällande lagen om vattentjänster har kommunen hand om en omfattande helhet av offentliga förvaltningsuppgifter i anslutning till vattentjänster. Uppgifter som inbegriper utövning av offentlig makt i fråga om individens rättigheter, skyldigheter och förmåner är till exempel kommunens beslut om verksamhetsområden (8 §) samt de beslut om befrielse från anslutningsskyldigheten som behandlas av den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten (11 §). Kommunen har ansvar att ordna vattentjänster när behovet hos en större grupp av invånare eller sanitära eller miljöskyddsskäl kräver det (6 §).

Offentliga förvaltningsuppgifter är avsedda att utgöra en omfattande uppgiftshelhet (RP 1/1998 rd). Som offentliga förvaltningsuppgifter har i grundlagsutskottets avgörandepraxis betraktats bland annat uppgifter där man bistår myndigheterna (GrUU 32/2020 rd), skötsel av systemansvaret för elnätet (GrUU 62/2002 rd) samt en helhet bestående av operativa avfallshanteringsuppgifter som omfattar mottagning, transport och behandling av avfall, fakturering av avfallsavgifter, avfallsrådgivning samt till dessa omedelbart anknyttande uppgifter (GrUU 58/2010 rd). Också till exempel lagstadgade social- och hälsovårdstjänster som tillhandahålls av privata tjänsteproducenter utgör skötsel av en offentlig förvaltningsuppgift (GrUU 15/2018 rd). Hälso- och sjukvård på en privat läkarstation innebär dock inte någon offentlig förvaltningsuppgift, om det inte är fråga om en lagstadgad uppgift som utförs som köpta tjänster.

De lagstadgade uppgifter som föreskrivs för vattentjänstverken i lagen om vattentjänster är på grund av sin karaktär av infrastrukturtjänster nära jämförbara med helheten av operativa avfallshanteringsuppgifterna samt i viss mån också till exempel med skötseln av systemansvaret för elnätet. Vattentjänster kan anses vara lagstadgade offentliga tjänster, som utifrån grundlagsutskottets avgörandepraxis åtminstone delvis kan anses utgöra offentliga förvaltningsuppgifter.

Vid bedömningen av den offentliga förvaltningsuppgift som vattentjänstverken sköter kan bestämmelserna om ordnande av vattentjänster i 6 § i lagen om vattentjänster anses vara av central betydelse. Utgångspunkten i lagen om vattentjänster är att ägaren eller innehavaren av en fastighet svarar för vattentjänsterna på sin fastighet (6 § 1 mom.). Kommunens organiseringsansvar uppkommer om behovet hos en större grupp av invånare eller sanitära skäl eller miljöskyddsskäl kräver det (6 § 2 mom.). Denna grundläggande utgångspunkt för ordnandet av vattentjänster föreslås inte bli ändrad i denna proposition. Kommunen fullgör i regel sitt ansvar för att ordna vattentjänster så att kommunen godkänner ett verksamhetsområde för vattentjänstverket (8 §). När kommunen fattar beslut om verksamhetsområden bedömer den inom vilket område i kommunen det behövs centraliserade vattentjänster (7 §). Skyldigheten att ordna vattentjänster och behovet av ett verksamhetsområde är i lagen om vattentjänster direkt kopplade till behovet av vattentjänster. Kommunens skyldighet att ordna tjänster grundar sig således på ett allmänt intresse. Fastigheter inom verksamhetsområdet är i princip skyldiga att ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät. Att det föreligger skyldighet för kommunens att

ordna tjänster kan anses vara den faktor som bestämmer den offentliga förvaltningsuppgift som vattentjänstverken sköter.

En central lagstadgad uppgift för vattentjänstverket med tanke på produktionen av vattentjänsterna är vattentjänstverkets ombesörjningsskyldighet enligt 9 § i lagen om vattentjänster. Enligt 9 § i lagen ombesörjer vattentjänstverket vattentjänsterna inom sitt verksamhetsområde i överensstämmelse med samhällsutvecklingens behov i enlighet med det beslut om godkännande av verksamhetsområdet som avses i 8 §. Vattentjänstverkets skyldighet att ombesörja vattentjänsterna, vilken anses vara central med tanke på den offentliga förvaltningsuppgiften, uppkommer inom verksamhetsområdet således först i och med kommunens beslut om godkännande av verksamhetsområdet. Utöver ombesörjningsskyldigheten är en väsentlig rättsverkan av verksamhetsområdet att fastighetsägarna i och med verksamhetsområdet får rätt och även skyldighet att ansluta sig till vattentjänstverkets ledningsnät. I den regeringsproposition som ledde till att lagen om vattentjänster stiftades (RP 85/2000 rd) beskrivs innehållet i ombesörjningsskyldigheten så att med ombesörjande avses byggande och underhåll av ett distributionsnät för hushållsvatten och avloppsnät samt leverans av hushållsvatten och avledande av avloppsvatten samt uppgifter som anknyter till dem. Vattentjänstverkens skyldighet att ombesörja vattentjänsterna kan beskrivas som faktisk förvaltningsverksamhet och inbegriper inte utövning av offentlig makt.

I denna proposition ändras definitionen av vattentjänstverk i lagen om vattentjänster till en definition som grundar sig på storleken och den är i fortsättningen kopplad till volymen av de vattentjänster som produceras. Således kommer inte alla vattentjänstverk enligt lagen om vattentjänster i fortsättningen automatiskt att ha ett verksamhetsområde som fastställts av kommunen. Dessutom har flera vattentjänstverk för vilka kommunen har fastställt ett verksamhetsområde ett område med ledningsnät också utanför verksamhetsområdet. I dessa områden med ledningsnät utanför verksamhetsområdet har kommunen inget ansvar att ordna vattentjänster. I de områden med ledningsnät som ligger utanför verksamhetsområdet kan det anses att produktionen av vattentjänster inte utgör skötsel av en offentlig förvaltningsuppgift, eftersom kommunen inte har identifierat ett behov av offentliga vattentjänster i dessa områden. De ledningsnätbaserade vattentjänsterna utanför vattentjänstverkets verksamhetsområde omfattas således inte av kommunens organiseringsansvar. De är således till denna del jämförbara med fastighetsspecifika vattentjänster.

I enlighet med vad som beskrivs ovan har grundlagsutskottet i sin praxis hittills ansett produktionen av vissa grundläggande infrastrukturtjänster i samhället åtminstone delvis vara offentliga förvaltningsuppgifter (t.ex. GrUU 62/2002 rd och GrUU 58/2010 rd). Till den del det är fråga om vattentjänstverkets lagstadgade uppgift att ombesörja vattentjänster inom det verksamhetsområde som kommunen fastställt är det motiverat att bedöma att dessa uppgifter är offentliga förvaltningsuppgifter.

Ett av de viktigaste målen för stiftandet av den gällande lagen om vattentjänster var att förenhetliga regleringen av vattenförsörjningen och avloppshanteringen så, att avtalsförfarandena och avgiftssystemen mellan vattentjänstverket och kunden skulle bli enhetligare. Ett syfte i den propositionen var att alla avtal och avgifter som gäller vattentjänster i framtiden skulle fastställas på privaträttsliga grunder (RP 85/2000 rd., s. 1).

I förarbetena till lagen om vattentjänster hänvisas det i fråga om 5 kap., som gäller avtal mellan ett vattentjänstverk och en fastighet som anslutits till vattentjänstverkets ledningsnät, till att utgångspunkten för hela kapitlet består i att förhållandet mellan vattentjänstverket och kunden trots anslutningsskyldigheten grundar sig på ett avtal av privaträttsligt slag (RP 85/2000 rd s. 37). Enligt 34 § i lagen behandlas sådana tvistemål mellan ett vattentjänstverk och en kund som

gäller en fastighets vattentjänster vid tingsrätten. I denna proposition föreslås inga ändringar i dessa grundläggande utgångspunkter som togs in i samband med stiftandet av lagen om vattentjänster.

De bestämmelser som fastställer vattentjänstverkets behörighet medför privaträttslig behörighet för verket till exempel i fråga om bestämmande förbindelsepunkter (12 §), inspektion av vatten- och avloppssystemet i en fastighet som ansluts till verkets ledningsnät (13 §), uttagande av avgifter (18–19 §) och ändring av avtalsvillkor (23 §). Sådan privaträttslig avtalsbaserad utövning av privat makt kan inte betraktas som utövning av offentlig makt (GrUU 8/2022 rd). Dessa privaträttsliga befogenheter som vattentjänstverket har enligt den gällande lagen om vattentjänster är desamma oberoende av om vattentjänstverket har ett av kommunen fastställt verksamhetsområde eller inte. Dessa för verket föreskrivna privaträttsliga befogenheter är således inte en följd av att en offentlig förvaltningsuppgift anförtros verket. Därför anses det ändamålsenligt att dessa befogenheter som fastställer verkets verksamhet även i fortsättningen ska grunda sig på rättsförhållanden som grundar sig på privaträttsliga avtal.

12.8.2 Överföring av offentliga förvaltningsuppgifter på vattentjänstverk

I enlighet med vad som beskrivs ovan har vattentjänstverkens ställning som aktörer som sköter offentliga förvaltningsuppgifter inte tidigare bedömts, och i tidigare regeringspropositioner som gäller lagen om vattentjänster har det inte heller bedömts på vilket sätt en offentliga förvaltningsuppgift anförtros vattentjänstverk. En stor del av de nuvarande vattentjänstverken har inrättats redan innan den gällande lagen om vattentjänster stiftades.

De för vattentjänstverken i lagen om vattentjänster föreskrivna uppgifter att sköta vattentjänster som hör till de offentliga förvaltningsuppgifterna reglerar den operativa produktionen av vattentjänsterna. Kravet på ändamålsenlighet när det gäller överförande av en förvaltningsuppgift kan när det är fråga om uppgifter i samband med serviceproduktion uppfyllas lättare än t.ex. i fråga om beslutsfattande som gäller en enskild persons rättigheter (RP 1/1998 rd, GrUU 8/2014 rd). På grund av vattentjänsternas tekniska och operativa karaktär kan det ofta vara ändamålsenligt att vattentjänsterna ordnas till exempel av ett vattentjänstverk som ägs av ett andelslag eller en kommun men som i organisatoriskt hänseende är fristående från kommunen.

Godkännande av verksamhetsområden som avses i lagen om vattentjänster har dessutom förutsatt att vattentjänstverket klarar av att på ett ändamålsenligt sätt sköta vattentjänsterna och att de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa (8 §). Vid bedömningen är det också motiverat att beakta att det i denna proposition föreslås att det i 8 § 1 mom. föreskrivs om skyldighet för kommunen att i fråga om de vattentjänstverk som är verksamma inom kommunen fatta beslut om att ett verksamhetsområde godkänns eller inte godkänns. Således kommer det i fråga om alla vattentjänstverk att göras en bedömning av kommunens organiseringsskyldighet och av behovet av verksamhetsområde.

Genom ett sådant beslut om ett verksamhetsområde som avses i 8 § i lagen om vattentjänster överför kommunen med stöd av lagen den offentliga förvaltningsuppgift som ingår i vattentjänsterna till vattentjänstverket. I lagen om vattentjänster föreskrivs det om de förfaranden och ramvillkor som kommunen ska beakta när den anförtrot vattentjänstverket en offentlig förvaltningsuppgift.

I lagen om vattentjänster föreskrivs det om vattentjänstverkets skyldigheter genom vilka en ändamålsenlig skötsel av vattentjänsterna tryggas. De serviceskyldigheter som föreskrivs för

vattentjänstverken ställs i propositionen på ett heltäckande sätt under tillsyn av tillsynsmyndigheterna. Tillsynsmyndigheten har enligt 29 § rätt att meddela vattentjänstverket ett förbud eller åläggande, om vattentjänstverket bryter mot lagen om vattentjänster eller med stöd av den utfärdade bestämmelser. Ett förbud eller åläggande kan förenas med vite i enlighet med 30 § i viteslagen.

I helheten av vattentjänster finns det skäl att utöver skyldigheterna enligt lagen om vattentjänster också beakta annan lagstiftning som gäller vattentjänstverken och deras verksamhet. I hälsoskyddslagen (763/1994) och med stöd av den föreskrivs det om kvalitetskrav på hushållsvatten och i den riktas omfattande myndighetstillsyn mot dessa skyldigheter. Miljöskyddslagen (527/2014) innehåller bestämmelser om behandling av avloppsvatten och om myndighetstillsynen över dessa skyldigheter. Dessutom gäller cybersäkerhetslagen och lagen om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft nationellt betydande vattentjänstverk, och genom dem åläggs vattentjänstverken skyldigheter i anslutning till störningssituationer och cybersäkerhet, vilka likaså omfattas av omfattande myndighetstillsyn. Dessa lagar som gäller vattentjänsterna som helhet tryggas tryggar vid sidan av skyldigheterna enligt lagen om vattentjänster en heltäckande myndighetstillsyn över vattentjänstverken och deras verksamhet.

12.8.3 Tillämpning av de allmänna lagarna samt tjänsteansvar

Grundlagsutskottet har i sin vedertagna avgörandepraxis ansett att det för att kraven på grundläggande fri- och rättigheter, rättssäkerhet och god förvaltning ska fullföljas i den bemärkelse som avses i 124 § i grundlagen krävs att ärendena behandlas i enlighet med de allmänna förvaltningslagarna och att de som behandlar ärendena handlar under tjänsteansvar (t.ex. GrUU 33/2004 rd, GrUU 42/2005 rd och GrUU 17/2012 rd). Å andra sidan kan man i speciella sammanhang inte alltid kräva att de allmänna förvaltningslagarna följs. Men man måste på annat sätt försäkra sig om att överföringen av uppgifter av denna karaktär inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning (GrUU 55/2010 rd och GrUU 17/2012 rd).

De allmänna förvaltningslagarna tillämpas med stöd av de i dem ingående bestämmelserna om tillämpningsområde, definition på myndighet eller enskildas skyldighet att ge språklig service också på enskilda när de utför ett offentligt förvaltningsuppdrag (t.ex. GrUU 3/2009 rd och GrUU 42/2005 rd). På skötseln av vattentjänstverkets offentliga förvaltningsuppgifter inom ett av kommunen fastställt verksamhetsområde tillämpas i fortsättningen de allmänna förvaltningslagarna i enlighet med bestämmelserna i dem. Det föreslås dock inte att någon uttrycklig hänvisning om detta tas in i lagen om vattentjänster. Det är i enlighet med grundlagsutskottets praxis inte nödvändigt att på grund av 124 § i grundlagen ta in en hänvisning till allmänna förvaltningslagarna i lagen (t.ex. GrUU 23/2013 rd).

Eftersom de offentliga förvaltningsuppgifter som vattentjänstverken sköter är faktisk förvaltningsverksamhet, är betydelsen av förvaltningslagen, i vilken grunderna för god förvaltning definieras, när vattentjänstverket sköter en offentlig förvaltningsuppgift närmast begränsad till efterlevnaden av grunderna för god förvaltning enligt 2 kap. i förvaltningslagen (GrUU 27/2014 rd, s. 3). Till dessa grunder som ska iakttas även i den faktiska förvaltningen hör också de rättsprinciper inom förvaltningen som definieras i 6 § i förvaltningslagen. Inom vattentjänsterna framhävs vid sidan av och i stället för förfarandeskyldigheterna enligt förvaltningslagen särskilt betydelsen av ändamålsenlig tillsyn och ändamålsenligt ansvar.

Lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) tillämpas också på skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter. Avgöranden som fattats i den faktiska förvaltningsverksamheten är dock

i regel inte överklagbara, vilket innebär att den lagens tillämpningsområde blir snävt när det gäller skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter inom vattentjänsterna.

I 16 a § i lagen om vattentjänster föreslås i enlighet med den gällande lagen bestämmelser om offentlighet i fråga om vattentjänstverkets handlingar som innehåller miljöinformation. Med stöd av bestämmelsen ska offentlighetslagen tillämpas i fråga om miljöinformation också på sådana vattentjänstverk som inte annars omfattas av offentlighetslagens tillämpningsområde. Ändring i ett beslut av ett vattentjänstverk i ett ärende enligt 16 a § som gäller tillgång till information får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med den föreslagna 32 §.

Eftersom vattentjänstverken utför offentliga förvaltningsuppgifter när de sköter vattentjänster inom ett av kommunen fastställt verksamhetsområde, utvidgas tillämpningen av straffrättsligt tjänsteansvar till att gälla verkets personal när personalen utför offentliga förvaltningsuppgifter vid ombesörjande av vattentjänster i enlighet med 9 § i lagen. Således ska straffrättsligt tjänsteansvar i fortsättningen tillämpas på personal som sköter offentliga förvaltningsuppgifter inom ett av kommunen godkänt verksamhetsområde för ett vattentjänstverk, och bestämmelser om detta föreslås i 9 §.

Vattentjänstverkens organisationsform varierar mycket. I kommunernas och städernas centralorter finns vanligen vattentjänstverk som ägs av kommunen och som kan vara organiserade exempelvis som aktiebolag eller utgöra en del av kommunens organisation till exempel som balansenhet, samkommun eller kommunens affärsverk. När vattentjänstverket är en del av kommunens myndighetsorganisation tillämpas i verkets verksamhet redan nu de allmänna förvaltningslagarna och straffrättsligt tjänsteansvar. Dessutom finns det ett litet antal privatägda, huvudsakligen små, vattentjänstverk som är aktiebolag och främst är verksamma i glesbygden. I glesbygden är det dock vanligast att vattentjänstverket är ett vattentjänstandelslag som ägs av kunderna. I vattentjänstandelslag produceras tjänsterna särskilt för medlemmarna själva. Antalsmässigt sett är största delen av vattentjänstverken i riket sådana här vattentjänstverk i andelslagsform, men på grund av deras ringa storlek är deras andel av vattentjänstverkens totala antal kunder på riksnivå rätt liten.

Kundsägda vattentjänstandelslag som producerar vattentjänster omfattas enligt förslaget inte av tillämpningen av straffrättsligt tjänsteansvar. Kundägda vattentjänstandelslag är i regel verksamma i glesbygden, små och deras syfte är att producera vattentjänster för sina medlemmar, dvs. för sig själva och varandra. Verksamheten i kundägda vattentjänstandelslag har huvudsakligen ordnats enligt talkoprincipen, och i andelslag finns det ofta ingen avlönad personal alls. Således kan andelslagens verksamhet anses ha mycket speciella särdrag.

Med beaktande av att aktörerna i kundägda vattentjänstandelslag producerar vattentjänster genom talkoarbete åt varandra och med beaktande av den ovan beskrivna omfattande myndighetstillsynen över vattentjänstverken, äventyrar det att det straffrättsliga tjänsteansvaret inte utsträcks till att gälla kundägda vattentjänstandelslag inte de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning för dessa verks kunder i strid med 124 § i grundlagen.

12.9 Krav som följer av 80 § i grundlagen

Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen ska bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom lag. Republikens president, statsrådet och ministerierna kan emellertid utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Den som utfärdar en förordning kan genom lag bemyndigas att utfärda närmare

bestämmelser om sådant som är av mindre betydelse för individens rättigheter och skyldigheter (RP 1/1998 rd, s. 132). Grundlagsutskottet har av hävd krävt att bestämmelser om bemyndigande genom lag ska vara exakta och noggrant avgränsade (t.ex. GrUU 25/2005 rd, s. 4 och GrUU 1/2004 rd, s. 2), och dessa krav måste den bemyndigande lagen även i detta fall uppfylla. Innehållet i ett bemyndigande att utfärda förordning ska klart framgå av lagen och det ska också avgränsas tillräckligt tydligt. De bemyndiganden att utfärda förordning som föreslås i propositionen (5 a, 9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a och 20 d §) är exakta och noggrant avgränsade och innehåller inget bemyndigande att föreskriva om annat än mindre detaljer.

I de föreslagna bestämmelserna i lagen om vattentjänster (5 a §, 9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a och 20 d §) ingår bemyndiganden för statsrådet att genom förordning utfärda närmare bestämmelser. De föreslagna bemyndigandena att utfärda förordning har placerats i samma paragraf som de materiella bestämmelserna. Grundlagsutskottet har understrukt att det utifrån 80 § i grundlagen är väsentligt att det finns tillräckligt uttömmande grundläggande bestämmelser i lag om det som ska regleras och att ett bemyndigande i regel bör placeras i samband med den grundläggande bestämmelsen (t.ex. GrUU 36/2018 rd, s. 41, GrUU 10/2016 rd, s. 5 och GrUU 49/2014 rd, s. 6).

Med stöd av vad som anförts ovan överensstämmer de föreslagna bemyndigandena i 5 a §, 9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a och 20 d § i lagen om vattentjänster med 80 § i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande om propositionen, eftersom den innehåller nya tolkningsfrågor med avseende på 121 och 124 § i grundlagen.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om vattentjänster

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om vattentjänster (119/2001) 1 §, 3 § 1, 3, 4 och 8 punkten, 4 § 2 mom., 5–8, 8 a, 10 och 11 §, 15 § 1 och 4 mom., 15 a och 15 b §, 16 och 16 a §, 17 § 2 och 3 mom., 18 och 19 §, 20 § 1 och 3 mom., 20 a–20 c §, 20 d § 3 och 4 mom., 23 § 1 mom., 24 § 2, 3 och 5 mom. samt 30–35 §,

av dem 3 § 1, 3, 4 och 8 punkten, 4 § 2 mom., 5, 7, 8, 8 a, 10, 11, 15 a och 19 §, 20 § 1 och 3 mom., 20 a–20 c §, 20 d § 3 och 4 mom. samt 24 § 5 mom. sådana de lyder i lag 681/2014, 15 § 1 och 4 mom. samt 16 och 16 a § sådana de lyder i lag 1259/2022, 15 b § sådan den lyder i lag 290/2018, 18 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 681/2014, 32 § sådan den lyder i lag 827/2019 och 35 § sådan den lyder i lagarna 1013/2018 och 137/2025, samt

fogas till 2 §, sådan den lyder i lag 681/2014, ett nytt 3 mom., till 3 §, sådan den lyder i lagarna 681/2014 och 1259/2022, nya 9–11 punkter, till lagen nya 4 a–4 e, 5 a och 8 b §, till 9 § ett nytt 2 mom., till lagen nya 9 a, 9 b och 11 a §, till 17 c §, sådan den lyder i lag 681/2014, ett nytt 3 mom. och till lagen en ny 35 a § som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att trygga vattentjänster som till skäligen kostnader och driftsäkert möjliggör

1) tillgång till tillräckligt med hushållsvatten som uppfyller kvalitetskraven och kvalitetsmålen enligt hälsoskyddslagen (763/1994), och

2) sådan avloppshantering som är ändamålsenlig med avseende på hälso- och miljöskyddet.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas inte på försvarsförvaltningens vattentjänster.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *vattentjänster* uttag, ledande, behandling och leverans av vatten för användning som hushållsvatten samt bortledande och behandling av spillvatten,

3) *vattentjänstverk* en inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster, och
a) levererar vatten för användning som hushållsvatten till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller motsvarande minst 50 personers behov, eller
b) tar emot spillvatten till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller från minst 50 personer,

4) *kund* en fastighets ägare eller innehavare som ingår ett avtal enligt 5 kap. med ett vattentjänstverk om anslutning av fastigheten till verkets ledningsnät eller om tillhandahållande och anlitande av verkets tjänster,

8) *kundägt vattentjänstanslagslag* ett vattentjänstverk i andelslagsform av vars kunder mer än hälften är medlemmar av vattentjänstanslagslaget,

9) *partivattentjänstverk* en inrättning som levererar vatten till vattentjänstverk, eller leder eller behandlar spillvatten från vattentjänstverk,

10) *verksamhetsområde* det område där ett vattentjänstverk sköter vattentjänsterna enligt vad som föreskrivs i lag och där fastigheterna inom området ska anslutas till vattentjänstverkets hushållsvatten- eller spillvattennät,

11) *vattentjänstegendom* hushållsvatten- och spillvattennät som ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk använder samt sådana byggnader, konstruktioner och anordningar i direkt anslutning till att ta, behandla och leverera vatten samt ta emot och behandla spillvatten som ett sådant verk använder.

4 §

Myndigheter

Tillsynsmyndigheter enligt denna lag är närings-, trafik- och miljöcentralen, den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten.

4 a §

Tillsynsmyndigheternas tillsynsuppgifter

Allmän tillsynsmyndighet enligt denna lag är närings-, trafik- och miljöcentralen.

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten har inom sitt ansvarsområde tillsyn över att denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs.

Den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har inom sitt ansvarsområde tillsyn över att denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs.

4 b §

Kommunens vattentjänstsuppgifter

Kommunen ska i förvaltningsstadgan ge bestämmelser om de kommunala myndigheter som svarar för uppgifterna enligt denna lag.

Bestämmelser om samarbete mellan kommuner finns i 8 kap. i kommunallagen (410/2015).

4 c §

Behållande av vattentjänsterna i kommunal ägo

Kommunen får inte sälja eller på något annat sätt överlåta sitt ägande i ett vattentjänstverk, ett partivattentjänstverk eller en vattentjänstegendom till någon annan än en annan kommun eller till ett verk som ägs av en kommun.

Ett vattentjänstverk eller ett partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller som kommunen på det sätt som avses i 1 kap. 5 § i bokföringslagen (1336/1997) har bestämmande inflytande över får inte sälja eller på något annat sätt överlåta vattentjänstegendom till någon annan än en kommun eller till ett verk som helt ägs av en kommun.

Ett verk som avses i 2 mom. får ta i bruk endast sådan ny vattentjänstegendom som det äger.

Ett verk som inrättas ska vara ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller ett kundägt vattentjänstandelslag.

4 d §

Kommunens förköpsrätt

Kommunen har förköpsrätt vid köp som gäller sådana vattentjänstverk och partivattentjänstverk och sådan vattentjänstegendom som finns inom dess område. Genom att utnyttja sin förköpsrätt träder kommunen vid tidpunkten för köpslutet in som ägare i stället för den i överlåtelsebrevet angivna köparen på de vid köpet avtalade villkoren. Om det i köpet ingår ett villkor som kommunen på grund av villkorets art inte skäligen kan uppfylla, ska förpliktelsen omvandlas till en penningprestation som motsvarar förpliktelsens fulla värde. Kommunen intar samma ställning som köparen i förhållande till tredje part.

Om föremålet för köpet finns inom två eller flera kommuners område, har den kommun förköpsrätt inom vars område det verk som är föremål för köpet eller det verk som äger den vattentjänstegendom som är föremål för köpet har sin hemort. Om ovan avsedda kommun inte utnyttjar sin förköpsrätt, har också de andra kommuner inom vars område verket sköter vattentjänsterna motsvarande rätt i en ordning som baserar sig på antalet kunder som verket har inom respektive kommuns område.

Säljaren av det vattentjänstverk, partivattentjänstverk eller den vattentjänstegendom som är föremål för köpet ska senast en månad efter tidpunkten för köpslutet underrätta kommunen om köpet. Underrättelsen ska innehålla uppgifter om föremålet för köpet, köpevillkoren och köparen. Till underrättelsen ska fogas en plan för hur köparen säkerställer kontinuiteten i vattentjänsterna.

Kommunen ska bedöma behovet att utnyttja förköpsrätten med tanke på sitt ansvar att ordna och sin skyldighet att trygga vattentjänster samt fatta beslut om utnyttjande av förköpsrätten utan dröjsmål och inom högst tre månader från mottagandet av den underrättelse som avses i 3 mom. Om säljaren försummar sin underrättelseskyldighet enligt det momentet, börjar den tid som reserverats för utnyttjande av förköpsrätten löpa sex månader efter tidpunkten för köpslutet. Säljaren kan inte åberopa ett sådant köpevillkor som säljaren inte meddelat kommunen och som kommunen inte heller annars känt till när den beslutade utnyttja förköpsrätten.

När förköpet har slutförts ska kommunen utan dröjsmål ersätta köparen för de prestationer som grundar sig på köpet och som köparen betalat innan förköpet slutförts, med undantag för prestationer som föranletts av köparens eventuella försummelser. Dessutom ska kommunen ersätta köparen för de behövliga kostnader som uppkommit av köpet.

4 e §

Begränsningar i försäljningen av egendom i fråga om vattentjänstandelslag

Ett kundägt vattentjänstandelslag eller dess vattentjänstegendom får säljas eller på annat sätt överlåtas endast till en kommun, till ett vattentjänstverk som helt ägs av en kommun eller till ett annat kundägt vattentjänstandelslag.

2 kap.

Utveckling och ordnande av vattentjänster

5 §

Regional översiktsplanering av vattentjänster

Närings-, trafik- och miljöcentralen styr den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna för att främja driftsäkerhet, regionalt samarbete och strukturell förändring inom vattentjänsterna.

Kommunen ska delta i den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna.

5 a §

Utveckling av vattentjänster i kommunen

Kommunen ska, i samarbete med vattentjänstverken och partivattentjänstverken inom sitt område och med andra kommuner och andra centrala aktörer, utveckla vattentjänsterna inom sitt område i överensstämmelse med samhällsutvecklingen för att uppfylla denna lags syften.

Kommunen ska utarbeta en vattentjänstplan för sitt område tillsammans med de aktörer som avses i 1 mom. Kommunen godkänner och uppdaterar planen. En vattentjänstplan kan utarbetas tillsammans för flera kommuners område.

I kommunens vattentjänstplan ska hänsyn tas till den regionala översiktsplanering av vattentjänsterna som avses i 5 § och planen ska samordnas med områdesplaneringen och den faktiska samhällsutvecklingen.

Innan kommunens vattentjänstplan godkänns ska kommunen begära utlåtande av tillsynsmyndigheterna. En godkänd plan ska till de delar som är väsentliga med tanke på tillgången till information publiceras i ett allmänt datanät.

Närmare bestämmelser om innehållet i kommunens vattentjänstplan utfärdas genom förordning av statsrådet.

6 §

Ordnande av vattentjänster

Ägaren eller innehavaren av en fastighet svarar för vattentjänsterna på sin fastighet.

Om behovet hos en större grupp av invånare eller sanitära skäl eller miljöskyddsskäl kräver det, ska kommunen se till att åtgärder vidtas för inrättande av ett vattentjänstverk som motsvarar behovet eller för utvidgande av vattentjänstverkets verksamhetsområde.

Om det inte är ändamålsenligt eller ekonomiskt möjligt att inrätta ett vattentjänstverk eller utvidga dess verksamhetsområde, kan kommunen alternativt se till att det vidtas andra åtgärder för att trygga tillgången till hushållsvatten eller bortledandet av spillvatten.

7 §

Områden som ska ingå i vattentjänstverkens verksamhetsområden

Verksamhetsområdena för vattentjänstverken inom en kommuns område ska omfatta de områden där det på grund av den faktiska eller den planerade samhällsutvecklingen är behövligt att ansluta fastigheterna till vattentjänstverkets hushållsvatten- eller spillvattennät.

När de områden som avses i 1 mom. fastställs ska behovet av anslutning av fastigheterna till vattentjänstverkets ledningsnät bedömas i synnerhet när det gäller detaljplaneområden, tätorter och grundvattenområden. Tätorter som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/3019 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse ska dock alltid ingå i ett vattentjänstverks verksamhetsområde i fråga om hanteringen av spillvatten.

8 §

Godkännande av ett vattentjänstverks verksamhetsområde

Kommunen ska godkänna verksamhetsområden för de vattentjänstverk som är verksamma inom kommunens område eller fatta beslut om att det för ett vattentjänstverk inte behöver godkännas ett verksamhetsområde.

Kommunen kan godkänna ett verksamhetsområde endast för ett vattentjänstverk som är kommunens balansenhet, kommunens affärsverk, en samkommun, en affärsverkssamkommun, en samkommuns affärsverk eller ett registrerat företag eller en registrerad sammanslutning.

Kommunen godkänner verksamhetsområdet för ett vattentjänstverk och ändrar vid behov det godkända verksamhetsområdet på framställning av vattentjänstverket eller, om verket inte har gjort en sådan framställning, efter att ha hört verket. Innan verksamhetsområdet godkänns eller ändras ska information om saken ges i tillräcklig utsträckning och utlåtande begäras av tillsynsmyndigheterna. Ett beslut om ett verksamhetsområde ska delges genom offentlig kungörelse.

Kommunen ska vid behov, men dock med minst 10 års mellanrum, kontrollera aktualiteten av vattentjänstverkets verksamhetsområde.

8 a §

Förutsättningar för godkännande av ett verksamhetsområde och beslutets innehåll

För godkännande av ett verksamhetsområde förutsätts det att

- 1) de områden som avses i 7 § har beaktats,
- 2) vattentjänstverket klarar av att på ett ekonomiskt och ändamålsenligt sätt sköta de vattentjänster som det ansvarar för,
- 3) de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäligen och rättvisa,
- 4) målen i kommunens vattentjänstplan kan uppfyllas i verksamhetsområdet.

Av ett beslut om verksamhetsområde ska det framgå att de förutsättningar som beskrivs i 1 mom. är uppfyllda.

När kommunen godkänner ett verksamhetsområde ska den med beaktande av behoven av vattentjänster i verksamhetsområdets olika delar bestämma för vilka områden vattentjänstverket ska bygga hushållsvatten- och spillvattennät. I samband med beslutet om verksamhetsområdet ska det också ställas upp en målinriktad, med samhällsutvecklingens behov överensstämmande tidsplan för när hushållsvatten- och spillvattennäten ska byggas i de olika delarna av verksamhetsområdet.

Verksamhetsområdet samt de områden inom verksamhetsområdet där vattentjänstverket ska bygga hushållsvatten- eller spillvattennät ska anges på en karta. På kartan över verksamhetsområdet ska inte uppgifter om vattentäkter eller ledningsnät anges. Kommunen svarar för att uppgifterna om verksamhetsområdet lämnas i form av maskinläsbar geografisk information till Finlands miljöcentral utan obefogat dröjsmål. Finlands miljöcentral ser till att kartorna över verksamhetsområdena publiceras i ett allmänt datanät.

8 b §

Inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde

Ett verksamhetsområde kan inskränkas eller det kan helt upphävas, om

1) behovet av vattentjänster i verksamhetsområdet eller i ett område som inte längre ska ingå i verksamhetsområdet har förändrats så att vattentjänstverkets verksamhetsförutsättningar i området har försämrats väsentligt, eller

2) grunderna för beslutet om verksamhetsområdet har visat sig vara väsentligt felaktiga.

Om kommunen beslutar att inskränka eller upphäva ett verksamhetsområde ska den samtidigt besluta hur vattentjänsterna ska tryggas för de fastigheter som är anslutna till verkets ledningsnät, men kommer att ligga utanför verksamhetsområdet och hur vattentjänsterna ska ordnas i de i 6 § 2 och 3 mom. avsedda områden som kommer att ligga utanför verksamhetsområdet.

På beslut om inskränkning av ett verksamhetsområde tillämpas 8 § 3 mom. och 8 a §. På beslut om upphävande av ett verksamhetsområde tillämpas 8 § 3 mom. samt 8 a § 1 mom. 1 och 4 punkten och 3 mom.

9 §

Ombesörjande av vattentjänster

På den personal vid vattentjänstverket som sköter offentliga förvaltningsuppgifter inom verksamhetsområdet tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974). Vad som ovan föreskrivs om straffrättsligt tjänsteansvar gäller inte kundägda vattentjänstandelslag.

9 a §

Vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan

Vattentjänstverket ska se till att det utarbetas en egendomsförvaltningsplan och att den uppdateras. I egendomsförvaltningsplanen ska kommunens vattentjänstplan beaktas. Syftet med egendomsförvaltningsplanen är att säkerställa att verket klarar av att sköta vattentjänsterna och svara för vattentjänsternas driftsäkerhet så att de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa.

Vattentjänstverket ska ge in egendomsförvaltningsplanen för kännedom till kommunen och närings-, trafik- och miljöcentralen.

Närmare bestämmelser om innehållet i och uppdateringen av egendomsförvaltningsplanen utfärdas genom förordning av statsrådet.

9 b §

Tryggande av vattentjänsterna

Om ett vattentjänstverk inte klarar av att sköta vattentjänsterna på det sätt som anges i 9 §, ska kommunen vidta åtgärder enligt 6 § för att säkerställa att vattentjänsterna fungerar i området.

10 §

Anslutning av fastigheter till vattentjänstverkets ledningsnät

Fastigheterna inom ett vattentjänstverks verksamhetsområde ska anslutas till verkets hushållsvatten- och spillvattennät.

En fastighet behöver inte anslutas till vattentjänstverkets spillvattennät om den inte har någon vattenklosett och miljöskyddslagen (527/2014) iakttas vid bortledande och behandling av spillvatten från fastigheten.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. får vattentjänstverket vägra att till verkets hushållsvatten- eller spillvattennät ansluta en fastighet som på grund av vattenförbrukningen eller på grund av kvaliteten på eller kvantiteten av det spillvatten som ska ledas in i spillvattenavloppet försvårar verkets verksamhet eller dess förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt sköta vattentjänsterna för andra fastigheter.

Vattentjänstverket ska på begäran lämna uppgifter till kommunen om fastigheter som anslutits till hushållsvatten- och spillvattennätet.

11 §

Befrielse från anslutningsskyldigheten

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten beviljar på ansökan befrielse, antingen tills vidare eller för viss tid, från anslutningsskyldigheten för fastigheter enligt 10 § på de grunder som anges i denna paragraf. Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten ska vid behov begära utlåtande om ansökan av den kommunala hälsoskyddsmyndigheten.

Befrielse från anslutningsskyldigheten ska beviljas om

1) anslutningen till ledningsnätet blir oskälig för fastighetens ägare eller innehavare med beaktande av kostnaderna för byggande av fastighetens vatten- och avloppsanordningar, kostnaderna för anslutningen, det obetydliga behovet av vattentjänstverkets tjänster eller någon annan motsvarande särskild orsak, och

2) befrielsen inte ensam eller tillsammans med andra befrielser på ett betydande sätt riskerar en ekonomisk och ändamålsenlig skötsel av vattentjänsterna inom vattentjänstverkets verksamhetsområde.

Utöver vad som föreskrivs i 2 mom. förutsätter befrielse från skyldigheten att ansluta fastigheten till hushållsvattennätet att fastigheten har tillgång till tillräckligt med hushållsvatten som uppfyller kvalitetskraven och kvalitetsmålen i hälsoskyddslagen. Befrielse från skyldigheten att ansluta fastigheten till spillvattennätet förutsätter utöver det som föreskrivs i det momentet att bortledandet och behandlingen av fastighetens spillvatten har ordnats i enlighet med kraven i miljöskyddslagen.

Trots vad som föreskrivs i 2 mom. kan befrielse beviljas, om en anslutning utanför en tätort bedöms bli uppenbart oskälig för fastighetens ägare eller innehavare. Vid bedömningen av om en anslutning är uppenbart oskälig kan hänsyn tas till fastighetsägarens eller fastighetsinnehavarens

1) höga ålder och andra motsvarande särskilda faktorer i dennes livssituation,

2) långvariga arbetslöshet eller sjukdom eller något annat jämförbart socialt hinder för betalning.

En beviljad befrielse upphör att gälla om användningen av fastigheten ändras så att behovet av vattentjänstverkets tjänster ökar eller fastigheten byter ägare eller innehavare.

11 a §

Avgift för behandlingen av en ansökan om befrielse

Den kommunala miljövårdsmyndigheten kan ta ut avgift för behandlingen av en i 11 § avsedd ansökan om befrielse. Den avgift som kommunen tar ut får motsvara högst kommunens totala kostnader för prestationen. Grunderna för avgiften anges närmare i en taxa som antas av kommunen.

15 §

Vattentjänstverkets skyldighet att hålla sig informerat och kontrollskyldighet

Ett vattentjänstverk ska hålla sig informerat om faktorer som är viktiga med tanke på dess verksamhet och konsekvenserna av den och om de risker som hänförs till dessa faktorer. I detta syfte ska verket kontrollera kvantiteten av och kvaliteten på det råvatten som det använder, vattentjänstegendomens skick och mängden läckvatten i verkets hushållsvatten- och spillvattennät. Vattentjänstverket ska omvandla uppgifterna om ledningsnätets placering till maskinläsbar geografisk information.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

15 a §

Vattentjänstverkets beredskap

Ett vattentjänstverk ska förbereda sig för incidenter samt störningssituationer till följd av dem. Ett vattentjänstverk svarar för att vattentjänsterna för de till verkets ledningsnät anslutna fastigheterna är tillgängliga i störningssituationer. Under sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen (1552/2011) och vid därmed jämförbara allvarliga störningssituationer under normala förhållanden ska nivån på tillgången till tjänster anpassas till situationen. För att trygga tjänsterna ska verket samarbeta med andra vattentjänstverk som är anslutna till samma ledningsnät samt med kommunen, tillsynsmyndigheterna, räddningsmyndigheterna och vid behov med andra viktiga intressentgrupper.

Vattentjänstverket ska utarbeta en beredskapsplan som omfattar riskhantering och beredskap för störningssituationer, öva verksamheten för att säkerställa motståndskraften och vidta de åtgärder som behövs enligt planen. Vattentjänstverkets beredskapsplan är en sekretessbelagd handling. Planen ska uppdateras vid behov och minst vart sjätte år samt ges in till tillsynsmyndigheterna och räddningsmyndigheten samt på begäran till kommunen.

Vattentjänstverket ska samordna beredskapsplanen med kommunens beredskapsplanering, den riskhanteringsplan för produktionskedjan för hushållsvatten som avses i hälsoskyddslagen, den släckvattenplan som avses i räddningslagen och den beredskapsplan som avses i miljöskyddslagen. En beredskapsplan enligt denna lag behöver inte utarbetas separat till den del en motsvarande plan, riskbedömning eller handling har utarbetats med stöd av någon annan lag.

Vad som i 1–3 mom. föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

Närmare bestämmelser om beredskapsplanens innehåll och vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna vid störningssituationer utfärdas genom förordning av statsrådet.

15 b §

Anmälan om incidenter i vattentjänster

Vattentjänstverket ska utan dröjsmål till närings-, trafik- och miljöcentralen anmäla incidenter som på ett betydande sätt kan störa eller stör tillhandahållandet av vattentjänster. Vattentjänstverket ska i tillräcklig utsträckning informera om störningssituationer som beror på incidenter.

Vad som i 1 mom. föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska upprätthålla en lägesbild över vattentjänsterna och lämna en underrättelse om förändringar i lägesbilden för kännedom till jord- och skogsbruksministeriet och statsrådets lägescentral. För att skapa lägesbilden ska närings-, trafik- och miljöcentralen samarbeta med andra myndigheter och Försörjningsberedskapscentralen.

Närmare bestämmelser om när en i 1 mom. avsedd störning till följd av en incident i vattentjänsterna ska betraktas som betydande samt om innehållet i och utformningen och lämnande av i det momentet avsedda anmälningar får utfärdas genom förordning av statsrådet.

16 §

Tillgång till information och upplysningsplikt

Vattentjänstverket och kunden har rätt att av varandra få de uppgifter som behövs för anslutningen till vattentjänstverkets ledningsnät samt skötseln av vattentjänsterna.

Vattentjänstverket ska minst en gång om året i samband med fakturan eller annars i lättillgänglig form lämna kunderna information om kvaliteten och priset på och förbrukningen av det hushållsvatten som verket levererar samt information om var verkets verksamhetsberättelse kan läsas.

Vattentjänstverkets kunder ska förmedla den information som avses i 2 mom. till slutförbrukarna av hushållsvatten.

Närmare bestämmelser om den information om kvaliteten, priset och förbrukningen i fråga om hushållsvatten som avses i 2 och 3 mom. och om lämnandet och vidareförmedlingen av informationen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

16 a §

Offentlighet i fråga om handlingar som innehåller miljöinformation

På tillgången till information ur ett vattentjänstverks handlingar som innehåller miljöinformation om kvaliteten på och mängden av råvatten eller hushållsvatten eller om behandling och avledande av spillvatten tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), även om verket inte enligt den lagen omfattas av dess tillämpningsområde.

17 §

Användning av en kunds fastighet

Vattentjänstverket ska se till att besök och åtgärder på kundens fastighet medför så liten olägenhet eller skada som möjligt för fastigheten eller dess användning. Vattentjänstverket ska ersätta andra än tillfälliga olägenheter och andra än obetydliga skador som verket orsakat.

Om erhållande av nyttjande- och äganderätt till områden som behövs för sådana byggnader, anordningar och konstruktioner som behövs för vattentjänsterna föreskrivs särskilt. Bestämmelser om rätten att ta grundvatten och avleda vatten samt om undersökningar som behövs för utredande av möjligheterna att vidta en åtgärd som avses i vattenlagen (587/2011) finns i den lagen.

17 c §

Befrielse från anslutning till dagvattenavlopp

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten kan ta ut avgift för behandlingen av en ansökan om befrielse. Den avgift som kommunen tar ut får motsvara högst kommunens totala kostnader för prestationen. Grunderna för avgiften anges närmare i en taxa som antas av kommunen.

18 §

Allmänna avgiftsgrunder

Avgifterna för vattentjänster och avloppshantering av dagvatten ska vara sådana att det med dem på lång sikt är möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader i enlighet med den egendomsförvaltningsplan som avses i 9 a §. Avgifterna ska vara skäliga och rättvisa.

I avgifterna får ingå högst en skälig avkastning på kapitalet, dock så att kraven enligt 1 mom. uppfylls.

I avgiftens storlek kan hänsyn tas till behovet att reglera vattenförbrukningen, ett särskilt användningsändamål för vattnet eller spillvattnets exceptionella kvalitet eller mängd. Avgifterna ska efter behov vara sådana att de främjar en sparsam förbrukning av vatten och minskning av mängden spillvatten samt förebygger att skadliga ämnen leds in i avlopp.

Vattentjänstverket ska årligen i samband med justeringen av avgifterna bedöma huruvida avgiftsgrunderna enligt 1–3 mom. uppfylls.

19 §

Avgifter

Vattentjänstverket ska ta ut grundavgift och bruksavgift för vattentjänsterna. Dessutom kan verket ta ut anslutningsavgift och andra avgifter för de tjänster som verket tillhandahåller.

Bruksavgift tas ut enligt kvantiteten hushållsvatten som fastigheten använder samt kvantiteten av och kvaliteten på det spillvatten som leds bort från fastigheten. Vattentjänstverket kan ta ut bruksavgift också för avloppshantering av dagvatten.

Grundavgiften och anslutningsavgiften ska vara av olika storlek i olika områden, om detta behövs för att kostnaderna ska riktas rätt eller för att principen om förorenarens ansvar ska kunna genomföras eller av något annat motsvarande skäl. Även bruksavgiften och de andra avgifterna kan på ovannämnda grunder vara av olika storlek i olika områden. I storleken av anslutningsavgiften är det möjligt att beakta också fastighetens användningsändamål.

20 §

Avskiljande av vattentjänsterna i bokföringen

I kommunens eller företagets bokföring ska vattentjänsterna avskiljas från de övriga verksamheterna. För vattentjänsterna ska det för varje räkenskapsperiod upprättas balansräkning, resultaträkning och finansieringsanalys samt uppges noter till dem. Balansräkningen, resultaträkningen och finansieringsanalysen ska upprättas i enlighet med bokföringslagen. Balansräkningen, resultaträkningen och finansieringsanalysen för ett vattentjänstverk som omfattas av kommunallagens tillämpningsområde ska upprättas i enlighet med den lagen.

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

20 a §

Vattentjänstverkets verksamhetsberättelse

Vattentjänstverket ska upprätta en sådan verksamhetsberättelse som avses i bokföringslagen. Med avvikelse från vad som föreskrivs ovan ska ett vattentjänstverk som omfattas av kommunallagens tillämpningsområde upprätta en verksamhetsberättelse som avses i kommunallagen.

Verksamhetsberättelsen ska i lättbegriplig form innehålla uppgifter om

- 1) det bokslut som avses i 20 §,
- 2) nyckeltal för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet,
- 3) huruvida de ekonomiska och verksamhetsmässiga förutsättningar som anges i verkets egendomsförvaltningsplan uppfylls,
- 4) huruvida de allmänna avgiftsgrunderna enligt 18 § 1 mom. uppfylls,
- 5) inverkan av den avkastning som intäktsförts i enlighet med 18 § 2 mom. på avgifterna för vattentjänsterna.

Verksamhetsberättelsen ska innehålla uppgifter enligt 2 mom. också när det gäller avloppshantering av dagvatten enligt 17 a §.

Vad som i 1 mom. och 2 mom. 1 punkten föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

Närmare bestämmelser om verksamhetsberättelsens innehåll får utfärdas genom förordning av statsrådet.

20 b §

Granskning av bokslutsuppgifter och verksamhetsberättelse

Revisorerna ska granska bokslutsuppgifterna enligt 20 § och verksamhetsberättelsen enligt 20 a § som ett led i kommunens, vattentjänstverkets eller partivattentjänstverkets lagstadgade revision.

20 c §

Publicering av ekonomiska uppgifter

Vattentjänstverket ska i ett allmänt datanät publicera verksamhetsberättelsen enligt 20 a § samt leveransvillkoren och prissättningsgrunderna för vattentjänster.

20 d §

Informationssystem för vattentjänster

Vad som i 2 mom. föreskrivs om vattentjänstverk gäller också partivattentjänstverk.

Närmare bestämmelser om informationssystemet för vattentjänster, de uppgifter som ska lämnas till det och tidpunkten för lämnande av uppgifterna får utfärdas genom förordning av statsrådet.

23 §

Ändring av avtalsvillkor

Vattentjänstverket får ändra de avgifter och övriga avtalsvillkor som anges i avtal enligt 21 § endast

- 1) på de grunder som specificeras i avtalsvillkoren, förutsatt att innehållet i avtalet inte ändras i väsentlig mån som helhet,
 - 2) med stöd av en ändring av lagstiftningen eller ett myndighetsbeslut som grundar sig på en sådan ändring,
 - 3) när omständigheterna förändrats oförutsägbart och väsentligt.
-

24 §

Uppsägning av avtal

Kunden får säga upp ett avtal enligt 21 § om anslutning till ledningsnätet i ett vattentjänstverks verksamhetsområde endast om fastigheten har beviljats befrielse från anslutningsskyldigheten med stöd av 11 § eller fastigheten inte omfattas av anslutningsskyldigheten enligt 10 §.

Vattentjänstverket får säga upp ett avtal enligt 21 § om tillhandahållande och anlitande av vattentjänstverkets tjänster endast om vattentjänsten har avbrutits på de grunder som anges i 26 § och avbrottet har pågått i mer än sex månader eller om det annars är oskäligt att hålla avtalet i kraft.

Trots vad som föreskrivs i 1 och 3 mom. får vattentjänstverket säga upp ett i 21 § avsett avtal om anslutning till ledningsnät samt om tillhandahållande och anlitande av verkets tjänster också om en kunds fastighet ligger utanför verksamhetsområdet eller kommer att ligga utanför verksamhetsområdet på grund av att detta inskränks. Då förutsätter uppsägningen dessutom att vattentjänstverket eller kommunen tryggar fastighetens vattentjänster och att detta inte föranleder kunden betydande extra kostnader.

30 §

Vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande

Tillsynsmyndigheten kan förena ett förbud eller ett åläggande som den har meddelat med stöd av 29 § med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad eller att verksamheten avbryts eller förbjuds.

31 §

Rätt att anhängiggöra ärenden

Om kommunen har åsidosatt en skyldighet som avses i 6 § 2 och 3 mom. och ärendet inte har blivit anhängigt på tillsynsmyndighetens initiativ, kan ärendet anhängiggöras skriftligen av den vars rätt eller fördel saken kan beröra samt av den myndighet som bevakar allmänt intresse i saken.

32 §

Ändringssökande

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Den lagen tillämpas också på sökande av ändring i beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten och den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har fattat med stöd av denna lag. Ändring i övriga kommunala myndigheters beslut söks genom kommunalbesvär med iakttagande av kommunallagen.

Vid sökande av ändring i ett i 16 a § avsett beslut av vattentjänstverket iakttas lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Vid sökande av ändring i beslut som gäller föreläggande och utdömande av vite samt föreläggande och verkställighet av hot om tvångsutförande eller hot om avbrytande tillämpas viteslagen (1113/1990).

33 §

Besvärsrätt

Besvärsrätt har, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden och kommunallagen, den vars rätt eller fördel saken kan beröra, kommunen, tillsynsmyndigheten och en myndighet som bevakar allmänt intresse i saken.

34 §

Twistemål som gäller fastigheters vattentjänster

Sådana tvistemål mellan ett vattentjänstverk och en kund som gäller en fastighets vattentjänster behandlas vid tingsrätten. Bestämmelser om forum finns i 10 kap. i rättegångsbalken.

35 §

Tystnadsplikt

På tystnadsplikten för den som utför uppgifter som avses i denna lag tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

35 a §

Tillsynsmyndigheternas rätt att få information och utföra inspektioner

Tillsynsmyndigheterna har trots sekretessbestämmelserna rätt att på begäran få för utförandet av sina uppgifter enligt denna lag nödvändiga uppgifter av

- 1) varandra,
- 2) kommunen,
- 3) Skatteförvaltningen,
- 4) Försörjningsberedskapscentralen,
- 5) räddningsverket,
- 6) den som har tillsyn över sådana tillstånd att ta vatten som avses i vattenlagen,
- 7) den som har tillsyn över sådana miljötillstånd för avloppsreningsverk som avses i miljöskyddslagen,
- 8) vattentjänstverk,
- 9) partivattentjänstverk.

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av ägaren eller innehavaren av fastigheten på begäran få de uppgifter för behandling av en i 11 och 17 c § avsedd ansökan om befrielse som är nödvändiga för att bedöma om en anslutning är oskäligen.

Tillsynsmyndigheterna och av dem förordnade tjänstemän eller tjänsteinnehavare har för utförande av sina uppgifter enligt denna lag rätt att

- 1) röra sig på annans område,
- 2) få tillträde till platser där verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet för denna lag bedrivs,
- 3) utföra inspektioner och undersökningar.

En åtgärd enligt 3 mom. får inte vidtas i utrymmen som används för boende av permanent natur.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 4 c § 4 mom. och 4 e § i denna lag tillämpas på verk som inrättas efter ikraftträdandet av denna lag.

Kommunen ska inom två år från ikraftträdandet av denna lag i förvaltningsstadgan ge de i 4 b § avsedda bestämmelserna om de kommunala myndigheter som svarar för uppgifterna enligt lagen. Kommunen ska utarbeta en vattentjänstplan enligt 5 a § inom två år från ikraftträdandet av denna lag. Kommunen ska kontrollera att de verksamhetsområden som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag överensstämmer med denna lag inom fem år från ikraftträdandet. Kommunen ska i fråga om nya vattentjänstverk som ska omfattas av tillämpningsområdet för denna lag fatta ett i 8 § 1 mom. avsett beslut om att verksamhetsområdet godkänns eller inte godkänns, inom fem år från ikraftträdandet av denna lag.

Inom ett sådant verksamhetsområde för ett vattentjänstverk som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och som ligger i en tätort bestäms skyldigheten att ansluta fastigheten till verkets hushållsvatten- och spillvattennät i enlighet med 10 § i dess lydelse vid ikraftträdandet av denna lag tills kommunen kontrollerar att verksamhetsområdet överensstämmer med denna lag. Inom ett sådant verksamhetsområde för ett vattentjänstverk som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och som ligger utanför en tätort bestäms skyldigheten att ansluta fastigheten till verkets hushållsvatten- eller spillvattennät i enlighet med 10 § i dess lydelse vid ikraftträdandet av denna lag tills fyra år har förflutit från det att det kontrollerats att verksamhetsområdet överensstämmer med denna lag.

Ett vattentjänstverk ska utarbeta en egendomsförvaltningsplan enligt 9 a § inom två år från ikraftträdandet av denna lag. Ett vattentjänstverk ska omvandla uppgifterna om ledningsnätens

placering till maskinläsbar geografisk information i enlighet med 15 § inom fem år från ikraftträdandet av denna lag. Ett vattentjänstverk ska utarbeta en beredskapsplan enligt 15 a § inom fyra år från ikraftträdandet av denna lag.

De avgifter som ett vattentjänstverk tar ut ska överensstämma med 18 och 19 § för den räkenskapsperiod som följer efter det att egendomsförvaltningsplanen har utarbetats.

Verksamhetsberättelsen enligt 20 a § ska första gången upprättas för den räkenskapsperiod som börjar efter att egendomsförvaltningsplanen har utarbetats. De uppgifter som ska publiceras i enlighet med 20 c § ska publiceras i ett allmänt datanät inom sex månader från utgången av den räkenskapsperiod som avses ovan.

I ärenden som vid ikraftträdandet av denna lag är anhängiga vid förvaltningsmyndigheter eller domstolar iakttas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

På inrättningar vars verksamhetsområde har godkänts före ikraftträdandet av denna lag, men som efter ikraftträdandet inte uppfyller definitionen av vattentjänstverk, tillämpas den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag tills kommunen kontrollerar verksamhetsområdet i ett förfarande enligt denna lag. Om kommunen godkänner ett verksamhetsområde för en ovan avsedd inrättning i ett förfarande enligt denna lag, tillämpas på inrättningen efter det att verksamhetsområdet har godkänts bestämmelserna i denna lag trots att inrättningen inte uppfyller definitionen av vattentjänstverk enligt denna lag.

Helsingfors den 30 april 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Jord- och skogsbruksminister Sari Essayah

Lag

om ändring av lagen om vattentjänster

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om vattentjänster (119/2001) 1 §, 3 § 1, 3, 4 och 8 punkten, 4 § 2 mom., 5–8, 8 a, 10 och 11 §, 15 § 1 och 4 mom., 15 a och 15 b §, 16 och 16 a §, 17 § 2 och 3 mom., 18 och 19 §, 20 § 1 och 3 mom., 20 a–20 c §, 20 d § 3 och 4 mom., 23 § 1 mom., 24 § 2, 3 och 5 mom. samt 30–35 §,

av dem 3 § 1, 3, 4 och 8 punkten, 4 § 2 mom., 5, 7, 8, 8 a, 10, 11, 15 a och 19 §, 20 § 1 och 3 mom., 20 a–20 c §, 20 d § 3 och 4 mom. samt 24 § 5 mom. sådana de lyder i lag 681/2014, 15 § 1 och 4 mom. samt 16 och 16 a § sådana de lyder i lag 1259/2022, 15 b § sådan den lyder i lag 290/2018, 18 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 681/2014, 32 § sådan den lyder i lag 827/2019 och 35 § sådan den lyder i lagarna 1013/2018 och 137/2025, samt

fogas till 2 §, sådan den lyder i lag 681/2014, ett nytt 3 mom., till 3 §, sådan den lyder i lagarna 681/2014 och 1259/2022, nya 9–11 punkter, till lagen nya 4 a–4 e, 5 a och 8 b §, till 9 § ett nytt 2 mom., till lagen nya 9 a, 9 b och 11 a §, till 17 c §, sådan den lyder i lag 681/2014, ett nytt 3 mom. och till lagen en ny 35 a § som följer:

Gällande lydelse

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att trygga vattentjänster som, till skäligen kostnader, ger tillgång till tillräckligt med hygieniskt och även i övrigt oklanderligt hushållsvatten samt sådan avloppshantering som är ändamålsenlig med avseende på hälso- och miljöskyddet.

2 §

Tillämpningsområde

Föreslagen lydelse

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att trygga vattentjänster som till skäligen kostnader *och driftsäkert möjliggör*

1) *tillgång till tillräckligt med hushållsvatten som uppfyller kvalitetskraven och kvalitetsmålen enligt hälsoskyddslagen (763/1994), och*

2) *sådan avloppshantering som är ändamålsenlig med avseende på hälso- och miljöskyddet.*

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas inte på försvarsförvaltningens vattentjänster.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *vattentjänster* ledande, behandling och leverans av vatten för användning som hushållsvatten samt bortledande och behandling av spillvatten,

3) *vattentjänstverk* en inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster inom ett verksamhetsområde som kommunen har godkänt,

4) *kund* ägaren till eller innehavaren av en fastighet eller någon annan som ingår avtal med ett vattentjänstverk om anslutning av fastigheten till verkets ledningsnät eller om tillhandahållande och anlitande av verkets tjänster,

8) *tätort* ett område där det bor åtminstone 200 personer i byggnader som finns nära varandra.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *vattentjänster uttag*, ledande, behandling och leverans av vatten för användning som hushållsvatten samt bortledande och behandling av spillvatten,

3) *vattentjänstverk* en inrättning som sköter ett samhälles vattentjänster, och

a) levererar vatten för användning som hushållsvatten till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller motsvarande minst 50 personers behov, eller

b) tar emot spillvatten till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller från minst 50 personer,

4) *kund en fastighets ägare eller innehavare som ingår ett avtal enligt 5 kap. med ett vattentjänstverk om anslutning av fastigheten till verkets ledningsnät eller om tillhandahållande och anlitande av verkets tjänster,*

8) **kundägt vattentjänstandelslag** ett vattentjänstverk i andelslagsform av vars kunder mer än hälften är medlemmar av vattentjänstandelslaget,

9) **partivattentjänstverk** en inrättning som levererar vatten till vattentjänstverk, eller leder eller behandlar spillvatten från vattentjänstverk,

10) **verksamhetsområde** det område där ett vattentjänstverk sköter vattentjänsterna enligt vad som föreskrivs i lag och där fastigheterna inom området ska anslutas till vattentjänstverkets hushållsvatten- eller spillvattennät,

11) **vattentjänstegendom** hushållsvatten- och spillvattennät som ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk använder samt sådana byggnader, konstruktioner och anordningar i direkt anslutning till att ta,

Gällande lydelse

4 §

Myndigheter

Tillsynsmyndigheter enligt denna lag är närings-, trafik- och miljöcentralen, den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och den kommunala miljövårdsmyndigheten, *var och en av dem inom sitt ansvarsområde.*

(ny)

Föreslagen lydelse

behandla och leverera vatten samt ta emot och behandla spillvatten som ett sådant verk använder.

4 §

Myndigheter

Tillsynsmyndigheter enligt denna lag är närings-, trafik- och miljöcentralen, den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och den kommunala miljövårdsmyndigheten.

4 a §

Tillsynsmyndigheternas tillsynsuppgifter

Allmän tillsynsmyndighet enligt denna lag är närings-, trafik- och miljöcentralen.

Den kommunala miljövårdsmyndigheten har inom sitt ansvarsområde tillsyn över att denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs.

Den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har inom sitt ansvarsområde tillsyn över att denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs.

(ny)

4 b §

Kommunens vattentjänstsuppgifter

Kommunen ska i förvaltningsstadgan ge bestämmelser om de kommunala myndigheter som svarar för uppgifterna enligt denna lag.

Bestämmelser om samarbete mellan kommuner finns i 8 kap. i kommunallagen (410/2015).

Gällande lydelse
(ny)

Föreslagen lydelse
4 c §

Behållande av vattentjänsterna i kommunal ägo

Kommunen får inte sälja eller på något annat sätt överlåta sitt ägande i ett vattentjänstverk, ett partivattentjänstverk eller en vattentjänstegendom till någon annan än en annan kommun eller till ett verk som ägs av en kommun.

Ett vattentjänstverk eller ett partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller som kommunen på det sätt som avses i 1 kap. 5 § i bokföringslagen (1336/1997) har bestämmande inflytande över får inte sälja eller på något annat sätt överlåta vattentjänstegendom till någon annan än en kommun eller till ett verk som helt ägs av en kommun.

Ett verk som avses i 2 mom. får ta i bruk endast sådan ny vattentjänstegendom som det äger.

Ett verk som inrättas ska vara ett vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller ett kundägt vattentjänstandelslag.

(ny)

4 d §

Kommunens förköpsrätt

Kommunen har förköpsrätt vid köp som gäller sådana vattentjänstverk och partivattentjänstverk och sådan vattentjänstegendom som finns inom dess område. Genom att utnyttja sin förköpsrätt träder kommunen vid tidpunkten för köpslutet in som ägare i stället för den i överlåtelsebrevet angivna köparen på de vid köpet avtalade villkoren. Om det i köpet ingår ett villkor som kommunen på grund av villkorets art inte skäligen kan uppfylla, ska förpliktelsen omvandlas till en penningprestation som motsvarar förpliktelsens fulla värde. Kommunen intar samma ställning som köparen i förhållande till tredje part.

Om föremålet för köpet finns inom två eller flera kommuners område, har den kommun

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

förköpsrätt inom vars område det verk som är föremål för köpet eller det verk som äger den vattentjänstegendom som är föremål för köpet har sin hemort. Om ovan avsedda kommun inte utnyttjar sin förköpsrätt, har också de andra kommuner inom vars område verket sköter vattentjänsterna motsvarande rätt i en ordning som baserar sig på antalet kunder som verket har inom respektive kommuns område.

Säljaren av det vattentjänstverk, partivattentjänstverk eller den vattentjänstegendom som är föremål för köpet ska senast en månad efter tidpunkten för köpslutet underrätta kommunen om köpet. Underrättelsen ska innehålla uppgifter om föremålet för köpet, köpevillkoren och köparen. Till underrättelsen ska fogas en plan för hur köparen säkerställer kontinuiteten i vattentjänsterna.

Kommunen ska bedöma behovet att utnyttja förköpsrätten med tanke på sitt ansvar att ordna och sin skyldighet att trygga vattentjänster samt fatta beslut om utnyttjande av förköpsrätten utan dröjsmål och inom högst tre månader från mottagandet av den underrättelse som avses i 3 mom. Om säljaren försummar sin underrättelseskyldighet enligt det momentet, börjar den tid som reserverats för utnyttjande av förköpsrätten löpa sex månader efter tidpunkten för köpslutet. Säljaren kan inte åberopa ett sådant köpevillkor som säljaren inte meddelat kommunen och som kommunen inte heller annars känt till när den beslutade utnyttja förköpsrätten.

När förköpet har slutförts ska kommunen utan dröjsmål ersätta köparen för de prestationer som grundar sig på köpet och som köparen betalat innan förköpet slutförts, med undantag för prestationer som föranletts av köparens eventuella försummelser. Dessutom ska kommunen ersätta köparen för de behövliga kostnader som uppkommit av köpet.

Gällande lydelse
(ny)

Föreslagen lydelse
4 e §

Begränsningar i försäljningen av egendom i fråga om vattentjänstandelslag

Ett kundägt vattentjänstandelslag eller dess vattentjänstegendom får säljas eller på annat sätt överlåtas endast till en kommun, till ett vattentjänstverk som helt ägs av en kommun eller till ett annat kundägt vattentjänstandelslag.

2 kap.

2 kap.

Utveckling och ordnande av vattentjänster

Utveckling och ordnande av vattentjänster

5 §

5 §

Allmän utveckling av vattentjänster

Regional översiktsplanering av vattentjänster

Kommunen ska, i samarbete med vattentjänstverken inom sitt område och med dem som levererar vatten till verken och behandlar verkens spillvatten och i samarbete med andra kommuner, utveckla vattentjänsterna inom sitt område i överensstämmelse med samhällsutvecklingen för att uppfylla denna lags syften samt delta i den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna.

Närings-, trafik- och miljöcentralen styr den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna för att främja driftsäkerhet, regionalt samarbete och strukturell förändring inom vattentjänsterna.

Kommunen ska delta i den regionala översiktsplaneringen av vattentjänsterna.

(ny)

5 a §

Utveckling av vattentjänster i kommunen

Kommunen ska, i samarbete med vattentjänstverken och partivattentjänstverken inom sitt område och med andra kommuner och andra centrala aktörer, utveckla vattentjänsterna inom sitt område i överensstämmelse med samhällsutvecklingen för att uppfylla denna lags syften.

Kommunen ska utarbeta en vattentjänstplan för sitt område tillsammans med de aktörer som avses i 1 mom. Kommunen godkänner och uppdaterar planen. En vattentjänstplan

Gällande lydelse

6 §

Ordnande av vattentjänster

Ägaren eller innehavaren av en fastighet svarar för vattenförsörjning och avloppshantering på sin fastighet enligt vad som bestäms i denna lag och i någon annan lag.

Om behovet hos en större grupp av invånare eller sanitära skäl eller miljöskyddsskäl kräver det, skall kommunen se till att åtgärder vidtas för inrättande av ett vattentjänstverk som motsvarar behovet, utvidgande av vattentjänstverkets verksamhetsområde *eller tryggnade av tillgången till andra behövlige tjänster i samband med vattenförsörjning och avloppshantering.*

Innan åtgärder enligt 2 mom. vidtas skall kommunen ge ägarna och innehavarna av fastigheter i området tillfälle att bli hörda.

Föreslagen lydelse

kan utarbetas tillsammans för flera kommuners område.

I kommunens vattentjänstplan ska hänsyn tas till den regionala översiktsplanering av vattentjänsterna som avses i 5 § och planen ska samordnas med områdesplaneringen och den faktiska samhällsutvecklingen.

Innan kommunens vattentjänstplan godkänns ska kommunen begära utlåtande av tillsynsmyndigheterna. En godkänd plan ska till de delar som är väsentliga med tanke på tillgången till information publiceras i ett allmänt datanät.

Närmare bestämmelser om innehållet i kommunens vattentjänstplan utfärdas genom förordning av statsrådet.

6 §

Ordnande av vattentjänster

Ägaren eller innehavaren av en fastighet svarar för vattentjänsterna på sin fastighet.

Om behovet hos en större grupp av invånare eller sanitära skäl eller miljöskyddsskäl kräver det, ska kommunen se till att åtgärder vidtas för inrättande av ett vattentjänstverk som motsvarar behovet *eller för* utvidgande av vattentjänstverkets verksamhetsområde.

Om det inte är ändamålsenligt eller ekonomiskt möjligt att inrätta ett vattentjänstverk eller utvidga dess verksamhetsområde, kan kommunen alternativt se till att det vidtas andra åtgärder för att trygga tillgången till hushållsvatten eller bortledandet av spillvatten.

Gällande lydelse

7 §

Vattentjänstverkens verksamhetsområden

Verksamhetsområdena för vattentjänstverken inom en kommuns område ska omfatta de områden där det på grund av den faktiska eller den planerade samhällsutvecklingen är behövligt att ansluta fastigheterna till vattentjänstverkets vattenledning eller spillvattenavlopp.

8 §

Godkännande av ett vattentjänstverks verksamhetsområde

Kommunen godkänner verksamhetsområdet för ett vattentjänstverk och ändrar vid behov det godkända verksamhetsområdet på framställning av en anläggning som lämpar sig för att sköta vattentjänsterna eller, om anläggningen inte har gjort en sådan framställning, efter att ha hört anläggningen. Innan verksamhetsområdet godkänns eller ändras ska information om saken ges i tillräcklig utsträckning och tillsynsmyndigheterna ges tillfälle att ge utlåtande samt ägarna till och innehavarna av fastigheter i området ges tillfälle att bli hörda.

Verksamhetsområdet ska vara sådant att

1) vattentjänstverket klarar av att på ett ekonomiskt och ändamålsenligt sätt sköta de vattentjänster som det ansvarar för, och

Föreslagen lydelse

7 §

Områden som ska ingå i vattentjänstverkens verksamhetsområden

Verksamhetsområdena för vattentjänstverken inom en kommuns område ska omfatta de områden där det på grund av den faktiska eller den planerade samhällsutvecklingen är behövligt att ansluta fastigheterna till vattentjänstverkets hushållsvatten- eller spillvattennät.

När de områden som avses i 1 mom. fastställs ska behovet av anslutning av fastigheterna till vattentjänstverkets ledningsnät bedömas i synnerhet när det gäller detaljplaneområden, tätorter och grundvattenområden. Tätorter som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/3019 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse ska dock alltid ingå i ett vattentjänstverks verksamhetsområde i fråga om hanteringen av spillvatten.

8 §

Godkännande av ett vattentjänstverks verksamhetsområde

Kommunen ska godkänna verksamhetsområden för de vattentjänstverk som är verksamma inom kommunens område eller fatta beslut om att det för ett vattentjänstverk inte behöver godkännas ett verksamhetsområde.

Kommunen kan godkänna ett verksamhetsområde endast för ett vattentjänstverk som är kommunens balansenhet, kommunens affärsverk, en samkommun, en affärsverkssamkommun, en

Gällande lydelse

2) de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa.

När kommunen godkänner verksamhetsområdet ska den med beaktande av behoven av vattentjänster i verksamhetsområdets olika delar bestämma vilka områden som ska omfattas av vattentjänstverkets vattenledningsnät och vilka områden som ska omfattas av verkets spillvattennät. I samband med beslutet om godkännande ska det också ställas upp en målinriktad, med samhällsutvecklingens behov överensstämmande tidsplan för när ledningsnäten ska byggas i de olika delarna av verksamhetsområdet.

Verksamhetsområdet, tätorterna inom det och de områden som ska omfattas av vattenledningsnätet respektive spillvattennätet ska anges på en karta som ska vara allmänt tillgänglig i ett datanät. Information om godkännande av verksamhetsområdet ska ges i tillräcklig utsträckning.

8 a §

Tryggande av vattentjänster vid inskränkning av ett verksamhetsområde

Om kommunen beslutar att inskränka ett vattentjänstverks verksamhetsområde ska den samtidigt besluta hur vattentjänsterna ska tryggas för de fastigheter som är anslutna till verkets ledningsnät, men kommer att ligga utanför verksamhetsområdet.

Föreslagen lydelse

samkommuns affärsverk eller ett registrerat företag eller en registrerad sammanslutning.

Kommunen godkänner verksamhetsområdet för ett vattentjänstverk och ändrar vid behov det godkända verksamhetsområdet på framställning av vattentjänstverket eller, om verket inte har gjort en sådan framställning, efter att ha hört verket. Innan verksamhetsområdet godkänns eller ändras ska information om saken ges i tillräcklig utsträckning och utlåtande begäras av tillsynsmyndigheterna. Ett beslut om ett verksamhetsområde ska delges genom offentlig kungörelse.

Kommunen ska vid behov, men dock med minst 10 års mellanrum, kontrollera aktualiteten av vattentjänstverkets verksamhetsområde.

8 a §

Förutsättningar för godkännande av ett verksamhetsområde och beslutets innehåll

För godkännande av ett verksamhetsområde förutsätts det att

- 1) de områden som avses i 7 § har beaktats,*
- 2) vattentjänstverket klarar av att på ett ekonomiskt och ändamålsenligt sätt sköta de vattentjänster som det ansvarar för,*
- 3) de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa,*
- 4) målen i kommunens vattentjänstplan kan uppfyllas i verksamhetsområdet.*

Av ett beslut om verksamhetsområde ska det framgå att de förutsättningar som beskrivs i 1 mom. är uppfyllda.

När kommunen godkänner ett verksamhetsområde ska den med beaktande av behoven av vattentjänster i verksamhetsområdets olika delar bestämma för vilka områden vattentjänstverket ska bygga hushållsvatten- och spillvattennät. I

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

samband med beslutet om verksamhetsområdet ska det också ställas upp en målinriktad, med samhällsutvecklingens behov överensstämmande tidsplan för när hushållsvatten- och spillvattennäten ska byggas i de olika delarna av verksamhetsområdet.

Verksamhetsområdet samt de områden inom verksamhetsområdet där vattentjänstverket ska bygga hushållsvatten- eller spillvattennät ska anges på en karta. På kartan över verksamhetsområdet ska inte uppgifter om vattentäkter eller ledningsnät anges. Kommunen svarar för att uppgifterna om verksamhetsområdet lämnas i form av maskinläsbar geografisk information till Finlands miljöcentral utan obefogat dröjsmål. Finlands miljöcentral ser till att kartorna över verksamhetsområdena publiceras i ett allmänt datanät.

(ny)

8 b §

Inskränkning och upphävande av ett verksamhetsområde

Ett verksamhetsområde kan inskränkas eller det kan helt upphävas, om

1) behovet av vattentjänster i verksamhetsområdet eller i ett område som inte längre ska ingå i verksamhetsområdet har förändrats så att vattentjänstverkets verksamhetsförutsättningar i området har försämrats väsentligt, eller

2) grunderna för beslutet om verksamhetsområdet har visat sig vara väsentligt felaktiga.

Om kommunen beslutar att inskränka eller upphäva ett verksamhetsområde ska den samtidigt besluta hur vattentjänsterna ska tryggas för de fastigheter som är anslutna till verkets ledningsnät, men kommer att ligga utanför verksamhetsområdet och hur vattentjänsterna ska ordnas i de i 6 § 2 och 3 mom. avsedda områden som kommer att ligga utanför verksamhetsområdet.

På beslut om inskränkning av ett verksamhetsområde tillämpas 8 § 3 mom. och 8 a §. På beslut om upphävande av ett

Gällande lydelse

9 §

Ombesörjande av vattentjänster

(ny)

Föreslagen lydelse

verksamhetsområde tillämpas 8 § 3 mom.
samt 8 a § 1 mom. 1 och 4 punkten och 3 mom.

9 §

Ombesörjande av vattentjänster

På den personal vid vattentjänstverket som sköter offentliga förvaltningsuppgifter inom verksamhetsområdet tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974). Vad som ovan föreskrivs om straffrättsligt tjänsteansvar gäller inte kundägda vattentjänstandelslag.

9 a §

**Vattentjänstverkets
egendomsförvaltningsplan**

Vattentjänstverket ska se till att det utarbetas en egendomsförvaltningsplan och att den uppdateras. I egendomsförvaltningsplanen ska kommunens vattentjänstplan beaktas. Syftet med egendomsförvaltningsplanen är att säkerställa att verket klarar av att sköta vattentjänsterna och svara för vattentjänsternas driftsäkerhet så att de avgifter för vattentjänster som tas ut för att täcka kostnaderna för vattentjänsterna blir skäliga och rättvisa.

Vattentjänstverket ska ge in egendomsförvaltningsplanen för kännedom till kommunen och närings-, trafik- och miljöcentralen.

Närmare bestämmelser om innehållet i och uppdateringen av egendomsförvaltningsplanen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gällande lydelse
(ny)

Föreslagen lydelse
9 b §

Tryggande av vattentjänsterna

Om ett vattentjänstverk inte klarar av att sköta vattentjänsterna på det sätt som anges i 9 §, ska kommunen vidta åtgärder enligt 6 § för att säkerställa att vattentjänsterna fungerar i området.

10 §

10 §

*Anslutning av fastigheter till
vattentjänstverkets ledningsnät*

*Anslutning av fastigheter till
vattentjänstverkets ledningsnät*

Fastigheterna inom ett vattentjänstverks verksamhetsområde ska anslutas till verkets vattenledning och spillvattenavlopp.

Fastigheterna inom ett vattentjänstverks verksamhetsområde ska anslutas till verkets hushållsvatten- och spillvattennät.

En fastighet utanför en tätort behöver dock inte anslutas till vattentjänstverkets vattenledning om

1) fastighetens vattenanordningar har byggts innan vattentjänstverkets verksamhetsområde godkändes, och

2) fastigheten har tillgång till en tillräcklig mängd hushållsvatten som uppfyller kvalitetskraven enligt hälsoskyddslagen.

En fastighet utanför en tätort behöver inte anslutas till vattentjänstverkets spillvattenavlopp om

1) fastighetens avloppsanordningar har byggts innan vattentjänstverkets verksamhetsområde godkändes och bestämmelserna i miljöskyddslagen (527/2014) iakttas vid bortledande och behandling av spillvatten från fastigheten, eller

2) fastigheten inte har någon vattenklosett och bestämmelserna i miljöskyddslagen iakttas vid bortledande och behandling av spillvatten från fastigheten.

En fastighet behöver inte anslutas till vattentjänstverkets spillvattennät om den inte har någon vattenklosett och miljöskyddslagen (527/2014) iakttas vid bortledande och behandling av spillvatten från fastigheten.

Trots det som föreskrivs i 1 mom. får vattentjänstverket vägra att till verkets vattenledning eller spillvattenavlopp ansluta en fastighet som på grund av

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. får vattentjänstverket vägra att till verkets hushållsvatten- eller spillvattennät ansluta en fastighet som på grund av

Gällande lydelse

vattenförbrukningen eller på grund av kvaliteten på eller kvantiteten av det spillvatten som ska ledas in i spillvattenavloppet försvårar verkets verksamhet eller dess förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt sköta vattentjänsterna för andra fastigheter.

11 §

Befrielse från anslutningsskyldigheten

Den kommunala miljövårdsmyndigheten beviljar på ansökan befrielse, antingen tills vidare eller för en viss tid, från anslutningsskyldigheten för fastigheter enligt 10 § på de grunder som anges i denna paragraf. *Innan befrielse beviljas ska vattentjänstverket och ägaren till eller innehavaren av fastigheten ges tillfälle att bli hörda.* Den kommunala miljövårdsmyndigheten ska dessutom begära utlåtande om befrielsen hos den kommunala hälsoskyddsmyndigheten.

Befrielse från anslutningsskyldigheten ska beviljas om

1) anslutningen till ledningsnätet blir oskälig för fastighetens ägare eller innehavare med beaktande av kostnaderna för byggande av fastighetens vatten- och avloppsanordningar, kostnaderna för anslutningen, det obetydliga behovet av vattentjänstverkets tjänster eller någon annan motsvarande särskild orsak, och

2) befrielsen inte riskerar en ekonomisk och ändamålsenlig skötsel av vattentjänsterna inom vattentjänstverkets verksamhetsområde.

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. förutsätter befrielse från skyldigheten att ansluta fastigheten till vattenledning att fastigheten har tillgång till en tillräcklig mängd hushållsvatten som uppfyller kraven. Befrielse från skyldigheten att ansluta fastigheten till spillvattenavlopp förutsätter

Föreslagen lydelse

vattenförbrukningen eller på grund av kvaliteten på eller kvantiteten av det spillvatten som ska ledas in i spillvattenavloppet försvårar verkets verksamhet eller dess förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt sköta vattentjänsterna för andra fastigheter.

Vattentjänstverket ska på begäran lämna uppgifter till kommunen om fastigheter som anslutits till hushållsvatten- och spillvattennätet.

11 §

Befrielse från anslutningsskyldigheten

Den kommunala miljövårdsmyndigheten beviljar på ansökan befrielse, antingen tills vidare eller för viss tid, från anslutningsskyldigheten för fastigheter enligt 10 § på de grunder som anges i denna paragraf. Den kommunala miljövårdsmyndigheten ska vid behov begära utlåtande om ansökan av den kommunala hälsoskyddsmyndigheten.

Befrielse från anslutningsskyldigheten ska beviljas om

1) anslutningen till ledningsnätet blir oskälig för fastighetens ägare eller innehavare med beaktande av kostnaderna för byggande av fastighetens vatten- och avloppsanordningar, kostnaderna för anslutningen, det obetydliga behovet av vattentjänstverkets tjänster eller någon annan motsvarande särskild orsak, och

2) befrielsen inte *ensam eller tillsammans med andra befrielser på ett betydande sätt* riskerar en ekonomisk och ändamålsenlig skötsel av vattentjänsterna inom vattentjänstverkets verksamhetsområde.

Utöver vad som föreskrivs i 2 mom. förutsätter befrielse från skyldigheten att ansluta fastigheten till *hushållsvattennätet* att fastigheten har tillgång till *tillräckligt med* hushållsvatten som uppfyller *kvalitetskraven och kvalitetsmålen i hälsoskyddslagen*. Befrielse från skyldigheten att ansluta

Gällande lydelse

utöver det som föreskrivs i 2 mom. att bortledandet och behandlingen av fastighetens spillvatten kan ordnas i enlighet med kraven i miljöskyddslagen.

Föreslagen lydelse

fastigheten till *spillvattennätet* förutsätter utöver det som föreskrivs i *det momentet* att bortledandet och behandlingen av fastighetens spillvatten har ordnats i enlighet med kraven i miljöskyddslagen.

Trots vad som föreskrivs i 2 mom. kan befrielse beviljas, om en anslutning utanför en tätort bedöms blir uppenbart oskälig för fastighetens ägare eller innehavare. Vid bedömningen av om en anslutning är uppenbart oskälig kan hänsyn tas till fastighetsägarens eller fastighetsinnehavarens

1) höga ålder och andra motsvarande särskilda faktorer i dennes livssituation,

2) långvariga arbetslöshet eller sjukdom eller något annat jämförbart socialt hinder för betalning.

En beviljad befrielse upphör att gälla om användningen av fastigheten ändras så att behovet av vattentjänstverkets tjänster ökar eller fastigheten byter ägare eller innehavare.

(ny)

11 a §

Avgift för behandlingen av en ansökan om befrielse

Den kommunala miljövårdsmyndigheten kan ta ut avgift för behandlingen av en i 11 § avsedd ansökan om befrielse. Den avgift som kommunen tar ut får motsvara högst kommunens totala kostnader för prestationen. Grunderna för avgiften anges närmare i en taxa som antas av kommunen.

15 §

Vattentjänstverkets skyldighet att hålla sig informerat och kontrollskyldighet

Ett vattentjänstverk ska hålla sig informerat om dels de risker som hänför sig till kvantiteten av eller kvaliteten på det råvatten som det använder, dels i vilket skick verkets anordningar är. I detta syfte ska verket kontrollera kvantiteten av och kvaliteten på det råvatten som det använder, anordningarnas skick och mängden läckvatten i verkets vattenlednings- och avloppsnät.

15 §

Vattentjänstverkets skyldighet att hålla sig informerat och kontrollskyldighet

Ett vattentjänstverk ska hålla sig informerat om faktorer som är viktiga med tanke på dess verksamhet och konsekvenserna av den och om de risker som hänför sig till dessa faktorer. I detta syfte ska verket kontrollera kvantiteten av och kvaliteten på det råvatten som det använder, vattentjänstegendomens skick och mängden läckvatten i verkets hushållsvatten- och spillvattennät. Vattentjänstverket ska

Gällande lydelse

Uppgifterna om ledningsnätets placering ska omvandlas till elektronisk form.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk gäller också anläggningar som levererar vatten till vattentjänstverk eller behandlar vattentjänstverks avloppsvatten och i hälsoskyddslagen avsedda anläggningar som levererar hushållsvatten och som levererar hushållsvatten för användning till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller motsvarande minst 50 personers behov.

15 a §

Tryggande av vattentjänstverkets tjänster i störningssituationer

Ett vattentjänstverk svarar för att vattentjänsterna för de till verkets ledningsnät anslutna fastigheterna är tillgängliga i störningssituationer. För att trygga tjänsterna ska verket samarbeta med andra vattentjänstverk som är anslutna till samma ledningsnät samt med kommunen, de kommunala tillsynsmyndigheterna, räddningsmyndigheterna, avtalsparterna och kunderna.

Vattentjänstverket ska utarbeta och uppdatera en plan för beredskap för störningssituationer och vidta de åtgärder som behövs enligt planen. Verket ska ge in planen till tillsynsmyndigheterna, räddningsmyndigheten och kommunen.

Föreslagen lydelse

omvandla uppgifterna om ledningsnätets placering till maskinläsbar geografisk information.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk *tillämpas också på partivattentjänstverk.*

15 a §

Vattentjänstverkets beredskap

Ett vattentjänstverk ska förbereda sig för incidenter samt störningssituationer till följd av dem. Ett vattentjänstverk svarar för att vattentjänsterna för de till verkets ledningsnät anslutna fastigheterna är tillgängliga i störningssituationer. Under sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen (1552/2011) och vid därmed jämförbara allvarliga störningssituationer under normala förhållanden ska nivån på tillgången till tjänster anpassas till situationen. För att trygga tjänsterna ska verket samarbeta med andra vattentjänstverk som är anslutna till samma ledningsnät samt med kommunen, tillsynsmyndigheterna, räddningsmyndigheterna och vid behov med andra viktiga intressentgrupper.

Vattentjänstverket ska utarbeta en beredskapsplan som omfattar riskhantering och beredskap för störningssituationer, öva verksamheten för att säkerställa motståndskraften och vidta de åtgärder som behövs enligt planen. Vattentjänstverkets beredskapsplan är en sekretessbelagd handling. Planen ska uppdateras vid behov och minst vart sjätte år samt ges in till tillsynsmyndigheterna och räddningsmyndigheten samt på begäran till kommunen.

Gällande lydelse

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. gäller också anläggningar som levererar vatten till ett vattentjänstverk eller behandlar verkets spillvatten.

Närmare bestämmelser om grunderna för hur vattentjänstverk ska planera sin beredskap för störningssituationer får utfärdas genom förordning av statsrådet.

15 b §

Anmälan om störningar i vattentjänster

Ett vattentjänstverk som levererar eller tar emot avloppsvatten till en volym om minst 5 000 kubikmeter vatten per dygn ska utan dröjsmål anmäla betydande störningar i vattentjänsterna till närings-, trafik- och miljöcentralen. Om det ligger i allmänt intresse att en störning anmäls kan närings-, trafik- och miljöcentralen ålägga vattentjänstverket att informera om saken eller, efter att ha hört vattentjänstverket, själv informera om saken.

Bestämmelserna om vattentjänstverk i 1 mom. gäller också anläggningar som levererar vatten till ett vattentjänstverk eller som tar emot avloppsvatten från ett vattentjänstverk.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska vidarebefordra den anmälan som avses i 1 mom. för kännedom till jord- och skogsbruksministeriet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska dessutom bedöma om en sådan störning som avses i 1 mom. berör de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen och vid behov underrätta den behöriga myndigheten i den berörda medlemsstaten.

Föreslagen lydelse

Vattentjänstverket ska samordna beredskapsplanen med kommunens beredskapsplanering, den riskhanteringsplan för produktionskedjan för hushållsvatten som avses i hälsoskyddslagen, den släckvattenplan som avses i räddningslagen och den beredskapsplan som avses i miljöskyddslagen. En beredskapsplan enligt denna lag behöver inte utarbetas separat till den del en motsvarande plan, riskbedömning eller handling har utarbetats med stöd av någon annan lag.

Vad som i 1–3 mom. föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

Närmare bestämmelser om beredskapsplanens innehåll och vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna vid störningssituationer utfärdas genom förordning av statsrådet.

15 b §

*Anmälan om **incidenter** i vattentjänster*

Vattentjänstverket ska utan dröjsmål till närings-, trafik- och miljöcentralen anmäla incidenter som på ett betydande sätt kan störa eller störa tillhandahållandet av vattentjänster. Vattentjänstverket ska i tillräcklig utsträckning informera om störningssituationer som beror på incidenter.

Vad som i 1 mom. föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska upprätthålla en lägesbild över vattentjänsterna och lämna en underrättelse om förändringar i lägesbilden för kännedom till jord- och skogsbruksministeriet och statsrådets lägescentral. För att skapa lägesbilden ska närings-, trafik- och miljöcentralen samarbeta med andra

Gällande lydelse

Närmare bestämmelser om när en sådan störning som avses i 1 mom. är betydande samt om innehållet i och utformningen av anmälan enligt det momentet och hur den ska lämnas in får utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

16 §

Upplysningsplikt

Vattentjänstverket och kunden ska på begäran lämna varandra de uppgifter som behövs för anslutningen till vattentjänstverkets ledningsnät samt skötseln av vattentjänsterna.

Vattentjänstverket ska ge tillräcklig information om kvaliteten på det hushållsvatten som det levererar och om nivån på avloppsvattenreningen samt om hur avgifterna för vattentjänsterna bildas.

Ett vattentjänstverk som levererar hushållsvatten ska minst en gång om året i samband med fakturan eller annars i lättillgänglig form sända kunderna information om kvaliteten och priset på och förbrukningen av det hushållsvatten som verket levererar.

Vattentjänstverkets kunder ska förmedla den information som avses i 3 mom. till slutförbrukarna av hushållsvatten.

Vad som i 3 och 4 mom. föreskrivs om vattentjänstverk och kunder gäller också i hälsoskyddslagen avsedda anläggningar som levererar hushållsvatten och som levererar hushållsvatten för användning till en volym av minst 10 kubikmeter per dygn eller motsvarande minst 50 personers behov.

Närmare bestämmelser om den information om kvaliteten, priset och konsumtionen i fråga om hushållsvatten som avses i 3 och 4 mom. och om sändandet och vidareförmedlingen av informationen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Föreslagen lydelse

myndigheter

och

Försörjningsberedskapscentralen.

Närmare bestämmelser om när en i 1 mom. avsedd störning till följd av en incident i vattentjänsterna ska betraktas som betydande samt om innehållet i och utformningen och lämnande av i det momentet avsedda anmälningar får utfärdas genom förordning av statsrådet.

16 §

Tillgång till information och upplysningsplikt

Vattentjänstverket och kunden har rätt att av varandra få de uppgifter som behövs för anslutningen till vattentjänstverkets ledningsnät samt skötseln av vattentjänsterna.

Vattentjänstverket ska minst en gång om året i samband med fakturan eller annars i lättillgänglig form lämna kunderna information om kvaliteten och priset på och förbrukningen av det hushållsvatten som verket levererar samt information om var verkets verksamhetsberättelse kan läsas.

Vattentjänstverkets kunder ska förmedla den information som avses i 2 mom. till slutförbrukarna av hushållsvatten.

Närmare bestämmelser om den information om kvaliteten, priset och förbrukningen i fråga om hushållsvatten som avses i 2 och 3 mom. och om lämnandet och vidareförmedlingen av informationen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gällande lydelse

16 a §

Offentlighet i fråga om handlingar

På tillgången till information ur ett vattentjänstverks handlingar som innehåller miljöinformation om kvaliteten på och mängden av råvatten eller hushållsvatten eller om behandling och avledande av avloppsvatten *samt på skyldigheten att främja tillgången till sådan miljöinformation* tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), även om verket inte enligt den lagen omfattas av dess tillämpningsområde.

I ett beslut av ett vattentjänstverk i ett ärende som gäller rätt att ta del av en handling får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen enligt vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

17 §

Användning av en kunds fastighet

Vattentjänstverket skall se till att besök och åtgärder på kundens fastighet medför så liten olägenhet eller skada som möjligt för fastigheten eller dess användning. Vattentjänstverket skall ersätta de olägenheter och skador som vållas.

Om erhållande av nyttjande- och äganderätt till områden som behövs för sådana byggnader, anordningar och konstruktioner som behövs för vattentjänsterna bestäms särskilt. *I vattenlagen (264/1961) finns* bestämmelser om rätten att ta grundvatten och avleda vatten samt om undersökningar som behövs för utredande av möjligheterna att vidta en åtgärd som avses i vattenlagen.

17 c §

Befrielse från anslutning till dagvattenavlopp

Föreslagen lydelse

16 a §

Offentlighet i fråga om handlingar som innehåller miljöinformation

På tillgången till information ur ett vattentjänstverks handlingar som innehåller miljöinformation om kvaliteten på och mängden av råvatten eller hushållsvatten eller om behandling och avledande av *spillvatten* tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), även om verket inte enligt den lagen omfattas av dess tillämpningsområde.

17 §

Användning av en kunds fastighet

Vattentjänstverket *ska* se till att besök och åtgärder på kundens fastighet medför så liten olägenhet eller skada som möjligt för fastigheten eller dess användning. Vattentjänstverket ska ersätta *andra än tillfälliga* olägenheter och *andra än obetydliga* skador som *verket orsakat*.

Om erhållande av nyttjande- och äganderätt till områden som behövs för sådana byggnader, anordningar och konstruktioner som behövs för vattentjänsterna *föreskrivs* särskilt. Bestämmelser om rätten att ta grundvatten och avleda vatten samt om undersökningar som behövs för utredande av möjligheterna att vidta en åtgärd som avses i vattenlagen *(587/2011) finns i den lagen*.

17 c §

Befrielse från anslutning till dagvattenavlopp

Gällande lydelse

18 §

Allmänna avgiftsgrunder

Avgifterna för vattentjänster och avloppshantering av dagvatten ska vara sådana att det på lång sikt är möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader. I avgifterna får ingå högst en skälig avkastning på kapitalet.

Avgifterna skall vara skäliga och rättvisa. I avgiftens storlek kan beaktas behovet av att reglera vattenförbrukningen, ett särskilt användningsändamål för vattnet eller avloppsvattnets exceptionella beskaffenhet eller mängd. Avgifterna skall efter behov vara sådana att de främjar en sparsam förbrukning av vatten och minskning av mängden avloppsvatten samt förebygger att skadliga ämnen leds in i avlopp.

Vatten- och avloppsåtgärder kan stödjas genom medel från kommunen, staten och Europeiska gemenskapen. Stödet skall beaktas när kostnaderna täcks enligt 1 mom. Angående stödjande av vatten- och avloppsåtgärder gäller dessutom vad som om detta bestäms särskilt.

19 §

Avgifter

Föreslagen lydelse

Den kommunala miljövårdsmyndigheten kan ta ut avgift för behandlingen av en ansökan om befrielse. Den avgift som kommunen tar ut får motsvara högst kommunens totala kostnader för prestationen. Grunderna för avgiften anges närmare i en taxa som antas av kommunen.

18 §

Allmänna avgiftsgrunder

Avgifterna för vattentjänster och avloppshantering av dagvatten ska vara sådana att det *med dem* på lång sikt är möjligt att täcka vattentjänstverkets ny- och reparationsinvesteringar och kostnader *i enlighet med den egendomsförvaltningsplan som avses i 9 a §. Avgifterna ska vara skäliga och rättvisa.*

I avgifterna får ingå högst en skälig avkastning på kapitalet, dock så att kraven enligt 1 mom. uppfylls.

I avgiftens storlek kan hänsyn tas till behovet att reglera vattenförbrukningen, ett särskilt användningsändamål för vattnet eller spillvattnets exceptionella kvalitet eller mängd. Avgifterna ska efter behov vara sådana att de främjar en sparsam förbrukning av vatten och minskning av mängden spillvatten samt förebygger att skadliga ämnen leds in i avlopp.

Vattentjänstverket ska årligen i samband med justeringen av avgifterna bedöma huruvida avgiftsgrunderna enligt 1–3 mom. uppfylls.

19 §

Avgifter

Gällande lydelse

Vattentjänstverket ska ta ut bruksavgift för vattentjänsterna. Bruksavgift tas ut enligt kvantiteten vatten som fastigheten använder samt kvantiteten av och kvaliteten på det spillvatten som leds bort från fastigheten. Vattentjänstverket kan ta ut bruksavgift också för avloppshantering av dagvatten.

Dessutom kan verket ta ut anslutningsavgift och grundavgift samt andra avgifter för de tjänster som verket tillhandahåller. Dessa avgifter är av olika storlek i olika områden om detta behövs för att kostnaderna ska riktas rätt eller för att principen om förorenarens ansvar ska kunna genomföras eller av något annat motsvarande skäl. I storleken av anslutningsavgiften är det möjligt att beakta också fastighetens användningsändamål.

Föreslagen lydelse

Vattentjänstverket ska ta ut *grundavgift och bruksavgift* för vattentjänsterna. *Dessutom kan verket ta ut anslutningsavgift och andra avgifter för de tjänster som verket tillhandahåller.*

Bruksavgift tas ut enligt kvantiteten hushållsvatten som fastigheten använder samt kvantiteten av och kvaliteten på det spillvatten som leds bort från fastigheten. Vattentjänstverket kan ta ut bruksavgift också för avloppshantering av dagvatten.

Grundavgiften och anslutningsavgiften ska vara av olika storlek i olika områden, om detta behövs för att kostnaderna ska riktas rätt eller för att principen om förorenarens ansvar ska kunna genomföras eller av något annat motsvarande skäl. Även bruksavgiften och de andra avgifterna kan på ovannämnda grunder vara av olika storlek i olika områden. I storleken av anslutningsavgiften är det möjligt att beakta också fastighetens användningsändamål.

20 §

Avskiljande av vattentjänsterna i bokföringen

I kommunens eller företagets bokföring ska vattentjänsterna avskiljas från de övriga verksamheterna. För vattentjänsterna ska det för varje räkenskapsperiod upprättas balansräkning, resultaträkning och finansieringsanalys samt uppges noter till dem. Balansräkningen och resultaträkningen ska upprättas i enlighet med bokföringslagen (1336/1997).

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. gäller också anläggningar som levererar vatten till ett

20 §

Avskiljande av vattentjänsterna i bokföringen

I kommunens eller företagets bokföring ska vattentjänsterna avskiljas från de övriga verksamheterna. För vattentjänsterna ska det för varje räkenskapsperiod upprättas balansräkning, resultaträkning och finansieringsanalys samt uppges noter till dem. Balansräkningen, resultaträkningen och finansieringsanalysen ska upprättas i enlighet med bokföringslagen. Balansräkningen, resultaträkningen och finansieringsanalysen för ett vattentjänstverk som omfattas av kommunallagens tillämpningsområde ska upprättas i enlighet med den lagen.

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

Gällande lydelse

vattentjänstverk eller behandlar verkets spillvatten eller dagvatten.

20 a §

Vattentjänstverkets verksamhetsberättelse

Vattentjänstverket ska upprätta en sådan verksamhetsberättelse som avses i i bokföringslagen. I verksamhetsberättelsen ska i begriplig form återges de bokslutsuppgifter som avses i 20 § i denna lag samt lämnas uppgifter om nyckeltal för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet.

Verksamhetsberättelsen ska innehålla uppgifter enligt 1 mom. också när det gäller avloppshantering av dagvatten enligt 17 a §.

Närmare bestämmelser om verksamhetsberättelsens innehåll får utfärdas genom förordning av statsrådet.

20 b §

Granskning av bokslutsuppgifter och verksamhetsberättelse

Revisorerna ska granska bokslutsuppgifterna enligt 20 § och verksamhetsberättelsen enligt 20 a § som ett led i kommunens eller vattentjänstverkets lagstadgade revision.

Föreslagen lydelse

20 a §

Vattentjänstverkets verksamhetsberättelse

Vattentjänstverket ska upprätta en sådan verksamhetsberättelse som avses i i bokföringslagen. *Med avvikelse från vad som föreskrivs ovan ska ett vattentjänstverk som omfattas av kommunallagens tillämpningsområde upprätta en verksamhetsberättelse som avses i kommunallagen.*

Verksamhetsberättelsen ska i lättbegriplig form innehålla uppgifter om

- 1) det bokslut som avses i 20 §,*
- 2) nyckeltal för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet,*
- 3) huruvida de ekonomiska och verksamhetsmässiga förutsättningar som anges i verkets egendomsförvaltningsplan uppfylls,*
- 4) huruvida de allmänna avgiftsgrunderna enligt 18 § 1 mom. uppfylls,*
- 5) inverkan av den avkastning som intäktsförts i enlighet med 18 § 2 mom. på avgifterna för vattentjänsterna.*

Verksamhetsberättelsen ska innehålla uppgifter enligt 2 mom. också när det gäller avloppshantering av dagvatten enligt 17 a §.

Vad som i 1 mom. och 2 mom. 1 punkten föreskrivs om vattentjänstverk tillämpas också på partivattentjänstverk.

Närmare bestämmelser om verksamhetsberättelsens innehåll får utfärdas genom förordning av statsrådet.

20 b §

Granskning av bokslutsuppgifter och verksamhetsberättelse

Revisorerna ska granska bokslutsuppgifterna enligt 20 § och verksamhetsberättelsen enligt 20 a § som ett led i kommunens, vattentjänstverkets eller partivattentjänstverkets lagstadgade revision.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

20 c §

*Publicering av bokslutsuppgifter,
verksamhetsberättelse, leveransvillkor och
nyckeltal*

Vattentjänstverket ska publicera bokslutsuppgifterna enligt 20 § och verksamhetsberättelsen enligt 20 a § i ett datanät. Dessutom ska verket publicera leveransvillkoren och prissättningsgrunderna för vattentjänster samt nyckeltalen för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet i datanätet.

20 d §

Informationssystem för vattentjänster

Bestämmelserna i 2 mom. om vattentjänstverk gäller också anläggningar som levererar vatten till ett vattentjänstverk eller behandlar verkets spillvatten.

Närmare bestämmelser om informationssystemet för vattentjänster och de uppgifter som ska lämnas till det får utfärdas genom förordning av statsrådet.

23 §

Ändring av avtalsvillkor

Vattentjänstverket får ändra de avgifter och övriga avtalsvillkor som anges i avtal enligt 21 § endast

1) på de grunder som specificeras i avtalsvillkoren, förutsatt att innehållet i avtalet inte ändras i väsentlig mån som helhet,

2) med stöd av en ändring av lagstiftningen eller ett myndighetsbeslut som grundar sig på en sådan ändring,

3) av andra särskilda skäl efter det att omständigheterna förändrats väsentligt.

20 c §

Publicering av ekonomiska uppgifter

Vattentjänstverket ska i ett allmänt datanät publicera verksamhetsberättelsen enligt 20 a § samt leveransvillkoren och prissättningsgrunderna för vattentjänster.

20 d §

Informationssystem för vattentjänster

Vad som i 2 mom. föreskrivs om vattentjänstverk gäller också partivattentjänstverk.

Närmare bestämmelser om informationssystemet för vattentjänster, de uppgifter som ska lämnas till det och tidpunkten för lämnande av uppgifterna får utfärdas genom förordning av statsrådet.

23 §

Ändring av avtalsvillkor

Vattentjänstverket får ändra de avgifter och övriga avtalsvillkor som anges i avtal enligt 21 § endast

1) på de grunder som specificeras i avtalsvillkoren, förutsatt att innehållet i avtalet inte ändras i väsentlig mån som helhet,

2) med stöd av en ändring av lagstiftningen eller ett myndighetsbeslut som grundar sig på en sådan ändring,

3) när omständigheterna förändrats oförutsägbart och väsentligt.

24 §

Uppsägning av avtal

Kunden får säga upp ett avtal enligt 21 § om anslutning till ledningsnätet i ett vattentjänstverks verksamhetsområde endast om fastigheten har beviljats befrielse från anslutningsskyldigheten med stöd av 11 §.

Vattentjänstverket får säga upp ett avtal enligt 21 § om tillhandahållande och anlitande av vattentjänstverkets tjänster endast om vattentjänsten har avbrutits på de grunder om vilka bestäms i 26 § och det är oskäligt att hålla avtalet i kraft.

Trots det som bestäms i 1 och 3 mom. får vattentjänstverket säga upp ett i 21 § avsett avtal om anslutning till ledningsnät samt om tillhandahållande och anlitande av verkets tjänster också när en kunds fastighet utgår ur verkets verksamhetsområde på grund av att detta minskas. Uppsägningen förutsätter att vattentjänstverket eller kommunen tryggar fastighetens vattentjänster så att de inte föranleder kunden extra kostnader.

30 §

Vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande

Tillsynsmyndigheten kan förena ett förbud eller ett åläggande som den har meddelat med stöd av 29 § med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad eller att verksamheten avbryts eller förbjuds.

24 §

Uppsägning av avtal

Kunden får säga upp ett avtal enligt 21 § om anslutning till ledningsnätet i ett vattentjänstverks verksamhetsområde endast om fastigheten har beviljats befrielse från anslutningsskyldigheten med stöd av 11 § *eller fastigheten inte omfattas av anslutningsskyldigheten enligt 10 §.*

Vattentjänstverket får säga upp ett avtal enligt 21 § om tillhandahållande och anlitande av vattentjänstverkets tjänster endast om vattentjänsten har avbrutits på de grunder *som anges* i 26 § och *avbrottet har pågått i mer än sex månader* eller om det *annars* är oskäligt att hålla avtalet i kraft.

Trots *vad* som *föreskrivs* i 1 och 3 mom. får vattentjänstverket säga upp ett i 21 § avsett avtal om anslutning till ledningsnät samt om tillhandahållande och anlitande av verkets tjänster också om en kunds fastighet *ligger utanför verksamhetsområdet eller kommer att ligga utanför verksamhetsområdet på grund av att detta inskränks. Då förutsätter uppsägningen dessutom* att vattentjänstverket eller kommunen tryggar fastighetens vattentjänster *och att detta* inte föranleder kunden *betydande* extra kostnader.

30 §

Vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande

Tillsynsmyndigheten kan förena ett förbud eller ett åläggande som den har meddelat med stöd av 29 § med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad eller att verksamheten avbryts eller förbjuds.

Gällande lydelse

På vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande tillämpas i övrigt viteslagen (1113/1990).

31 §

Rätt att anhängiggöra ärenden

Om kommunen har åsidosatt en skyldighet som avses i 6 § 2 mom. och ärendet inte har blivit anhängigt på tillsynsmyndighetens initiativ, kan ärendet anhängiggöras skriftligen av den vars rätt eller fördel saken kan beröra samt av den myndighet som bevakar allmänt intresse i saken.

32 §

Ändringssökande

Ett beslut som en kommunal myndighet har meddelat med stöd av 8 och 17 a § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i kommunallagen (410/2015). Också tillsynsmyndigheten har besvärsrätt. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Ett beslut som tillsynsmyndigheten har meddelat med stöd av denna lag samt ett beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av 11 § får överklagas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

33 §

Besvärsrätt

Besvärsrätt har

- 1) den vars rätt eller fördel saken kan beröra,
- 2) kommunen,
- 3) tillsynsmyndigheten,

Föreslagen lydelse

31 §

Rätt att anhängiggöra ärenden

Om kommunen har åsidosatt en skyldighet som avses i 6 § 2 och 3 mom. och ärendet inte har blivit anhängigt på tillsynsmyndighetens initiativ, kan ärendet anhängiggöras skriftligen av den vars rätt eller fördel saken kan beröra samt av den myndighet som bevakar allmänt intresse i saken.

32 §

Ändringssökande

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Den lagen tillämpas också på sökande av ändring i beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten och den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har fattat med stöd av denna lag. Ändring i övriga kommunala myndigheters beslut söks genom kommunalbesvär med iakttagande av kommunallagen.

Vid sökande av ändring i ett i 16 a § avsett beslut av vattentjänstverket iaktas lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Vid sökande av ändring i beslut som gäller föreläggande och utdömande av vite samt föreläggande och verkställighet av hot om tvångsutförande eller hot om avbrytande tillämpas viteslagen (1113/1990).

33 §

Besvärsrätt

Besvärsrätt har, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden och kommunallagen, den vars rätt eller fördel saken kan beröra, kommunen,

Gällande lydelse

4) en myndighet som bevakar allmänt intresse i saken.

Tillsynsmyndigheten har dessutom rätt att överklaga beslut varmed förvaltningsdomstolen har ändrat eller upphävt dess beslut.

34 §

Behandling vid tingsrätt

Sådana tvistemål mellan ett vattentjänstverk och en kund som gäller en fastighets vattentjänster behandlas vid tingsrätten. Närmare bestämmelser om behörig domstol utfärdas särskilt.

35 §

Tystnadsplikt

På tystnadsplikten för den som utför uppgifter som avses i denna lag tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Trots tystnadsplikten enligt lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet får uppgifter om enskildas och sammanslutningars ekonomiska ställning eller företagshemligheter och enskildas personliga förhållanden, som erhållits vid utförande av uppgifter enligt denna lag, lämnas ut till

1) tillsynsmyndigheten för utförande av uppgifter som avses i denna lag, och

2) åklagar- och polismyndigheter för utredande av brott.

(ny)

Föreslagen lydelse

tillsynsmyndigheten och en myndighet som bevakar allmänt intresse i saken.

34 §

Tvistemål som gäller fastigheters vattentjänster

Sådana tvistemål mellan ett vattentjänstverk och en kund som gäller en fastighets vattentjänster behandlas vid tingsrätten. *Bestämmelser om forum finns i 10 kap. i rättegångsbalken.*

35 §

Tystnadsplikt

På tystnadsplikten för den som utför uppgifter som avses i denna lag tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

35 a §

Tillsynsmyndigheternas rätt att få information och utföra inspektioner

Tillsynsmyndigheterna har trots sekretessbestämmelserna rätt att på begäran få för utförandet av sina uppgifter enligt denna lag nödvändiga uppgifter av

1) varandra,

2) kommunen,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

- 3) Skatteförvaltningen,
- 4) Försörjningsberedskapscentralen,
- 5) räddningsverket,
- 6) den som har tillsyn över sådana tillstånd att ta vatten som avses i vattenlagen,
- 7) den som har tillsyn över sådana miljötillstånd för avloppsreningsverk som avses i miljöskyddslagen,
- 8) vattentjänstverk,
- 9) partivattentjänstverk.

Den kommunala miljövårdsmyndigheten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av ägaren eller innehavaren av fastigheten på begäran få de uppgifter för behandling av en i 11 och 17 c § avsedd ansökan om befrielse som är nödvändiga för att bedöma om en anslutning är oskäligen.

Tillsynsmyndigheterna och av dem förordnade tjänstemän eller tjänsteinnehavare har för utförande av sina uppgifter enligt denna lag rätt att

- 1) röra sig på annans område,
- 2) få tillträde till platser där verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet för denna lag bedrivs,
- 3) utföra inspektioner och undersökningar.

En åtgärd enligt 3 mom. får inte vidtas i utrymmen som används för boende av permanent natur.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 4 c § 4 mom. och 4 e § i denna lag tillämpas på verk som inrättas efter ikraftträdandet av denna lag.

Kommunen ska inom två år från ikraftträdandet av denna lag i förvaltningsstadgan ge de i 4 b § avsedda bestämmelserna om de kommunala myndigheter som svarar för uppgifterna enligt lagen. Kommunen ska utarbeta en vattentjänstplan enligt 5 a § inom två år från ikraftträdandet av denna lag. Kommunen ska kontrollera att de verksamhetsområden som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag överensstämmer med denna lag inom fem år från ikraftträdandet. Kommunen ska i fråga om nya vattentjänstverk som ska omfattas av tillämpningsområdet för denna lag fatta ett i

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

8 § 1 mom. avsett beslut om att verksamhetsområdet godkänns eller inte godkänns, inom fem år från ikraftträdandet av denna lag.

Inom ett sådant verksamhetsområde för ett vattentjänstverk som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och som ligger i en tätort bestäms skyldigheten att ansluta fastigheten till verkets hushållsvatten- och spillvattennät i enlighet med 10 § i dess lydelse vid ikraftträdandet av denna lag tills kommunen kontrollerar att verksamhetsområdet överensstämmer med denna lag. Inom ett sådant verksamhetsområde för ett vattentjänstverk som godkänts i enlighet med den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag och som ligger utanför en tätort bestäms skyldigheten att ansluta fastigheten till verkets hushållsvatten- eller spillvattennät i enlighet med 10 § i dess lydelse vid ikraftträdandet av denna lag tills fyra år har förflutit från det att det kontrollerats att verksamhetsområdet överensstämmer med denna lag.

Ett vattentjänstverk ska utarbeta en egendomsförvaltningsplan enligt 9 a § inom två år från ikraftträdandet av denna lag. Ett vattentjänstverk ska omvandla uppgifterna om ledningsnätens placering till maskinläsbar geografisk information i enlighet med 15 § inom fem år från ikraftträdandet av denna lag. Ett vattentjänstverk ska utarbeta en beredskapsplan enligt 15 a § inom fyra år från ikraftträdandet av denna lag.

De avgifter som ett vattentjänstverk tar ut ska överensstämma med 18 och 19 § för den räkenskapsperiod som följer efter det att egendomsförvaltningsplanen har utarbetats.

Verksamhetsberättelsen enligt 20 a § ska första gången upprättas för den räkenskapsperiod som börjar efter att egendomsförvaltningsplanen har utarbetats. De uppgifter som ska publiceras i enlighet med 20 c § ska publiceras i ett allmänt datanät inom sex månader från utgången av den räkenskapsperiod som avses ovan.

I ärenden som vid ikraftträdandet av denna lag är anhängiga vid förvaltningsmyndigheter eller domstolar iakttas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

På inrättningar vars verksamhetsområde har godkänts före ikraftträdandet av denna lag, men som efter ikraftträdandet inte uppfyller definitionen av vattentjänstverk, tillämpas den lag som gällde vid ikraftträdandet av denna lag tills kommunen kontrollerar verksamhetsområdet i ett förfarande enligt denna lag. Om kommunen godkänner ett verksamhetsområde för en ovan avsedd inrättning i ett förfarande enligt denna lag, tillämpas på inrättningen efter det att verksamhetsområdet har godkänts bestämmelserna i denna lag trots att inrättningen inte uppfyller definitionen av vattentjänstverk enligt denna lag.

Statsrådets förordning

om vattentjänster

I enlighet med statsrådets beslut föreskrivs med stöd av 5 a § 5 mom., 9 a § 3 mom., 15 a § 5 mom., 16 § 6 mom., 20 a § 5 mom. och 20 d § 4 mom. i lagen om vattentjänster (119/2001), av dem [...]:

1 §

Tillämpningsområde

Denna förordning innehåller bestämmelser om innehållet i kommunens vattentjänstplan och i vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan och beredskapsplan, vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna, vattentjänstverkets upplysningsplikt och verksamhetsberättelse samt de uppgifter som ska lämnas till informationssystemet för vattentjänster.

2 §

Innehållet i kommunens vattentjänstplan

Kommunens vattentjänstplan ska innehålla åtminstone följande uppgifter:

- 1) ett sammandrag av hur vattentjänsterna ordnas och av vattentjänsterna inom kommunens område,
- 2) en beskrivning av ägarpolitiken för vattentjänster och av ordnandet av ägarstyrningen i vattentjänstverk som helt ägs av kommunen eller som kommunen har bestämmande inflytande över,
- 3) de myndigheter som ansvarar för utvecklandet och ordnandet av vattentjänsterna i kommunen,
- 4) andra frågor som är viktiga med tanke på utvecklandet av vattentjänsterna i kommunen.

3 §

Innehållet i och uppdateringen av egendomsförvaltningsplanen

Vattentjänstverkets egendomsförvaltningsplan ska innehålla åtminstone följande:

- 1) en plan för undersökning av skicket, vilken innehåller uppgifter om vattentjänstverkets vattentjänstegendom och specificerade bedömningar av egendomens skick, uppgifter om metoderna för undersökning av skicket samt en tidsplan för undersökningen av skicket och en plan för uppföljningen av genomförandet av undersökningen,
- 2) en underhållsplan som innehåller en operativ plan för regelbundet, förebyggande underhåll av vattentjänstegendomen samt uppföljning av genomförandet av underhållet,
- 3) ett sammandrag av den långsiktiga investeringsplanen, vilket beskriver det totala investeringsbehovet för de följande 20 åren och vilket sammanställs utifrån investerings- och saneringsplanerna och finansieringsbehovet för dessa; i sammandraget av planen beskrivs de metoder som använts för att bedöma investerings- och finansieringsbehoven,

4) en långsiktig ekonomiplan som innehåller en prognos för de rörliga och fasta kostnaderna och för investeringarna och en inkomstprognos för 20 år; ekonomiplanen innehåller såväl investeringsmål som åtgärder för att uppnå ekonomisk balans; av planen ska framgå försäljningsprognoser, inklusive en prognos för utvecklingen av antalet anslutningar och behoven att ändra avgifterna, grundavgifternas planerade andel av inkomsterna och verkets soliditet; planen innehåller uppgifter om eventuell avkastning som betalas till ägaren och om de stöd som erhållits för verksamheten,

5) vattentjänstverkets egen beskrivning av läget i fråga om egendomsförvaltningen och ekonomin, av vilken framgår om vattentjänstverket klarar av att sköta vattentjänsterna och svara för vattentjänsternas driftsäkerhet.

Vattentjänstverket beaktar vid utarbetandet av egendomsförvaltningsplanen verkets storlek, verksamhetens omfattning och mängden egendom. För utarbetandet av egendomsförvaltningsplanen kan lämpliga informationssystem användas och över planen upprättas en handling av vilken de uppgifter som krävs i 1 mom. ska framgå.

Egendomsförvaltningsplanen ses över och uppdateras årligen till behövliga delar. Om ett kundägt vattentjänstandelslag inte har eget uttag av vatten eller egen rening av spillvatten, ses egendomsförvaltningsplanen över och uppdateras vid behov och till behövliga delar vart tredje år.

4 §

Beredskapsplanens innehåll

Beredskapsplanen ska i en omfattning som är ändamålsenlig med hänsyn till vattentjänstverkets storlek och verksamhet innehålla åtminstone

1) identifiering och beskrivning av funktioner som är kritiska med tanke på vattentjänsterna, inklusive underentreprenad,

2) en beskrivning av identifierade faror och tillbud, de risker dessa medför samt metoder för att hantera riskerna och garantera säkerheten,

3) en beskrivning av kunder av central och kritisk betydelse samt särskilda arrangemang i fråga om dessa kunders vattentjänster,

4) organiseringen av beredskapen och kontinuitetshanteringen, inklusive ansvar, resursfördelning och kompetens, samt en beskrivning av hur dessa säkerställs i vattentjänstverkets egen organisation,

5) åtgärder för att svara på, avvärja och begränsa incidenter och störningssituationer i form av handlingskort, inklusive en beskrivning av de avvikande tjänsterna, en beskrivning av återhämtningen efter en incident och behövliga samarbetspartner specificerade enligt incident,

6) en kommunikationsplan som innehåller en beskrivning av informationsflödet, informationen och kriskommunikationen i vattentjänstverkets interna kommunikation samt till kunderna, myndigheterna och intressentgrupperna och en beskrivning av den offentliga informationen,

7) en beskrivning av vattentjänstverkets övning i beredskap,

8) en beskrivning av upprätthållande och uppföljning av och utbildning i beredskap,

9) en beskrivning av hur beredskapsplanen utnyttjas vid utarbetandet av kommunens i hälsoskyddslagen avsedda beredskapsplan för störningssituationer och vid annan beredskapsplanering.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk gäller också partivattentjänstverk.

5 §

Vattentjänstverkets verksamhet för att trygga tjänsterna

För att trygga tjänsterna ska vattentjänstverket skriftligen avtala med leverantörerna och underleverantörerna samt kommunen om praxisen vid upphandling av material och tjänster som är kritiska med tanke på vattentjänsterna så att nödvändiga tjänster för kunderna kan tryggas i enlighet med beredskapsplanen.

För att trygga tjänsterna vid störningssituationer ska vattentjänstverket se till att det ansöks om behövliga personalreserveringar enligt 89 § i värnpliktslagen (1438/2007).

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk gäller också partivattentjänstverk.

6 §

Anmälan om incidenter i vattentjänster

En incident i vattentjänsterna är betydande när incidenten stör eller kan störa mer än 50 procent av vattentjänstverkets kunder eller vattentjänsterna för mer än 5 000 kunder, eller om incidenten stör eller kan störa vattentjänsterna för en kund som i beredskapsplanen identifierats vara av central eller kritisk betydelse.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk gäller också partivattentjänstverk.

7 §

Uppgifter som ska lämnas till kunden

De vattentjänstverk som levererar hushållsvatten svarar för att det i ett datanät eller på något annat sätt utan begäran finns tillgängligt ett sammandrag av hur de kvalitetskrav och kvalitetsmål för hushållsvatten som föreskrivs med stöd av 17 § 5 mom. i hälsoskyddslagen uppfyllts under det föregående kalenderåret.

De vattentjänstverk som levererar hushållsvatten ska, utan begäran, i samband med fakturan eller på något annat sätt till kunden lämna följande i 16 § 2 mom. i lagen om vattentjänster avsedd information om priset på och förbrukningen av hushållsvatten:

- 1) mängden hushållsvatten som levererats till kunden specificerat åtminstone per år och faktureringsperiod,
- 2) en uppskattning av kundens årliga förbrukning av hushållsvatten och en jämförelse med den genomsnittliga förbrukningen av hushållsvatten hos övriga motsvarande kunder, förutsatt att detta är tekniskt möjligt och vattentjänstverket har tillgång till dessa uppgifter,
- 3) bruksavgiften per liter och kubikmeter för det hushållsvatten som levererats,
- 4) kundens grundavgift för levererat hushållsvatten per år eller faktureringsperiod,
- 5) länken till den webbplats där vattenanvändare informeras.

8 §

Förmedling av information till slutförbrukarna av hushållsvatten

Vattentjänstverkets kunder ska förmedla den information som avses i 7 § vidare till slutförbrukarna av hushållsvatten på valfritt sätt.

9 §

Innehållet i vattentjänstverkets verksamhetsberättelse

Nyckeltalen för vattentjänsternas prisnivå, effektivitet, kvalitet och lönsamhet ska innehålla uppgifter om åtminstone

- 1) grund-, bruks- och anslutningsavgifterna för vattentjänster,

- 2) mängden vatten som sålts och spillvatten som tagits emot,
- 3) antalet kunder,
- 4) mängden icke-fakturerat vatten i ledningsnätet.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk gäller också partivattentjänstverk.

10 §

Uppgifter som ska lämnas till informationssystemet för vattentjänster

Vattentjänstverket svarar för att de basuppgifter som avses i bilaga 1 är uppdaterade i informationssystemet för vattentjänster.

Dessutom ska vattentjänstverket årligen före utgången av april till informationssystemet för vattentjänster lämna de uppgifter som avses i bilaga 2 och som beskriver situationen för rapporteringsåret den 1 februari samt de uppgifter som avses i bilaga 3 och som gäller det år som föregått rapporteringsåret. Uppgifter som är beroende av fastställandet av bokslutet lämnas när bokslutet har fastställts.

De vattentjänstverk som per dygn levererar minst 10 000 kubikmeter hushållsvatten eller tar emot minst 10 000 kubikmeter spillvatten eller vars leveranser omfattar minst 50 000 personer ska dessutom årligen före utgången av april till informationssystemet för vattentjänster lämna kvantitativa uppgifter om de klagomål från kunderna som vattentjänstverket tagit emot och i vilka det framställs yrkanden om åtgärder eller ersättning, och på vilka ett skriftligt svar ges.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om vattentjänstverk gäller också partivattentjänstverk.

Denna förordning träder i kraft den 20 .

Förordningsutkastets bilaga 1

Namn
FO-nummer
Hemkommun
Verkets kontaktuppgifter
Kontaktpersonernas kontaktuppgifter
Uppgift om fastställande av verksamhetsområdet
Uppgift om uppdatering av beredskapsplanen
Uppgift om uppdatering av egendomsförvaltningsplanen
Sektor
Verksamhetsform
Uppgift om hur uppgifterna beträffande ledningsnätet bevaras
Ägarandelar
Uppgifter om vattentäcker
Uppgifter om vattencisterner
Uppgifter om avloppsreningsverk
Uppgift om verket omfattas av tillämpningsområdet för cybersäkerhetslagen och lagen om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft

Förordningsutkastets bilaga 2

Bruksavgift för hushållsvatten, inklusive mervärdesskatt (€/m ³)
Bruksavgift för spillvatten, inklusive mervärdesskatt (€/m ³)
Grundavgifter enligt fastighetstyp, inklusive mätaravgifter och mervärdesskatt:
Grundavgift hushållsvatten (€/år)
Grundavgift spillvatten (€/år)
Anslutningsavgifter enligt fastighetstyp, inklusive eventuell mervärdesskatt:
Anslutningsavgift hushållsvatten (€)
Anslutningsavgift spillvatten (€)

Fastighetstyper

De uppskattade beloppen av anslutningsavgifterna och grundavgifterna anges för fastighetstyperna nedan. Mätarstorleken ska motsvara den mätare som typiskt används för fastighetstypen.

	Egnahemshus	Radhus	Flervåningshus
Lägenheter	1	5	30
Lägenhetsyta (m ²)	120	500	2000
Våningsyta (m ²)	150	600	2500
Invånare	3	15	75
Tomt (m ²)	1000	2500	5000
Vattenförbrukning (m ³ /år)	180	900	5000

Förordningsutkastets bilaga 3

HUSHÅLLSVATTEN
Vattenuttag per vattentäkt (m ³ /år)
Mängden hushållsvatten som pumpats till ledningsnätet (m ³ /år)
Mängden fakturerat hushållsvatten enligt konsumtionstyp (m ³ /år)
Mängden hushållsvatten som sålts till andra vattentjänstverk (m ³ /år)
Mängden infiltrerat vatten vid tillverkning av konstgjort grundvatten (m ³ /år)
Vattenledningsnätets längd enligt material (m)
Längd på sanerat vattenledningsnät (m/år)
Antal oförutsedda rörbrott i vattenledningsnätet (st./år)
Antal fast bosatta invånare som är anslutna till vattenledningsnätet (enligt situationen 31.12) (kunder)
Antal anslutningar till vattenledningsnätet (st.)
Metoder för behandling av hushållsvatten
SPILLVATTEN
Mängden spillvatten som leds till avloppsreningsverket (m ³ /år), (till vissa delar uppgifter som överförs)
Mängden spillvatten som mottagits från andra verk (m ³ /år)
Mängden spillvatten som fakturerats (m ³ /år)
Mängden spillvatten som passerat spillvattennätet (m ³ /år)
Mängden spillvatten som passerat reningsverket (m ³ /år)
Spillvattennätets längd enligt material (m)
Längd på sanerat spillvattennät (m/år)
Antal fast bosatta invånare som är anslutna till spillvattenavlopp (enligt situationen 31.12) (kunder)
Antal anslutningar till spillvattenavlopp (st.)
EKONOMISKA UPPGIFTER OCH ENERGIDATA
Antal anställda
Omsättning (€/år)
Avskrivningar (€/år)
Övriga driftskostnader (€/år)
Nya investeringar specificerade enligt investeringstyp (€/år)
Ersättande investeringar specificerade enligt investeringstyp (€/år)
Stöd för ägare (€/år)
Ägarinkomstförlust (€/år), inklusive ersättningen enligt bokslutet för grundkapital/restkapital/eget kapital (beroende på organisationsform) och de ränteutgifter som betalats till ägaren, till den del de överstiger marknadsräntan
Räkenskapsperiodens överskott/underskott (€/år)
Övriga ekonomiska uppgifter
Uppgifter som hänför sig till användning och produktion av energi

Tabell 2

Förhållandet mellan de kommunala vattentjänstverkens rörelsevinst och balansräkning och kommunernas kalkylerade omsättning och balansräkning som granskats för att bedöma de kommunalekonomiska konsekvenserna av lagstiftningslösningen Vattnet är vårt samt förhållandet mellan verkets och kommunens nettoförmögenhet 2023. Uppgifterna om de kommuner som lämnats utanför granskningen är tomma i tabellen.

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Ackas				
Alajärvi	Vesihuoltolaitos	7,7 %	0,2 %	11,0 %
Alavieska	Vesi- ja viemärlaitos	8,3 %	-1,6 %	-0,6 %
Alavo	Vesihuoltolaitos	12,3 %	1,1 %	19,9 %
Asikkala	Aurinkovuoren Vesi Oy	15,9 %	-0,8 %	4,7 %
Askola	Vesi- ja viemärlaitos	8,6 %	-1,4 %	1,6 %
Aura	Vesihuoltolaitos	11,1 %	-0,7 %	22,7 %
Enonkoski	Vesi- ja viemärlaitos	4,5 %	-1,1 %	-0,7 %
Enontekis	Enontekiön Vesihuolto Oy	11,5 %	-0,9 %	4,2 %
Esbo	Samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster (HRM)	12,2 %	0,8 %	3,9 %
Eura	Vesihuoltolaitos Euran kunta	12,9 %	-0,1 %	14,9 %
Euraâminne	Vesihuoltolaitos	-0,5 %	-1,7 %	-5,4 %
Evijärvi	Vesihuoltolaitos Evijärven kunta	8,8 %	-1,3 %	14,9 %
Forssa	Affärsverket Forssan vesihuoltoliikelaitos	15,2 %	1,8 %	14,1 %
Haapajärvi	Haapajärven Vesi Oy	5,1 %	-0,7 %	17,6 %
Haapavesi	Haapaveden Energia ja Vesi Oy			
Karlö	Hailuodon Vesihuolto Osakeyhtiö	20,5 %	1,0 %	2,8 %
Halso	Halsuan Vesi Oy	6,3 %	-1,1 %	5,3 %
Fredrikshamn	Affärsverket Haminan Vesi	12,0 %	0,1 %	17,2 %
Hankasalmi	Vesihuoltolaitos	15,4 %	0,0 %	10,7 %
Hangö	Affärsverket Hangö Vatten	10,1 %	1,3 %	10,7 %
Harjavalta	Vesilaitos	12,6 %	0,3 %	20,9 %
Gustav Adolfs				

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Hattula				
Hausjärvi	Vesihuoltolaitos	12,2 %	-0,5 %	6,0 %
Heinola	Vesihuolto	11,0 %	-0,9 %	6,9 %
Heinävesi				
Helsingfors	Samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster (HRM)	9,2 %	1,1 %	2,6 %
Hirvensalmi	Hirvensalmen Vesi Oy	1,9 %	-0,4 %	-0,7 %
Hollola	Hollola Vesihuoltolaitos	18,5 %	0,1 %	10,6 %
Vittis	Vesihuoltolaitos			
Humppila				
Hyrynsalmi				
Hyvinge	Hyvinkään Vesi	17,3 %	0,3 %	21,6 %
Tavastkyro	Hämeenkyrön Vesihuoltolaitos			
Tavastehus				
Ijo	Affärsverket Iin Vesiliikelaitos	12,1 %	0,0 %	19,5 %
Idensalmi	Affärsverket Iisalmen Vesi	12,1 %	0,3 %	10,2 %
Itis				
Ikalis	Ikaalisten Vesi Oy	11,2 %	0,8 %	6,0 %
Ilmola	Vesihuolto	20,3 %	2,2 %	47,4 %
Ilomants	Vesihuoltolaitos	4,2 %	-0,1 %	3,9 %
Imatra	Imatran Vesi	16,7 %	1,1 %	21,5 %
Enare	Inarin Lapin Vesi Oy	17,8 %	0,4 %	5,3 %
Ingå				
Storå	Vesilaitos	3,6 %	-0,2 %	4,4 %
Storkyro	Vesilaitos	18,0 %	-0,9 %	6,0 %
Janakkala	Janakkalan Vesi	16,7 %	0,7 %	18,2 %
Joensuu	Affärsverket Joensuun Vesi	11,7 %	1,0 %	17,2 %
Jockis				
Jorois	Joroisten Vesihuoltolaitos	7,4 %	-0,4 %	9,6 %
Joutsa	Joutsan Vesihuolto Oy	3,7 %	0,3 %	7,8 %
Juga	Vesitaseyksikkö (balansenhet)	5,8 %	-1,2 %	4,2 %
Juupajoki				
Juva				
Jyväskylä				
Jämijärvi				
Jämsä				
Träskända	Järvenpään Vesi	12,0 %	1,1 %	26,6 %

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
S:t Karins	Vesihuoltolaitos	17,7 %	0,8 %	15,4 %
Kaavi				
Kajana	Affärsverket Kajaanin Vesi	6,9 %	1,2 %	8,4 %
Kalajoki	Viemärilaitos	5,1 %	0,3 %	1,6 %
Kangasala	Affärsverket Kangasalan Vesi	10,7 %	0,2 %	8,6 %
Kangasniemi				
Kankaanpää	Vesihuoltolaitos			
Kannonkoski	Vesihuoltolaitos	2,8 %	-0,6 %	5,3 %
Kannus				
Bötom	Vesihuollon taseyksikkö (balansenhet)	4,9 %	-0,2 %	2,9 %
Högfors	Vesihuoltolaitos	11,1 %	0,5 %	53,1 %
Karstula				
Karvia				
Kaskö	Kaskö Vattentjänstverk	4,2 %	-2,4 %	2,1 %
Kauhajoki				
Kauhava				
Grankulla		6,3 %	0,3 %	1,6 %
Kaustby	Vesi- ja viemärilaitos			
Keitele	Keiteleen kunnan vesilaitos	8,0 %	-0,5 %	9,4 %
Kemi	Kemin Energia ja Vesi Oy	12,0 %	1,8 %	8,6 %
Kemijärvi	Kemijärven Energia ja Vesi Oy			
Keminmaa				
Kimitoön	Affärsverket Kimitoöns Vatten			
Kempele				
Kervo	Keravan kaupungin vesihuoltolaitos	17,1 %	2,1 %	21,7 %
Keuru	Affärsverket Keuruun Vesi	12,3 %	0,5 %	18,0 %
Kihniö	Kihniön Vesi ja Lämpö Oy			
Kinnula				
Kyrkslätt	Samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster (HRM)			
Kides	Kesälahden vesihuoltolaitos			
Kittilä				

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Kiuruvesi	Vesi- ja viemärilaitos	19,8 %	-0,2 %	26,5 %
Kivijärvi				
Kumo	Kokemäen Vesihoolto Oy	9,9 %	0,1 %	15,5 %
Karleby	Karleby Vatten	10,7 %	0,4 %	22,1 %
Kolari	Tunturi-Lapin Vesi Oy			
Konnevesi				
Kontiolax	Vesilaitos (balansenhet)	11,3 %	0,4 %	20,2 %
Korsnäs	VA-tjänstverket			
Koskis	Vesihuoltolaitos	12,0 %	0,7 %	3,7 %
Kotka	Kymen Vesi Oy	18,3 %	0,4 %	18,1 %
Kouvola	Kouvolan Vesi Oy	17,5 %	0,9 %	19,9 %
Kristinestad	KRS-Vatten	11,1 %	-0,3 %	19,8 %
Kronoby				
Kuhmo	Kuhmon VesiEnergia Oy			
Kuhmois	Kuhmoisten vesihuoltolaitos	5,7 %	-1,9 %	6,9 %
Kuopio	Kuopion Vesi Oy	18,0 %	0,8 %	7,0 %
Kuortane	Vesi- ja viemärilaitos	14,1 %	0,2 %	17,0 %
Kurikka				
Gustavs				
Kuusamo				
Kyyjärvi				
Kärkölä	Kärkölän vesilaitos	18,4 %	-2,9 %	2,7 %
Kärsämäki	Kärsämäen Vesihoolto Oy	6,8 %	-0,5 %	8,1 %
Lahtis	Lahti Aqua Oy	9,1 %	1,5 %	9,0 %
Laihela	Laihian kunnan vesihuoltolaitos	8,2 %	-0,5 %	20,2 %
Letala	Laitilan vesihuoltolaitos	11,6 %	-0,6 %	12,5 %
Lappträsk	Lappträsk vattenförsörjningsverk	13,8 %	-1,3 %	3,3 %
Lapinlahti	Lapinlahden Vesi Oy	18,6 %	1,5 %	4,1 %
Lappajärvi	Vesihuoltolaitos Lappajärven kunta	9,2 %	-2,4 %	5,6 %
Villmanstrand	Lappeenrannan Energia Oy	0,0 %	0,0 %	
Lappo				
Laukas	Laukaan Vesihoolto Oy	14,9 %	0,2 %	6,2 %
Lemi	Lemin vesihoolto	10,5 %	0,0 %	-0,5 %
Lempäälä	Lempäälän Vesi Oy	0,0 %	8,2 %	7,1 %
Leppävirta	Leppävirran Vesi- ja viemärilaitos	12,0 %	-0,5 %	9,8 %
Lestijärvi	Vesi- ja viemärilaitos	2,8 %	-2,0 %	26,3 %

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Lieksa	Affärsverket Lieksan kaupungin vesihuoltoliikelaitos	10,1 %	0,6 %	9,7 %
Lundo				
Limingo	Limingan Vesihuolto Oy	13,3 %	0,3 %	7,7 %
Libelits	Vesitaseyksikkö (balansenhet)	11,5 %	-0,1 %	37,4 %
Lojo	Vattenverk	11,7 %	0,7 %	19,7 %
Loimaa	Affärsverket Loimaan Vesi	17,2 %	-1,1 %	27,9 %
Loppi	Lopen kunnan Vesi- ja viemärlaitos	10,9 %	-0,6 %	0,5 %
Lovisa	Affärsverket Lovisa Vatten	16,8 %	-0,5 %	22,9 %
Luhanka	Luhangan Vesihuolto Oy	6,3 %	-1,9 %	5,0 %
Lumijoki	Lumijoen Vesi Oy	12,3 %	0,4 %	13,2 %
Larsmo	Larsmo Vatten och Avlopp Ab	10,1 %	-0,6 %	4,5 %
Luumäki				
Malax	Malax vatten	14,0 %	-0,1 %	15,3 %
S:t Märten	Marttilan kunnan vesilaitos	19,4 %	-0,5 %	5,0 %
Masku	Maskun Vesihuolto Oy	20,2 %	-0,2 %	30,8 %
Merijärvi				
Sastmola	Vesihuoltolaitos	18,9 %	-2,6 %	15,8 %
Miehikkälä	Vesilaitos	9,7 %	-1,8 %	10,3 %
S:t Michel	Vesiliikelaitos	20,6 %	-0,9 %	22,9 %
Muhos	Muhoksen Vesihuolto Oy	8,6 %	-0,1 %	1,5 %
Multia				
Muonio				
Korsholm	Korsholms vattentjänstverk	14,5 %	0,3 %	25,9 %
Muurame	Vesihuolto Muuramen kunta	11,8 %	-0,7 %	8,1 %
Virmo	Mynämäen Vesihuolto Oy	24,7 %	-1,3 %	49,3 %
Mörskom	Mörskoms kommun, vattenförsörjningsverket	20,6 %	-0,1 %	2,5 %
Mäntsälä	Nivos Vesi ja Lämpö Oy	18,6 %	-0,1 %	
Mänttä- Vlppula				

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Mäntyharju	Mäntyharjun kunta Vesihuolto	9,2 %	-0,5 %	5,7 %
Nådendal	Naantalin vesihuoltolaitos	17,0 %	0,5 %	10,7 %
Nakkila	Vesihuoltolaitos	15,4 %	0,0 %	15,4 %
Nivala	Nivalan Vesihuolto Oy	4,7 %	-0,2 %	7,3 %
Nokia	Nokian Vesi Oy	14,9 %	1,0 %	16,3 %
Nousis	Nousiaisten Vesi Oy	11,0 %	-0,1 %	15,7 %
Nurmes				
Nurmijärvi	Nurmijärven Vesi	16,0 %	1,2 %	17,9 %
Närpes				
Orimattila	Orimattilan vesilaitos	1,0 %	-0,5 %	1,7 %
Oripää				
Orivesi	Oriveden vesihuoltolaitos	19,8 %	0,1 %	15,7 %
Oulainen	Viemäriliikelaitos	1,8 %	0,1 %	4,5 %
Uleåborg	Affärsverket Oulun Vesi	8,0 %	1,1 %	6,4 %
Outokumpu	Vesilaitos	3,6 %	0,2 %	2,6 %
Padasjoki	Padasjoen Viemärilaitos			
Pemar	Paimion Vesihuolto Oy	32,2 %	0,1 %	27,5 %
Paltamo	Paltamon kunnan vesihuoltolaitos	8,4 %	-0,8 %	32,0 %
Pargas	Vattentjänstverket	10,4 %	0,4 %	14,0 %
Parikkala	Vesihuoltolaitos	12,7 %	-1,2 %	4,9 %
Parkano	Parkanon Vesi Oy	18,8 %	0,2 %	33,9 %
Pedersöre				
Pelkosenniemi	Pyhä-Luosto Vesi Oy	0,0 %	6,1 %	
Pello				
Perho				
Pertunmaa				
Petäjävesi				
Pieksämäki	Pieksämäen Vesi Oy	12,7 %	0,8 %	7,8 %
Pielavesi	Vesihuoltolaitos	9,3 %	-0,4 %	11,8 %
Jakobstad	Jakobstads Vatten	10,7 %	1,8 %	18,2 %
Pihtipudas	Pihtiputaan Lämpö ja Vesi Oy	0,0 %	-0,8 %	
Birkala	Vesihuoltolaitos	8,7 %	0,0 %	10,0 %
Polvijärvi	Vesilaitos	12,9 %	-4,5 %	-10,5 %
Pämark	Vesihuoltolaitos	19,5 %	-3,2 %	8,5 %
Björneborg	Affärsverket Porin Vesi	12,9 %	1,2 %	22,7 %
Borgnäs	Vesihuoltolaitos	14,1 %	1,2 %	13,5 %
Borgå	Affärsverket Borgå vatten	20,1 %	0,7 %	16,3 %

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Posio	Posion Vesi ja Lämpö Oy	0,0 %	2,3 %	
Pudasjärvi	Syötteen vesihuoltolaitos	4,1 %	-0,1 %	4,4 %
Pukkila				
Punkalaidun	Vesihuoltolaitos	14,8 %	-4,7 %	-9,2 %
Puolanka				
Puumala				
Pyttis				
Pyhäjoki	Pyhäjokisuun Vesi Oy	21,2 %	-0,3 %	
Pyhäjärvi	Pyhäjärven Energia ja Vesi Oy	0,0 %	0,7 %	
Pyhäntä	Jätevesilaitos			
Pyhäranta	Pyhärannan Vesihuoltolaitos	29,9 %	-3,2 %	-4,6 %
Pälkäne	Pälkäneen vesilaitos	20,6 %	-0,8 %	-5,7 %
Pöytyä	Pöytyän Vesihuoltolaitos	10,7 %	-0,3 %	11,7 %
Brahestad				
Raseborg	Raseborgs Vatten	13,4 %	0,6 %	18,1 %
Reso	Rasion Vesi Oy	19,4 %	0,8 %	4,0 %
Rantasalmi				
Ranua	Ranuan Infra Oy	0,0 %	1,8 %	
Raumo	Affärsverket Rauman vesi- ja viemäriulaitos	12,6 %	0,9 %	11,4 %
Rautalampi				
Rautavaara	Vesihuollon taseyksikkö (balansenhet)	4,6 %	-0,3 %	4,9 %
Rautjärvi	Rautjärven Vesi	13,0 %	0,6 %	8,6 %
Reisjärvi	Reisjärven Lämpö Oy	0,0 %	0,6 %	
Riihimäki				
Ristijärvi	Jokikylän Vesihuolto Oy			
Rovaniemi	Napapiirin Vesi Oy	20,0 %	1,9 %	9,8 %
Ruokolax	Vesilaitos	9,6 %	-1,1 %	9,0 %
Ruovesi	Ruoveden kunnan vesihuoltolaitos	6,8 %	-0,4 %	5,5 %
Rusko	Vesihuoltolaitos	17,9 %	0,2 %	18,2 %
Rääkkylä	Rääkkylän kunnan Vesihuoltolaitos	9,2 %	-0,8 %	10,0 %
Saarijärvi	Vesi- ja viemärilaitos			
Salla				
Salo	Affärsverket Salon vesi	14,9 %	0,5 %	18,6 %

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Sastamala	Affärsverket Sastamalan Vesi	18,1 %	-0,1 %	14,9 %
Sagu	Sauvon Vesihuolto Oy	25,3 %	-1,5 %	39,3 %
Savitaipale	Vesihuoltolaitos	8,7 %	-0,4 %	1,1 %
Nyslott	Savonlinnan Vesi			
Savukoski	Vesihuoltolaitos Savukoski	2,5 %	-1,2 %	2,2 %
Seinäjohti				
Sievi				
Siikais	Vesihuoltolaitos	19,3 %	-2,6 %	10,4 %
Siikajoki	Paavolan Vesi Oy	14,3 %	-0,5 %	17,5 %
Siikalatva				
Siilinjärvi				
Simo	Simon Vesihuolto Oy	10,5 %	-0,4 %	1,4 %
Sibbo	Sibbo Vatten	11,2 %	1,4 %	7,2 %
Sjundeå	Sjundeå Vattentjänstverk	24,0 %	-0,2 %	4,4 %
Sodankylä				
Soini				
Somero	Someron Vesihuolto Oy	15,2 %	-0,1 %	9,7 %
Sonkajärvi	Vesihuoltolaitos Sonkajärvi	11,7 %	-1,4 %	3,9 %
Sotkamo	Sotkamon kunnan Vesi- ja viemärlaitos	7,7 %	0,6 %	11,0 %
Sulkava	Sulkavan palvelut Oy	0,0 %	-0,8 %	
Suomussalmi	Suomussalmen kunnan vesihuolto	4,1 %	0,2 %	4,7 %
Suonenjoki	Suonenjoen Vesi Oy	25,6 %	0,7 %	8,6 %
Sysmä	Vesihuoltolaitos	7,3 %	0,0 %	4,7 %
Säkylä	Säkylän kunnan vesihuoltolaitos	25,4 %	2,1 %	28,2 %
Taipalsaari	Vesilaitos	6,3 %	-0,2 %	11,5 %
Taivalkoski	Taivalkosken kunnan vesihuoltolaitos	4,8 %	0,3 %	6,0 %
Tövsala	Taivassalon Vesi Oy	9,7 %	-0,9 %	2,8 %
Tammela	Tammelan vesihuoltolaitos	14,9 %	-0,6 %	13,1 %
Tammerfors	Affärsverket Tampereen Vesi	12,2 %	2,2 %	19,5 %
Tervo	Tervon Kehitys Oy	11,1 %	-0,5 %	-3,1 %
Tervola	Tervolan Energia ja Vesi Oy	4,6 %	-0,7 %	-0,6 %
Östermark	Teuvan Vesihuoltolaitos	6,0 %	0,0 %	8,8 %

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Tohmajärvi	Tohmajärven kunta vesilaitos	12,0 %	0,1 %	17,3 %
Toholampi	Affärsverket Toholammin Viemäriliikelaitos			
Toivakka				
Torneå	Torneå Vatten Ab	14,0 %	0,6 %	5,8 %
Åbo	Turun seudun puhdistamo Oy och Åbo Vattenförsörjning Ab	11,9 %	0,5 %	6,7 %
Tuusniemi	Tuusniemen kunnan vesihuolto	8,5 %	0,2 %	11,3 %
Tusby	Affärsverket Tuusulan vesihuoltoliikelaitos	10,3 %	0,5 %	13,5 %
Tyrnävä	Tyrnävän Vesihuolto Oy	10,1 %	0,0 %	14,3 %
Ulvby	Vesilaitos	15,9 %	0,6 %	20,0 %
Urjala	Vesilaitos	9,4 %	-1,6 %	12,0 %
Utajärvi	annan balansenhet	6,4 %	-0,3 %	-1,2 %
Utsjoki				
Uurainen				
Nykarleby				
Nystad	Uudenkaupungin Vesi			
Vaala	Vaalan Vesi ja Lämpö Oy			
Vasa	Vasa Vatten	7,5 %	0,7 %	12,6 %
Valkeakoski	Vesihuoltolaitos	11,5 %	0,6 %	17,9 %
Vanda	Samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster (HRM)	25,3 %	1,3 %	11,6 %
Varkaus	Keski-Savon Vesi Oy	0,0 %	0,4 %	
Vemo	Vehmaan Vesi Oy	12,7 %	-0,1 %	
Vesanto	Vesihuoltolaitos	5,8 %	0,5 %	10,3 %
Vesilahti				
Vetil	Vetelin Vesi Oy	15,5 %	-0,5 %	12,5 %
Vieremä				
Vichtis	Vihdin vesihuoltolaitos	12,9 %	0,7 %	16,8 %
Viitasaari				
Vindala	Vesihuoltolaitos Vimpelin kunta	12,8 %	-0,4 %	24,0 %
Vederlax	Vesilaitos	12,2 %	-0,8 %	34,1 %
Virdois	Virtain kaupungin vesihuolto	9,4 %	-0,6 %	1,2 %
Vörå				

Kommun	Vattentjänstverk	Vattentjänstverkets balansräkning/ Kommunens balansräkning (2023)	Vattentjänstverkets rörelsevinst/ Kommunens kalkylerade omsättning (2023)	Netto- förmögenhet, förhållande verk/kommun (2023)
Övertorneå				
Ylivieska	Ylivieskan Viemärlaitos	2,7 %	-0,4 %	6,1 %
Ylöjärvi	Ylöjärven Vesi Oy	19,3 %	0,5 %	9,5 %
Ypäjä				
Etseri	Ähtärin Energia ja Vesi Oy	16,5 %	0,2 %	-6,4 %
Äänekoski	Äänekosken Energia Oy, Vesihuolto	16,0 %	0,4 %	1,8 %